

Maria Trzcińska-Król
Barbara Pilipczuk

Media w komunikacji nauczycieli i rodziców

*Rewolucja technologiczna definiuje na nowo
nie tylko sposób porozumiewania się,
ale i to, jak docieramy i wpływamy na innych...*

Gary Small, Gigi Vorgan

Media w komunikacji nauczycieli i rodziców

**Maria Trzcińska-Król
Barbara Pilipczuk**

**Warszawa, 2015
Wydawnictwo Akademii Pedagogiki Specjalnej**

Recenzent

dr hab. Stanisława Byra

Projekt okładki

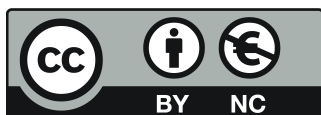
iMPR Jacek Król

Skład i łamanie

iMPR Jacek Król

ISBN 978-83-64953-26-2

Publikacja dofinansowana przez
Akademię Pedagogiki Specjalnej im. Marii Grzegorzewskiej
ze środków na działalność statutową

Uznanie Autorstwa – Użycie Niekommercyjne 3.0 Polska

Wydawnictwo Akademii Pedagogiki Specjalnej

Wydanie pierwsze

Arkuszy drukarskich 12,5

Druk i oprawa: Drukarnia Sowa

Spis treści

Wstęp	7
Kompetencje nauczycieli w cywilizacji zmian	11
Komunikacja społeczna w edukacji.....	24
Współpraca i współdziałanie nauczycieli i rodziców	34
Media w zarządzaniu informacją w szkole.....	42
Kompetencje komunikacyjne w komunikacji internetowej	48
Metody i techniki komunikacyjne	51
Metodologiczne podstawy badań własnych	57
Ustalenia terminologiczne	58
Problematyka i cel badań	58
Procedura i metoda badań.....	61
Sposób opracowywania wyników	62
Organizacja i teren badań.....	62
Badane próby.....	63
Komunikacja i współdziałanie w ocenie nauczycieli	66
Formy współdziałania i kontaktów w szkołach.....	66
Cele kontaktów i formy współdziałania	67
Przekazywanie i pozyskiwanie informacji o dziecku	70
Rodzicielska ocena komunikacji i współdziałania z nauczycielami.....	74
Osoba odpowiedzialna za kontakty.....	74
Częstość, cel kontaktów i formy współdziałania	75
Sposoby komunikacji z nauczycielami i ich częstość	78
Pozyskiwanie informacji o dziecku.....	80
Podsumowanie.....	82
Media jako narzędzie wymiany informacji	83
Media – narzędzie wymiany informacji w ocenie nauczycieli	83
Media jako narzędzie wymiany informacji w ocenie rodziców	90
Wady i zalety technologii informacyjnej w kontaktach nauczycieli z rodzicami.....	94
Podsumowanie.....	97
Kompetencje informatyczno-medialne rodziców i nauczycieli	99
Kompetencje nauczycieli – cel wykorzystania sieci	99
Kompetencje nauczycieli a etap edukacji.....	102
Kompetencje informatyczno-medialne a lokalizacja szkoły.....	104
Kompetencje rodziców i cel wykorzystania sieci	106
Kompetencje informatyczno-medialne rodziców a etap edukacyjny dziecka	108

Kompetencje informatyczno-medialne a miejsce zamieszkania rodziców	110
Różnice pomiędzy rodzicami a nauczycielami	112
Podsumowanie.....	117
Kompetencje i cele wykorzystywania ICT przez nauczycieli i rodziców.....	118
Związki i struktura kompetencji informatyczno-medialnych i celów wykorzystania ICT.....	119
Związki i struktura kompetencji informatyczno-medialnych i wykorzystania ICT w kontaktach nauczycieli i rodziców	125
Związki i struktura użytkowania ICT w życiu codziennym a wykorzystanie ICT w kontaktach nauczycieli i rodziców	134
Podsumowanie.....	139
Wpływ poziomu kompetencji i celu użytkowania ICT na preferencje wyboru rodzaju kontaktów	141
Nauczycielskie formy współpracy i wymiany informacji z rodzicami.....	142
Rola mediów w wymianie informacji w ocenie badanych nauczycieli	146
Formy współpracy i wymiany informacji z nauczycielami w ocenie badanych rodziców	150
Rola mediów w kontaktach z nauczycielem w ocenie rodziców	156
Podsumowanie.....	160
Podsumowanie i dyskusja wyników	162
Bibliografia	171
Narzędzia badawcze.....	188
Kwestionariusz ankiety dla nauczycieli.....	188
Kwestionariusz ankiety dla rodziców	194

Wstęp

Alicja Kargulowa (2003) dokonując opisu współczesnej szkoły, posłużyła się metaforą zwierciadła. W szkole, jak w lustrze, odbijają się zjawiska charakterystyczne dla życia społecznego współczesnej rzeczywistości. Ogrom zjawisk, jakie mają wpływ na jej funkcjonowanie jest nierzadko trudny do rozpoznania i zdefiniowania, gdyż cechuje je zmienność i wieloznaczność (tamże). Dokonująca się rewolucja informacyjna wymusza zupełnie inny model szkoły, szkoły nowoczesnej, muszącej zaadaptować się do ponowoczesnego świata (por. Domagała-Kręcioch, 2010). A jej dramat polega na tym, że to nie ona wyznacza kierunki przemian, a jedynie musi się do nich dostosować (Pilch, 2007). „Tym bardziej w trudnej i nietypowej roli znajdują się nauczyciele, którzy w trosce o porozumienie w przestrzeni szkolnej muszą szybko reagować na globalne przemiany kulturowe, co nie zawsze pozwala na połączenie teorii z pedagogiczną praktyką, czy też nowoczesności z tradycjonalizmem. Fakt ten czyni nauczycieli podmiotami nieustającej krytyki społecznej...” (Domagała-Kręcioch, Majerek, 2014, s. 24).

Wizja szkoły przygotowującej młodego człowieka do funkcjonowania w nowoczesnym świecie ciągle ewaluuje. Zmieniane i udoskonalane są programy kształcenia, określone kompetencje niezbędne do życia w społeczeństwie wiedzy. Także kompetencje zawodowe nauczyciela podlegają ciągłym modyfikacjom i przekształceniom. Coraz częściej wymaga się od niego bycia doskonałym inżynierem technologii informacyjnych, potrafiącym w swoim warsztacie pracy wykorzystać nowoczesne technologie. Dla dzieci i młodzieży wzrastającej w świecie technologii cyfrowych, nie znających świata bez komputerów, nazywanych Cyfrowymi Tubylcami (Prensky, 2001) obsługa i wykorzystanie ich nie stanowi większego problemu. O wiele trudniej jest Cyfrowym Imigrantom, a więc wszystkim tym, którzy trafili do epoki cyfrowo-komputerowej jako dorośli. Wstępują oni w epokę komputerową z dużymi obawami i wahaniem. Nie dlatego, że nie chcą ułatwić sobie życia, wykorzystując najnowsze zdobycze techniki, ale dlatego, że są one dla nich nowinką, która burzy dotychczasowy, tradycyjny sposób funkcjonowania. Potrzeba czasu, aby na nowo wypracować pewne schematy działań (Small, Vorgan, 2011).

W polskich szkołach podejmowano szereg działań i realizowano wiele programów mających na celu przygotowanie uczniów do życia w społeczeństwie wiedzy. Wystarczy choćby wspomnieć o programach realizowanych w latach 1998–2013 przez Ministerstwo Edukacji Narodowej: *Pracownia internetowa w każdej gminie*, *Pracownia internetowa w każdym gimnazjum* oraz *Pracownia internetowa w każdej szkole*; *Pracownie komputerowe dla szkół*, *Internetowe centra informacji multime-*

dialnej w bibliotekach szkolnych i pedagogicznych, Wyposażenie w sprzęt komputerowy Centrów Kształcenia Ustawicznego i Centrów Kształcenia Praktycznego, Wyposażenie w specjalistyczny sprzęt komputerowy poradni psychologiczno-pedagogicznych wraz z oprogramowaniem, Zakup nowoczesnego sprzętu specjalistycznego ułatwiającego kształcenie uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi; Cyfrowa szkoła. Nauczyciele biorą udział w licznych szkoleniach i kursach podnoszących ich kwalifikacje zawodowe, także w obszarze związanym z technologią informacyjną. Przez ostatnie lata było wiele działań na rzecz wzrostu kompetencji informatycznych nauczycieli. Jednak obecnie programy, które są uruchamiane, nastawione są częściej na wzrost kompetencji informatycznych uczniów jako przyszłych młodych na rynku pracy. Kompetencje te UE kwalifikuje do tzw. kluczowych.

Współczesna szkoła stała się bardziej autonomiczna, a samorządy lokalne, dyrektorzy i nauczyciele mają większe prawo decydowania o tym, co się w niej dzieje, ale także są bardziej za nią odpowiedzialni. Kadra pedagogiczna została zobowiązana do podejmowania wspólnych działań nie tylko w obrębie zespołów przedmiotowych, lecz także wraz z rodzicami uczniów, włączając ich w prace na rzecz szkoły, jak i samych uczniów. Nauczycielom przyzwyczajonym do tego, że edukacja dzieci była zarezerwowana tylko dla instytucji państwowych, a rodzicom wskazywano inne obszary działań niż troska o edukację, trudno jest się odnaleźć w sytuacjach wymagających współpracy, partnerskiego dialogu, kooperacji. Tego typu formy działań traktują jako przykry obowiązek. A przecież systematyczna i szczerą komunikacją, wzajemne poszanowanie i akceptacja, jak również chęć bycia w kontakcie z partnerem procesu edukacyjno-wychowawczego pozwala na wypracowanie wspólnych strategii i działań. Rodzice oczekują, że to właśnie ze strony nauczyciela wypłyne zachęta do wspólnych działań, jak również dookreślenia ich zakresu. To oni są profesjonalistami i posiadają odpowiednie kompetencje (por. m.in.: Omyłanowska-Kuglarz, 2009; Banasiak, 2013; Łukasiewicz-Wieleba, 2014), które powinny stanowić podstawę poprawnych relacji interpersonalnych ze wszystkimi uczestnikami procesu edukacji. Poprzez wzajemną komunikację tworzą ze sobą wspólnotę. Dobra komunikacja zbliża ludzi, zła generuje problemy, podziały i bariery. Należy zauważyć także, że nawet dla kompetentnego nauczyciela, przygotowanego do pracy ze wszystkimi podmiotami procesu edukacji, a więc i rodzicami nie lada wyzwaniem będzie liczba rodziców, do których powinien dotrzeć z informacjami, komunikatami dotyczącymi ogółu społeczności szkolnej. Szczególnie trudno jest dotrzeć z informacją do zapracowanych rodziców, niemających czasu, niemogących dotrzeć do szkoły w godzinach jej urzędowania. Warto wtedy zastanowić się nad innymi formami kontaktu aniżeli kontakt osobisty i rozważyć możliwość komunikacji zapośredniczonej. Jasne sprecyzowanie swoich wymagań i oczekiwań, określenie dopuszczalnych i preferowanych form komunikacji, w tym z wykorzystaniem mediów, pozwoli na budowanie i wzmacnianie więzi. Komunikacja zapośredniczona wcale nie musi oznaczać izolacji, osłabienia więzi. Wręcz

---

przeciwnie, dla wielu młodych jest ona uzupełnieniem kontaktów towarzyskich. Nie mogąc fizycznie się spotkać, sięgają po narzędzia ICT (*Information and Communication Technology* – technologia informacji i komunikacji) w celu wymiany informacji, porozmawiania, „spotkania się”.

Zachodzące zmiany w społeczeństwie, rewolucja technologiczna, wszechobecność mediów i ich powszechność użytkowania skłoniły autorki do poszukiwania zależności nie tylko pomiędzy środowiskami edukacyjnymi, etapem nauczania, ale także pomiędzy kompetencjami informatyczno-medialnymi, częstością użytkowania Sieci a postrzeganiem wpływu mediów na komunikację oraz ich wykorzystywaniem w kontaktach rodzice–nauczyciele.

Badania prezentowane w tej publikacji nie byłyby możliwe bez pomocy i współpracy wielu osób. Dlatego też pragniemy podziękować dyrektorom szkół za możliwość realizacji badań w ich placówkach oraz nauczycielom i rodzicom za ich wkład w powstanie tej książki.

Szczególne podziękowania pragnę przekazać Pani dr hab. Stanisławie Byrze za wnikliwe uwagi pozwalające na udoskonalenie warsztatu badacza i podniesienie jakości prezentowanych badań.

Maria Trzcńska-Król

Kompetencje nauczycieli w cywilizacji zmian

Szybki rozwój technologii informacyjno-komunikacyjnych (ICT) wyznaczył nowe kierunki działań człowieka we wszystkich obszarach życia. Umiejętność dotarcia do informacji, gromadzenia ich i przetwarzania stały się umiejętnościami nadrzędnymi. Informacja stała się podstawowym dobrem i czynnikiem rozwoju społecznego (Krajewski, 2005) i gospodarczego. Przemiany, które zachodzą w społeczeństwach, uczeni starają się opisać takimi pojęciami jak: społeczeństwo sieci (Castells, 2011); społeczeństwo informacyjne (Goban-Klas, Sienkiewicz, 1999; Juszczak, 2000); społeczeństwo wiedzy (Drucker, 2002); społeczeństwo postprzemysłowe (Touraine, 1971; Bell, 1973); ponowoczesność (Bauman, 2000); późna nowoczesność (Giddens, 2001); druga nowoczesność, społeczeństwo ryzyka (Beck, Grande, 2009); trzecia fala (Toffler, 1980).

Polski Urząd Komitetu Integracji Europejskiej¹ (UKIE) na swoich stronach WWW podawał, że „warunkami, które muszą być spełnione, aby społeczeństwo można było uznać za informacyjne, jest rozbudowana nowoczesna sieć telekomunikacyjna, która swoim zasięgiem obejmuje wszystkich obywateli oraz rozbudowane, dostępne dla wszystkich zasoby informacyjne. [...] Ważnym aspektem jest również kształcenie społeczeństwa w kierunku dalszego rozwoju, tak by wszyscy mogli w pełni wykorzystywać możliwości, jakie dają środki masowej komunikacji i informacji”². Wśród cech opisujących społeczeństwo informacyjne (SI) najczęściej wymieniane jest: wytwarzanie, przechowywanie, przekazywanie, wykorzystywanie informacji; bogactwo informacji i kanałów jej przesyłania; rozpowszechnienie ICT; gospodarka oparta na wiedzy; wysoki poziom skolaryzacji społeczeństwa; rosnące znaczenie specjalistów i naukowców (por. m.in.: Nowak, 2008; Pawłowska, 2005, za: Osika, 2007; UKIE).

Transformacja społeczeństwa z etapu produkcji dóbr do społeczeństwa usług (Rose, 1991, za: Żelazny, 2013) pociągnęła za sobą szereg zmian, pojawiały się nowe potrzeby i wyzwania, robotników przemysłowych zastąpili technicy, „ludzie wiedzy”, jak nazywa ich P.F. Drucker (2002). Praca, tej grupy „robotników”, wymaga konkretnej wiedzy, umiejętności, co jest związane z rzetelnym wykształceniem,

¹ Urząd Komitetu Integracji Europejskiej powstał w 1996 r. i przejął zadania Pełnomocnika Rządu ds. Integracji Europejskiej oraz Pomocy Zagranicznej. 1 stycznia 2010 r. został zastąpiony przez Komitet do Spraw Europejskich.

² Definicja pochodzi ze stron internetowych UKIE: <http://archiwum-ukie.polskawue.gov.pl/www/serce.nsf/0/6A1F328341480FEAC1256F6A0038762F?Open>.

często w wąskiej dziedzinie. Wykonywana przez nich praca wymaga zdolności zastosowania nabytej wiedzy oraz ciągłego jej uaktualniania i doskonalenia, ustawicznego uczenia i dokształcania. Dynamika zmian rynku pracy, zanikania pewnych zawodów oraz pojawiania się nowych, wymagających nowej wiedzy i umiejętności implikuje nowy model nauczania.

Szkoła staje przed trudnym wyzwaniem przygotowania młodych ludzi do życia we wciąż zmieniającym się świecie. W wytycznych Rady Europejskiej na rzecz zatrudnienia i wzrostu gospodarczego (Dz.U.UE. L 2006 nr 394 – 2006/962/WE) znalazły się zapisy mówiące o wyposażeniu młodzieży w niezbędne kluczowe kompetencje oraz podniesieniu poziomu osiągnięć szkolnych, czyli wyposażenia młodych ludzi w te wszystkie umiejętności, które są potrzebne do samorealizacji i rozwoju osobistego, zatrudnienia, integracji społecznej oraz bycia dobrym obywatelem. Odnajdujemy w nich także zapisy mówiące o dostosowaniu programów szkolnych do nowych wymagań, co do kompetencji uczniów w uczeniu się przez całe życie. „[...] rewolucja informacyjna implikuje model nowoczesnej szkoły, która nie chcąc znaleźć się na marginesie życia społecznego, musi w miarę płynnie zaadoptować się do stehnologizowanego świata, uwzględniając potrzeby osób w nim współuczestniczących” (Domagała-Kręcioch, 2010, s. 220). Nauczyciele muszą odnaleźć się w trudnej roli przewodników uczniów w świecie wiedzy, kultury, aksjologii. Współczesny nauczyciel musi pogodzić wiele ról począwszy od indywidualnego rozwoju uczniów poprzez zarządzanie procesem uczenia się w klasie, aż do rozwoju całej szkoły jako „wspólnoty edukacyjnej” i integracji jej ze społecznością lokalną i światową (OECD, 2005). Wymaga się od niego udzielania pomocy uczniom w samodzielnym uczeniu się, rozwiązywaniu problemów, samodzielnym dochodzeniu do prawd rządzących światem i rozwijania u wychowanków krytycznego myślenia. Zarazem powinien posiadać kompetencje w zakresie wiedzy, postaw i umiejętności korzystania z najnowszych technologii. Od oświaty oczekuje się odejścia od systemu przekazu informacji na rzecz wspomagania samorozwoju i samorealizacji (Lewowicki, 1997), a funkcje i zadania współczesnego nauczyciela ewoluują: od przekazu wiedzy do samodzielności poznawczej uczniów; od sterowania do inspirowania; od wiedzy i rozumu do harmonii świata myśli i uczuć; od dysjunkcji do dialogu (por. Szempruch, 2012). Zmiany podyktowane transformacją społeczną odnoszą się do modyfikacji sposobu kształcenia uczniów oraz nauczycieli, wyposażenia ich w niezbędne kompetencje potrzebne do pełnienia swoich funkcji zawodowych, których zakres staje się coraz większy. Wśród przykładowych obszarów rozszerzonej odpowiedzialności nauczyciela wymienia się:

1) na poziomie pracy z uczniem:

- inicjowanie i zarządzanie procesem nauczania tj. zachęcanie uczniów do zwiększania ich roli i aktywności w procesach uczenia się; pomagania im rozwijać umiejętności rozwiązywania problemów, monitorowania i kierowania ich procesem uczenia się;

- skuteczniejsze reagowanie na potrzeby edukacyjne poszczególnych uczniów – obserwowanie i diagnozowanie mocnych i słabych stron ucznia w celu udzielenia rad oraz wskazówek poszczególnym uczniom i ich rodzicom;
  - integrowanie oceniania kształtującego i podsumowującego – standaryzacji oceny testów, tak aby móc wykorzystać ich wyniki w sposób diagnostyczny oraz modyfikować programy nauczania w odpowiedzi na osiągnięcia uczniów;
- 2) na poziomie pracy z klasą:
- nauczanie w wielokulturowej i zróżnicowanej społecznie, religijnie klasie – oczekuje się, że nauczyciele w swojej pracy i integracji społecznej będą stosować odpowiednie techniki zarządzania klasą oraz wykorzystywać wiedzę z zakresu różnych kultur grup społecznych;
  - nowe akcenty międzyprzedmiotowe – ścieżki przedmiotowe mogą stanowić oddzielną całość lub wzajemnie się przenikać;
  - integrację uczniów ze specjalnymi potrzebami – zwiększenie oferty edukacyjnej umożliwiającej integrację uczniów z niepełnosprawnością, a nauczyciele powinni poszerzyć swoją wiedzę z zakresu pedagogiki specjalnej m.in. o procesach nauczania i kierowania edukacją osoby niepełnosprawnej oraz roli osób wspierających, uczestniczących w takiej edukacji;
- 3) na poziomie pracy szkoły:
- pracę i planowanie w zespole – od nauczycieli wymaga się współpracy z innymi osobami współuczestniczącymi w procesie edukacji dzieci, tj. nauczycieli oraz innego personelu, w związku z tym nauczyciel powinien wykazywać umiejętności społeczne, kierownicze – zarządzania, aby móc wraz z innymi wypracować wspólne cele i plany monitorowania ich realizacji;
  - ewaluację i systematyczne udoskonalanie – procesy ewaluacyjne w szkołach wymagają od nauczycieli umiejętności z zakresu zbierania danych oraz ich analizowania, a także informowania rodziców o ich efektach;
  - wykorzystywanie narzędzi ICT (*Information and Communication Technology* – technologii informacji i komunikacji) w nauczaniu i administrowaniu – wykorzystanie ICT w praktyce zawodowej i podążanie za rozwojem technologii informacyjno-komunikacyjnych oraz aplikacji, programów komputerowych;
  - projekty międzyszkolne i współpraca międzynarodowa wymagają od nauczycieli umiejętności organizacyjnych oraz kierowniczych, jak również umiejętności skutecznego porozumiewania się z innymi partnerami projektów;

- zarządzanie i wspólne przywództwo – partycypacja w zarządzaniu szkołą;
- 4) na poziomie współpracy z rodzicami i społecznością lokalną:
- profesjonalne poradnictwo dla rodziców – nauczyciel musi posiadać umiejętności w zakresie prowadzenia rozmów i konsultacji z rodzicami;
  - budowanie partnerskiej, edukacyjnej wspólnoty ze społecznością lokalną oraz instytucjami, takimi jak np.: muzea, biblioteki, czy pracodawcami (OECD, 2015, s. 97–99).

W stechnologizowanym świecie coraz większego znaczenia nabierają funkcje odnoszące się do przygotowania przez pedagogów uczniów do życia w warunkach ciągłych zmian cywilizacyjnych; formowania w nich osobowości uczącej się przez całe życie; przygotowania do korzystania i umiejętnego wykorzystania bogatych zasobów informacyjnych (por. Szempruch, 2012). Współczesny nauczyciel powinien sprostać coraz trudniejszym wymaganiom podyktowanymi egzystencją w erze ponowoczesnej i wciąż aktualizować, udoskonalać swoje kompetencje, tak aby mógł skutecznie realizować swoje zadania zawodowe i przygotować uczniów do życia w społeczeństwie opartym na wiedzy.

Do niedawna w literaturze przedmiotu nie istniało takie pojęcie, jak kompetencje nauczyciela, a badacze i uczeni pisali o kompetencjach zawodowych, które były rozumiane jako struktura poznawcza. Elementami wchodzącymi w skład tej struktury były umiejętności, wiedza, dyspozycje oraz postawy niezbędne do realizacji zadań edukacyjnych (Goźlińska, Szlosek, 1997). Kompetencje najczęściej opisywane są w kategoriach pojęciowo szerszych niż kwalifikacje, są ściśle związane z efektami a nie wysiłkiem, z wytworem a nie wkładem pracy (Armstrong, 2007, za: Maliszewski, 2009). W literaturze przedmiotu opisywane są poprzez: złożoność, operacyjność i celowość, sytuacyjność, zmienność oraz mierzalność (Maliszewski, 2009).

W 1997 r. na posiedzeniu Komitetu Nauk Pedagogicznych PAN, poświęconemu wymaganiom w zakresie kształcenia zawodowego przyszłych nauczycieli przyjęto projekt standardu kompetencji zawodowych tej grupy społecznej. Zgodnie z ich założeniami, aby nauczyciel mógł wykonywać swoje funkcje, musi posiadać bogaty zasób wiadomości i umiejętności, które zdobywa w toku kształcenia, doksztalcania i doskonalenia oraz być otwarty na nową wiedzę zdobywaną w procesie samokształcenia. Jego kompetencje zawodowe powinny odnosić się do standardów: prakseologicznych, komunikacyjnych, współdziałania, kreatywności, informatycznych i moralnych (Denek, 1998). Po dokonanych zmianach w projekcie przyjęto, że nauczyciel powinien wykazywać kompetencje w zakresie:

- dydaktycznym; wychowawczym i społecznym – rozpoznawaniu potrzeb uczniów, współpracy w relacjach międzyludzkich;

- kreatywnym – odnoszącym się do umiejętności samodoskonalenia, innowacyjności oraz niestandardowości działań w połączeniu ze zdolnościami adaptacyjnymi, elastycznością, jak również mobilnością;
- prakseologicznym – uwidaczniającym się w skutecznym planowaniu, realizacji oraz organizowaniu, kontroli, a co za tym idzie ocenie procesów edukacyjnych;
- komunikacyjnym – odnoszącym się do umiejętności skutecznej komunikacji i zachowań pozawerbalnych w procesie edukacji;
- informacyjno-medialnym, czyli umiejętności posługiwania się i wykorzystania narzędzi ICT w życiu codziennym, jak i w nauczaniu przedmiotowym; językowym, związanym z umiejętnością posługiwania się co najmniej jednym językiem obcym w stopniu zaawansowanym (Dz.U. 2004.207.2110).

Dalsze prace w tym zakresie pozwoliły na wypracowanie efektów kształcenia odnoszących się do wiedzy, umiejętności oraz kompetencji społecznych, które w trakcie kształcenia powinien nabyć nauczyciel (Dz.U. 2012.0.131).

Analizując literaturę przedmiotu, dostrzegamy rozbieżności pomiędzy autorami w kwestiach związanych z podziałem oraz charakterystyką kompetencji nauczycieli. Wynikają one z przyjętych założeń teoretycznych, obszaru w obrębie, którego są opracowywane, postrzegania roli pedagoga, czy zadań edukacyjnych. Przykładowo szczegółowy i szeroki zakres kompetencji, ważnych dla zawodu nauczyciela możemy odnaleźć w pracach W. Strykowskiego, J. Strykowskiej i J. Pielachowskiego (2003) czy E. Piotrowskiego (2009). Są one traktowane jako warunek właściwej i twórczej pracy tej grupy społecznej. Wśród nich wymieniane są kompetencje:

- autokreacyjne;
- komunikacyjne;
- prakseologiczne;
- informatyczne;
- ewaluacyjne;
- współdziałania;
- moralne;
- badawcze (tamże).

W. Strykowski, J. Strykowska i J. Pielachowski (2003), z kolei w swoim podziale uwzględniają m.in. kompetencje:

- merytoryczne, rzeczowe – związane ze zdobytą wiedzą w zakresie treści nauczania danego przedmiotu;
- psychologiczno-pedagogiczne – odnoszące się do wiedzy zarówno psychologicznej, jak i pedagogicznej nauczyciela, a pozwalającej mu na podejmowanie działań diagnostycznych, dydaktycznych i wychowawczych;

- diagnostyczne – związane z poznawaniem uczniów oraz ich środowiska domowego, rówieśniczego;
- planowania i projektowania – planowania pracy dydaktycznej, wychowawczej oraz własnej ścieżki rozwoju zawodowego;
- dydaktyczno-metodyczne – odnoszące się do warsztatu pracy zarówno nauczyciela, jak i ucznia, metod i technik nauczania i uczenia się;
- komunikacyjne;
- medialne i techniczne – szczególnie ważne ze względu na warsztat pracy nauczyciela w społeczeństwie informacyjnym;
- autoedukacyjne – nierozzerwalnie związane z rozwojem zawodowym nauczyciela;
- kontrolne i oceniające – np.: osiągnięcia uczniów, jakościowy pomiar pracy szkoły, projektowanie i oceną programów, jak i podręczników szkolnych (tamże).

S. Dylak (1995) dokonuje podziału kompetencji zawodowych ze względu na przydatność ich w pracy edukacyjnej nauczycieli i wyodrębnia trzy podstawowe grupy:

- bazowe – komunikacyjne, etyczne, społeczne itp., służące porozumiewaniu się uczestników interakcji;
- konieczne – nabywane w toku kształcenia zawodowego (interpretacyjne, autokreacyjne, realizacyjne), nazywanymi także warsztatowymi;
- pożądane – czyli te, które nie są niezbędne do pełnienia roli nauczyciela, ale ich posiadanie ułatwia pracę i realizację zadań edukacyjnych np. umiejętności artystyczne, sportowe.

Z kolei J. Kunikowski (2009) zwraca uwagę, że głównym celem doskonalenia zawodowego tej grupy zawodowej powinno być rozwijanie ich wiedzy i kompetencji. W szczególności kompetencji:

- wychowawczych i społecznych, w tym umiejętności rozpoznawania potrzeb podopiecznego, kształtowania wartości społecznych, współpracy z innymi, ze szczególnym uwzględnieniem współpracy z rodzicami;
- prakseologicznych, odnoszących się do umiejętności planowania procesu kształcenia, osiągania celów dydaktycznych oraz wychowawczych, skuteczności podejmowanych działań;
- kreatywnych związanych z innowacyjnością działań dydaktycznych i edukacyjnych oraz z samodoskonaleniem;
- komunikacyjnych, odnoszących się do umiejętności wykorzystywania swojej wiedzy i zdolności we wszelkich sytuacjach edukacyjnych (Kunikowski, 2009; za: Osuch, 2011).

Także M. Taraszkiewicz (2001) wyróżnia trzy grupy kompetencji nauczyciela:

- merytoryczne – ściśle związane z nauczaniem danego przedmiotu;

- metodyczne – odnoszące się do warsztatu pracy nauczyciela;
- wychowawcze – dotyczące metod i sposobów oddziaływania na uczniów poprzez umiejętności komunikacyjne, nawiązywania kontaktów, rozwiązywania problemów, utrzymywania dyscypliny.

A. Szejnberg (2002) postuluje, aby kształcenie przyszłych nauczycieli obejmowało kompetencje z zakresu:

- wychowawczo-społecznego, dotyczącego dostrzegania potrzeb uczniów, rozpoznawania i przeżywania wartości, kształtowania zdolności i umiejętności współpracy w grupie, w relacjach z innymi;
- kreatywnego – odnoszącego się do umiejętności samokształcenia i samodoskonalenia, bycia innowacyjnym, elastycznym, mobilnym i podejmowania niestandardowych działań oraz umiejętności w zakresie zdolności adaptacyjnych;
- prakseologicznego – umiejętności skutecznego planowania, realizacji oraz oceniania procesów edukacyjnych;
- komunikacyjnego i informacyjno-medialnego – odnoszącego się do sprawnej i skutecznej komunikacji werbalnej i pozawerbalnej w sytuacjach edukacyjnych oraz wiedzy i umiejętności wykorzystywania ICT.

Z kolei R. Kwaśnica (2006) dokonuje podziału kompetencji ze względu na koncepcje dwóch racjonalności mówiących o tym, że doświadczenie ludzkie kształtuje się w dwóch sferach znaczeń, w obszarze wiedzy praktyczno-moralnej oraz technicznej. Stosowanie do tego podziału wyodrębnia dwie grupy kompetencji:

1) praktyczno-moralnych

- interpretacyjnych – związanych ze zdolnością rozumiejącego odnoszenia się do świata;
- moralnych – zdolności prowadzenia refleksji moralnej;
- komunikacyjnych – umiejętności dialogu z samym sobą i innymi

2) technicznych

- postulacyjnych, normatywnych;
- metodycznych;
- realizacyjnych.

J. Szempruch (2012) po przeanalizowaniu poglądów wielu autorów i ich koncepcji wyróżnia kilka obszarów kompetencji ważnych dla zawodu nauczycieli, a mianowicie:

- interpretacyjno-komunikacyjne – wyrażające umiejętność rozumienia i definiowania różnych sytuacji edukacyjnych (np.: zrozumienia ucznia, czy samego siebie i sensu relacji uczeń–nauczyciel) oraz wyrażające skuteczność zachowań komunikacyjnych werbalnych i niewerbalnych (dostosowanie własnego stylu do komunikacji się z uczniem; umiejętność nawiązania i podtrzymania kontaktu; właściwego odbio-

ru i przekazu komunikatów edukacyjnych; zrozumienia dialogowego charakteru relacji nauczyciel-uczeń);

- kreatywno-krytyczne – wyrażające innowacyjność, niestandardowość i prorozwojową skuteczność działań oraz analizą i oceną, formułowaniem obiektywnych opinii;
- współdziałania – wyrażające skuteczność działań nauczyciela w integrowaniu uczniów oraz innych podmiotów działalności edukacyjnej;
- pragmatyczne – wyrażające skuteczność planowania, organizowania, realizacji i ewaluacji procesów edukacyjnych;
- informatyczno-medialne – wyrażające prawidłowe korzystanie z nowych mediów elektronicznych oraz technologii informacyjno-komunikacyjnych, które zostały podzielone na dwie grupy:
  - kompetencje instrumentalne – odnoszące się do przygotowania uczniów do sprawnego posługiwania się narzędziami ICT w procesie uczenia się, pracy oraz komunikowania;
  - kompetencje kulturowo-społeczne – odnoszące się do świadomego i krytycznego odbioru komunikatów medialnych (tamże).

W obrębie psychologii pracy szczególną uwagę zwraca się na kompetencje oraz na cechy kryterialne wzorca, co pozwala na wyłonienie kompetencji:

- interpersonalnych i związanych z nimi cech: przywództwa, zespołowości, przebojowości oraz negocjacyjności;
- intelektualnych i związanych z nimi cech: organizacyjności, motywacji, orientacji na źródło oraz odporności na stres;
- komunikacyjnych oraz umiejętności jasnego komunikowania się w formie pisemnej i ustnej (Bańka, 2000; za: Osuch, 2011).

Zupełnie inaczej kompetencje nauczyciela postrzegane są i opisywane w edukacji integracyjnej. Analizowane są one w kategoriach:

- interpersonalnych odnoszących się do cech osobowościowych nauczyciela oraz jego postaw wobec innych osób; wśród cech wchodzących w zakres kompetencji interpersonalnych wyróżnia się: cierpliwość, wytrwałość, wyrozumiałość, opanowanie, empatię, tolerancję, chęć niesienia pomocy;
- poznawczych – obejmujących wiedzę z pedagogiki specjalnej, rewalidacyjnej, psychologii klinicznej;
- terapeutycznych – bazujących na wiedzy specjalistycznej, umożliwiającej postawienie trafnej diagnozy, jak też właściwej jej interpretacji;
- organizacyjnych, na które składają się m.in.: umiejętności negocjacji; refleksji nad własną pracą; konstruowania programów edukacyjno-wychowawczych; integrowanie jego wielu elementów; umiejętność koncentracji zarówno na grupie uczniów, jak i na jednej osobie (por. Al-Khamisy, 2006, 2013).

Zagadnienia kompetencji nauczycielskich mają również swoje odzwierciedlenie w pracach Komisji Europejskiej (2005), która zwraca uwagę na fakt nie tylko odpowiedniego przygotowania studentów specjalności nauczycielskich, lecz także wsparcia w zdobywaniu, rozwoju i doskonaleniu już nabytych umiejętności przez wszystkich członków tej grupy społecznej. Nauczyciele powinni wykazywać się umiejętnościami współpracy z innymi, korzystania z różnych rodzajów wiedzy i technologii informacyjno-komunikacyjnych oraz pracy w społeczeństwie (tamże). Komisja Europejska oraz Rada Europy i Rada Unii Europejskiej kładą duży nacisk na wykorzystywanie technologii informacyjno-komunikacyjnych w edukacji i szkoleniach nauczycieli, gdyż zarówno uczniowie, jak i nauczyciele muszą być przygotowani do pełnienia nowych ról w społeczeństwie opartym na wiedzy (SEC(2003) 1250; COM(2005) 549 final; SEC(2007) 1484). Z literatury dotyczącej obszaru kompetencji nauczyciela, wyłania się lista elementów odnoszących się do wiedzy, umiejętności i wartości (por. Caena, 2011; *Supporting teacher...*, 2013). Dość szczegółową listę tych komponentów zabrała i opisała F. Caena (2011). Jej synteza konceptualizacji kompetencji nauczycielskich przedstawia się następująco:

1) wiedza:

- wiedza kierunkowa, przedmiotowa;
- wiedza przedmiotowa pedagogiczna, tj. wiedza dotycząca materiałów programowych, powtarzających się trudności w nauce tematu, konteksty i cele edukacyjne;
- wiedza pedagogiczna;
- znajomość programów nauczania;
- wiedza psychologiczno-pedagogiczna (wiedza międzykulturowa, historyczna, filozoficzna, psychologiczna, socjologiczna);
- aspekty kontekstowe, instytucjonalne, organizacyjne polityki edukacyjnej;
- wiedza z zakresu problemów integracji i różnorodności;
- nowe technologie;
- psychologia rozwojowa;
- procesy grupowe i ich dynamika, teoria uczenia się, problemy motywacyjne;
- ewaluacji i oceny procesów i metod;

2) umiejętności zawodowe:

- planowanie, zarządzanie i koordynowanie nauczania;
- nauczanie za pomocą materiałów dydaktycznych i technologii;
- kierowanie, zarządzanie uczniami i grupami;
- monitorowanie i ocena kształcenia;
- współpraca z kolegami, rodzicami i instytucjami społecznymi;
- umiejętności negocjacyjne;

- współpraca, refleksyjność, interpersonalne umiejętności uczenia się w społeczności zawodowej;
  - umiejętność dostosowania się do dynamiki wielopoziomowych wpływów krzyżowych (polityki rządu, klasy i dynamiki szkoły);
  - umiejętność wyciągania wniosków i decyzji na podstawie interpretacji dowodów i danych, w celu korekty swoich postaw, umiejętności, wiedzy;
- 3) wartości:
- epistemologiczna świadomości (tj. o ważnych kwestiach dotyczących przyszłości i rozwoju historycznego obszaru tematu i jego statusu, w odniesieniu do innych dziedzin);
  - skłonność do zmiany;
  - zaangażowanie się w promowanie nauki wszystkich uczniów;
  - skłonność do wspierania demokratycznych postaw i praktyk studenckich jako przyszłych obywateli Europy;
  - predyspozycja do elastyczności i ciągłego uczenia się;
  - predyspozycja do rozpatrywania, omawiania, kwestionowania własnych praktyk (Caena, 2011, s. 27–28).

Kompetencje nauczyciela stale się zmieniają i są modyfikowane, mają charakter dynamiczny i rozwojowy, ulegają ciągłym transformacjom w toku przygotowania zawodowego. Podlegają ciągłemu doskonaleniu i aktualizowaniu, tak aby móc jak najlepiej wypełniać swoje funkcje zawodowe. Nauczyciele odgrywają istotną rolę w kształtowaniu potencjału ludzkiego oraz kształtowaniu przyszłych pokoleń. Ich zadaniem jest przygotowanie uczniów do życia w zmieniającym się społeczeństwie, wykształcenia nawyków uczenia się przez całe życie, zdobywania nowej wiedzy i umiejętności, rozumnego korzystania z bogatych zasobów informacyjnych. Dlatego też coraz częściej zwraca się uwagę na kompetencje w obszarze informatyczno-medialnym oraz komunikacyjnym (por. Szempruch, 2012; Strykowski, Strykowska, Pielachowski, 2003; Denek, 1998; Piecuch, 2011; Huk, 2011), które są niezwykle pożądane w gospodarce opartej na wiedzy. Według zaleceń Komisji Europejskiej (Ala-Mutka, Punie, Redecker, 2008) kształcenie nauczycieli powinno obejmować wszystkie dziedziny, a tematyka ICT powinna być częścią szkoleń i doskonalenia zawodowego, które powinny ukazywać aspekty wykorzystania ICT zarówno jako narzędzi uczenia danego przedmiotu, jak i wykorzystania ich do zajęć oraz działań związanych z nauką własną. Należy jednak pamiętać, że wciąż pojawiają się nowe narzędzia ICT, które stanowią podstawę nowych umiejętności i wymuszają regularną aktualizację kompetencji. Pojawienie się i szybki rozwój narzędzi komunikacji społecznej: komunikatorów, porali, stron WWW, blogów wymusza kształtowanie kompetencji związanych z umiejętnością współpracy, wymiany wiedzy, otwartości, tworzenia własnej tożsamości oraz oceny uzyskiwanych informacji, zaufania, odpowiedzialności, ochrony prywatności i bezpieczeństwa (por. tam-

że). Europejskie podejście do umiejętności korzystania z mediów w środowisku cyfrowym powinno obejmować wszystkie media oraz różne poziomy umiejętności z nich korzystania, tj.:

- łatwość korzystania ze wszystkich istniejących mediów, od gazet po społeczności wirtualne;
- aktywne korzystanie z mediów poprzez, między innymi, interaktywną telewizję, używanie wyszukiwarek internetowych albo udział w społecznościach wirtualnych i lepsze wykorzystywanie potencjału mediów w dziedzinie rozrywki, dostępu do kultury, międzykulturowego dialogu, uczenia się i codziennych zastosowań (np. poprzez korzystanie z biblioteki, podcast);
- posiadanie krytycznego podejścia do mediów odnośnie ich jakości i treści (np.: zdolność oceny informacji, stosunek do reklam w różnych mediach, inteligentne używanie wyszukiwarek);
- kreatywne używanie mediów, skoro ewolucja technologii medialnej i wzrastająca obecność Internetu jako kanału dystrybucji pozwala stale rosnącej liczbie Europejczyków na tworzenie i rozpowszechnianie obrazów, informacji i treści;
- rozumienie ekonomii mediów oraz różnicy między pluralizmem a własnością mediów;
- świadomość w zakresie zagadnień związanych z prawami autorskimi, które są niezbędne dla „kultury legalności”, w szczególności dla młodszej generacji występującej jako konsumenci i producenci treści (*Komunikat Komisji...*, 2007).

Kompetencji współczesnego nauczyciela w społeczeństwie sieciowym według E. Perzyckiej (2008) powinny obrazować jego wielostronne przygotowanie do rozwiązywania problemów z użyciem technologii cyfrowych. Nauczyciel swoim warsztacie pracy posiadać *neokompetencje informacyjne*, czyli umiejętność wykorzystywania Internetu w komunikacji (Perzycka, 2009). Autorka zwraca uwagę na kompetencje informacyjne obejmujące m.in.:

- planowanie rozwiązywania problemu przy użyciu informacji cyfrowych;
- pozyskiwanie informacji cyfrowych;
- selekcjonowanie informacji cyfrowych;
- tworzenie informacji cyfrowych;
- udostępnianie informacji cyfrowych (Perzycka, 2008).

W Polsce w maju 2012 r. Fundacja Nowoczesna Polska przy wsparciu Narodowego Instytutu Audiowizualnego opublikowała *Katalog kompetencji medialnych i informacyjnych*, który był próbą stworzenia pełnego inwentarza wiedzy, umiejętności oraz postaw niezbędnych użytkownikowi różnych typów mediów. Katalog tych kompetencji powstał z uwagi na brak odniesień do kompetencji w podsta-

wach programowych dla edukacji medialnej, a jedynie ich opisywanie w procesie edukacji formalnej (dla szkół: podstawowej z podziałem na I i II etap edukacyjny, gimnazjalnej, ponadgimnazjalnej, wyższej; obejmuje także edukację przedszkolną) i kształcenia ustawicznego. Autorzy zwracają uwagę na fakt, że edukacja medialna odnosi się do edukacji dzieci i młodzieży, ale i samych dorosłych, dlatego też zamiast podziału na wiek dokonali podziału kompetencji ze względu na poziom zaawansowania wyróżniając trzy kategorie, tj. poziom: minimalny, optymalny, mistrzowski. Obszary tematyczne koncentrują się wokół ośmiu zagadnień:

- korzystania z informacji – źródeł informacji, ich wyszukiwania, krytycznego podejścia do informacji oraz ich wykorzystywania;
- relacji w środowisku medialnym – wizerunku, komunikacji, otoczenia;
- języka mediów – językowej natury mediów, funkcji komunikacyjnych mediów, komunikacji medialnej;
- kreatywnego korzystania z mediów – tworzenia, przetwarzania i prezentowania;
- etyki i wartości w komunikacji i mediach – komunikacji i mediów jako przedmiotów refleksji etycznej oraz wyzwań etycznych: a treści mediów i komunikacji; w relacjach przez media; a norm prawa w mediach i komunikacji;
- bezpieczeństwa w komunikacji i mediach – ochrony prywatności i wizerunku, anonimowości, bezpieczeństwa komunikacji, pracy i transakcji, nadzoru nad siecią, uzależnienia i higieny korzystania z mediów;
- prawa w komunikacji i mediach – rodzaju, źródeł i praktyk stosowania prawa w kontekście mediów; mediów a praw człowieka, obywatela i dziecka; praw wyłącznych i monopoli intelektualnych; praw telekomunikacyjnych; praw mediów i media publiczne; praw osób niepełnosprawnych; ochrony danych osobowych;
- ekonomicznych aspektów działania mediów – rynku mediów, informacji jako dobra ekonomicznego, finansowania mediów i wybranych sposobach zarabiania na nowych mediach; polityki medialnej (Batorski i in., 2014; Dąbrowska i in., 2012, Dąbrowska i in., 2013).

Współczesny, dobry nauczyciel, nie tylko przedmiotów informatyczno-medialnych, powinien służyć społeczeństwu informacyjnemu i wprowadzić swoich uczniów w stechnologizowany świat, gdzie umiejętność gromadzenia, przetwarzania i analizowania informacji są elementami kluczowymi. W zakresie wykorzystywania technologii informacyjno-komunikacyjnych powinien wykazywać się:

- wiedzą o ICT, stale śledzić ich rozwój i możliwości;
- umiejętnością wyszukiwania, gromadzenia, przetwarzania informacji oraz ich oceny merytorycznej i pedagogicznej;
- umiejętnością konstruowania materiałów dydaktycznych z wykorzystaniem narzędzi ICT;

- umiejętnością wykorzystywania narzędzia ICT do nauczania swojego przedmiotu, bloku przedmiotowego lub ścieżki edukacyjnej;
- pełnym rozeznaniem w zasobach medialnych umożliwiających mu realizację jego zadań edukacyjnych;
- umiejętnością tworzenia własnych programów edukacyjnych i udostępniania ich w sieci;
- znajomością właściwości narzędzi ICT i umiejętnością wyznaczenia im odpowiednich zadań w procesie edukacyjnym oraz wychowawczym;
- umiejętnością ustawicznego aktualizowania swojej wiedzy i kompetencji, unowocześniania warsztatu pracy uczniów i własnego;
- umiejętnością wykorzystania ICT w samokształceniu i samodoskonaleniu;
- umiejętnością wykorzystywania zasobów i funkcji dostępnych w sieci Internet;
- umiejętnością wykorzystania narzędzi informacyjno-komunikacyjnych do współpracy w grupie, wymiany poglądów, doświadczeń;
- świadomością ryzyka i zagrożeń związanych z ICT;
- wiedzą z w zakresie zagadnień odnoszących się do aspektów humanistycznych, etyczno-prawnych i społecznych związanych z dostępem i wykorzystywaniem ICT;
- umiejętnością wykorzystywania ICT do komunikacji z rodzicami i innymi podmiotami edukacji (Denek, 1998; Żechowska, 2000; Strykowski, Strykowska, Pielachowski, 2003; Enochsson, Rizza, 2009; Serdyński, 2007; Piecuch, 2011; Szempruch, 2012).

Narzędzia technologii informacyjno-komunikacyjnej pozwalają nam na dostęp do zasobów informacyjnych oraz coraz szybsze ich przesyłanie. Jednak są to informacje surowe, które dopiero przeanalizowane, poddane obróbce, wyselekcjonowane mogą przekształcić się w wiedzę. Sama biegłość obsługi narzędzi jest niewystarczająca. Umiejętność rozumnego i krytycznego wyboru informacji, wyciągania wniosków i podejmowania decyzji na podstawie interpretacji otrzymanych danych są bardzo pożądanymi cechami w społeczeństwie informacyjnym. Dopiero odpowiednio przetworzone informacje mogą przekształcić się w wiedzę.

Komunikacja społeczna w edukacji

Zagadnienie komunikowania w sytuacjach edukacyjnych jest kluczowe dla rozumienia, opisu oraz oddziaływań edukacyjnych jego uczestników i obserwatorów. Bez niego niemożliwa jest współpraca rodziców i pedagogów, gdyż to właśnie na komunikacji pomiędzy obiema stronami interakcji społecznej opiera się proces współdziałania i porozumienia.

Starając się jednak odpowiedzieć na pytanie *Czym jest komunikacja?* nie znajdziemy jednoznacznej odpowiedzi. Wielość definicji wynika z różnorodności pojmowania tego procesu oraz dyscyplin naukowych, w obrębie których jest badane i opisywane. Etymologicznie sam termin komunikowanie wywodzi się z łacińskiego słowa *communicare*, które jest tłumaczone jako bycie w relacji (związku) z kimś, uczestniczyć w czymś, zrzekać się (por. SJP; Goban-Klas, 2005). Może być rozumiane jako: transmisja – przekazywanie informacji; rozumienie – proces, dzięki któremu rozumiemy innych; oddziaływanie – za pomocą wszelkich dostępnych sposobów, które wykorzystują ludzie oddziałują na siebie; łączenie – tworzenie wspólnoty; interakcja społeczna; wymiana znaczeń między poszczególnymi jednostkami; składnik procesu społecznego (za: Goban-Klas, 2005).

Według *Wielkiego słownika W. Doroszewskiego* komunikacja jest porozumiewaniem się, wymianą myśli, udzielaniem wiadomości (Doroszewski, b.r.). Jest procesem, którego celem jest stałe i dynamiczne kształtowanie zmiany lub modyfikacja zachowań, wiedzy, postaw osób lub grup w kierunku wartości i interesów osób w niej uczestniczących (Dobek-Ostrowska, 2004). Z łaciny *communicatio*, oznacza współdziałanie, rozmowę (Doroszewski, b.r.). M. Filipiak (2003) jako kryterium w procesie komunikacji przyjmuje przepływ informacji i rozróżnia w zależności od kierunku jej przepływu:

- komunikowanie, które zakłada jednokierunkowość relacji – nadawca mówi, odbiorca słucha;
- komunikowanie się, które zakłada dwukierunkowość relacji, nadawca i odbiorca porozumiewają się ze sobą, rozmawiają;
- komunikację, obejmującą informacje krążące w systemie (Filipiak, 2003; Cieszkowski, 2014).

Komunikacja polega na organizowaniu, przekazywaniu wiadomości w taki sposób, aby nadać im określone znaczenie (Morreale, Spitzberg, Barge, 2007). Elementami kluczowymi w tym ujęciu są:

- wiadomości – np.: słowa, gesty, działania, dźwięki, a więc wszystkie te czynniki, które umożliwiają wyrażenie siebie w sposób werbalny, jak i pozawerbalny;
- organizowanie – przetwarzania wiadomości, tworzenie ich, otrzymywanie i odpowiadanie na nie poprzez dokonanie wyboru możliwości, sposobu komunikacji;
- znaczenie – interpretacja otrzymanych wiadomości, rozpoznanie ich i zrozumienie (tamże).

Komunikacja jest pewnym rodzajem, typem lub jakością kontaktu pomiędzy osobami w niej uczestniczącymi, polegającym na wzajemności i współpracy. „Nawet jeśli jest to kontakt w kłótni, walce na pięści” (Stewart, 2012, s. 55), wymaga od obu stron konfliktu współpracy w celu ustalenia choćby miejsca spotkania, wydarzenia, incydentu. Komunikacja jest procesem społecznym, stanowiącym ważny element życia człowieka, jest centralną działalnością naszej kultury. Bez niej każda kultura umiera (Fiske, 1999).

Komunikacja społeczna w ujęciu socjologii i psychologii społecznej jest procesem porozumiewania się grup, jednostek czy instytucji, mającym na celu dzielenie się wiedzą, informacjami, wymianą myśli czy poglądów (Pilch, 2003). W naukach pedagogicznych traktuje się ją jako przekaz najczęściej werbalny, mający miejsce głównie na poziomie interpersonalnym (Kania, 2011).

Mnogość i różnorodność definicji komunikacji w literaturze nie ułatwia zbudowania jednej syntetycznej definicji tego pojęcia. Najczęściej jest charakteryzowana jako:

- rodzaj kontaktu;
- nawiązywanego za pomocą zmysłów lub narzędzi (tzw. środków komunikowania);
- ma miejsce pomiędzy co najmniej dwoma osobami (nadawcą i odbiorcą);
- nadawca przekazuje odbiorcy pewne treści, z wykorzystaniem zrozumiałych dla nich znaków;
- celem tego kontaktu jest wywołanie określonych reakcji u odbiorcy (por. Dobek-Ostrowska, 2002, 2004; Wolańska, 2006).

W prezentowanej publikacji przyjęto koncepcję kontekstowo-pragmatyczną, która zakłada, „iż komunikacyjne zachowania ludzi skierowane są na osiągnięcie lepszego poziomu współdziałania, a sens aktów komunikacyjnych zależy od kontekstu zadaniowego, interpersonalnego, kulturowego i lingwistycznego, w jakim się te akty pojawiają” (Nęcki, 2006, s. 9). Istotą tej koncepcji jest „organizacja interakcji społecznych wokół koordynacji wzajemnych oddziaływań wszystkich osób komunikujących się” (tamże). Koordynacja oddziaływań rozpatrywana jest z dwóch perspektyw: bieżącej oraz przyszłej. Przy czym pierwsza odnosi się do aktualnych sytuacji komunikacyjnych między stronami tego procesu i wymaga koordynacji ich

zachowań komunikacyjnych (tj. aktów meta komunikacyjnych) i behawioralnych (tj. aktów pragmatycznych). Z kolei druga z perspektyw odnosi się do zamierzonej, planowanej lub możliwej w przyszłości okoliczności współdziałania.

Do komunikowania się niezbędny jest język, który jest podstawowym narzędziem tego procesu i może przyjmować formę mówioną lub pisaną (Retter, 2005) i pozwala na wyrażanie myśli. Język:

- pozwala nam na ukierunkowanie naszej uwagi – nazwanie wydarzeń, zdarzeń, rzeczy w określony sposób ukierunkowuje naszą uwagę na określone jego aspekty;
- tworzy zarówno możliwości, jak i ograniczenia – scharakteryzowanie osoby, wydarzenia w określony sposób, wpływa na to, co można lub nie można powiedzieć, zobowiązuje po podjęcia określonego działania lub je uniemożliwia;
- określa naszą tożsamość – język, którym się posługujemy, tworzy nasze poczucie tożsamości, przynależności
- ułatwia współdziałanie – sposób używania języka może budować lub hamować zdolność od pracy z innymi (Morreale, Spitzberg, Barge, 2007, s. 149–158).

Wśród innych mediów (środków komunikowania) medioznawcy wyróżniają obok języka: znaki językowe lub wszelkie systemy znaków; kody; nośniki sygnałów; narzędzia pozwalające na powielanie, transmisję lub odbiór przekazów; instytucje tworzące przekazy (Goban-Klas, 2005).

Dokonując analizy środków komunikowania pod kątem trwałości przekazu oraz styczności nadawcy i odbiorcy wyróżnia się następujące typy mediów:

- nietrwałe, bezpośrednie, do których zalicza się np. mowę;
- nietrwałe pośrednie, jak np. radio czy telewizję;
- trwałe pośrednie – pismo i druk;
- trwałe bezpośrednie np. rysunek powstający w obecności innych osób (tamże).

O skuteczności komunikacji decydują kompetencje komunikacyjne osób w niej uczestniczących, które w literaturze pedagogicznej rozumiane są jako „zdolność bycia w dialogu z innymi i z sobą samym” (Kwaśnica, 1999, s. 18). „[...] świadoma lub nieświadoma wiedza o systemie aktów komunikacyjnych występujących w społeczeństwie, a szczególnie w systemie edukacji” (Błaszczuk, 2007, s. 164–165). Pedagog powinien mieć świadomość roli dialogu i współpracy oraz potrafił wykorzystać tę wiedzę w praktycznych działaniach maksymalizując korzyści i minimalizując problemy, jakie pojawiają się w interakcjach z innymi uczestnikami procesu edukacji, w tym rodzicami (tamże). Dialog, rozmowa z innymi jest próbą zrozumienia i poznania siebie oraz osób współuczestniczących w zadaniach edukacyjnych. Nauczyciel z racji swojego zawodu zobowiązany jest do komunikacji z wieloma podmiotami, nie tylko uczniami czy ich rodzicami, ale także innymi nauczycielami,

pracownikami szkoły, organami nadzorującymi prace szkoły, pracownikami innych instytucji edukacyjnych oraz pozaedukacyjnych. Każda z tych grup formułuje wobec pedagoga swoje oczekiwania komunikacyjne, co z kolei wymusza na nim stosowanie różnych form i metod komunikowania (tamże).

Kluczowymi zagadnieniami współpracy i współdziałania środowiska szkolnego i domowego ucznia są różne formy kontaktów tych grup społecznych oparte na dialogu, komunikacji, wymianie informacji. I. Kurcz (2005) bazując na maksymach Grice'a, wskazuje cztery ważne elementy aktów komunikacyjnych, które wpływają na efektywność procesu wymiany zdań:

- ilość, czyli przekazywanie takiej ilości informacji, jaka jest wymagana w danej chwili rozmowy;
- jakość – poruszanie tych elementów, na które posiada się dowody, argumenty;
- odpowiedzialność rozumiana jako odpowiedniość, czyli umiejętność mówienia na temat;
- sposób odnoszący się do logicznych wywodów, unikania niedomówień, niejasności oraz pustosłowia.

Wśród kompetencji najbardziej pożądanых w pracy nauczyciela wyróżnia się umiejętność:

- mówienia – nadawania przekazów edukacyjnych;
- słuchania – właściwego odbioru komunikatów i ich interpretacji, otwarcia na rozmówcę;
- posługiwania się językiem ciała – stosownego do sytuacji posługiwania się językiem ciała (Szempruch, 2012).

Umiejętności te uzewnętrzniają się we wszelkich sytuacjach edukacyjnych. Nauczyciel posiadający kompetencje komunikacyjne, to nauczyciel, który ma świadomość złożoności sytuacji społecznej i potrafiący dostosować rodzaj aktów komunikacyjnych m.in.: do typów relacji, osobowości rozmówcy, emocji towarzyszących rozmowie, motywacji, czy kultury rozmówcy. Z szacunkiem i poszanowaniem opinii i poglądów potrafi przyjąć perspektywę partnera rozmowy, umie odrzucić własne przesady i uprzedzenia, potrafi prowadzić konstruktywną rozmowę, a jego negocjacje oparte są na współpracy i dialogu. (por.: Maszke, 2002; Babiuch, 2002; Palka, 2003; Łobocki, 2004b; Nęcki, 2006; Abakanowicz, 2007; Reczek-Zymróż, 2009; Domagalska, 2011; Trzecińska-Król, 2013, 2014b). Kompetencje komunikacyjne to zdolność do zachowań językowych i pozajęzykowych adekwatnych do okoliczności rozmowy i jej uczestników (Szempruch, 2012), to wiedza o tym, w jaki sposób dotrzeć do rozmówcy i jak budować z nim relacje, wiedza o tym, jak mówić, aby wypowiedane słowa budowały tę relację, wspierały ją i rozwijały (Nęcki, 2006).

Umiejętności komunikacyjne w pracy nauczyciela są ogromnie ważne, dostarczają bowiem ram dla dokonywania wyborów dotyczących sposobów komunikacji, pozwalają na wykonania ważnych zadań i budowanie silnych związków (Morreale,

Spitzberg, Barge, 2007). Z tego też względu nie mogło ich zabraknąć w *Standardach kształcenia przygotowujących do wykonywania zawodu nauczyciela*. Zgodnie z rozporządzeniem MNiSW z dn. 17 stycznia 2012 r., absolwent, który zakończył przygotowanie, powinien umiejętnie komunikować się przy użyciu różnych technik ze wszystkimi osobami uczestniczącymi w procesie edukacyjno-wychowawczym ucznia. Ponadto powinien posiadać rozwinięte kompetencje komunikacyjne umożliwiające mu porozumiewanie się z osobami będącymi w różnych stanach emocjonalnych, pochodzącymi z różnych środowisk. Powinien umieć w drodze dialogu rozwiązać konflikty (DZ.U. 2012.0.131). Jednak, jak słusznie zauważa E. Perzycka (2009), nauczyciel chcący kompetentnie realizować współpracę z rodzicami swoich uczniów, skutecznie się komunikować, musi także w swoim warsztacie pracy posiadać *neokompetencje informacyjne*, czyli umiejętność wykorzystywania Internetu w komunikacji (tamże).

Brak kompetencji komunikacyjnych w pracy pedagoga rzutuje na różnorodność oraz efektywność podejmowanych działań. Przekłada się także na występujące zakłócenia w procesie wymiany informacji, co z kolei utrudnia lub wręcz uniemożliwia porozumienie się (Staniszewski, 2011), prowadzi do nieporozumień i konfliktów. Wśród nieprawidłowości w procesie komunikacji możemy także wyróżnić przeszkody na poziomie:

- semantycznym – odbiorca nie rozumie znaczeń użytych słów, komunikatów, znaków językowych;
- indeksacyjnym – odbiorca nie rozumie na kogo lub na co wskazuje nadawca komunikatu;
- niepełności informacyjnej komunikatu – odbiorca nie rozumie, co ma być dopełnieniem, uzupełnieniem treści komunikatu;
- zamysłu pragmatycznego – odbiorca nie rozumie intencji komunikacyjnej nadawcy (Czechowski, 2014).

T. Gordon (1994) zauważa, że jeśli osoby uczestniczące w rozmowie mają problem, który należy rozwiązać, to „ponad 90 procent czasu tej rozmowy zostaje poświęcone na stawianie barier” (tamże, za: Stewart, 2012, s. 177). Rozmówcy bardzo często nie zdają sobie nawet sprawy z takich zachowań. Przytaczany autor sporządził listę takich barier i nazwał je *brudną dwunastką*. Wśród tych zachowań odnajdujemy (Ginott, 1969; za: Stewart, 2012; Gordon, 1994, za: Stewart, 2012; Jagieła, 2004):

- krytykowanie – osądzanie, sprzeciwianie się, obwinianie, wydawanie negatywnych opinii o partnerze dialogu, jego postawach, czynach, działaniach;
- zwymyślanie – ośmieszanie, zawstydzanie rozumiane jako etykietowanie, podciąganie pod stereotypy;
- stawianie diagnozy – interpretowanie, analizowanie i stawianie diagnozy dlaczego rozmówca zachowuje się tak a nie inaczej;

- chwalenie połączone z oceną – sztuczka mająca na celu manipulację; chwalenie osoby „jest częściej tym samym, co bycie manipulowanym [...] wykorzystywanym, [...] przechytrzonym, wymanewrowanym, zbyt słodkimi słówkami” (Bolton, 2012, s. 180);
- rozkazywanie – zarządzanie, komenderowanie, nakazywanie pewnych zachowań, działań;
- grożenie – ostrzeżenie, upominanie, wywieranie presji na partnera rozmowy poprzez ukazywanie negatywnych konsekwencji, jakie mogą ją spotkać ze strony mówiącego;
- moralizowanie – perswadowanie, kazania, dawanie rad, co powinna zrobić druga ze stron dialogu;
- wypytywanie – badanie, indagowanie, stawianie zbyt wielu lub niewłaściwych pytań, z reguły zamkniętych, na które najczęściej można odpowiedzieć: tak, nie;
- udzielanie rad – dyktowanie rozwiązań lub robienie propozycji, doradzanie; pułapką takiego zachowania jest brak zaufania, że partner rozmowy jest w stanie sam sprostać wyzwaniu, rozwiązać problem; często doradca rzadko zna wszystkie implikacje problemu;
- odwracanie uwagi – rozweselenie, zabawianie, odsuwanie na bok problemu, poprzez zmianę tematu rozmowy;
- logiczne argumentowanie – wyrzuty, pouczenia, perswazja poprzez odwoływanie się do faktów lub logiki;
- uspokajanie – pocieszenie, wyrażenie współczucia, próba wyciszenia negatywnych emocji partnera dialogu.

Do tej listy najczęstszych błędów popełnianych podczas rozmów nauczycieli z rodzicami możemy dodać jeszcze (Łobocki, 1985; Grzesiuk, Trzebińska, 1978; Derlega, Chaikin, 1998, za: Jagieła, 2004):

- debatowanie – toczenie sporów i trwanie z uporem przy własnym zdaniu;
- dogmatyzowanie – powoływanie się na autorytety lub własną wiedzę;
- interpretowanie – subiektywne i samodzielne komentowanie wypowiedzi partnera rozmowy;
- bagatelizowanie – lekceważenie rozmówcy lub jego problemu;
- monologizowanie – niedopuszczenie strony przeciwnej do głosu;
- emigrowanie – wyłączenie się z rozmowy;
- identyfikowanie – utożsamianie się z rozmówcą;
- fiksacja – branie na siebie określonej roli, np. zatroskanego, wszechwiedzącego rodzica i przypisywanie podobnej roli partnerowi rozmowy;
- abstrahowanie – zbyt ogólnikowe wypowiedzianie się;

- eksternalizowanie – pomijanie głównego tematu rozmowy, a poruszanie wszelkich wątków pobocznych;
- widzenie siebie jako gorszego lub lepszego od innych;
- brak równowagi między otwartością a intymnością.

Należy pamiętać o tym, że aby odbiorca uznał akt komunikowania za ważny, musi odebrać go jako:

- zrozumiały – przekaz musi być skierowany do konkretnego odbiorcy, zawierać kody i język zrozumiały dla niego, a konstrukcja powinna być dostosowana do kompetencji odbiorcy, nadawca musi jasno i wyraźnie przekazać swój cel komunikacyjny;
- prawdziwy – przekaz powinien wskazywać na znajomość rzeczy i wiedzę nadawcy, musi opierać się na sprawdzonych faktach, rzeczowym podejściu do zagadnienia, logicznych sądach, bezstronnym opisie rzeczywistości;
- szczery – wskazujący na prawdomówność nadawcy, przekaz musi być uczciwy, a nadawca powinien działać w dobrej wierze;
- słuszny – wynikający z prawomocnych działań nadawcy (Mrozowski, 2001).

Wśród barier i błędów utrudniających komunikację cybernetyczną możemy wyróżnić: problemy nadawcy; problemy z kodowaniem; problemy z przesyłaniem sygnału; problemy z odbiorem i odkodowaniem informacji; problemy ze zrozumieniem i odpowiedzią (Jagięła, 2004).

D. Łupicka-Szcześnik (2001) dokonując psychologicznej analizy kontaktów nauczycielsko-rodzicielskich wskazuje szereg błędów popełnianych przez nauczycieli, a rzutujących na relacje i współdziałanie pomiędzy szkołą a rodzicami uczniów.

Ocenianie czynność jakże powszechna w szkołach. Ocenia się m.in.: postawę uczniów, ich wiedzę, zachowanie. Jest to forma diagnozy dotyczącej osiągnięć ucznia. Niemniej jednak, tak oczywista rzecz niesie ze sobą szereg informacji – dla nauczyciela, z czym uczeń ma kłopot; dla rodzica, że dziecko ma kłopot z danym zagadnieniem, partią materiału. Niestety w rzeczywistości szkolnej ocena wyraża bardzo osobisty stosunek pedagoga do dziecka, jego wyobrażenie o zdolnościach, możliwościach ucznia, a także bardzo często rzutuje na nie status społeczno-ekonomiczny rodziców czy ich wykształcenie. Taka postawa skutkuje poczuciem niesprawiedliwości, braku szacunku dla nauczyciela, co w konsekwencji prowadzi do braku poszanowania dla niego także ze strony rodziców.

Niekonsekwentne stawianie wymagań, częsta ich zmiana, uzależnianie ich od tego, do jakiej kategorii został zaklasyfikowany uczeń (dobry, zły), zakłócają dobre relacje, przyczyniają się do powstania lęków i niemożności przewidywania reakcji. Ani rodzic, ani uczeń nie wie, jakie są faktyczne wymagania pedagoga, czego należy się spodziewać, a próby rozmów i wyjaśnień spełzają na niczym.

Obojętność nauczyciela nie sprzyja nawiązaniu partnerskich relacji. Wykazywanie zainteresowania uczniem tylko w sytuacji przymusu, np. interwencji, sprowadza pedagoga tylko do roli moralizatora. Taka osoba nie jest w stanie powiedzieć czegoś więcej o swoich podopiecznych, nie może im pomóc nie znając np. sytuacji rodzinnej. Dystans, jaki tworzy się pomiędzy podmiotami procesu edukacyjno-wychowawczego, nie sprzyja nawiązaniu dialogu, partnerskich stosunków i podejmowaniu wspólnego działania.

Etykietowanie jest częstym błędem popełnianym nie tylko przez kadre pedagogiczną. W sytuacjach szkolnych najczęściej jest związane z kreowaniem obrazu dziecka w celu przewidywania jego zachowań. Powoduje jednak przypisanie cech uczniowi, które nie są dla niego charakterystyczne. Ocena ta ma często zabarwienie ironiczne, sarkastyczne lub odnoszące się do cech, które są podstawą kompleksów u dziecka. Zachowania i ocenę nauczyciela w konsekwencji powielają koleżanki i koledzy z klasy. Ofiara ww. postępowania chcąc uniknąć stygmatyzowania wycofuje się z życia klasy. Rodzice odnoszą wrażenie, że ich syn, córka jest napiętnowany, lecz nie podejmują żadnych działań, bojąc się jeszcze bardziej zaszkodzić. Zamiast konstruktywnej rozmowy i wyjaśnienia wszelkich wątpliwości mamy do czynienia z sytuacją wycofania i przybrania strategii przetrwania.

Niedyskrecja towarzysząca rozmowom nauczycielskim czy obiegowi dokumentów dotyczących nierzadko intymnych spraw dziecka skutkuje utratą zaufania, które jest jednym z filarów dobrej współpracy i swobodnego dialogu.

Nieobiektywność ujawniająca się np. w sytuacjach problemowych. Mało kto będzie obarczał winą ucznia o nienagannych ocenach, przecież on nie może prezentować nagannego zachowania. Z reguły obarczani są winą uczniowie mający problemy, źle się uczący, ci, którym została nadana etykieta „niegrzecznego”. To nic, że mogło go akurat nie być w szkole w dniu, w którym zaistniał problem i tak wina spada na jego barki. Sytuacja tego rodzaju budzi wrogość rodziców w stosunku do wychowawcy, powoduje napięcie stosunków i rodzi kłótnie. W takiej atmosferze trudno o konstruktywny dialog, partnerską rozmowę.

Brak rozbudzania postaw empatycznych u wychowanków, czyli niezauważanie, że uczeń mający problemy, potrzebuje pomocy innych. Zamiast wsparcia i rozmowy z nauczycielem, pomocy w rozwiązaniu problemu mamy do czynienia z unikaniem i wycofaniem. Opuszczaniem lekcji i piętrzeniem się kolejnych problemów.

Lęk ze strony wychowawców przed rozmową nie tylko z uczniem, lecz także jego rodzicami o zaistniałych problemach utrudnia nawiązania dialogu, i nie pozwala na poznanie przyczyn tych problemów. A przecież rodzic szybciej przekaże informacje wychowawcy aniżeli pedagogowi szkolnemu, na którego nauczyciel przerzuca odpowiedzialność.

Dobrze jest jeśli nauczyciel potrafi „zarazić” uczniów swoimi pasjami, *zainteresowaniami* nawiązując z nim dialog i współpracę. Nieumiejętność wychwycenia

w uczniach ich zainteresowań, a nieudolne narzucanie im własnych piętrzy kolejne bariery na linii rodzice–nauczyciele.

Sposób przekazywania informacji o uczniu często ma charakter wypunktowania wad, porażek, niedociągnięć. Rodzic rzadko słyszy pozytywne informacje na temat swojego dziecka. Często także informacje te są przekazywane w biegu. Może warto poświęcić chwilę na rozmowę i poinformować rodzica także o tak wydawałoby się normalnych rzeczach jak pozytywne opinie (Łupicka-Szczeńnik, 2001).

Analizując kontakty środowiska szkolnego i rodzinnego, zauważamy sporo błędów popełnianych również przez rodziców. Do najczęstszych barier komunikacyjnych stawianych po ich stronie możemy zaliczyć:

- wydawanie krytycznych opinii o nauczycielu w obecności dziecka;
- brak współpracy z wychowawcą szczególnie w sytuacjach, gdy mamy do czynienia ze specyficznymi trudnościami dziecka i wymagana jest konsultacja w poradni np. logopedycznej;
- odbieranie komunikatów dziecka w sposób dosłowny, nie branie pod uwagę zniekształconego kontekstu lub niepełności wypowiedzi;
- traktowanie wywiadówek, spotkań z wychowawcą jako przykrego obowiązku, który trzeba odbyć;
- idealizowanie dziecka i niedopuszczanie do świadomości, że może mieć ono jakiegokolwiek problemy, a sugestie nauczyciela są odczytywane jako atak na styl wychowania i sprawowanej opieki;
- niechęć opiekunów w uczestnictwie w jakichkolwiek imprezach organizowanych przez placówkę edukacyjną i uważanych za czas stracony;
- nieumiejętne komunikowanie się z dzieckiem, wysyłanie komunikatów pełnych wrogości, agresji; dziecko z kolei przenosi je na grunt szkolny, gdzie interweniuje nauczyciel i wzywa rodzica do szkoły; rodzic odreagowywane w domu, koło się zamyka... (por. Łupicka-Szczeńnik, 2001).

W obecnych czasach coraz mocniejsze staje się przekonanie, „że komunikowanie się ludzi jest fundamentem i osnową każdej zbiorowości i każdej kultury” (Hopfinger, 2010, s. 65), każda forma współpracy, współdziałania wymaga rozmowy. Dialog pozwala na omówienie kwestii spornych, ustanie wspólnego stanowiska i podjęcie spójnych działań. Nauczyciel, który nie znajdzie sojuszników w rozmowie z rodzicami, ściąga na siebie ogrom pracy.

Postępująca digitalizacja wywiera ogromny wpływ na praktyki i doświadczenia komunikacyjne grup i społeczności. Jesteśmy świadkami rekonfiguracji, transformacji komunikacji społecznej, której efektem jest przekształcenie całej kultury komunikacji. Jak zauważa M. Hopfinger (2010) pierwsza rekonfiguracja miała miejsce w dwóch fazach: wynalezienia pisma, a następnie druku. Obecnie jesteśmy świadkami drugiej, także przebiegającej w dwóch fazach: audiowizualności oraz digitalności (tamże). Narzędzia i techniki cyfrowe sprzyjają przekodowywaniu

wszystkich sposobów i form komunikacji. Każdy przekaz może mieć postać cyfrową, a uczestnicy procesów komunikacji mogą porozumiewać się w sposób natychmiastowy oraz globalny, czas i miejsce nie stanowią już żadnego problemu. Coraz bardziej wzmacnia się pośredni charakter form komunikacji. Media mają różne, odmienne cechy (Morreale, Spitzberg, Barge, 2007), które mogą ułatwić lub zaburzyć przekaz informacji w danym momencie. Media zmieniają tempo przekazu wiadomości, wpływają na ich treść. Mogą ułatwić komunikację nauczycieli z rodzicami, szczególnie tymi zapracowanym, „zabieganym”, niemogącymi pojawić się w murach szkolnych w godzinach pracy nauczycieli.

Współpraca i współdziałanie nauczycieli i rodziców

Szkoła i dom są dwoma najbliższymi dziecku środowiskami wychowawczymi, które chcąc osiągnąć sukces i wspomóc dziecko w jego pełnym rozwoju psychicznym, socjologicznym, biologicznym i kulturalnym, powinny współpracować ze sobą, nawzajem się wspierać i pomagać w realizowaniu celów i zadań edukacyjno-wychowawczych. Od siły związku pomiędzy tymi dwoma grupami społecznymi niejednokrotnie zależą dalsze sukcesy edukacyjne dziecka (Mendel, 2002). A. Maszke (2002) podkreśla, że relacje, jakie zachodzą pomiędzy podmiotami edukacji (nauczycielami, rodzicami i uczniami), a w szczególności ich rodzaj i intensywność stanowią o wartości, jakości oraz efektywności podejmowanych działań.

Wraz z przestąpieniem przez dziecko progu szkoły rodzice i nauczyciele wchodzi w układ wzajemnych interakcji, każda ze stron ma swoje oczekiwania względem partnera procesu edukacji. Dobrze jest je poznać, nawiązując dialog i wzajemną współpracę, umożliwia to wspólne realizowanie zadań i pozwala niejednokrotnie na uniknięcie nieporozumień. Wspólny dialog daje sposobność poznania stanowiska, zapatrywań, celów i dążeń partnera procesu edukacyjno-wychowawczego.

W literaturze pedagogicznej wiele miejsca poświęca się zagadnieniu współpracy i współdziałania. Kwestia relacji i stosunków panujących pomiędzy szkołą i rodziną opisywana jest w zależności od tego, jaki aspekt rozważań stanowi punkt wyjścia. Przykładowo A. Rosnowska (1975) porusza zagadnienie współpracy wychowawczej szkoły z rodzicami. O współpracy środowiska szkolnego i rodzinnego ucznia pisali także Z. Lubowicz (1976), G. Pańtak i M. Winiarski (1982), J. Mikulski (1972), R. Wroczyński (1985), K. Durnaś (2007). Kwestie związane z współdziałaniem między domem a szkołą odnajdujemy w pracach m.in.: A. Radziwiłł (1975), M. Łobockiego (1985), J. Pielkovej (1988), F. Czerwińskiego (1952). W pracach tych niejednokrotnie terminy współdziałania i współpracy są stosowane zamiennie, a aspekt relacji stosunków rodziny i szkoły ma asymetryczny układ.

Dostrzega się także ogromną rolę, jaką w wychowaniu i edukacji ogrywa środowisko lokalne (por. np. Ryczek-Zymróż, 2009). Coraz częściej w publikacjach i badaniach z zakresu pedagogiki społecznej poruszana jest kwestia partnerstwa edukacyjnego rodziców, nauczycieli, uczniów oraz środowiska lokalnego (por. m.in.: Maszke, 2002; Mednel, 2000, 2002, 2007; Janke, 2009; Nowosad, 2001; Du-del, 2003).

W. Okoń (1996) poprzez współpracę rozumie współdziałanie jednostek lub grup, zbiorowości ludzkich, którzy wykonują zadania cząstkowe ukierunkowane na osiągnięcie wspólnego celu. Przy czym współpraca oparta jest na wzajemnym zaufaniu, lojalności oraz podporządkowaniu się dobrze wszystkim znanemu i rozumianemu celowi (tamże). Tak rozumiana współpraca nastawiona jest nie tylko na wspólne osiąganie celu, a także na wzajemną pomoc, dostrzeganie potrzeb innych i dobieranie takich działań, aby móc je zharmonizować z własnymi potrzebami (Goleman, 1997). Podstawą współpracy, obok zaufania, jest akceptacja, rzetelna informacja oraz wzajemne uznawanie praw i kompetencji (Maszke, 2002), a niezbędnym warunkiem jej skuteczności jest aktywność i systematyczność (Borzęcka, Mreńca, 2000) oraz określenie wzajemnych oczekiwań (Kozak, 2011). Uczestnicy tego procesu muszą także zdawać sobie sprawę z ograniczeń w nim tkwiących, osłabieniu swobody podejmowanych decyzji oraz samodzielności działań bez porozumienia z innymi. Nieprzestrzeganie tych norm może doprowadzić do nieprawidłowości, piętrzyć problemy i w efekcie końcowym spowodować wycofanie się jednej ze stron z działań (Jakowiecka, 2004).

Choć niejednokrotnie pojęcia współdziałania i współpracy są stosowane zamiennie, warto dokonać pewnego ich rozróżnienia. T. Kotarbiński (1982) mówi, że współdziałanie zachodzi wtedy, gdy przynajmniej jeden podmiot pomaga lub przeszkadza drugiemu. Współdziałanie jest złożonym, wielopodmiotowym działaniem, które może przyjąć kooperację pozytywną (współdziałanie dodatnie, wzajemne wspieranie i pomaganie sobie) lub negatywną (kooperację ujemną, np. współzawodnictwo). W przypadku większej liczby osób współdziałanie ze względu na określony cel zachodzi tylko wtedy, gdy jedna z osób pomaga drugiej z tej samej grupy lub jest wspomagana przez inną jednostkę z tego grona. Możemy także przyjąć za autorem (tamże) podział form współdziałania ze względu na zaangażowanie poszczególnych członków grupy i wyróżnić współdziałanie cząstkowe i pełne. W pierwszym przypadku mamy do czynienia z aktem jednokierunkowym (działaniami podejmowanymi tylko przez jedną ze stron) lub dwukierunkowym (gdzie dwie strony wzajemnie się wspierają i współpracują, a pozostali członkowie grupy pozostają w odosobnieniu). W drugim przypadku mamy do czynienia ze wspólnymi, skoordynowanymi działaniami ze względu na cel wszystkich osób z grupy, wspomagających się nawzajem (tamże).

Analizując literaturę pedagogiczną, możemy znaleźć dwa, zupełnie przeciwstawne, stanowiska w definiowaniu zakresu znaczeniowego pojęcia współdziałanie. Pierwsze z nich mówi, że współdziałanie ma szerszy zakres znaczeniowy i może przyjąć formę współpracy (kooperacji) lub współzawodnictwa (por. Karolczak-Biernacka, 1987; Janke, 2004). Jest formą wzajemnego oddziaływania na siebie nawzajem osób. Drugie z nich definiuje ten termin jako prostszą formę współpracy i relacji stosunków interpersonalnych (Nowacki, Korabiowska-Nowacka, Baraniak, 2000).

W procesie edukacyjno-wychowawczym najbardziej pożądaną formą współdziałania jest pełne zaangażowanie się wszystkich członków grupy tj. nauczycieli, rodziców i uczniów oraz wzajemne się wspieranie i pomoc, dlatego też w niżej opublikacji przyjęto definicję za T. Kotarbińskim (2000), która najtrafniej obrazuje relacje zachodzące w szkołach pomiędzy wszystkimi jej uczestnikami.

Z pojęciem współpracy i współdziałania wiąże się także pojęcie partnerstwa, które definiowane jest jako rodzaj stosunków opartych na zasadach równości, lojalności, współodpowiedzialności i pomocy (por. m.in.: Okoń, 1996; Nowacki, Korabiowska-Nowacka, Baraniak, 2000). Przejawia się ono w chęci wspólnych działań z innymi z własnej woli, a nie poprzez uciekanie się do nakazów i przymusu. Nie jest czymś stałym, czy łatwo osiągalnym, jest ciągłym procesem i niemal zawsze pozostaje w procesie tworzenia (Bastiani, 1993, za: Łobocki, 2004a). Partnerstwo nie jest równoznaczne z rezygnacją z własnych celów, jest pewnego rodzaju przestrzenią, w której należy znaleźć wspólne wartości i cele, na bazie których należy zbudować wspólny plan postępowania (Polak, 2011). W partnerstwie edukacyjnym rolę spoiwa odgrywa edukacja. Jest ono rodzajem relacji, wzajemnych wpływów wywieranych na siebie nawzajem przez poszczególne osoby oraz środowiska edukacyjne (Mendel, 2009).

Kooperacja, wspólne działania nauczycieli i rodziców przynoszą korzyści dla wszystkich podmiotów procesu edukacji. Na jej konieczność w procesie edukacyjno-wychowawczym wskazywali także teoretycy wychowania, m.in.: M. Łobocki (1985), C.J. Christoper (2004), B. Śliwerski (1996). Głównymi jej celami powinno być: sprzyjanie wielostronnemu rozwojowi wychowanków; usprawnianie procesu edukacyjno-wychowawczego; wypracowanie wspólnych zakresów oddziaływań; lepsze poznanie i zrozumienie uczniów; włączenie rodziców do działań klasy i szkoły. Ważnymi celami współpracy są także: nawiązanie bliskich kontaktów pomiędzy rodzicami i nauczycielami; wzajemne poznanie się i zrozumienie istoty podejmowanych działań (por.: Łobocki, 2004a; Banasiak, 2013).

Do korzyści wynikających ze współpracy dorosłych dla ucznia możemy zaliczyć: poczucie przez ucznia zainteresowania jego osobą, jego problemami, nauką, rozwojem; poczucie dopilnowania i kontroli; możliwości rozwiązywania problemów na bieżąco; poczucie odpowiedzialności dorosłych za jego osobę. Z kolei rodzic ma możliwość poznania swojego dziecka w sytuacjach szkolnych; poznania nauczyciela, który ma bezpośredni wpływ na edukację i wychowanie jego dziecka; odrzucenia stereotypów i negatywnych nastawień; lepszego poznania całego zespołu klasowego. A co chyba najważniejsze, ma możliwość uczestnictwa w funkcjonowaniu klasy i szkoły oraz wpływania na jej pracę. Nauczyciel poprzez wspólne działania i wymianę informacji może z kolei lepiej poznać środowisko rodzinne ucznia oraz samego ucznia, funkcjonującego w warunkach domowych. Zwiększa się obszar oddziaływań edukacyjno-wychowawczych poprzez uzgadnianie i egzekwowanie wspólnych strategii działań (por.: Gogacz, 2001; Łobocki, 2004a).

Tak samo, jak wiele pisze się o współpracy i współdziałaniu środowiska szkolnego z rodzicami, tak samo wiele możemy znaleźć podziałów form współpracy pomiędzy nimi. Klasyfikacji form możemy dokonać pod kątem: liczby osób uczestniczących w interakcji; styczności fizycznej; obszarów działań pomiędzy wychowawcą a rodzicami; realizacji podstawowej funkcji szkoły względem rodziców (za: Nowosad, 2004).

Analizując współpracę szkoły z rodzicami z uwagi na liczbę osób uczestniczących w interakcji, wyróżnimy trzy grupy form, a mianowicie: zbiorowe, indywidualne i mieszane (por.: Łobocki, 1985, 2004a; Kowalik, 1992; Gwóźdź 1991; Markiewicz, 1989). Najbardziej popularne spośród zbiorowych form są spotkania robocze, bardziej znane pod nazwą – wywiadówki. Uzupełnieniem tego rodzaju kontaktów są spotkania towarzyskie, organizowane np. z okazji uroczystości szkolnych, imprez klasowych lub w celu bliższego poznania się rodziców i nauczycieli. W pracy edukacyjno-wychowawczej pojawia się wiele problemów, np. związanych z niedostosowaniem społecznym czy niedomaganiem pedagogicznymi rodziców. W takich sytuacjach nauczyciel wspiera się wiedzą i pomocą specjalistów np. psychologów czy pedagogów szkolnych. Spotkania z ekspertem mogą być spotkaniami z logopedą, psychologiem, przedstawicielami nauki czy kultury i uzależnione są od potrzeb osób uczestniczących w procesach edukacji. Z kolei spotkania indywidualne są uzupełnieniem i wzbogaceniem form zbiorowych. Do najbardziej znanych indywidualnych form współdziałania środowiska szkolnego z rodzicami należą: konsultacje pedagogiczne, rozmowy telefoniczne, porozumiewanie się korespondencyjne. Do tej kategorii zalicza się również wizyty domowe (por.: Łobocki, 1985, 2004a; Babiuch, 2002; Mendel, 2007).

Stopień pośredniości kontaktów skutkuje wyróżnieniem form współpracy bezpośredniej, np.: zebrania, konsultacje, spotkania z ekspertem. Wymaga on styczności fizycznej, rozmowy twarzą w twarz, minimum dwóch osób. Formy pośrednie kontaktów, nie wymagają aż takiej bliskości osób w nich uczestniczących. Zalicza się do nich: korespondencję (tradycyjną i elektroniczną); tablice ogłoszeń; wystawy książek; gazetkę szkolną; dzienniczki ucznia (por.: Nowosad, 2004; Mendel, 2007).

Takie aktywności, jak: wzajemne wsparcie, wymiana informacji, czy wzajemne świadczenie usług zaliczane są do obszarów działań pomiędzy wychowawcą klasy a rodzicami uczniów (por. Kowalewski, 1976; Nowosad, 2004). Także do tej grupy włączone są działania ukierunkowane na pedagogizację rodziców, jak też wzajemne uzgadnianie norm, wymagań, zachowań.

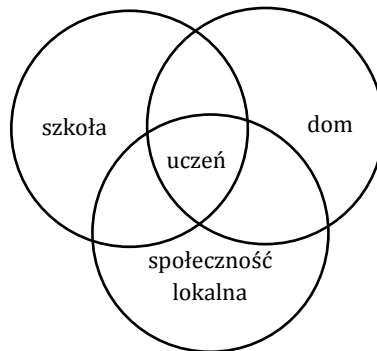
Z kolei wspomaganie wychowawczej roli rodziców, integrowanie zabiegów wychowawczych, czy wspieranie ich w poszukiwaniu sposobów zmiany relacji panujących wśród dzieci D. Waloszek (1994) zalicza do grupy podstawowych funkcji szkoły realizowanych względem rodziców (za: Nowosad, 2004).

Według M. Mendel (2001) aktywność prawnych opiekunów dzieci, rodziców w szkole sprowadza się do: utrzymania kontaktu z nauczycielem, wychowawcą; uczestnictwa oraz współorganizowania wycieczek, imprez; świadczenie usług na rzecz klasy, szkoły; współzarządzania szkołą (tamże). Zaproponowany podział znajduje odzwierciedlenie zarówno w rzeczywistości szkolnej, jak też odnosi się do wszystkich typów szkół (publicznych, prywatnych, samorządowych).

W. Janke (2009) wyróżnia trzy poziomy współpracy środowiska rodzinnego i szkolnego, a mianowicie: współpracę elementarną, zintegrowaną oraz instytucjonalną. Pierwszy poziom współpracy, elementarny odnosi się do konkretnych rodziców, nauczyciel, uczniów, między którymi są maksymalnie zindywidualizowane stosunki. Wspólnym dobrem jest wszechstronny rozwój dziecka, respektowanie potrzeby samorozwoju i samorealizacji. Stosunki panujące między podmiotami procesu edukacyjnego są oparte na dobrowolności, poszanowaniu innych, poczuciu współodpowiedzialności za dobro wspólne, jakim jest rozwój dziecka oraz wypracowaniu form i metod współpracy odpowiadających uczestnikom tej interakcji. Autor wymienia tu jako możliwe formy m.in.: negocjacje, konsultacje pedagogiczne, spotkania indywidualne. Drugi poziom, określony jako zintegrowany, opiera się na formach zespołowych i zbiorowych. Z reguły realizowany jest w obrębie klasy szkolnej. Jego celem nadrzędnym nadal jest wszechstronny rozwój ucznia, ale postrzeganego nie jako konkretną jednostkę lecz uczestnika pewnej zbiorowości – klasy. Udział w tej formie współpracy nadal bazuje na dobrowolności, a stosunki między jej członkami oparte są na regułach demokratycznych. Grupa uczestników tej interakcji jest o wiele szersza niż na pierwszym poziomie i umożliwia większy zakres wzajemnej pomocy oraz współpracy. Przykładowe jej formy na tym poziomie są m.in.: wywiady, zebrania informacyjne, klasowe spotkania, opracowanie systemu szybkiego informowania, spotkania w zespołach. Słabości i niedomagania jednego z układów elementarnych niwelowane są poprzez siłę i sprawność działań całej zbiorowości. Ostatnim proponowanym przez autora poziomem jest współpraca instytucjonalna, włączająca w proces edukacyjno-wychowawczy wszystkie zbiorowości zainteresowane inicjowaniem, rozwijaniem i podtrzymywaniem stosunków rodziny i szkoły. Postać organizacyjna takiej zbiorowości przybiera charakter ciała społecznego, które ma za zadanie kojarzenie interesów współredaktorów procesu edukacyjnego z bardziej ogólnymi interesami państwa i społeczeństwa. Przykładowym organem społecznym spełniającym to kryterium jest rada szkoły oraz rada rodziców (tamże).

Zupełnie innym modelem, o wiele bardziej nastawionym na włączenie społeczności lokalnej w proces edukacyjno-wychowawczy, jest model zaproponowany przez amerykańską socjolog J.L. Epstein (2010), a adaptowany na polskie warunki przez M. Mendel (2002) (Rysunek 1). Proponuje ona sześć typów włączania, zaangażowania środowiska domowego i lokalnego w proces edukacyjny. Bazują one na:

- rodzicielstwie – pomocy rodzinom w ich działaniach mających na celu wspieranie dziecka jako ucznia w warunkach domowych;
- komunikacji, czyli wypracowaniu efektywnych form porozumiewania się środowiska szkolnego i domowego ucznia, poinformowaniu o dopuszczalnych i możliwych formach komunikacji;
- wolontariacie, czyli rekrutacji ochotników i zorganizowaniu pomocy rodzicielskiej i wparcia;
- nauce domowej – dostarczeniu rodzicom informacji, jak mogą wspomagać naukę domową dziecka, jego działania związane z realizacją programu szkolnego;
- współzarządzaniu – wyłonieniu liderów, organów społecznych, które będą reprezentowały rodziców we współdecydowaniu o szkole;
- współpracy ze społecznością lokalną – zintegrowaniu zasobów, usług od środowisk lokalnych w celu wzmocnienia programów szkolnych, praktyk rodzinnych sprzyjających wszechstronnemu rozwojowi ucznia (Epstein, 2010; por.: Mendel, 2002; Konieczna, 2009; Trzcńska-Król, 2014b).

Rysunek 1. Strefy wzajemnego oddziaływania i współpracy wg J.L. Epstein

Źródło: opracowanie własne na podstawie J.L. Epstein (2010). *School/Family/Community Partnerships. Caring For The Children We Share*.

W modelu tym poprzez różny stopień zaangażowania i włączania się w proces edukacyjny rodzice, szkoła i społeczność lokalna wywierają pozytywny wpływ na proces edukacyjno-wychowawczy społeczności uczniowskiej. Jak ilustruje Rysunek 1, poszczególne podmioty oddziałują na siebie, wzajemnie się przenikają i nakładają.

Niedomagania we współpracy szkoły z rodzicami takie jak: brak partnerskich relacji, jednokierunkowość działań, przesadne dbanie tylko o rozwój intelektualny uczniów czy sporadyczne i bardzo formalne wspólne działania pedagogów i praw-

nych opiekunów dzieci często prowadzi do wzajemnych pretensji, kłótni i sprzecznych działań dorosłych w stosunku do ucznia.

Zmiany legislacyjne zobowiązały i wymusiły na nauczycielach włączenie rodziców w edukację dziecka i funkcjonowanie szkoły. Rodzice mają prawo i obowiązek uczestniczyć w edukacji ich dzieci. Jednak dla wielu nauczycieli włączanie prawnych opiekunów uczniów w działania szkoły i klasy to niechciany obowiązek, którego efektem są pozorne działania i pozorna współpraca. Wszelkie próby nawiązania współpracy ze strony rodziców odbierane są jako wchodzenie w kompetencje nauczyciela (Możdżyńska, 2011). W badaniach przeprowadzonych przez B. Zamorską (2008) nie pojawia się żadna pozytywna opinia na temat wspólnych działań żadnej ze stron. Rodzice i nauczyciele mają same krytyczne uwagi względem siebie nawzajem (tamże). Niewątpliwie, także dla wielu rodziców chronicznie nieobecnych w domu i w procesach edukacyjno-wychowawczych taka współpraca jest iluzją. Mają oni ogromne oczekiwania wobec szkoły i nauczycieli, choć sami nie potrafią lub nie chcą się zainteresować i zaangażować w procesy wychowawcze. W takich sytuacjach narasta wzajemne rozczarowanie, niezrozumienie, utrwała się negatywny odbiór siebie nawzajem i wyklucza możliwość jakiegokolwiek partnerstwa edukacyjnego (por. Pituła, 2012). Zdarza się także, że to dyrektorzy placówek nie życzą sobie, aby rodzice wtrącali się w wewnętrzne sprawy szkoły (Śliwerski, 1996). Z kolei w badaniach M. Mendel (2001) zauważamy lakoniczne wypowiedzi rodziców szkół publicznych o jej zaletach. A nauczyciele i dyrektorzy stwierdzają, że wpływ rodziców na to co dzieje się w szkole jest „średni”. Ale co ważne podkreślenia – określają go jako wystarczający, a czasami nawet zbyt duży. Podobny obraz wyłania się z badań T. Lewandowskiej-Kidoń (2009), gdzie tylko 37,6% badanych rodziców odczuwa potrzebę wpływu na sprawy szkolne ich dzieci, a 30% deklaruje swoje zaangażowanie w realizację programu wychowawczego, przy czym z reguły są to rozmowy z dziećmi o sprawach wychowawczych, spotkania z wychowawcą, czy wspólne rozwiązywanie z wychowawcą problemów (tamże). Inaczej przedstawia się sytuacja w szkołach niepublicznych, gdzie aktywność rodziców przejawia się we wszystkich formach współdziałania w procesie edukacyjno-wychowawczym. Rodzice dzieci ze szkół publicznych wykazują dużą bierność w działaniach, a najpowszechniejszą formą współdziałania jest utrzymywanie kontaktu z nauczycielem (Mendel, 2001), poprzez rozmowy telefoniczne, udział w konsultacjach, dniach otwartych czy zebraniach klasowych (Lewandowska-Kidoń, 2009).

Rosnąca świadomość rodziców chcących uczestniczyć w edukacji swoich dzieci i mieć na nią pełny wpływ powoduje, że coraz częściej praktykowane są szkoły domowe, demokratyczne. W szkołach tych także „uczniowie” są odpowiedzialni za własną naukę. Cały ciężar edukacji spoczywa na rodzicach, a szkoła publiczna ma tylko za zadanie kontrolować postępy edukacyjne uczniów (dziecko zobowiązane jest do zdawania egzaminów w szkole sprawdzających stopień opanowania pod-

stawy programowej przewidzianej dla danego poziomu edukacji). Z dala od szkolnych klas lekcyjnych, w szkołach domowych rodzice mogą uczyć dzieci zgodnie z własnym pomysłem, zaangażować w projekty, zajęcia dodatkowe, które będą rozwijać jego zdolności i predyspozycje.

Nauczyciele bardzo często nie chcą, nie są do tego przygotowani i nie potrafią lub po prostu się boją współpracy z rodzicami. Traktują ją jako przykry, stresujący obowiązek (tamże). Przy tym zdecydowana większość nauczycieli (83%) uważa, że od efektywnej współpracy szkoły z rodzicami zależą efekty uczenia się uczniów (Kochanowska, 2013). Wzrasta także poziom kompetencji wychowawczych wśród rodziców, zwłaszcza rodziców młodego pokolenia, którzy bez względu na poziom własnego wykształcenia, status społeczny czy ekonomiczny zwracają uwagę na naukę dziecka (Ferenz, 2009). Współpraca ze szkołą sprowadza się do działań akcyjnych, pomocowych i bardzo często doraźnych lub formalnych, uświęconych długoletnią tradycją życia szkolnego (por.: Łobocki, 1985; Ferenz, 2009). Rodzic nie czuje się dobrze w szkole, pojawia się w jej murach wtedy, gdy musi (por.: Rogala, 1989; Winiarski, 1992; Segiet, 1999; Mendel, 2000, 2001). Niemniej jednak spotkania i kontakty rodziców z nauczycielami są nieodzownym elementem życia szkoły. „Rodzice w ciągu ostatnich kilku lat otrzymali wiele nowych praw. Stali się także coraz bardziej odważni w artykułowaniu swoich opinii, oczekiwania czy też odczuć co do jakości kształcenia swoich dzieci. Natomiast nauczyciele coraz częściej starają się odwołać do pomocy rodziców w rozwiązywaniu problemów szkolnych. Starają się włączyć ich do współpracy w poprawie kształcenia i wychowania dzieci – uczniów. Jedno jest pewne i niezmienne: obie strony są sobie bardzo potrzebne i muszą się wzajemnie wspierać i uzupełniać” (Omylanowska-Kuglarz, 2009).

Media w zarządzaniu informacją w szkole

Rozwój technik informacyjno-komunikacyjnych przyczynił się do zmian zachodzących we współczesnych sposobach komunikowania. Komunikacja za pośrednictwem mediów elektronicznych zyskała miano „zapośredniczonej”. Komputer podłączony do sieci stał się najważniejszym medium wykorzystywanym w tym procesie. Do mediów technologicznych, „które tłumaczą, wzmacniają lub w inny sposób zmieniają informacje pochodzące z mediów naturalnych” (Morreale, Spitzberg, Barge, 2007, s. 240) i wykorzystywanych w komunikacji zapośredniczonej, zalicza się m.in.: listy pocztowe, telefony, telekonferencje, wideofony, wideokonferencje, pocztę elektroniczną (e-mail), systemy wspierania podejmowania decyzji, komputerowe linie na czacie, domeny dla wielu użytkowników, systemy rzeczywistości wirtualnej oraz różnego rodzaju interakcje zachodzące przy użyciu komputera. W mediach naturalnych wysyłanie i wyjaśnianie symboli odbywa się przy wykorzystaniu ciała i umysłu jednostki (tamże).

Właściwości mediów elektronicznych sprawiają, że pewne cechy komunikacji są nadrzędne do innych. Jednak chyba najważniejsze z nich, szczególnie w komunikacji interpersonalnej, wykorzystujące medialne środki przekazu, to:

- bogactwo – określa, w jakim stopniu medium odtwarza lub przedstawia wiadomość nadawcy wraz z całą informacją (np. intencji, nacechowaniu emocjonalnym); wyznacznikami jej są: szybkość, interaktywność oraz kompletność;
- otwartość – zakres upublicznienia danej wiadomości przez dane medium (tamże, 2007).

W komunikacji z wykorzystaniem technologii cyfrowych interakcja, jak i sama komunikacja przebiega w nieco inny sposób, niż to ma miejsce w wymianie informacji twarzą w twarz. Pewne jej cechy utrudniają, a inne ułatwiają ten proces. W literaturze przedmiotu wymienia się m.in. ich psychofizyczne właściwości, ze szczególnym zwróceniem uwagi na Internet, który w dzisiejszych czasach jest najważniejszym medium komunikacyjnym wraz z całym bogactwem dostępnych poprzez niego, i w nim narzędzi. Do jego zalet i ograniczeń zalicza się:

- ograniczenie doświadczeń sensorycznych – brak kontaktu osobistego uniemożliwia wykorzystanie bodźców dotykowych, węchowych, nawet podczas rozmów wideokonferencyjnych doznania zmysłowe:

wzrokowe, słuchowe, czy wzrokowo-słuchowe są inna aniżeli te doświadczane podczas rozmów twarzą w twarz;

- komunikacja za pomocą tekstu – blogi, e-maile, SMS, komunikatory są najbardziej popularną formą interakcji społecznych i stanowią unikalną formę wyrażania, prezentowania i kreowania własnej osoby;
- elastyczna tożsamość – brak bezpośredniego kontaktu umożliwia prezentowanie, kreowanie w dowolny sposób własnej osoby, a avatar pozwala na przybranie dowolnej wirtualnej postaci;
- zrównanie statusów – liczą się tylko umiejętności komunikacyjne (w tym umiejętność pisania), wytrwałość, pomysłowość a nie status ekonomiczny, społeczny;
- pokonanie ograniczeń przestrzennych – odległość nie ma znaczenia, cyberprzestrzeń umożliwia komunikację osobom znajdującym się w zupełnie różnych krańcach świata;
- elastyczność czasowa – komunikacja synchroniczna pozwala na kontakt wielu osób w tym samym czasie oraz komunikacja asynchroniczna, która odbywa się z pewnymóźnieniem, daje możliwość na zastanowienie, przemyślenie i dopiero udzielenie odpowiedzi;
- wielość i różnorodność kontaktów – łatwość w dotarciu z informacją do wielu osób jednocześnie, dzięki zaawansowanym opcjom wyszukiwania umożliwia dotarcie z komunikatem do wąskiej grupy zainteresowanych;
- możliwość bezustannego zapisu – wiadomości, komunikaty, rozmowy wirtualne mogą być na bieżąco zapisywane i archaizowane, co daje możliwość ich odtworzenia w późniejszym czasie;
- odmienne stany świadomości, odmienne postrzeganie – uczestnictwo w cyberświecie wprowadza użytkownika w odmienne stany świadomości podobne do marzeń sennych, zaciera się granica pomiędzy światem wirtualnym a realnym;
- zakłóceń medialnych – związanych np. z awarią sprzętu, przerwaniem połączenia, co niejednokrotnie powoduje, frustrację, wprowadza w stan zdenerwowania i niepokoju, które Suler nazywa „doświadczeniami czarnej dziury” *the black hole experiences of cyberspace* (por. Suler, 1996; Aouil, 2008; Juszczak, 2011).

W zarządzaniu informacją w szkole można wykorzystać wiele zalet, jakie niesie rzeczywistość wirtualna, np. możliwość szybkiego dotarcia z informacją do grupy rodziców dzieci z danej klasy, którą mogą odczytać w dogodnym dla nich momencie. Zapis rozmów, archiwizacja korespondencji pozwala na udokumentowanie prowadzonych rozmów. Nową wartością, jaką daje komunikacja zapośredniczona, jest nie tylko różnorodność form współpracy ale także zniesienie barier czasowych i przestrzennych, co z punktu widzenia wielu zapracowanych rodziców,

chcących uczestniczyć w życiu szkolnym dziecka jest niezmiernym ułatwieniem. Pamiętajmy jednak że kontakt wirtualny nie zastąpi kontaktu osobistego, podczas którego rodzice i nauczyciele mogą pochylić się nad problemami dziecka i wspólnie wypracować strategie działań.

Powszechna łączność i digitalizacja informacji umożliwiły:

- zanik monopolu przekazu publicznego – każdy może przekazywać informacje, spostrzeżenia;
- różnorodność sposobów ekspresji – oferuje nam m.in.: wiadomości oparte na tekście, hiperdokumnty, filmy, wideokonferencje;
- wyszukiwanie tego, co nas interesuje, odfiltrowanie rzeczy nieistotnych z naszego punktu widzenia, odsiew informacji;
- rozwijanie wirtualnych wspólnot i międzyludzkich kontaktów na odległość w poszukiwaniu wspólnych zainteresowań.

Najczęstszym spotykanym podziałem komunikacji wykorzystującej sieci komputerowe, jest podział ze względu na formę kontaktu: jednostronną i interaktywną. Komunikacja jednostronna obejmuje: strony WWW, bazy danych, prasę internetową, czy instrukcje obsługi. Bazuje na nadawaniu komunikatów do wielu osób, odbiorców i nie wymaga odpowiedzi zwrotnej. Komunikacja interaktywna obejmuje formy asynchroniczne i synchroniczne. W komunikacji asynchronicznej reakcja odbiorcy jest odroczone w czasie, pozwala na zastanowienie i przemyślenie odpowiedzi. Do narzędzi umożliwiających kontakt tego typu, należą: poczta elektroniczna, listy i fora dyskusyjne, blogi, fora. Z kolei formy synchroniczne umożliwiają komunikację w czasie rzeczywistym. Możemy do nich zaliczyć: komunikatory, czaty, wideokonferencje, telefonię internetową (Mazur, 2000; Sobczyk, 2008). W literaturze przedmiotu wyróżnia się także typy komunikacji:

- opartej na tekście pisanym – listy elektroniczne, listy dyskusyjne, e-czasopisma, czaty, bazy danych, IRC;
- audiowizualnej – aplikacje typu Real Audio, YouSeeMe;
- mieszanej – obejmującej wszystkie typy przekazu, umożliwiająca korzystanie z poczty elektronicznej, tablic ogłoszeń, komunikacji głosowej i wizualnej (por. Murray, 1997).

Media (środki komunikowania) ze względu na kanał komunikowania możemy podzielić na trzy grupy:

- środki prezentacji (wyrażenia) – ludzkie zachowania werbalne i niewerbalne;
- środki reprezentacji (rejestracji) – narzędzia i urządzenia techniczne przystosowane do rejestracji, utrwalania komunikacyjnych zachowań człowieka;
- środki transmisji – urządzenia służące do powielania i przenoszenia odpowiednich zarejestrowanych przekazów (Mrozowski, 2001).

Inną kategoryzacją jest klasyfikacja ze względu na nadawcę i odbiorcę komunikatów. Taki podział odnajdujemy np. w pracach K.B. Jensen i R. Helles (2011).

Tabela 1. Podział urządzeń mobilnych i usług szerokopasmowych

	Asynchroniczne	Synchroniczne
One-to-one	<ul style="list-style-type: none"> – krótkiej wiadomości tekstowej SMS – Multimedia Messaging Service (MMS) – poczta elektroniczna 	<ul style="list-style-type: none"> – rozmowy głosowe – czaty – wideo czaty – komunikatory
One-to-many	<ul style="list-style-type: none"> – strony internetowe „Web 1.0” – pobierane repozytoria, e-książki (E-book) 	<ul style="list-style-type: none"> – audycje radiowe – audycje telewizyjne
Many-to-many	<ul style="list-style-type: none"> – witryny „Web 2.0” – blogi – portale społecznościowe – wiki 	<ul style="list-style-type: none"> – czaty online – wielozadaniowość, kanałowe pogawędki, np. Facebook

Źródło: Jensen, K.B., Helles, R. (2011) s. 519 za: Helles, R. (2013). *Mobile communication and intermediality*. S. 17.

Ciekawym podziałem uwzględniającym zarówno kanał informacyjny, przestrzeń i odbiorców komunikatów jest klasyfikacja prezentowana w pracach J. Grzenia (2006).

Tabela 2. Wybrane internetowe kanały informacyjne – charakterystyka

Kanał informacyjny	Orientacja czasowa	Miejsce będące tłem komunikacji	Środowisko
Hipertekstowy		Przyszłość	Bez ograniczeń
Korespondencyjny (e-mailowy)	Poczta elektroniczna	Teraźniejszość, nieodległa przyszłość	Małe grupy osób (z reguły dwie)
	Listy i grupy dyskusyjne	Teraźniejszość, w mniejszym stopniu przyszłość	Niezbyt wielkie grupy osób, zorientowane tematycznie i nastawione na utrzymywanie kontaktu (liczba komunikujących się: od kilkudziesięciu do kilkuset, rzadko więcej)
Konwersacyjny (czatowy)		Teraźniejszość	Małe grupy osób nastawione na kontakt, niekoniecznie na jego utrzymywanie (liczba nadawców: od dwu do kilkudziesięciu, rzadko więcej)

Źródło: Grzenia, J. (2006). *Komunikacja językowa w Internecie*. S. 51.

Należy zwrócić uwagę na fakt, że różne media posiadają odmienne cechy i właściwości, które w zależności od okoliczności, czy kontekstu wpływają na skuteczność komunikacji. Dlatego też bardzo ważna jest tzw. wrażliwość medialna, czyli wrażliwość na to kiedy i dlaczego należy wybrać dane medium, mając na względzie dany kontekst (Morreale, Spitzberg, Barge, 2007). Wymiana informacji z rodzicem o problemach wychowawczych czy dysfunkcjach ucznia odniesie o wiele większą skuteczność podczas rozmów indywidualnych niż z wykorzystaniem poczty e-mail. Z kolei wykorzystanie poczty elektronicznej do poinformowania opiekunów i rodziców o zebraniu klasowym jest akceptowalne i uważane za skuteczne użycie tego medium.

W pracy pedagogicznej nauczyciel przekazuje wiele informacji rodzicom swoich podopiecznych, jednak nie zawsze oczekuje od nich informacji zwrotnej, czasem wystarczy tylko potwierdzenie zapoznania się z treścią wiadomości. Z tego też względu możemy dokonać klasyfikacji form komunikacji ze względu typów kontaktów nauczyciela z rodzicami (prawnymi opiekunami). Kontakt wymagający odpowiedzi posiada spersonalizowaną formę i może być realizowany za pomocą rozmów telefonicznych, poczty elektronicznej, wiadomości tekstowych SMS, spotkań indywidualnych. Kontakt wymagający potwierdzenia, ale nie zobowiązujący do odpowiedzi na otrzymaną wiadomość może być realizowany za pomocą tradycyjnej przesyłki pocztowej za potwierdzeniem odbioru, wiadomości mailowych z żądaniem potwierdzenia, dziennika elektronicznego oraz niektórych portali społecznościowych np. Facebooka. W warunkach szkolnych także są generowane komunikaty nie wymagające ani potwierdzenia ani odpowiedzi. Są to np. informacje wywieszane na szkolnych tablicach ogłoszeń, ale równie dobrze mogą być przekazane rodzicom z wykorzystaniem gazetki szkolnej, newslettera, poczty elektronicznej, strony internetowej szkoły, szkolnej lub klasowej strony na Facebooku, Twitterze czy kanale YouTube (za: Droń, 2014).

Zgodnie Ustawą o systemie oświaty z dn. 7 września 1991 roku, wraz z jej późniejszymi zmianami, nauczyciele oraz wychowawcy klas są zobowiązani do informowania rodziców swoich uczniów, jak i samych uczniów o różnych czynnikach związanych z procesem edukacyjno-wychowawczym. W wyżej wymienionej ustawie informowanie uczniów oraz rodziców (prawnych opiekunów) koncentruje się głównie na kwestiach związanych z ocenianiem i klasyfikacją uczniów. Niemniej jednak do zadań nauczyciela należy także informowanie np.: o trybie usprawiedliwiania nieobecności, warunkach korzystania z urządzeń mobilnych na terenie szkoły, zasadach udziału w zajęciach, organizowanych spotkaniach, prelekcjach, wycieczkach, czy problemach wychowawczych. Nie lada wyzwaniem, nawet dla najlepiej przygotowanego do współpracy z rodzicami nauczyciela, jest nawiązanie dialogu i wymiany informacji ze wszystkimi rodzicami jego uczniów. Kontakt osobisty wymaga większego zaangażowania obu stron tj. rodziców i nauczycieli, wymaga obecności fizycznej, znalezienia dogodnego, dla obu stron, czasu. Niejed-

nokrotnie bywa to trudne. Warto wtedy zastanowić się nad innymi formami kontaktu, które będą mogły zminimalizować te przeciwności, bariery komunikacyjne (Mendel, 2002).

Szybkość, kompletność, interaktywność to czynniki charakteryzujące bogactwo mediów, zarówno tych naturalnych – obejmujących środki porozumiewania się twarzą w twarz, jak i tych technologicznych, czyli np.: listów pocztowych i elektronicznych, telefonów, wideofonów (Morreale, Spitzberg, Barge, 2007). Dokonując porównania tylko na poziomie kompletności wiadomości w formie ustnej i pisanej, dostrzegamy bardzo wyraźne przeciwstawieństwo (Dobek-Ostrowska, 1999; Brzezińska, 1997). Komunikacja ustna niesie ze sobą dodatkowy przekaz, przekaz niewerbalny, który wzmacnia ekspresję uczuć, myśli (por. Konieczna, 2007). Z. Nęcki (1996) wyróżnił wśród niewerbalnych aktów komunikowania m.in.: gestykulację, mimikę, dotyk i kontakt fizyczny, kontakt wzrokowy, dystans fizyczny, pozycje ciała, wygląd zewnętrzny, dźwięki paralingwistyczne, jakość wypowiedzi (intonację, natężenie głosu), elementy środowiska (rodzaj przestrzeni, jej organizację i wyposażenie, warunki fizyczne) (tamże, za: Konieczna, 2007). Dodatkowym elementem przemawiającym na korzyść komunikacji ustnej jest jej szybkość oraz sprzężenie zwrotne. Interakcja pomiędzy podmiotami dialogu, którzy jednocześnie mówią i słuchają pozwala na kontrolę nad tym czy informacje docierają do partnera rozmowy. Ma mocno spersonalizowany charakter, wymaga styczności fizycznej. W komunikatach pisemnych sprzężenie zwrotne jest oddalone w czasie. Mamy do czynienia z ograniczeniami typu: czy, kiedy, gdzie, jak. Bardzo duża liczba komunikatów generowanych w formie pisemnej jest jednokierunkowa, pomimo, że nadawca oczekuje odpowiedzi, odbiorca wiadomości ten fakt ignoruje.

W komunikacji twarzą w twarz w każdej chwili możemy coś dopowiedzieć, wyjaśnić, rozwiązać nieporozumienia. Taka interakcyjność sprawia, że ten rodzaj przekazów ma charakter addytywny. Inaczej jest w przypadku komunikatów pisemnych, które stanowią zamkniętą całość (Makara-Studzińska, 2006). Należy także zwrócić uwagę na fakt, że komunikaty ustne są bardzo ulotne, nietrwałe (Goban-Klas, 2005). Zapewne niejednokrotnie doświadczyliśmy tego sami, słysząc jakąś wiadomość, po pewnym czasie nie byliśmy w stanie sobie przypomnieć wszystkich szczegółów tej informacji. Inaczej jest z wiadomością, która posiada swój fizyczny zapis, do którego w każdej chwili możemy powrócić. Komunikat ustny zaliczany jest do form nietrwałych, a pismo (druk) do trwałych (Kłosowska, 1974, Goban-Klas, 2005). Ma to ogromne znaczenie przy przekazywaniu informacji złożonych, szczególnie gdy są przekazywane przez osoby trzecie. W takiej sytuacji najbardziej efektywną formą przekazu będzie komunikat pisemny, wygenerowany za pomocą mediów, umożliwiający jej dogłębne przeanalizowanie, jak również powrót do niej po dowolnym momencie (por. Konieczna, 2007). Do jej zalet należy także zaliczyć możliwość przesłania informacji na odległość czy do dużego grona

odbiorców. Komunikat słowny ma ograniczony zasięg otoczenia, co utrudnia dotarcie do szerokiego grona słuchaczy (Wolańska, 2006). Kolejną z cech, którą należy wziąć pod uwagę, jak w mowie, tak i w piśmie, jest staranność wypowiedzi, poprawność i precyzja. W formie pisanej dodatkowo obowiązują nas pewne reguły redakcyjne, poprawność pisowni, składni, języka, co powoduje, że te formy przekazu informacji są bardziej czasochłonne.

Podsumowując, komunikacja ustana ma przewagę nad pisemną, gdyż:

- jest naturalnym medium;
- umożliwia natychmiastowe sprzężenie zwrotne;
- dopełnia ją przekaz niewerbalny;
- pozwala na kontrolę nad dotarciem komunikatu do odbiorcy;
- ma charakter dwukierunkowy;
- ma charakter addytywny;
- jest mocno spersonalizowana;
- wymaga bezpośredniego i personalnego kontaktu (por. m.in.: Konieczna, 2007; Goban-Klas, 2005; Maj, 2006; Wolańska, 2006).

Z kolei do zalet komunikacji pisemnej możemy zaliczyć:

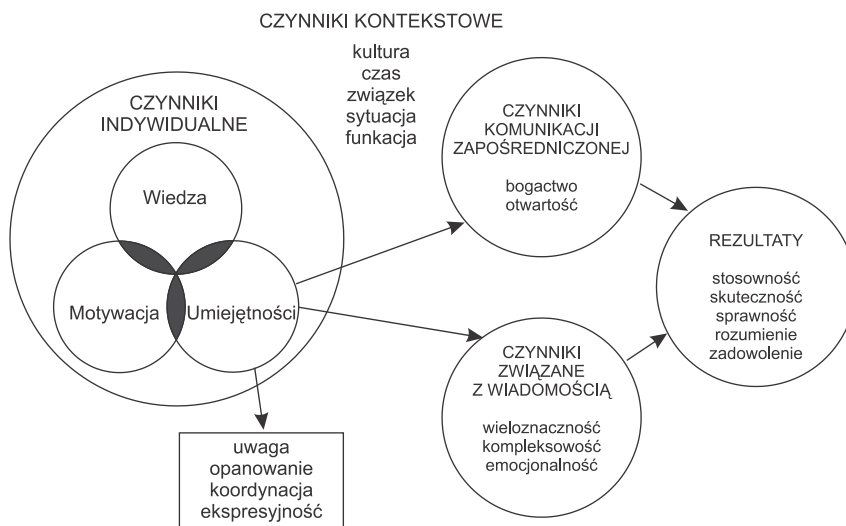
- opóźnione sprzężenie zwrotne dające możliwość doprecyzowania, doboru zwrotów, odroczenia w czasie odpowiedzi i wyciszenia emocji;
- kontrolowanie reakcji na otrzymaną wiadomość, przebiegu tej interakcji, formy oraz czasu jej trwania;
- skończony charakter;
- trwały charakter, zapis informacji;
- nieograniczony zasięg, brak barier czasowo-przestrzennych;
- zdepersonalizowanie – umożliwiające zwracanie się do osób nieznanym;
- możliwość dotarcia do wielu odbiorców, ale także generowanie komunikatów do konkretnej osoby;
- pośredniość kontaktu (por. m.in.: Konieczna, 2007; Goban-Klas, 2005; Maj, 2006; Wolańska, 2006).

Bardzo ważne w pracy pedagoga są kompetencje komunikacyjne i stosowność doboru formy i narzędzi do komunikatu. Trudo o problemy wychowawczych czy sprawach „delikatnych” rozmawiać z wykorzystaniem np. poczty elektronicznej.

Kompetencje komunikacyjne w komunikacji internetowej

W komunikacji internetowej bardzo ważne są kompetencje komunikacyjne, które obejmują motywację, wiedzę oraz umiejętności. Im osoba jest bardziej zmotywowana oraz posiada duże umiejętności i wiedzę tym trafniejszego dokonuje wyboru medium i odnosi większą skuteczność w komunikacji z wykorzystaniem

narzędzi ICT. Posiada większą biegłość w przekazywaniu określonego rodzaju wiadomości w zależności od danego kontekstu z wykorzystaniem stosownego środka komunikowania.

Rysunek 2. Model kompetencji komunikacji internetowej

Źródło: S.P. Morreale, B.H. Spitzberg, J.K. Barge (2007). *Komunikacja między ludźmi*. S. 249.

W świecie medialnym możemy wyróżnić dwa rodzaje motywacji, pozytywną oraz negatywną. Motywacja pozytywna jest związana z przekonaniem, że dany środek komunikowania (medium) może sprzyjać osiągnięciu danego celu (Morreale, Spitzberg, Barge, 2007). Przykładowo, jeżeli wychowawca klasy uważa, że poprzez wiadomość przesłaną elektronicznie do rodziców informującą o zbieraniu przez dzieci darów jesieni i przynoszeniu ich do szkoły jest w stanie dotrzeć do większej grupy odbiorców, to jest pozytywnie zmotywowany do wykorzystywania tego medium. Z kolei wychowawca, który boi się korzystać z nowych technologii, uważa, że nie ma kompetencji w zakresie ich użytkowania wykazuje się motywacją negatywną. Jest ona mocno związana z przekonaniem, że nie posiada się wystarczających umiejętności obsługi i użytkowania danego narzędzia ICT.

Strach przed nowymi technologiami często podyktowany jest nieumiejętnością i brakiem wiedzy z zakresu ich użytkowania. Wiele osób stara się pozyskać wiedzę na temat obsługi narzędzi ICT poprzez kursy, samodzielne studiowanie instrukcji dołączonych do programów lub zwracają się o pomoc do przyjaciela, kogoś z rodziny, kto już tę wiedzę posiada. Niewielu korzysta z podręczników poświęconych tej tematyce. Niemniej jednak wiedza dotycząca tego jak zrobić daną rzecz a umiejętność jej wykonania, to dwie wzajemnie rozmiągające się rzeczy. Teoria z praktyką mają niewiele ze sobą wspólnego. Podobnie rzecz się ma z komunikacją wykorzystującą media. Można posiadać wiedzę dotyczącą tego, jak dzia-

łają media, ale nie potrafić jej wykorzystać w praktyce i nie umieć dobrać narzędzi do treści przekazu. Wiedza „na temat tego, jak się komunikować i jak rzeczywiście się komunikować, to często odmienne zagadnienia” (Morreale, Spitzberg, Barge, 2007, s. 251).

Mówiąc o umiejętnościach szczególnie w odniesieniu do mediów komputerowych, Morreale, Spitzberg, Barge (2007) zwracają uwagę na cztery czynniki, a mianowicie:

- uwagę – umiejętność okazywania zainteresowania i koncentrowania się na innych podczas komunikacji, w korespondencji elektronicznej można ją wyrazić za pomocą osobistego wątku w wiadomościach, np. poprzez zadawanie pytań poszczególnym odbiorcom lub nawiązanie do wcześniejszej korespondencji;
- opanowanie, które odzwierciedla m.in.: pewność siebie, asertywność oraz brak technofobii; większa wiedza na temat danego medium pozwala na większe opanowanie, poczucie komfortu i kontroli nad przekazywanymi wiadomościami, co z kolei umożliwia lepszą interakcję z odbiorcą przekazu;
- koordynację związaną z umiejętnością zarządzania czasem (dotyczącą tego, czy wiadomości są wysyłane i odbierane wtedy, kiedy powinny oraz czasu potrzebnego na ich przetworzenie) i nad trafnością (oznaczającą, że wiadomość dotyczy tego, czego powinna);
- ekspresywność, która jest wyrażana za pomocą emotikonów i akronimów, a umożliwia wyrażanie emocji w korespondencji elektronicznej.

Charakteryzując kompetencje komunikacyjne komunikacji internetowej, należy także poruszyć temat kontekstu wypowiedzi czy przekazu, który nakreśla ramy interakcji. Kontekst można scharakteryzować m.in. ze względu na typy i poziomy. Pod pojęciem typu w tym przypadku będziemy rozumieć rutynowy sposób myślenia oraz reagowania na dane wydarzenie komunikacyjne. Najczęściej dotyczy on:

- kultury i stopnia zaawansowania komunikacji medialnej, np. w kulturze japońskiej, pomimo bardzo dużego zinformatyżowania, cenione jest powolne rozwijanie zaufania w związkach biznesowych aniżeli szybkie dyskusje dotyczące możliwych kontraktów, co skutkuje niechęcią do komunikacji e-mailowej i preferowaniem kontaktów osobistych;
- czasu – media elektroniczne umożliwiają szybkie dotarcie z informacjami do odbiorcy, nadawca może w tym celu wykorzystać kilka mediów jednocześnie, co zwiększa skuteczność szybkiego poinformowania odbiorcy;

- związku – odnoszącego się np. do odzwierciedlenia poziomu relacji (statusu) pomiędzy uczestnikami procesu komunikacji (np. relacji szef–pracownik);
- sytuacji i miejsca, czyli środowiska, otoczenia fizycznego, ale także środków, poprzez które się komunikujemy, a więc m.in.: dostępu do mediów i odległość pomiędzy rozmówcami;
- funkcji – odnoszącej się do tego, co poprzez komunikację staramy się osiągnąć lub co faktycznie osiągamy (tamże).

Z kolei poziom kontekstu odnosi się do liczby uczestników danego zdarzenia komunikacyjnego i zakresu. Wśród poziomu kontekstu możemy wyróżnić kontekst:

- interpersonalny;
- grupowy;
- publiczny (tamże).

Poziomy kontekstu bardzo często mogą nakładać się na siebie, im większa liczba osób uczestniczących w komunikacji tym większa liczba potencjalnych znaczeń przypisywanych wiadomości.

Metody i techniki komunikacyjne

Strony WWW

Opracowanie standardu *World Wide Web* przez T. Berners'a-Lee w 1992 roku miało ogromny wpływ na popularność Internetu. Wielość informacji w nim zawartych pozwala nam na korzystanie z niego jak z biblioteki czy kiosku z gazetami (Wallace, 2001). Główną zaletą stron WWW jest ich informacyjny charakter.

Szkolne strony internetowe to nie tylko wizytówka szkoły, ale wirtualna siedziba placówki. Umożliwia otrzymanie informacji o instytucji oraz nawiązanie i utrzymanie kontaktów z uczniami, rodzicami i nauczycielami. Coraz częściej zastępuje lub uzupełnia szkolną tablicę informacyjną.

W sieci mamy dostęp do wielu rodzajów stron:

- nawigacyjnych;
- z treścią;
- z wynikami wyszukiwania;
- wejściowe;
- z funkcjami;
- formularzami wyszukiwania;
- formularzami umożliwiającymi przesyłanie danych, informacji;
- aplikacjami sieciowymi (Huk, 2011).

Dla placówek edukacyjnych, szkół najlepszym typem strony internetowej jest strona z treścią z układem hierarchicznym. Taki typ i układ pozwala na rzetelne i przejrzyste przekazanie rodzicom, uczniom, nauczycielom informacji edukacyjnych. Układ hierarchiczny ułatwia nawigację, pozwala na przejście ze strony głów-

nej zawierającej przegląd ogólnych informacji na podstrony, na niższe poziomy hierarchii (por. Lemay, 1998; Huk, 2011).

Na szkolnych stronach WWW można umieścić wiele informacji skierowanych do różnych grup docelowych: dla kandydatów, uczniów oraz rodziców. Bardzo często są to: plany lekcji; wykazy obowiązujących podręczników; informacje o planowanych spotkaniach; informacji o kadrze pedagogicznej; Radzie Rodziców czy Radzie Szkoły; dokumentach wymaganych przy rekrutacji; harmonogram rekrutacji; statut szkoły; relacje z projektów edukacyjnych, uroczystości szkolnych; galeria zdjęć; gazetki szkolne; logowanie do poczty czy elektronicznego dziennika. Na stronach WWW szkół odnajdujemy także informacje o placówce, dane kontaktowe, rys historyczny.

Poczta elektroniczna

Korespondencja elektroniczna sięga swą historią 1974 r., kiedy to powstał pierwszy program pocztowy. Jest bardzo wygodną formą komunikacji, szybko i sprawnie dociera do adresata, może zawierać dodatkowe informacje w postaci załączonych plików. Daje możliwości tworzenia książki adresowej i grup adresatów oraz archiwizacji całej korespondencji. W dzisiejszych czasach bezpłatne konto mailowe można założyć prawie na każdym serwerze. Projekty ukierunkowane na informatyzację i cyfryzację szkół³ przyczyniły się także do elektronicznego obiegu dokumentów. Niemal każda szkoła posiada swój adres e-mailowy, co umożliwia wielu rodzicom, którzy nie mogą dotrzeć osobiście do placówki kontakt i uzyskanie potrzebnych informacji.

Styl wypowiedzi w listach elektronicznych nie odbiega od tradycyjnej korespondencji. Forma przekazu uzależniona jest od osoby, do której kierujemy list. Inaczej napiszemy do przyjaciela, a inaczej do dyrektora szkoły. Wszelkie zwroty grzecznościowe, konstrukcja pozostaje taka sama jak w listach tradycyjnych. To co, odróżnia pocztę elektroniczną od zwykłej, to szybkość jej otrzymania i prostota, esencja przekazywanej wiadomości. E-mail „sprowadza korespondencję do jej esencji, czyli samej przekazywanej wiadomości, do prostego sposobu komunikowania się” (Kennedy, 1999, s. 99).

---

³ Projekty realizowane przez MEN w latach 1998–2005: *Pracownia internetowa w każdej gminie, Pracownia internetowa w każdym gimnazjum oraz Pracownia internetowa w każdej szkole*; projekty realizowane w latach 2005–2008: *Pracownie komputerowe dla szkół, Internetowe centra informacji multimedialnej w bibliotekach szkolnych i pedagogicznych, Wyposażenie w sprzęt komputerowy Centrów Kształcenia Ustawicznego i Centrów Kształcenia Praktycznego, Wyposażenie w specjalistyczny sprzęt komputerowy poradni psychologiczno-pedagogicznych wraz z oprogramowaniem, Zakup nowoczesnego sprzętu specjalistycznego ułatwiającego kształcenie uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi*; w latach 2012–2013 pilotażowy program *Cyfrowa szkoła*.

Blog

Blog do niedawna określany był jako osobisty internetowy pamiętnik. Obecnie jego zakres tematyczny jest bardzo szeroki i ma wiele zastosowań, może być wykorzystywany jako wortal poświęcony danej tematyce, narzędzie marketingu czy komunikacji. W Polskiej szkole w dalszym ciągu są dość rzadko wykorzystywane, choć mogą pełnić funkcję platformy komunikacji nie tylko rówieśniczej, czy nauczycieli z uczniami, ale także być narzędziem komunikacji z rodzicami (Peszka, Stunża, 2013). Wśród blogerów znajdują się liczni uczniowie, nauczyciele, studenci, a także rodzice. I zapewne wielu z nich potwierdzi, że blog jest doskonałym narzędziem ułatwiającym kontakt z innymi. Daje możliwość wyrażania własnych sądów, ale i buduje platformę komunikacji pomiędzy autorem i jego czytelnikiem. Jest najprostszą formą prezentacji własnych treści, pomysłów, projektów. Oferuje dużą liczbę multimedialnych ekspresji, poprzez m.in.: tekst, obrazy, infografiki, filmy, materiały interaktywne oraz inne formy wizualizacji. Blog może być użytecznym narzędziem komunikacji z rodzicami, jak również swego rodzaju kroniką działań klasowych. Wielu rodziców odczuwa niechęć wobec nauczycieli i instytucji szkoły. Blog pozwala na „spotkania wirtualne”, a osobom nieśmiałym, zdystansowanym, czy zapracowanym umożliwia nawiązanie kontaktu z nauczycielem.

Forum, grupy dyskusyjne

Fora dyskusyjne są obecnie obok poczty elektronicznej, jednym z najważniejszych narzędzi komunikacyjnych w Internecie. Jest to przeniesiona do struktury stron internetowych forma grup dyskusyjnych służąca wymianie poglądów i informacji pomiędzy osobami o zbliżonych zainteresowaniach z wykorzystaniem przeglądarek internetowych. Dyskusja na forach odbywa się w czasie asynchronicznym, jest dostępna dla wszystkich, nie wymaga obecności on-line jej rozmówców. Wypowiedzi poszczególnych osób są archiwizowane i dostępne dla wszystkich w dowolnym momencie, nie da się w nim ukryć wątków ani poszczególnych wypowiedzi. Mogą także posiadać kilka wątków (tematów), które powstają np. poprzez napisanie nowej wiadomości przez użytkownika na forum, na którą inni zaczynają odpowiadać.

„Entuzjaści forów internetowych podkreślają, że narodziła się nowa, niespotykana wcześniej, forma bezpośredniej komunikacji społecznej, a debata publiczna stała się dostępna każdemu i nie zniekształca jej już redaktorski, czy wręcz cenzorski, filtr tradycyjnych mediów” (Miecik, 2005, b.s.).

Posiada je coraz więcej instytucji, przedsiębiorstw, uczelni. Bez nich nie obędzie się obecnie żaden kurs e-learningowy. Wiele osób prywatnych również zakłada swoje fora. Wydają się być one dobrym narzędziem wymiany poglądów i informacji nie tylko dla hobbystów ale i grup nauczycieli i rodziców, gdzie każdy może przedstawić swój pomysł, punkt widzenia i wszyscy użytkownicy go „usłyszą”.

Dziennik elektroniczny

Z punktu widzenia uczniów, rodziców i nauczycieli dziennik lekcyjny jest najważniejszym dokumentem w szkole. Gromadzone w nim informacje dotyczą nie tylko tematów lekcji, ocen i frekwencji, ale także danych osobowych uczniów i ich rodziców. Każda klasa (oddział szkolny) posiada swój dziennik, w którym odnajdziemy informacje o:

- przebiegu nauczania w danym roku szkolnym;
- listę uczniów, ich daty urodzenia, adresy zamieszkania, dane rodziców i ich adresy zamieszkania;
- tygodniowym planie zajęć;
- nauczycielach prowadzących poszczególne przedmioty;
- tematach realizowanych lekcji;
- frekwencji uczniów, obecnościach usprawiedliwionych i nieusprawiedliwionych;
- wychowankach, uwagi dotyczące problemów, sukcesów itp.;
- ocenach.

W coraz większej liczbie placówek edukacyjnych wykorzystywane są dzienniki elektroniczne, które umożliwiają na szybkie i bieżące informowanie rodziców o postępach w nauce uczniów, ich obecności na zajęciach, zadanych pracach domowych, zaplanowanych sprawdzianach oraz wymiennie informacji pomiędzy prawnymi opiekunami dzieci a szkołą. Struktura dziennika elektronicznego zawiera m.in. konto dla: ucznia, nauczyciela i rodzica. Każdy użytkownik e-dziennika ma możliwość wysyłania i odbierania wiadomości od innych użytkowników oraz podglądu czy wiadomość została przeczytana przez adresata. Dodatkowo istnieje możliwość zdefiniowania przesyłania informacji np. ocen czy frekwencji na lekcjach na adres e-mailowy lub numer telefonu komórkowego jako wiadomości SMS. Jak pokazują badania (m.in.: Mendel; firmy Librus), rodzice chcą aktywnie uczestniczyć w edukacji swoich dzieci, narzędzia elektroniczne wychodzą naprzeciw ich oczekiwaniom i pozwalają na bieżące informowanie o sytuacji dziecka w szkole, co pozytywnie wpływa na wyniki w nauce i budowanie lepszych relacji z dzieckiem, zwiększając zaangażowanie dorosłych w procesy edukacyjne uczniów (*Raport Rodzic Unplugged*, b.r.). Uwaga kadry pedagogicznej i rodziców, szybka wymiana informacji, i co za tym idzie podejmowanych działań przekładają się na większą motywację i wytężoną pracę uczniów (por. Huk, 2011; *Raport Rodzic Unplugged*, b.r.). Jednak nowoczesne technologie nie zastąpią bezpośredniej rozmowy rodziców z nauczycielem.

Dostęp do ogłoszeń szkolnych czy klasowych, dokumentów placówki edukacyjnej pozwalają na bieżące informowanie użytkowników o życiu szkoły. Umożliwiają szybką komunikację, ograniczając przy tym kontakt z drugą stroną. Jest to niewątpliwie dużym udogodnieniem w momencie, gdy należy przekazać ogólną

informację, np. o terminach zebrań z wychowawcami poszczególnych klas adresowaną do wszystkich rodziców.

Facebook

Projekt Facebook (FB) został uruchomiony w 2004 r. na Uniwersytecie Harvarda i był przeznaczony dla jego studentów i absolwentów, umożliwiając im przesyłanie krótkich wiadomości. Obecnie trudno go nazwać portalem społecznościowym. Trafniejsze jest raczej scharakteryzowanie go jako wciąż rozwijającą się platformą internetową. Popularność tego portalu rośnie bardzo dynamicznie także w Polsce. Choć w 2014 r. analitycy z GlobalWebIndex (*Facebook ze...*, 2015) wyliczyli, iż Facebook stracił na swej popularności w globalnych trendach, jednak w Polsce wciąż jego notowania rosły. Z kolei z badań IRCenter wynika, iż miejsce młodych ludzi w wieku 18–24 lata zaczęły zajmować osoby w wieku 24–34 lata, tzw. młodzi dorośli (*Facebook i YuoTube...*, 2015).

Facebook daje dorosłym zaangażowanym w edukację dzieci nowe możliwości szybkiej wymiany informacji, wykorzystując np. komentarze można nawiązać z rodzicami rozmowy, czy szukać odpowiedzi na nurtujące ich pytania. Wielu rodziców posiada swoje konta na tym portalu, a wiele szkół, czy nawet klas posiada swoje własne strony. Zamieszczaj na nich informacje o szkole, klasie, wydarzeniach z życia szkoły, zdjęcia, filmy. Prezentują swoje dokonania. Jego zaletą, a zarazem przewagą nad tradycyjną stroną WWW jest możliwość tworzenia fanpage'ów oraz szybkiego rozpowszechniania informacji wśród osób „lubiących” daną stronę. Daje także możliwość tworzenia ankiet, które można wykorzystać do zbierania opinii, przeprowadzania badań sondażowych.

Strony FB są stornami publicznymi, każdy może ją odnaleźć i zapoznać się z ich treścią, nie trzeba w tym celu być zalogowanym na portalu. Jest dobrą alternatywą dla grupowych e-maili, a zarazem doskonałą platformą komunikacyjno-organizacyjną dla zapracowanych rodziców.

Serwisy społecznościowe umożliwiają interakcję oraz współpracę w tworzeniu treści w nich zawartych. Konwergencja mediów daje edukacji nowe możliwości szybkiego dostępu do informacji.

Telefonia komórkowa, SMS

Nauczyciele coraz częściej podają swoje prywatne numery telefonów rodzicom swoich uczniów. Niejednokrotnie rozmowa telefoniczna pozwala na rozwiązanie błahego problemu. Jednak w sytuacjach mocno problematycznych, wręcz można rzec kryzysowych, bez kontaktu osobistego nierzadko nie udaje się ich rozwiązać i ustalić strategii działań. Wychowawcy podając swój numer telefonu, wierzą, że nie będzie on nadużywany przez rodziców i opiekunów, i że nie będą odbierać telefonów od sfrustrowanych rodziców w późnych godzinach wieczornych (Chochlewicz, 2014).

Popularnym środkiem komunikacji elektronicznej stał się także SMS. Kilka lat temu jeszcze mocno niedoceniane SMS-y, obecnie są bardzo intensywnie wykorzystywane na całym świecie. Na całym globie wysyłanych jest dziennie około jednego miliarda krótkich wiadomości tekstowych. Pozwalają one na szybkie i skrótkowe przekazanie informacji. To co jest istotne dla tej formy komunikacji to, że nie wymaga ona dostępu do Internetu i jest dostępna na starych aparatach telefonii komórkowej, jak i tych najnowszych. Wiadomości przekazywane są przez centra informacyjne poszczególnych operatorów. Nauczyciele bardzo często wykorzystują je w celu np. przypomnienia o zebraniu, czy prośbie o kontakt w dogodnym dla rodzica momencie.

Newsletter

Elektroniczną gazetką szkolną może pochwalić się wiele szkół. Najczęściej jest to postać cyfrowa tradycyjnej, papierowej gazetki szkolnej. Jej zmodyfikowana forma, newsletter może okazać się ciekawym i atrakcyjnym narzędziem komunikacji z rodzicami. Biuletyn informacyjny kierowany poprzez pocztę elektroniczną do wielu użytkowników może informować społeczność szkoły o wydarzeniach mających w niej miejsce. Komunikować o ważnych zmianach, nagrodach zdobywanych przez uczniów i placówkę, dniach wolnych czy organizowanych imprezach okolicznościowych. Wydanie atrakcyjnego graficznie newsletteru jest zajęciem czasochłonnym i wymagającym dużo wkładu pracy ze strony uczniów oraz nauczycieli. Niemniej jednak w tętniącej życiem szkole taka forma komunikacji jest możliwa. W pracy przy niej można wykorzystać wiele uczniowskich kół zainteresowań prowadzonych przez nauczycieli, ucząc przy tym współpracy, koordynacji działań i ich planowania.

Metodologiczne podstawy badań własnych

Problematyka stosunków rodziny i szkoły zawsze była obecna w literaturze pedagogicznej. Bardzo długo była opisywana jako rzeczywistość, do której należy dążyć, w celu usprawnienia procesu edukacyjno-wychowawczego. Jednak z reguły literatura przedstawiała asymetryczny układ tych relacji. To rodzic miał za zadanie wspomagać w edukacji i wychowaniu szkołę i nauczycieli. Z kolei nauczyciel był autorytetem, który nakreślał kierunki działań. Podjęte badania empiryczne w latach 60. i 70. unaocznily, że stosunki rodziny i szkoły nie zawsze osiągały poziom współpracy. Najwięcej badań poświęconych tej idei odnajdujemy w obszarze pedagogiki społecznej.

Transformacja ustrojowa po 1989 r. zaowocowała zmianami w systemie edukacji i zreformowaniem szkolnictwa. W efekcie tych zmian rodzice zyskali większe możliwości w uczestnictwie w edukacji ich dzieci, nie tylko w warunkach szkolnych, ale i domowych. Z biernego obserwatora rodzic stał się pełnoprawnym partnerem w wychowaniu. Może czynnie uczestniczyć w życiu szkoły i partycypować w jej zarządzaniu, podejmowaniu decyzji w takim stopniu, w jakim pozwalają mu na to przepisy i akta prawne. Jak trafnie zauważa R. Wroczyński (1985, s. 173), „ani szkoła, ani rodzina nie mogą spełniać swych funkcji bez ścisłego współdziałania [...] bez systematycznej i zorganizowanej współpracy domu i szkoły”.

Zmiany cywilizacyjne, szybki postęp technologiczny i rozwój narzędzi ICT nie mogły zostać niezauważone w szkołach, które mają za zadanie przygotować dzieci i młodzież do życia w tym technologiczonym świecie. Łatwość dostępu do tych narzędzi ze strony kadry pedagogicznej oraz rodziców niejednokrotnie przyspieszają proces wymiany informacji i podejmowania działań edukacyjno-wychowawczych.

Prezentowane badania mają charakter sondażu diagnostycznego i są próbą odpowiedzi na pytanie, czy nowe technologie mogą usprawnić proces wymiany informacji o dziecku i przyczynić się do szybkości podejmowania odpowiednich działań.

Ustalenia terminologiczne

Za kluczowe pojęcia w tej publikacji przyjęto określenia: *komunikacji* (interpersonalnej), *współpracy* i *współdziałania* rodziców i nauczycieli, *formy współdziałania* oraz *kompetencje informatyczno-medialne*.

Komunikacja, jest rozumiana jako przekazywanie i odbieranie komunikatów, informacji w kontakcie bezpośrednim, jak i z wykorzystaniem narzędzi technologii informacji i komunikacji (ICT – *Information and Communication Technology*). Działania komunikacyjne uczestników interakcji podejmowane są w celu osiągnięcia lepszego poziomu współpracy, współdziałania, pogłębieniu więzi. Nieprawidłowa komunikacja może być źródłem konfliktów, nieporozumień i zaburzać efektywną współpracę.

W literaturze przedmiotu bardzo często terminy *współdziałanie* i *współpraca* używane są zamiennie (por. Janke, 2002). W niniejszym opracowaniu terminy te są traktowane na równi i będą stosowane zamiennie. Rozumiane są tu jako wspólne działania, wzajemne wsparcie i kooperację rodziców i nauczycieli.

Do najczęściej wymienianych *form współdziałania* rodziców i nauczycieli zalicza się spotkania zbiorowe oraz indywidualne, w obrębie których wymieniane są formy pośrednie – korespondencyjne (Łobocki, 1985). W prezentowanym opracowaniu wśród indywidualnych form współdziałania wyróżniono konsultacje pedagogiczne i spotkania nauczycielem z konkretnym rodzicem (spotkania indywidualne). Z kolei spotkania robocze, wywiadówki, imprezy okolicznościowe, spotkania z ekspertem, prelekcje, szkolenia, lekcje otwarte, spotkania nieformalne zaliczono do grupy kontaktów zbiorowych. Obok pośrednich form komunikacji (rozmów telefonicznych, notatek w dzienniczkach, wiadomości SMS, korespondencji elektronicznej) wyłoniono dodatkową formę współpracy, tj. prace na rzecz społeczności szkolnej (pomoc w: przygotowaniu materiałów dydaktycznych, organizacji czasu wolnego, utrzymaniu dbałości o wygląd klasy).

Kompetencje są czymś więcej niż tylko kwalifikacjami, czy umiejętnościami. Są strukturą poznawczą, w skład której wchodzić umiejętności, wiedza, dyspozycje oraz postawy. Definicję kompetencji informatyczno-medialnych przyjęto za Szempluch (2012) i wyrażają one prawidłowe korzystanie z mediów elektronicznych oraz technologii informacyjno-komunikacyjnych. Są szczególnie ważne w społeczeństwie wiedzy, w którym przyszło nam żyć i funkcjonować.

Problematyka i cel badań

Podstawowym celem przeprowadzonych badań było ustalenie, czy i w jakim stopniu rodzice oraz nauczyciele wykorzystują media jako jedną z form współdziałania i kontaktów, Ustalenie, jak pedagodzy i prawni opiekunowie uczniów oceniają wzajemną komunikację i współdziałanie z wykorzystaniem technologii informacyjno-komunikacyjnej. Badania ukierunkowano także na poszukiwanie od-

powiedzi, czy i jakie istnieją różnice w kompetencjach i wykorzystywaniu ICT pomiędzy grupami badawczymi. Wychodząc od ogólnie sformułowanego celu badawczego, ustalono pięć głównych problemów badawczych, które rozstrzygnięto poprzez odpowiedzi na pytania szczegółowe:

1. Jak nauczyciele oceniają komunikację i współdziałania z rodzicami?
  - 1.1. *Jakie są najczęstsze formy współdziałania i narzędzia wymiany informacji między nauczycielami i środowiskiem rodzinnym dziecka w badanych placówkach szkolnych?*
  - 1.2. *Jakie są cele kontaktów z rodzicami w ocenie nauczycieli?*
  - 1.3. *W jakich formach współdziałania rodzice uczestniczą najczęściej?*
  - 1.4. *Jak zastosowana forma współdziałania, wymiany informacji wpływa na częstość kontaktów z rodzicami?*
  - 1.5. *Od jakich czynników zależy częstość kontaktów nauczyciele–rodzice w ocenie pedagogów?*
  - 1.6. *Jakie są najczęstsze formy przekazywania i pozyskiwania informacji o sukcesach i problemach dziecka w badanych placówkach szkolnych w ocenie nauczycieli?*
2. Jak rodzice oceniają komunikację i współdziałanie nauczycielami?
  - 2.1. *Kto w rodzinie jest najczęściej odpowiedzialny za kontakty ze szkołą?*
  - 2.2. *Jaka jest częstość kontaktów rodziców z nauczycielami?*
  - 2.3. *Jakie są cele kontaktów z nauczycielami w ocenie rodziców?*
  - 2.4. *W jakich działaniach na rzecz szkoły rodzice uczestniczą najczęściej?*
  - 2.5. *Jaka jest postawa rodziców we współpracy z nauczycielami?*
  - 2.6. *Jakie są najczęstsze sposoby komunikowania się rodziców z nauczycielami?*
  - 2.7. *Od jakich czynników zależy częstość kontaktów nauczyciele–rodzice w ocenie prawnych opiekunów uczniów?*
  - 2.8. *Jak zastosowana forma współdziałania, wymiany informacji wpływa na częstość kontaktów z nauczycielami?*
  - 2.9. *Jakie są najczęstsze formy pozyskiwania informacji o sukcesach i problemach dziecka?*
3. Jak jest miejsce ICT w kontaktach nauczycieli z rodzicami?
  - 3.1. *Jak nauczyciele oceniają rolę ICT w komunikacji z rodzicami?*
    - 3.1.1. *Czy ocena roli technologii informacyjnej w komunikacji z rodzicami różni się ze względu na lokalizację szkoły, w której pracują nauczyciele?*
  - 3.2. *Jak rodzice oceniają rolę ICT w komunikacji z nauczycielami?*
    - 3.2.1. *Czy ocena roli technologii informacyjnej w komunikacji z nauczycielami różni się ze względu na miejsce zamieszkania rodziców?*
  - 3.3. *Jakie są wady i zalety wykorzystania ICT w kontaktach z rodziną w ocenie nauczycieli?*

- 3.4. *Jakie są wady i zalety wykorzystania ICT w kontaktach z nauczycielami w ocenie rodziców?*
4. *Jaki jest poziom kompetencji informatyczno-medialnych rodziców i nauczycieli?*
- 4.1. *Jaki jest poziom kompetencji informatyczno-medialnych nauczycieli i cele wykorzystania sieci?*
- 4.1.1. *Czy poziom kompetencji informatyczno-medialnych nauczycieli koreluje z etapem nauczania nauczycieli?*
- 4.1.2. *Czy poziom kompetencji informatyczno-medialnych nauczycieli różni się ze względu na lokalizację szkoły?*
- 4.2. *Jaki jest poziom kompetencji informatyczno-medialnych rodziców i cele wykorzystania sieci?*
- 4.2.1. *Czy poziom kompetencji informatyczno-medialnych rodziców koreluje z etapem uczenia się dzieci?*
- 4.2.2. *Czy poziom kompetencji informatyczno-medialnych rodziców różni się ze względu na miejsce zamieszkania?*
- 4.3. *Czy poziom kompetencji informatyczno-medialnych nauczycieli i rodziców oraz cele korzystania z sieci różnią się?*
5. *Czy i w jakim stopniu kompetencje informatyczno-medialne i częstość wykorzystywania ICT przez rodziców i nauczycieli w życiu codziennym wpływają na rodzaj kontaktów tych grup społecznych?*
- 5.1. *Jakie zachodzą zależności pomiędzy kompetencjami informatyczno-medialnymi, a celem wykorzystania ICT?*
- 5.2. *Jaka jest struktura i związki pomiędzy kompetencjami informatyczno-medialnymi badanych grup społecznych w zakresie obsługi ICT i ich wykorzystania w kontaktach rodzice-nauczyciele?*
- 5.3. *Jaka jest struktura i związki pomiędzy użytkowaniem narzędzi internetowych w życiu codziennym badanych a ich wykorzystaniem w kontaktach rodzice-nauczyciele?*
- 5.4. *Czy i w jakim stopniu poziom kompetencji informatyczno-medialnych oraz cele wykorzystania sieci mają wpływ na preferencje wyboru rodzaju kontaktów nauczycieli i rodziców?*

W badaniach ustalono zmienne niezależne: miejsce zamieszkania rodziców (miasto, wieś), lokalizację miejsca pracy nauczycieli (miasto, wieś), etap edukacyjny (1-3, 4-6). Etap edukacyjny w przypadku nauczycieli był rozumiany jako etap, na którym nauczają nauczyciele, z kolei w przypadku rodziców jako etap, na którym uczą się ich dzieci. Wśród zmiennych zależnych wyłoniono: narzędzia ICT, media oraz komunikację. Wskaźnikami narzędzi ICT było: częstość stosowania, poziom kompetencji, cele stosowania, trudności. Z kolei jako wskaźniki komunikacji wytypowano: częstość komunikacji, cele komunikacji, formy komunikacji.

Procedura i metoda badań

Badanie przeprowadzono metodą sondażu diagnostycznego, w której zastosowano technikę ankiety (Pilch, Bauman, 2010). Opracowano własne narzędzia badawcze, tj. kwestionariusze ankiet dla nauczycieli i rodziców. Służyły one do oszacowania tego, w jaki sposób oraz w jakim celu rodzice i nauczyciele się kontaktują i wymieniają informacje dotyczące procesów edukacyjno-wychowawczych, jak również zebraniu opinii na temat wykorzystania narzędzi ICT w komunikacji rodzice-nauczyciele. W zasadniczej części ankiety skierowanej do rodziców zawarto 18 pytań, z czego 14 zawierało od kilku do kilkunastu pozycji ocenianych przez badanego z wykorzystaniem pięciostopniowej skali szacunkowej, m.in.: skali częstości (np. *zawsze, bardzo często, czasami, rzadko, nigdy*) i skali frekwencji (np. *wszyscy, prawie wszyscy, połowa, prawie nikt, nikt*), dwa jednokrotnego wyboru oraz dwa pytania otwarte dotyczące najczęstszych tematów rozmów z nauczycielami oraz wad i zalet wykorzystania narzędzi ICT w komunikacji z pedagogami. Z kolei w ankiecie skierowanej do nauczycieli w części dotyczącej form kontaktów spośród 16 pytań 13 pytań ocenianych przez badanego posiadało pięciostopniową skalę szacunkową, jedno z pytań odnoszących się do praktykowanych form kontaktów w szkołach miało możliwość wielokrotnego wyboru, a pytanie o napotykanne trudności w przypadku komunikacji uwzględniającej narzędzia ICT posiadało skalę trzystopniową (*tak, czasami, nie*). Pytaniami otwartymi były także pytania o najczęstsze tematy rozmów z nauczycielami oraz wady i zalety wykorzystania narzędzi ICT w komunikacji z rodzicami. Treść pozycji odwołujących się do form kontaktów koncentrowała się na aspektach udziału rodziców w życiu szkolnym dziecka poprzez m.in.: uczestnictwo w spotkaniach (np. indywidualnych, zebraniach, imprezach okolicznościowych), wymianę informacji z wykorzystaniem narzędzi ICT (np. dzienniki elektroniczne, poczta elektroniczna, strony internetowe, portale społecznościowe, komunikatory itp.), ocenę wpływu mediów na częstość kontaktów pomiędzy rodzicami i nauczycielami oraz kontrolę rodzicielską.

Ważnym elementem kwestionariuszy ankiet była część dotycząca kompetencji związanych z korzystaniem z narzędzi komunikacyjnych przez badanych. W tej części znalazły się pytania dotyczące celu, umiejętności oraz wsparcia ze strony innych osób przy obsłudze narzędzi ICT, na jakie mogli liczyć respondenci. Kwestionariusze zawierały także pytania o dane demograficzne z możliwością jednego lub wielokrotnego wyboru.

Do badań wybrano celowo (Brzeziński, 2007; Francuz, Mackiewicz, 2007) nauczycieli i rodziców szkół podstawowych województwa mazowieckiego i lubelskiego. Ankietę przeprowadzono w szkołach zlokalizowanych w Warszawie, w średnich miastach i kilku wsiach. Podstawowym kryterium doboru była dostępność respondentów.

Charakterystyka próby na podstawie zebranych danych demograficznych przedstawiona dalej pozwala na pełniejszą ocenę, do jakiej zbiorowości nauczycieli i rodziców odnoszą się uzyskane rezultaty.

Sposób opracowywania wyników

Wyniki opracowano na podstawie opisu statystyczny statystycznego badanej próby, tj. częstości badanych cech ujętych jakościowo oraz mediany oszacowania dla cech ujętych porządkowo. Korelacje cech porządkowych obliczono za pomocą współczynnika korelacji rangowej i oszacowano za pomocą wartości krytycznej testu Spearmana a różnice średniego nasilenia cech testem *U* Manna-Whitney'a. Zastosowano także analizę korespondencji, metodę należącą do wielowymiarowych metod badania współwystępowania kategorii zmiennych lub obiektów mierzonych na skali nominalnej Obliczenia wykonano w programie SPSS oraz SAS.

Organizacja i teren badań

Badania były realizowane w ramach projektu badawczego „Nowe media w komunikacji szkoły z rodzicami” realizowanego w Akademii Pedagogiki Specjalnej pod kierunkiem M. Trzcinińskiej-Król. Przeprowadzono je w latach 2014–2015 w 15 szkołach podstawowych zlokalizowanych na terenie województwa mazowieckiego oraz lubelskiego. Badaniami objęto nauczycieli oraz rodziców tych placówek.

Szkołami, które zgodziły się wziąć udział w badaniu były:

- Zespół Szkół im. Jana Pawła II w Szydłowcu;
- Publiczna Szkoła Podstawowa nr 1 z Oddziałami Integracyjnymi im. Jana Sobieskiego w Szydłowcu;
- Publiczna Szkoła Podstawowa w Chlewiskach;
- Publiczna Szkoła Podstawowa w Budkach;
- Szkoła Podstawowa w Łopienniku Górnym;
- Szkoła Podstawowa w Niedźwiedziu;
- Szkoły Podstawowej nr 70 z Oddziałami Integracyjnymi im. Bohaterów Monte Cassino w Warszawie;
- Szkoła Podstawowa nr 86 im. Bronisława Czecha w Zespole Szkół nr 116 w Warszawie;
- Szkoła Podstawowa nr 220 im. Stanisława Kopczyńskiego w Warszawie;
- Szkoła Podstawowa nr 316 im. Astrid Lindgren w Warszawie;
- Samorządowa Szkoła Podstawowa w Zającu;
- Szkoła Podstawowa im. Jana Pawła II w Węgrowie;
- Samorządowa Szkoła Podstawowa w Ruchnie;
- Szkoła Podstawowa w Trąbkach;
- Szkoła Podstawowa w Puznówce.

Siedem spośród badanych szkół było placówkami zlokalizowanymi na terenach wiejskich (Chlewiska, Budki, Niedźwiedź, Zając, Trąbki, Puznówka, Łopiennik Górny), a osiem szkołami położonymi w ośrodkach miejskich (Warszawa, Szydłowiec, Węgrów). Dwie placówki były szkołami z oddziałami integracyjnymi (SP nr 70 w Warszawie, PSP nr 1 w Szydłowcu), jedna ze szkół była placówką o profilu sportowym (SP nr 220 w Warszawie).

Badane próby

Na potrzeby badań wyłoniono dwie próby badawcze, tj. nauczycieli i rodziców, którzy wyrazili swoje opinie na temat kontaktów i współpracy obu środowisk (szkoły i domu rodzinnego ucznia) z wykorzystaniem technologii informacyjno-komunikacyjnych. Łącznie uzyskano dane od 180 nauczycieli, 697 rodziców.

Nauczyciele

W badaniu wzięło udział 180. nauczycieli ze szkół podstawowych, w tym 92,8% (167) kobiet i 7,2% (13) mężczyzn. Jednak nie wszyscy respondenci udzielili odpowiedzi na pytanie odnoszące się do wskazania płci. Łącznie możemy mówić w przypadku tego pytania o 2,7%, braków danych.

W szkołach zlokalizowanych na obszarach wiejskich pracowało 53 nauczycieli (29,4%). A w placówkach edukacyjnych położonych w miastach było zatrudnionych 122 nauczycieli (67,8%). Pięć osób (2,8%) nie uzupełniło danych dotyczących lokalizacji szkoły.

Wśród pedagogów zatrudnionych w szkołach usytuowanych na obszarach miejskich, 36. (20,0%) pracowało w miejscowościach do 50. tysięcy mieszkańców, 17. (9,4%) w miejscowościach od 50. tysięcy do 100. tysięcy mieszkańców. Z kolei 69 nauczycieli pracowało (38,3%) w miejscowościach powyżej 100. tysięcy mieszkańców.

Najmłodszy badany miał 24 lata a najstarszy 65 lat. Średnia wieku nauczycieli wyniosła 44 lata i 7 miesięcy. Największe grupy badanych osób stanowili nauczyciele w wieku 40 lat (5,0%), 44 lata (5,0%) 50 lat (5,6%), oraz w wieku 51–53 lata (odpowiednio po 5,0% badanych).

Rozpiętość stażu pracy respondentów wyniosła od 4 miesięcy do 42 lat. Średni staż pracy wyniósł 40 lat i 2 miesiące. Braki danych dla obu zmiennych były na poziomie 10,0% i 5,0%.

W klasach 0–3 pracowało 76 (42,2%) nauczycieli, z kolei w klasach 4–6 było zatrudnionych niespełna jedna trzecia badanych – 27,7%, tj. 50 respondentów. Ponad jedną piątą badanej grupy (37 osób, tj. 20,6%) stanowili pedagodzy pracujący na obu poziomach edukacyjnych. Kilka osób (3,3%) pracowało zarówno w szkole podstawowej, jak i w gimnazjum i liceum lub technikum. Niestety w przypadku 6,1% danych nie było informacji na temat poziomu nauczania.

Zdecydowana większość nauczycieli (89,9%) posiadała wykształcenie wyższe magisterskie. Z czego 49,7% respondentów ukończyło 5-letnie studia magisterskie, a 39,4% deklaroowało odbycie 2-letnich studiów magisterskich. Tylko 10,9% badanych posiadało stopień licencjata.

Ukończenie różnych dodatkowych studiów podyplomowych zadeklarowało 75 osób (41,6%). Wśród najczęściej wymienianych kierunków znalazły się: terapia pedagogiczna; nauczanie zintegrowane i wychowanie przedszkolne; informatyka; przyroda; logopedia; zarządzanie; matematyka; oligofrenopedagogika; język polski; wychowanie fizyczne; bibliotekoznawstwo; sztuka; fizyka; historia; muzyka; psychologia; geografia; gimnastyka korekcyjna; język angielski; bezpieczeństwo i higiena pracy; pedagogika korekcyjna; poradnictwo zawodowe wiedza o społeczeństwie.

Kursy kwalifikacyjne ukończyło 35 osób (19,4%). Wśród wymienianych specjalizacji znalazły się: terapia pedagogiczna; oligofrenopedagogika; sztuka; terapia sensoryczna; zarządzanie oświatą; pedagogika opiekuńczo-wychowawcza; pedagogika lecznicza; plastyka; muzyka; wychowanie do życia w rodzinie; gimnastyka korekcyjna; język rosyjski; przyroda; socjoterapia.

Wśród badanych nauczycieli ponad połowa (54,4%) uzyskała stopień nauczyciela dyplomowanego, jedna trzecia (29,4%) mianowanego, jedna dziesiąta (11,1%) kontraktowego i niewielki odsetek (3,3%) stopień nauczyciela stażysty. Braki danych wyniosły 1,8%.

Rodzice

W badaniu wzięło udział 697 rodziców dzieci uczęszczających do szkół podstawowych, w tym 556 (79,8%) kobiet i 116. (16,6%) mężczyzn. Braki danych na temat płci rodziców stanowią 3,6%.

Na obszarach wiejskich mieszkało 294 rodziców (42,7%), a 394 opiekunów (52,2%) w miastach. Wśród osób ze środowiska miejskiego 113. (16,2%) mieszkało w miejscowościach do 50. tysięcy mieszkańców, 39. (5,6%) w miejscowościach od 50. do 100. tysięcy mieszkańców i 212. (30,4%) w miejscowościach powyżej 100. tysięcy mieszkańców. 39 osób (5,6%) nie uzupełniło danych dotyczących miejsca zamieszkania.

Dzieci 459 badanych rodziców (co stanowi 65,9%) uczęszczały do szkoły w środowisku miejskim a 235. (33,7%) w środowisku wiejskim. Tylko 0,4% osób nie uzupełniło danych dotyczących zamieszkania.

Prawie połowa dzieci (42,3%, tj. 302 osoby) badanych rodziców uczyło się w klasach 0–3, w tym 0,3% w klasie zerowej, 16,5% w klasie pierwszej, 13,8% w klasie drugiej i 11,9% w klasie trzeciej. Z kolei 333 dzieci uczęszczało do klas 4–6 (46,8%), w tym 15,9% do klasy czwartej, 14,3% do klasy piątej i 15,5% do klasy szóstej. Dzieci uczące się na obu poziomach edukacyjnych (0–3 oraz 4–6)

miało 8. rodziców (1,1% opiekunów). Braki danych dotyczących poziomu edukacyjnego dzieci wyniosły 9,8%.

Najmłodszy badany rodzic miał 24 lata a najstarszy 62 lata. Średnia wieku rodziców wyniosła 37 lat i 8 miesięcy. Największą grupę rodziców stanowili opiekunowie w wieku 37–40 lat (odpowiednio od 7,5% do 8,9% z każdego rocznika). Braki danych dotyczące wieku wyniosły 25,8%.

Badani określali najczęściej swoją sytuację ekonomiczną jako złą (48,9%) lub średnią (39,2%), bardzo rzadko jako bardzo dobrą (0,6%) lub dobrą (3,3%), częściej jako bardzo złą (6,7%). Nie uzyskano danych na temat sytuacji ekonomicznej rodziny od 1,3% respondentów.

Oddzielnie dokonano analizy wykształcenia i sytuacji zawodowej ojców i matek.

Ojciec

Podobny odsetek ojców posiadał wykształcenie wyższe (27,4%), średnie (30,3%) i zawodowe (29,1%). Najmniej badanych wskazało wykształcenie podstawowe (4,3%). Braki danych wyniosły 9%.

Ponad połowa ojców (57%, 397 osób) miało stałą pracę, z kolei 77. (11,0%) prowadziło działalność gospodarczą, 37. mężczyzn (5,3%) było rolnikami, 27. ojców (3,9%) pracowało od czasu do czasu. Poza granicami kraju pracowało 26 (3,7%) mężczyzn. 14 ojców (2,0%) utrzymywało się z renty, dziewięciu (1,3%) wskazało inne źródła utrzymania, między innymi pracę na czas określony, zasiłek, lub wykonywanie wolnego zawodu. Brak zatrudnienia odnotowano w stosunku do 35 ojców (5,0%). Braki danych tej cechy wyniosły 10,8%.

Matka

Matki najczęściej (45,2%) deklarowały wykształcenie wyższe, następnie średnie (33,7%), zawodowe (14,6%) i podstawowe (2,6%). Braki danych wyniosły 3,9%.

Stałe źródło dochodu deklarowało 395 matek, co stanowi 57,2% uzyskanych odpowiedzi. Z kolei 53 kobiety zajmowały się rolnictwem (7,6%), a 36 działalnością gospodarczą (5,2%). Na rencie przebywały 4 matki (0,6%). Pracę poza granicami kraju odnotowano w stosunku do 3. kobiet (0,4%). Pracę okresową, od czasu do czasu, stwierdzono w przypadku 29. kobiet (4,2%). Inne źródła utrzymania między innymi pracą na czas określony, zasiłek, zasiłek opiekuńczy, opiekę nad dzieckiem specjalnej troski lub starszą osobą zostały odnośnie 32. matek. Aż 15,9% kobiet, tj. 101 osób pozostawało bez pracy. Braki danych wyniosły 4,3%.

Komunikacja i współdziałanie w ocenie nauczycieli

Pierwszym celem badawczym postawionym w pracy było ustalenie, jak nauczyciele oceniają komunikację i współpracę z rodzicami. Kolejne podrozdziały będą odpowiedzią na pytania szczegółowe dotyczące tego zagadnienia.

Formy współdziałania i kontaktów w szkołach

Pierwszy problem szczegółowy dotyczył tego, jakie formy współdziałania i narzędzia wymiany informacji między szkołą a środowiskiem rodzinnym dziecka są praktykowane w badanych placówkach szkolnych w ocenie nauczycieli.

Na podstawie częstości odpowiedzi ustalono, że najczęstszą formą współdziałania i kontaktów z rodzicami w badanych placówkach były spotkania robocze oraz indywidualne. Wskazało je odpowiednio 97,7% i 92,0% nauczycieli. Nieco rzadziej korzystano z rozmów telefonicznych (88,6%) i notatek w dzienniczkach (86,9%). Szczegółowe wyniki przedstawia Tabela 3.

Tabela 3. Rozkład częstości wykorzystywania form współpracy badanych w placówkach

Formy współpracy i narzędzia wymiany informacji	N	%*
Spotkania robocze	171	97,7
Spotkania indywidualne	161	92,0
Rozmowy telefoniczne	155	88,6
Notatki w dzienniczkach	152	86,9
Strona internetowa szkoły	107	61,1
Spotkania nieformalne	78	44,6
Spotkania z ekspertem	65	37,1
SMS	64	36,6
E-maile	57	32,6
Listy	45	25,7
Gazetka szkolna	37	21,1
E-dziennik	26	14,9
Portale	7	4,0
Wizyty domowe	7	4,0
Komunikatory	6	3,4
Fora internetowe	4	2,3
Czat	1	0,6

* W pytaniu istniała możliwość wielokrotnego wyboru, stąd wyniki nie sumują się do 100%.
Źródło: wyniki badań własnych.

W ponad połowie placówek (61,1%) dopuszczalny był kontakt za pomocą strony WWW szkoły. Najrzadziej wskazywano portale społecznościowe (4%), wizyty domowe (4%), komunikatory (3,4%) oraz fora internetowe (2,3%) i czaty (0,6%).

Cele kontaktów i formy współdziałania

Drugim problemem szczegółowym badań było rozstrzygnięcie jakie są najczęstsze cele komunikowania się nauczycieli z rodzicami. Badani mieli oszacować na 5-stopniowej skali znaczenie siedmiu celów komunikowania się z rodzicami. Wyborowi kategorii *nigdy* przypisywano 1 punkt, *rzadko* – 2 punkty, *czasami* – 3 punkty, *bardzo często* – 4 punkty i *zawsze* – 5 punktów. Na podstawie median z uzyskanych wyników utworzono hierarchię celów, którą przedstawia Tabela 4.

Co najmniej połowa badanych nauczycieli *zawsze* (Mediana = 5) komunikuje się z rodzicami w sprawach wychowawczych i aby udzielić im informacji związanych z postępami dzieci w nauce.

Bardzo często (Mediana = 4) celem kontaktów z rodzicami było udzielenie wskazówek dotyczących pracy z dzieckiem i pomoc w organizacji zajęć, wyjść, imprez okolicznościowych.

Tabela 4. Rozkład celów, w jakich nauczyciele komunikują się z rodzicami

Warianty odpowiedzi	5 (%)	4 (%)	3 (%)	2 (%)	1 (%)	N	Mediana
Sprawy wychowawcze	52,41	36,75	9,04	1,20	0,60	166	5
Informacje o postępach dziecka w nauce	51,23	36,42	8,02	2,47	1,85	162	5
Wskazówki dotyczące pracy z dzieckiem	25,45	44,24	24,24	4,24	1,82	165	4
Pomoc w organizacji zajęć wyjść, imprez	22,29	47,77	21,66	4,46	3,82	157	4
Nawiązanie bliższych kontaktów w celu lepszego poznania ucznia	13,25	33,11	36,42	12,58	4,64	151	3
Przekazanie informacji o metodach i programach nauczania	16,77	21,94	36,77	16,77	7,74	155	3
Pomoc w przygotowaniu narzędzi dydaktycznych	4,76	10,32	39,68	23,02	22,22	126	2

Źródło: wyniki badań własnych.

Czasami (Mediana = 3) nawiązanie bliższych kontaktów miało na celu lepsze poznanie ucznia oraz przekazanie informacji na temat metod i programów nauczania. *Rzadko* (Mediana = 2) komunikowano się z rodzicami, aby pomogli w przygotowaniu narzędzi dydaktycznych.

Trzecie zagadnienie dotyczyło odpowiedzi na pytanie: W jakich formach współpracy i kontaktów rodzice uczestniczyli najczęściej? Badani mieli oszacować na 5-stopniowej skali znaczenie 20. form współpracy oraz kontaktów z rodzicami. Wyborowi kategorii *nikt* przypisywano 1 punkt, *prawie nikt* – 2 punkty, *połowa*

rodziców – 3 punkty, prawie wszyscy – 4 punkty i wszyscy – 5 punktów. Na podstawie median z uzyskanych wyników utworzono hierarchię form współpracy, którą przedstawia Tabela 5.

Największa liczba rodziców, w ocenie nauczycieli, w ramach współpracy ze szkołą pomagała w zbieraniu opinii (Mediana = 4). Połowa rodziców (Mediana = 3) brała udział w: organizacji imprez okolicznościowych, rozmowach telefonicznych, prelekcjach dla rodziców i konsultacjach, spotkaniach z ekspertem, szkoleniach dla rodziców, konsultacjach pedagogicznych.

Prawie nikt (Mediana = 2) spośród rodziców, w ocenie nauczycieli, nie brał udziału w organizacji czasu wolnego dzieci, nie uczestniczył w przygotowaniu pokazowych lekcji otwartych dla rodziców, w spotkaniach nieformalnych oraz w kontaktach z wykorzystaniem poczty elektronicznej czy za pomocą wiadomości SMS. Także niewielu rodziców pomagało: w dbaniu o wygląd klasy lub w przygotowaniu pomocy dydaktycznych.

Tabela 5. Rozkład częstości form współdziałania, w których uczestniczą rodzice

Warianty odpowiedzi	5 (%)	4 (%)	3 (%)	2 (%)	1 (%)	N	Mediana
Zbieranie opinii	18,49	35,62	23,29	8,90	13,70	146	4
Imprezy okolicznościowe	9,80	31,37	32,68	19,61	6,54	153	3
Rozmowy telefoniczne	15,38	26,57	28,67	18,88	10,49	143	3
Prelekcje dla rodziców	14,08	29,58	21,83	16,20	18,31	142	3
Konsultacje	8,45	28,17	34,51	12,68	16,20	142	3
Spotkania z ekspertem	4,13	31,40	22,31	19,01	23,14	121	3
Szkolenia dla rodziców	6,52	26,81	23,91	18,84	23,91	138	3
Konsultacje pedagogiczne	4,76	10,32	39,68	23,02	22,22	126	3
Pomoc w organizacji czasu wolnego	1,36	14,97	29,25	34,01	20,41	147	2
Lekcje otwarte dla rodziców	4,55	12,12	21,21	29,55	32,58	132	2
Spotkania nieformalne	0,85	16,10	25,42	24,58	33,05	118	2
Kontakty e-mail	3,15	14,17	18,11	18,90	45,67	127	2
Pomoc w utrzymaniu dbałości o wygląd klasy	2,01	5,37	15,44	51,01	26,17	149	2
Pomoc w przygotowaniu pomocy dydaktycznych	0,69	5,56	19,44	43,75	30,56	144	2
Kontakty SMS	4,92	7,38	15,57	28,69	43,44	122	2
Współorganizator lekcji, kół zainteresowań	0,84	2,52	7,56	32,77	56,30	119	1
Kontakt poprzez komunikatory	0,00	0,00	2,65	6,19	91,15	113	1
Kontakt na portalach społecznościach	0,00	0,00	1,80	7,21	90,99	111	1
Kontakt na chacie	0,00	0,00	2,78	5,56	91,67	108	1
Kontakt na forach dyskusyjnych	0,00	1,80	0,90	2,70	94,59	111	1

Źródło: wyniki badań własnych.

Co najmniej połowa nauczycieli oceniła, że nikt z rodziców (Mediana = 1) nie pomagał we wspólnej organizacji lekcji, kół zainteresowań, nie współpracował ze szko-

łą przy użyciu komunikatorów, na portalach społecznościach, z wykorzystaniem czatów i na forach dyskusyjnych.

Czwarty problem szczegółowy miał pokazać, jak zastosowana forma współdziałania czy wymiany informacji, wpływa na częstość kontaktów z rodzicami? Badani nauczyciele na 5-stopniowej skali oszacowali 18 form współpracy z rodzicami. Wyborowi kategorii *znacząco zmniejsza* przypisywano 1 punkt, *umiarkowanie zmniejsza* – 2 punkty, *nie ma wpływu* – 3 punkty, *umiarkowanie zwiększa* – 4 punkty i *znacząco zwiększa* – 5 punktów. Na podstawie median z uzyskanych wyników utworzono hierarchię, którą przedstawia Tabela 6.

Częstość kontaktów z rodzicami *umiarkowanie zwiększają* (Mediana = 4) według nauczycieli spotkania indywidualne i spotkania robocze, notatki w dzienniczkach, rozmowy telefoniczne, konsultacje pedagogiczne oraz spotkania z ekspertem – wskazała je co najmniej połowa badanych.

Tabela 6. Rozkład wpływu stosowanych form współdziałania na częstość kontaktów z rodzicami

Warianty odpowiedzi	5 (%)	4 (%)	3 (%)	2 (%)	1 (%)	N	Mediana
Spotkania indywidualne	43,21	33,95	16,05	4,94	1,85	162	4
Spotkania robocze	47,31	25,15	20,96	1,80	4,79	167	4
Notatki w dzienniczkach	16,90	57,75	20,42	4,23	0,70	142	4
Rozmowy telefoniczne	21,05	38,82	32,89	4,61	2,63	152	4
Konsultacje pedagogiczne	14,41	46,85	32,43	3,60	2,70	111	4
Spotkania z ekspertem, prelekcje	15,11	38,13	37,41	7,91	1,44	139	4
Spotkania nieformalne	13,28	32,81	50,00	1,56	2,34	128	3
Strona WWW szkoły	10,31	35,05	43,30	8,25	3,09	97	3
E-dziennik	19,57	20,65	46,74	4,35	8,70	92	3
Korespondencja e-mail	10,62	29,20	49,56	4,42	6,19	113	3
Korespondencja tradycyjna	7,55	29,25	54,72	5,66	2,83	106	3
Gazetka szkolna/newsletter	5,15	27,84	61,86	1,03	4,12	97	3
Korespondencja SMS	4,67	29,91	57,01	4,67	3,74	107	3
Wizyty domowe	5,32	14,89	70,21	3,19	6,38	94	3
Komunikatory	2,35	9,41	81,18	0,00	7,06	85	3
Portale	3,45	5,75	81,61	3,45	5,75	87	3
Fora internetowe	3,53	4,71	82,35	1,18	8,24	85	3
Czaty	2,35	4,71	83,53	1,18	8,24	85	3

Źródło: wyniki badań własnych.

Nauczyciele uznali, że pozostałe formy współpracy z rodzicami *nie mają wpływu* (Mediana = 3) na częstość kontaktów z rodzicami.

Piąte zagadnienie dotyczyło odpowiedzi na pytanie, od jakich czynników zależy częstość kontaktów szkoła – dom. Nauczyciele na 5-stopniowej skali oszacowali wybrane czynniki mogące wpływać na częstość wymiany informacji o dziecku. Odpowiedzi *nigdy* przypisywano 1 punkt, *rzadko* – 2 punkty, *czasami* – 3 punkty, *bardzo często* – 4 punkty i *zawsze* – 5 punktów.

Częstość kontaktów z rodzicami w ocenie badanych *bardzo często* (Mediana = 4) zależy od pojawiających się problemów wychowawczych, od inicjatywy nauczy-

ciela, od potrzeb edukacyjnych dzieci, od inicjatywy rodzica oraz od formy kontaktów. Rozkład odpowiedzi przedstawia Tabela 7.

Tabela 7. Rozkład wpływu stosowanych form współdziałania na częstość kontaktów z rodzicami

Warianty odpowiedzi	5 (%)	4 (%)	3 (%)	2 (%)	1 (%)	N	Mediana
Problemy wychowawcze	34,68	52,02	12,72	0,00	0,58	173	4
Inicjatywa nauczyciela	31,82	59,09	8,52	0,57	0,00	176	4
Potrzeby edukacyjne dziecka	29,31	55,17	15,52	0,00	0,00	174	4
Inicjatywa rodzica	18,64	45,20	30,51	5,65	0,00	177	4
Forma kontaktów	10,07	49,66	34,90	4,03	1,34	149	4

Źródło: wyniki badań własnych.

Przekazywanie i pozyskiwanie informacji o dziecku

Relacje z rodzicami mają najczęściej na celu omawianie spraw wychowawczych i udzielanie informacji związanych z postępami dzieci w nauce, są zatem związane z przekazywaniem i pozyskiwaniem informacji o dziecku.

Szósty problem dotyczył tego, jakie są najczęstsze formy przekazywania i pozyskiwania informacji o sukcesach i problemach dziecka w badanych placówkach szkolnych. Badani mieli oszacować na 5-stopniowej skali znaczenie form w jakich przekazuje się i pozyskuje informacje o dziecku. Wyborowi kategorii *nigdy* przypisywano 1 punkt, *rzadko* – 2 punkty, *czasami* – 3 punkty, *bardzo często* – 4 punkty i *zawsze* – 5 punktów. Na podstawie median z uzyskanych wyników utworzono hierarchię stosowanych w przepływie informacji form, którą przedstawia Tabela 8.

Nauczyciele najczęściej (Mediana = 5) przekazują rodzicom informacje o problemach dziecka w nauce i zachowaniu na spotkaniach roboczych – co najmniej połowa badanych wskazała kategorię *zawsze*.

Bardzo często (Mediana = 4), w ocenie ponad połowy nauczycieli, przekazują informacje o dziecku na spotkaniach indywidualnych, poprzez wpisy w dzienniczkach uczniowskich, udostępniając indywidualne karty pracy lub wgląd do teczek z kartami pracy.

Tabela 8. Rozkład częstości form współdziałania stosowanych do przekazu informacji o problemach dziecka

Warianty odpowiedzi	5 (%)	4 (%)	3 (%)	2 (%)	1 (%)	N	Mediana
Spotkania robocze	65,43	23,46	7,41	0,62	3,09	162	5
Spotkania indywidualne	41,95	42,53	12,64	1,15	1,72	174	4
Notatki w dzienniczkach	18,12	48,32	22,15	6,71	4,70	149	4
Udostępnienie indywidualnych kart pracy	28,47	27,74	18,25	8,76	16,79	137	4
Wgląd do teczek z kartami pracy	25,93	24,44	20,00	6,67	22,96	135	4
Rozmowy telefoniczne	11,46	25,48	39,49	8,28	15,29	157	3
Konsultacje pedagogiczne	7,09	29,92	36,22	9,45	17,32	127	3
Spotkania nieformalne	11,54	26,92	27,69	11,54	22,31	130	3

Warianty odpowiedzi	5 (%)	4 (%)	3 (%)	2 (%)	1 (%)	N	Mediana
Korespondencja e-mail	1,71	7,69	18,80	14,53	57,26	117	1
Korespondencja SMS	1,72	4,31	13,79	19,83	60,34	116	1
Korespondencja tradycyjna	6,09	7,83	2,61	0,87	82,61	118	1
E-dziennik	1,69	3,39	10,17	24,58	60,17	115	1
Strona WWW szkoły	0,88	3,51	6,14	6,14	83,33	114	1
Gazetka szkolna/newsletter	0,92	3,67	4,59	1,83	88,99	109	1
Wizyty domowe	0,00	0,00	4,50	12,61	82,88	111	1
Komunikatory	0,00	0,00	1,82	1,82	96,36	110	1
Portale	0,00	0,00	0,94	1,89	97,17	106	1
Fora internetowe	0,93	0,00	0,00	0,00	99,07	108	1
Czaty	0,00	0,93	0,00	0,00	99,07	108	1

Źródło: wyniki badań własnych.

Czasami (Mediana = 3), aby przekazać informacje o problemach dziecka, nauczyciele korzystają z rozmów telefonicznych, konsultacji pedagogicznych czy spotkań nieformalnych.

Co najmniej połowa nauczycieli *nigdy* (Mediana = 1) nie koresponduje e-mailowo, nie wysyła SMS-ów lub listów tradycyjnych, nie korzysta z e-dziennika, nie używa najnowszych technologii przekazu informacji takich jak: fora internetowe, newslettery, strona www szkoły, czaty, komunikatory lub portale aby poinformować rodziców o problemach dziecka.

Rozkład sposobów komunikowania się z rodzicami w kwestii sukcesów dziecka jest podobny. Nauczyciele najczęściej przekazywali rodzicom informacje o postępach czy osiągnięciach dziecka na spotkaniach roboczych (Mediana = 5) – co najmniej połowa nauczycieli wybrała kategorię *zawsze*. *Bardzo często* (Mediana = 4) przekazują informacje podczas spotkań indywidualnych oraz poprzez wpisy w dzienniczkach uczniowskich, udostępnianie rodzicom indywidualnych kart pracy, wgląd do teczek z kartami pracy. *Czasami* (Mediana = 3) nauczyciele informowali rodziców o sukcesach dzieci podczas konsultacji pedagogicznych, przez telefon lub podczas spotkań nieformalnych.

Tabela 9. Rozkład częstości form współdziałania stosowanych do przekazu informacji o postępach dziecka

Warianty odpowiedzi	5 (%)	4 (%)	3 (%)	2 (%)	1 (%)	N	Mediana
Spotkania robocze	67,06	22,94	5,88	0,59	3,53	170	5
Spotkania indywidualne	31,58	39,77	25,73	2,34	0,58	171	4
Udostępnienie kart pracy	37,16	25,00	22,30	6,08	9,46	148	4
Wgląd do teczek z kartami pracy	32,43	29,05	21,62	6,76	10,14	148	4
Notatki w dzienniczkach	16,13	42,58	27,74	7,74	5,81	155	4
Konsultacje pedagogiczne	10,00	27,86	43,57	11,43	7,14	140	3
Rozmowy telefoniczne	7,98	22,09	43,56	14,11	12,27	163	3
Spotkania nieformalne	6,40	27,20	35,20	12,00	19,20	125	3
Strona WWW szkoły	4,13	16,53	18,18	19,83	41,32	121	2
Korespondencja e-mail	5,41	9,01	23,42	11,71	50,45	111	1

Warianty odpowiedzi	5 (%)	4 (%)	3 (%)	2 (%)	1 (%)	N	Mediana
Korespondencja SMS	1,64	4,92	16,39	23,77	53,28	122	1
Gazetka szkolna/newsletter	1,75	10,53	12,28	12,28	63,16	114	1
Korespondencja tradycyjna	2,63	1,75	10,53	32,46	52,63	114	1
E-dziennik	9,91	0,90	3,60	3,60	81,98	111	1
Wizyty domowe	0,00	0,00	1,79	16,07	82,14	112	1
Fora internetowe	1,82	0,91	0,00	0,91	96,36	110	1
Komunikatory	0,00	0,92	2,75	2,75	93,58	109	1
Portale	0,00	0,00	2,75	4,59	92,66	109	1
Czaty	0,00	0,91	0,00	0,91	98,18	110	1

Źródło: wyniki badań własnych.

Rzadko (Mediana = 2) nauczyciele informowali o postępach dziecka na stronie WWW szkoły. Co najmniej połowa badanych twierdzi, że *nigdy* (Mediana = 1) nie wykorzystywali korespondencji e-mailowej, korespondencji SMS, gazetki szkolnej/newsletter, korespondencji tradycyjnej czy e-dziennika, nie odwiedzali rodziców w domu, aby poinformować o sukcesach ich dziecka. Nigdy nie korzystali w tym celu z forów internetowych i komunikatorów, portali lub czatów.

Poznanie ucznia bez pomocy rodziców nie jest możliwe, ich wiedza o dziecku bywa nieoceniona. Wśród badanych nauczycieli najczęściej pozyskiwano wiedzę od rodziców podczas spotkań roboczych (Mediana = 5) – co najmniej połowa badanych wskazała kategorię *zawsze*. *Bardzo często* pozyskiwano informacje na spotkaniach indywidualnych (Mediana = 4), *czasami* (Mediana = 3) pytania do rodziców umieszczano w dzienniczkach lub zeszytach ucznia lub rozmawiano z osobami z jego otoczenia, telefonowano, umawiano się na spotkania nieformalne, korzystano z konsultacji pedagogicznych lub instytucji społecznych: sądów dla nieletnich, policji, centrów pomocy rodzinie, poradni psychologicznych.

Tabela 10. Rozkład częstości form współdziałania stosowanych do pozyskiwania informacji o dziecku

Warianty odpowiedzi	5 (%)	4 (%)	3 (%)	2 (%)	1 (%)	N	Mediana
Spotkania robocze	60,82	29,24	8,19	1,75	0,00	171	5
Spotkania indywidualne	47,06	38,82	11,76	1,76	0,59	170	4
Notatki w dzienniczkach	12,58	36,42	34,44	8,61	7,95	151	3
Rozmowy z osobami z otoczenia ucznia	11,61	32,90	40,00	9,03	6,45	155	3
Rozmowy telefoniczne	13,38	31,21	33,76	12,74	8,92	157	3
Spotkania nieformalne	15,86	31,03	27,59	8,97	16,55	145	3
Konsultacje pedagogiczne	8,33	28,03	40,15	14,39	9,09	132	3
Instytucji społecznych	2,22	12,59	41,48	22,22	21,48	135	3
Korespondencja SMS	0,75	9,70	20,15	22,39	47,01	134	2
Korespondencja e-mail	2,24	11,19	23,88	11,19	51,49	134	1
Strona WWW szkoły	0,00	8,26	18,18	14,88	58,68	121	1
Korespondencja tradycyjna	2,38	2,38	14,29	26,98	53,97	126	1
E-dziennik	6,03	9,48	6,90	4,31	73,28	116	1

Warianty odpowiedzi	5 (%)	4 (%)	3 (%)	2 (%)	1 (%)	N	Mediana
Gazetka szkolna/newsletter	0,83	6,61	15,70	11,57	65,29	121	1
Wizyty domowe	0,00	1,60	11,20	21,60	65,60	125	1
Portale	0,00	1,67	4,17	5,83	88,33	120	1
Komunikatory	0,00	0,81	4,88	5,69	88,62	123	1
Fora internetowe	0,00	0,82	3,28	5,74	90,16	122	1
Czaty	0,00	0,00	3,28	5,74	90,98	122	1

Źródło: wyniki badań własnych.

Rzadko (Mediana = 2) informacje o dziecku pozyskiwano poprzez komunikację SMS, a co najmniej połowa badanych *nigdy* (Mediana = 1) nie sięgała do korespondencji e-mailowej, listowej, nie posługiwała się e-dziennikiem, gazetką szkolną czy stroną WWW szkoły, nie odwiedzała uczniów w domu. Nie pozyskiwano informacji o uczniach poprzez najnowsze sposoby komunikacji takie jak komunikatory, fora internetowe i czaty oraz portale.

Podsumowanie

Nauczyciele najczęściej komunikowali się z rodzicami w sprawach wychowawczych i aby poinformować ich o postępach dziecka w nauce. Rodzice współpracując ze szkołą najczęściej, w ocenie nauczycieli, zbierali opinie od pozostałych rodziców. Częstość kontaktów zależy, zdaniem nauczycieli, od pojawiających się problemów wychowawczych, od inicjatywy nauczyciela, od potrzeb edukacyjnych dzieci, od inicjatywy rodzica oraz od formy kontaktów. Umiarkowanie zwiększają ją spotkania indywidualne i zbiorowe (robocze), notatki w dzienniczkach, rozmowy telefoniczne, konsultacje pedagogiczne oraz spotkania z ekspertem.

Wśród badanych nauczycieli przeważały tradycyjne formy komunikacji z rodzicami. Najczęściej stosowali oni spotkania robocze (zebrania) i indywidualne. Spośród medialnych form współpracy najczęściej stosowano wiadomości SMS. Co najmniej połowa badanych nigdy nie stosowała w kontaktach z rodzicami korespondencji e-mailowej, strony WWW szkoły, e-dziennika, gazetki szkolnej/newsletter, portali społecznościowych, komunikatorów, for internetowych i czatów.

Rodzicielska ocena komunikacji i współdziałania z nauczycielami

Drugim celem założonym w badaniach było ustalenie, jak rodzice oceniają komunikację i współpracę ze szkołą. Kolejne podrozdziały będą odpowiedzią na pytania szczegółowe dotyczące tego zagadnienia.

Osoba odpowiedzialna za kontakty

Celem pierwszego problemu szczegółowego było ustalenie, kto w rodzinie jest odpowiedzialny za kontakty ze szkołą. Badani mieli oszacować na 5-stopniowej skali częstość komunikowania się ze szkołą rodziców. Wyborowi kategorii *nigdy* przypisywano 1 punkt, *rzadko* – 2 punkty, *czasami* – 3 punkty, *bardzo często* – 4 punkty i *zawsze* – 5 punktów. Na podstawie median z uzyskanych wyników utworzono hierarchię, która pozwoliła ustalić, kto w rodzinie jest w największym stopniu odpowiedzialny za kontakty ze szkołą. Wyniki przedstawia Tabela 11.

Wśród badanych rodziców za kontakty ze szkołą najczęściej odpowiedzialne są matki (Mediana = 5) – co najmniej połowa badanych rodziców wskazała kategorię *zawsze*.

Tabela 11. Rozkład częstości kontaktów osób odpowiedzialnych ze szkołą

Warianty odpowiedzi	5 (%)	4 (%)	3 (%)	2 (%)	1 (%)	N	Mediana
Matka	57,14	35,23	6,66	0,65	0,32	616	5
Oboje	21,29	24,71	13,31	12,55	28,14	263	3
Ojciec	4,90	14,51	35,29	30,39	14,90	510	3
Inna osoba	3,82	8,40	20,61	12,98	54,20	131	1

Źródło: wyniki badań własnych.

Czasami (Mediana = 3) zdarza się, że ze szkołą kontaktują się oboje rodzice lub tylko ojciec dziecka. Co najmniej połowa rodziców ocenia, że *nigdy* nie jest to inna osoba (Mediana = 1). Wśród innych osób wymieniano najczęściej dziadków, starsze rodzeństwo lub innych krewnych, partnerów rodzica oraz opiekunki.

Częstość, cel kontaktów i formy współdziałania

Drugim problemem szczegółowym było ustalenie jaka jest częstość kontaktów rodziców ze szkołą. Szczegółowe wyniki przedstawia Tabela 12.

Na podstawie częstości odpowiedzi ustalono, że rodzice najczęściej kontaktują się ze szkołą systematycznie, mniej więcej raz w miesiącu (61,7%), a także okazjonalnie, gdy potrzebują informacji dotyczących dziecka (20,7%).

Tabela 12. Rozkład częstości kontaktów rodziców ze szkołą

Warianty odpowiedzi	N	%
Systematyczne mniej więcej raz w miesiącu	430	61,7
Okazjonalne, gdy potrzebujemy informacji dotyczących dziecka	144	20,7
Okazjonalne, gdy potrzebujemy informacji dotyczących spraw organizacyjnych	76	10,9
Tylko na wyraźne żądanie szkoły/nauczyciela	32	4,6
Tylko wtedy, gdy pojawiają się problemy	13	1,9

Źródło: wyniki badań własnych.

Znacznie mniej osób (10,9%) kontaktuje się ze szkołą wtedy, gdy potrzebują informacji dotyczących spraw organizacyjnych. Zaledwie 4,6% badanych nawiązuje kontakt jedynie na wyraźne żądania szkoły czy nauczyciela, a 1,9% tylko wtedy, gdy pojawiają się problemy. Dwie osoby (0,2%) kontaktują się ze szkołą codziennie.

Trzeci problem szczegółowy dotyczył tego, jakie są cele kontaktów z nauczycielami w ocenie rodziców? Badani mieli ocenić na 5-stopniowej skali znaczenie siedmiu wybranych celów komunikowania się z nauczycielami. Wyborowi kategorii *nigdy* przypisywano 1 punkt, *rzadko* – 2 punkty, *czasami* – 3 punkty, *bardzo często* – 4 punkty i *zawsze* – 5 punktów. Na podstawie median z uzyskanych wyników utworzono hierarchię celów, którą przedstawia Tabela 13.

Tabela 13. Hierarchia celów kontaktów

Warianty odpowiedzi	5 (%)	4 (%)	3 (%)	2 (%)	1 (%)	N	Mediana
Informacje o postępach dziecka w nauce	42,92	35,53	17,61	2,36	1,57	636	4
Sprawy wychowawcze	35,37	24,39	26,31	9,06	4,88	574	4
Pomoc w organizacji zajęć, wyjść, imprez	15,15	21,36	36,50	17,86	9,13	515	3
Wskazówki dotyczące pracy z dzieckiem	15,42	22,71	35,63	14,38	11,88	480	3
Nawiązanie bliższych kontaktów celem lepszej współpracy	8,24	12,24	27,76	27,29	24,47	425	2
Przekazanie informacji o metodach i programach nauczania	6,15	9,34	27,56	29,61	27,33	439	2
Pomoc w przygotowaniu narzędzi dydaktycznych	2,52	7,34	26,61	32,80	30,73	436	2

Źródło: wyniki badań własnych.

Najczęściej (Mediana = 4) rodzice kontaktowali się ze szkołą po to, aby dowiedzieć się o postępach dziecka w nauce oraz w sprawach wychowawczych.

Czasami, w ocenie co najmniej połowy rodziców, celem kontaktów była pomoc w organizacji zajęć, wyjść, zabaw, imprez okolicznościowych (Mediana = 3) oraz wskazówki dotyczące pracy z dzieckiem (Mediana = 3). *Rzadko* nawiązywano bliższe kontakty w celu lepszej współpracy (Mediana = 2), przekazania informacji na temat metod i programów nauczania (Mediana = 2) czy pomocy w przygotowaniu narzędzi dydaktycznych (Mediana = 2). Jako inne cele kontaktów ze szkołą wymieniano problemy zdrowotne dziecka i usprawiedliwianie nieobecności w szkole.

Czwarty problem szczegółowy miał rozstrzygnąć w jakich działaniach na rzecz szkoły rodzice uczestniczą najczęściej? Rodzice oceniali na 5-stopniowej skali częstości swój udział w 20. sposobach współpracy ze szkołą. Wyborowi kategorii *niegdą* przypisywano 1 punkt, *rzadko* – 2 punkty, *czasami* – 3 punkty, *bardzo często* – 4 punkty i *zawsze* – 5 punktów. Hierarchię utworzoną na podstawie median z uzyskanych wyników przedstawia Tabela 14.

Analiza wyników pokazała, że rodzice najczęściej pomagali w organizacji imprez okolicznościowych i wycieczek (Mediana = 3), ale co najmniej połowa badanych wskazała, że były to działania wykonywane *czasami*.

Tabela 14. Rozkład częstości działań rodziców na rzecz szkoły

Warianty odpowiedzi	5 (%)	4 (%)	3 (%)	2 (%)	1 (%)	N	Mediana
Imprezy okolicznościowe, wycieczki	10,14	17,30	32,80	17,50	22,27	503	3
Przygotowanie pomocy dydaktycznych	4,87	9,75	22,25	30,30	32,84	472	2
Organizacja czasu wolnego	2,58	7,74	24,73	29,68	35,27	465	2
Konsultacje	5,44	6,80	22,90	22,68	42,18	441	2
Zbieranie opinii	3,17	8,16	22,45	19,50	46,71	441	2
Utrzymaniu wyglądu klasy	2,16	3,25	22,51	30,52	41,56	462	2
Rozmowy telefoniczne	1,54	7,47	18,90	19,56	52,53	455	1
Lekcje otwarte dla rodziców	4,69	3,79	14,29	21,65	55,58	448	1
Spotkania nieformalne	1,67	5,00	15,00	18,10	60,24	420	1
Prelekcje dla rodziców	2,08	3,01	15,74	13,66	65,51	432	1
Spotkania z ekspertem	1,42	1,18	15,33	21,23	60,85	424	1
Szkolenia dla rodziców	2,03	3,84	12,87	14,90	66,37	443	1
Konsultacje pedagogiczne	3,02	2,33	11,40	17,91	65,35	430	1
Kontakty e-mail	3,74	5,84	9,58	7,71	73,13	428	1
Kontakty SMS	1,42	0,95	4,49	10,40	82,74	423	1
Współorganizacja lekcji, kół zainteresowań	0,72	1,93	3,37	12,77	81,20	415	1
Kontakt na forach	0,24	0,71	1,90	4,52	92,62	420	1
Komunikatory	0,24	0,24	1,21	3,38	94,93	414	1
Czaty	0,25	0,25	0,49	3,44	95,58	407	1
Portale	0,24	0,00	0,48	3,38	95,89	414	1

Źródło: wyniki badań własnych.

Rodzice *rzadko* (Mediana = 2) pomagali w przygotowaniu pomocy dydaktycznych, w organizacji czasu wolnego, w konsultacjach, w zbieraniu opinii od rodziców, w dbałości o wygląd klasy. Co najmniej połowa badanych uważa, że *nigdy* (Mediana = 1) nie rozmawiali z nauczycielami przez telefon, nie uczestniczyli w pokazowych lekcjach otwartych dla rodziców, spotkaniach nieformalnych, prelekcjach dla rodziców, spotkaniach z ekspertem, w szkoleniach, konsultacjach pedagogicznych, kontaktach przez pocztę elektroniczną, kontaktach z użyciem wiadomości SMS. Nie byli współorganizatorami lekcji, kół zainteresowań, nie kontaktowali się na forach dyskusyjnych, czy przy użyciu komunikatorów lub z wykorzystaniem czatów oraz portali społecznościowych.

Piąty problem szczegółowy dotyczył tego, jaka jest postawa rodziców we współpracy ze szkołą. Badani oceniali na 5-stopniowej skali częstości swój stosunek do ośmiu postaw wobec szkoły. Wyborowi kategorii *nigdy* przypisywano 1 punkt, *rzadko* – 2 punkty, *czasami* – 3 punkty, *bardzo często* – 4 punkty i *zawsze* – 5 punktów. Na podstawie median z uzyskanych wyników utworzono hierarchię postaw rodziców wobec szkoły, którą przedstawia Tabela 15.

Rodzice określali najczęściej swoją postawę w kontaktach ze szkołą i nauczycielem jako pomocną (Mediana = 3), chociaż co najmniej połowa badanych określiła, że wykazują tę postawę *czasami*. *Rzadko* (Mediana = 2) wskazywali na to, że wykonują niezbędne minimum lub nie mają wpływu na życie szkoły.

Tabela 15. Rozkład postaw rodziców w kontaktach z nauczycielem i szkołą

Warianty odpowiedzi	5 (%)	4 (%)	3 (%)	2 (%)	1 (%)	N	Mediana
Pomocnik (np. przy organizacji wycieczek)	14,66	18,73	30,57	23,32	12,72	566	3
Wykonuje niezbędne minimum	16,40	12,98	18,68	18,91	33,03	439	2
Nie ma wpływu na życie szkoły	6,98	15,99	25,90	23,20	27,93	444	2
Współprojektant programów szkolnych	0,98	2,20	6,10	22,68	68,05	410	1
Nauczyciele są niekompetentni, rodzic wie lepiej	0,47	1,64	6,09	22,48	69,32	427	1
Jest w konflikcie z nauczycielami	3,42	1,83	2,28	5,02	87,44	438	1
Współprowadzi zajęcia w roli specjalisty	0,95	0,24	2,15	7,16	89,50	419	1
Ignoruje wymagania szkoły	0,24	0,48	2,63	8,35	88,31	419	1

Źródło: wyniki badań własnych.

Co najmniej połowa rodziców *nigdy* (Mediana = 1) nie współprojektowała programów szkolnych, nie uważała się za bardziej kompetentnych w kwestiach edukacji od nauczycieli. Także *nigdy* nie byli w konflikcie z nauczycielem, nie prowadzili zajęć w roli specjalisty i nie ignorowali wymagań szkoły.

Sposoby komunikacji z nauczycielami i ich częstość

Kolejnym, szóstym problemem szczegółowym było rozstrzygnięcie, jakie są najczęstsze sposoby komunikowania się rodziców z nauczycielami. Badani mieli oszacować na 5-stopniowej skali znaczenie 14. sposobów komunikowania się. Wyborowi kategorii *nigdy* przypisywano 1 punkt, *raz na pół roku* – 2 punkty, *raz w miesiącu* – 3 punkty, *kilka razy w miesiącu* – 4 punkty i *zawsze* – 5 punktów. Na podstawie median z uzyskanych wyników utworzono hierarchię sposobów komunikowania się rodziców ze szkołą, którą przedstawia Tabela 16.

Rodzice najczęściej kontaktowali się z nauczycielami podczas zebrań w szkole (Mediana = 5) – co najmniej połowa badanych wskazała, że kontaktuje się ze szkołą w ten sposób *zawsze*.

Tabela 16. Rozkład częstości sposobów komunikowania się rodziców ze szkołą

Warianty odpowiedzi	5 (%)	4 (%)	3 (%)	2 (%)	1 (%)	N	Mediana
Spotkania robocze	66,52	1,79	19,58	11,66	0,45	669	5
Notatki w dzienniczkach	26,10	20,25	11,90	11,48	30,27	479	3
Spotkania indywidualne	15,86	11,61	27,08	33,46	11,99	517	3
Rozmowy telefoniczne	5,57	6,24	11,36	30,73	46,10	449	2
Strona WWW szkoły	12,36	8,76	6,07	9,66	63,15	445	1
E-dziennik	13,57	4,75	0,90	1,36	79,41	442	1
Korespondencja e-mail	5,53	8,53	5,30	9,22	71,43	434	1
Konsultacje pedagogiczne	4,58	1,93	6,51	18,07	68,92	415	1
Korespondencja SMS	1,44	2,64	2,16	10,79	82,97	417	1
Korespondencja tradycyjna	1,73	0,25	0,99	1,98	95,06	405	1
Portale	0,49	0,98	0,74	1,47	96,32	408	1
Fora internetowe	0,49	0,74	0,74	0,98	97,05	407	1
Czaty	0,25	0,74	0,25	0,25	98,53	407	1
Komunikatory	0,00	0,48	0,24	0,72	98,55	414	1

Źródło: wyniki badań własnych.

Raz w miesiącu (Mediana = 3) był to kontakt przez notatki w dzienniczkach czy zeszytach lub na spotkaniach indywidualnych z nauczycielem. Nie częściej niż *raz na pół roku* (Mediana = 2) były to rozmowy telefoniczne. Co najmniej połowa rodziców *nigdy* (Mediana = 1) nie kontaktowała się ze szkołą przez stronę WWW szkoły, nie korzystała z e-dziennika i korespondencji e-mailowej lub konsultacji pedagogicznych. *Nigdy* rodzice ze szkołą nie komunikowali się z wykorzystaniem najnowszych sposobów komunikacji: portali, for internetowych, czatów lub komunikatorów. Z użycia wychodzą też tradycyjne listy.

Siódmy problem szczegółowy dotyczy czynników, od których zależy częstość kontaktów nauczyciele-rodzice. Rodzice na 5-stopniowej skali ocenili pięć czynników, które mogą wpływać na częstość wymiany informacji o dziecku. Odpowiedzi *nigdy* przypisywano 1 punkt, *rzadko* – 2 punkty, *czasami* – 3 punkty, *bardzo często* – 4 punkty i *zawsze* – 5 punktów. Hierarchię częstości przedstawia Tabela 17.

Tabela 17. Rozkład czynników, od których zależy częstość kontaktów z nauczycielami

Warianty odpowiedzi	5 (%)	4 (%)	3 (%)	2 (%)	1 (%)	N	Mediana
Inicjatywa nauczyciela	28,55	49,47	15,96	4,08	1,95	564	4
Potrzeby edukacyjne dziecka	28,02	46,06	19,44	5,43	1,05	571	4
Inicjatywa rodzica	21,69	44,30	27,21	4,78	2,02	544	4
Problemy wychowawcze	29,06	38,68	19,06	5,85	7,36	530	4
Formy kontaktów	10,10	29,04	26,26	16,16	18,43	396	3

Źródło: wyniki badań własnych.

Częstość kontaktów z nauczycielami w ocenie rodziców najczęściej zależała od inicjatywy nauczyciela (Mediana = 4), od potrzeb edukacyjnych dziecka (Mediana = 4), od inicjatywy rodzica (Mediana = 4) i problemów wychowawczych (Mediana = 4) – co najmniej połowa badanych wskazała kategorię *bardzo często*. Czasami częstość kontaktów, w ocenie rodziców, zależała od form kontaktów (Mediana = 3).

Ośmy problem szczegółowy dotyczył tego, jak zastosowana forma współpracy, wymiany informacji wpływa na częstość kontaktów z nauczycielami. Badani rodzice na 5-stopniowej skali oszacowali osiemnaście form współpracy z nauczycielami. Wyborowi kategorii *znacząco zmniejsza* przypisywano 1 punkt, *umiarkowanie zmniejsza* – 2 punkty, *nie ma wpływu* – 3 punkty, *umiarkowanie zwiększa* – 4 punkty i *znacząco zwiększa* – 5 punktów. Mediany z uzyskanych wyników pozwoliły na utworzenie hierarchii częstości, którą przedstawia Tabela 18.

Tabela 18. Rozkład częstości stosowania różnych form współpracy przez rodziców

Warianty odpowiedzi	5 (%)	4 (%)	3 (%)	2 (%)	1 (%)	N	Mediana
Spotkania indywidualne	34,99	29,16	20,73	7,78	7,34	463	4
Spotkania robocze	37,66	24,03	20,78	6,17	11,36	616	4
Notatki w dzienniczkach	24,70	34,44	27,08	8,31	5,46	421	4
E-dziennik	25,77	14,69	46,91	4,90	7,73	388	3
Spotkania nieformalne	17,66	29,12	40,10	7,16	5,97	419	3
Rozmowy telefoniczne	13,94	33,50	40,10	6,85	5,62	409	3
Korespondencja e-mail	16,63	25,31	45,41	6,45	6,20	403	3
Spotkania z ekspertem, prelekcje	13,10	31,74	42,07	7,30	5,79	397	3
Konsultacje pedagogiczne	14,13	25,27	48,10	6,52	5,98	368	3
Strona WWW szkoły	14,63	18,35	54,52	6,91	5,59	376	3
Gazetka szkolna newsletter	8,24	19,68	61,70	5,59	4,79	376	3
Korespondencja SMS	7,97	21,15	54,12	6,59	10,16	364	3
Komunikatory	8,52	11,26	67,31	6,59	6,32	364	3
Wizyty domowe	10,41	13,70	58,36	6,58	10,96	365	3
Portale	6,27	10,63	69,21	6,27	7,63	367	3
Fora internetowe	6,27	11,17	68,39	6,81	7,36	367	3
Czaty	6,30	9,32	71,23	6,03	7,12	365	3
Korespondencja tradycyjna	6,50	15,45	61,25	5,96	10,84	369	3

Źródło: wyniki badań własnych.

Umiarkowanie zwiększają częstość kontaktów z nauczycielami spotkania indywidualne (Mediana = 4), robocze (Mediana = 4) i notatki w dziennikach (Mediana = 4) – uważa tak co najmniej połowa rodziców.

Co najmniej połowa rodziców uznała, że pozostałe formy współpracy i narzędzia wymiany informacji, takie jak: e-dziennik, spotkania nieformalne, rozmowy telefoniczne, korespondencja e-mailowa, spotkania z ekspertem, konsultacje pedagogiczne, strona WWW szkoły, gazetka szkolna/newsletter, korespondencja SMS, komunikatory, wizyty domowe, portale, fora internetowe, czaty czy korespondencja *nie mają wpływu* na częstość kontaktów z nauczycielami (Mediana = 3).

Pozyskiwanie informacji o dziecku

Dziewiąty problem szczegółowy miał pokazać, jakie są najczęstsze sposoby pozyskiwania informacji o sukcesach i problemach dziecka. Rodzice mieli ocenić na 5-stopniowej skali znaczenie form w jakich uzyskują informacje o dziecku. Wyborowi kategorii *nigdy* przypisywano 1 punkt, *rzadko* – 2 punkty, *czasami* – 3 punkty, *bardzo często* – 4 punkty i *zawsze* – 5 punktów. Na podstawie median z uzyskanych wyników utworzono hierarchię częstości sposobów pozyskiwania wiedzy o uczącym się dziecku. Zebrane wyniki analiz przedstawia Tabela 19 oraz Tabela 20.

Rodzice o osiągnięciach swojego dziecka dowiadawali się najczęściej na spotkaniach roboczych/zebraniach (Mediana = 5) – co najmniej połowa badanych wskazała kategorię *zawsze*. *Czasami* (Mediana = 3) zdobywali informacje podczas spotkań indywidualnych i z notatek w dziennikach czy zeszytach, a także z teczek z kartami pracy. Rodzice *rzadko* (Mediana = 2) informacje o dziecku pozyskiwali z indywidualnych kart pracy, z uczestnictwa w spotkaniach nieformalnych lub rozmów telefonicznych.

Tabela 19. Rozkład częstości sposobów pozyskiwania informacji o sukcesach dziecka

Warianty odpowiedzi	5 (%)	4 (%)	3 (%)	2 (%)	1 (%)	N	Mediana
Spotkania robocze	75,18	17,47	6,02	1,17	0,15	681	5
Spotkania indywidualne	13,44	23,20	35,36	15,29	12,71	543	3
Notatki w dziennikach	16,91	20,21	24,54	13,61	24,74	485	3
Wgląd do teczek z kartami pracy	14,58	16,63	18,91	12,76	37,13	439	3
Udostępnienie indywidualnych kart pracy	14,35	16,90	18,29	11,57	38,89	432	2
Spotkania nieformalne	4,64	15,67	27,81	19,65	32,23	453	2
Rozmowy telefoniczne	2,15	6,65	19,10	22,53	49,57	466	2
Konsultacje pedagogiczne	4,07	3,11	20,10	16,03	56,70	418	1
E-dziennik	11,04	5,18	2,25	1,13	80,41	444	1
Korespondencja e-mail	2,78	5,56	12,27	4,86	74,54	432	1
Strona WWW szkoły	5,59	3,03	5,83	5,83	79,72	429	1
Gazetka szkolna/newsletter	1,40	1,40	7,91	6,05	83,26	430	1
Korespondencja SMS	0,94	0,47	3,99	10,33	84,27	426	1
Korespondencja tradycyjna	0,95	0,24	1,66	2,84	94,31	422	1

Warianty odpowiedzi	5 (%)	4 (%)	3 (%)	2 (%)	1 (%)	N	Mediana
Fora internetowe	0,24	0,24	0,95	1,19	97,39	421	1
Portale	0,48	0,24	0,48	0,72	98,09	419	1
Czaty	0,24	0,00	0,72	1,20	97,85	418	1
Komunikatory	0,24	0,24	0,48	1,43	97,61	419	1
Wizyty domowe	0,24	0,00	0,24	0,95	98,57	420	1

Źródło: wyniki badań własnych.

Co najmniej połowa rodziców *nigdy* (Mediana = 1) nie uzyskała danych o postępach dziecka podczas konsultacji pedagogicznych, z e-dziennika, z korespondencji e-mailowej, ze strony WWW szkoły, z gazetki szkolnej/newsletter, z korespondencji SMS, z korespondencji tradycyjnej. Nigdy nie korzystali z forów internetowych, portali społecznościowych, czatów, komunikatorów i wizyt domowych.

Rozkład sposobów uzyskiwania informacji przez rodziców o problemach uczących się dzieci jest bardzo podobny do rozkładu dowiadywania się o ich osiągnięciach. Najczęściej (co najmniej połowa badanych wskazała kategorię *zawsze*) rodzice dowiadywali się o problemach podczas spotkań roboczych/wywiadówek (Mediana = 5). *Czasami* (Mediana = 3) zdobywali informacje podczas spotkań indywidualnych, z notatek w dzienniczkach. *Rzadko* (Mediana = 2) dowiadywali się o problemach podczas spotkań nieformalnych z nauczycielem.

Tabela 20. Rozkład częstości sposobów pozyskiwania informacji o problemach dziecka

Warianty odpowiedzi	5 (%)	4 (%)	3 (%)	2 (%)	1 (%)	N	Mediana
Spotkania robocze	69,14	18,61	8,32	1,51	2,42	661	5
Spotkania indywidualne	15,36	23,22	31,84	13,86	15,73	534	3
Notatki w dzienniczkach	16,03	12,61	22,65	9,62	39,10	468	3
Spotkania nieformalne	5,08	16,78	24,50	15,45	38,19	453	2
Udostępnienie indywidualnych kart pracy	10,19	11,14	17,54	9,72	51,42	422	1
Wgląd do teczek z kartami pracy	9,86	10,56	17,61	8,45	53,52	426	1
Rozmowy telefoniczne	2,82	6,94	19,09	18,44	52,71	461	1
Konsultacje pedagogiczne	2,94	2,94	11,03	14,46	68,63	408	1
E-dziennik	6,93	3,00	4,62	1,62	83,83	433	1
Korespondencja e-mail	3,02	2,79	6,98	4,88	82,33	430	1
Strona WWW szkoły	2,58	1,41	3,76	6,10	86,15	426	1
Gazetka szkolna/newsletter	0,74	0,99	2,46	4,68	91,13	406	1
Korespondencja SMS	0,71	0,00	2,61	6,41	90,26	421	1
Korespondencja tradycyjna	0,48	0,72	1,93	1,20	95,66	415	1
Portale	0,48	0,24	0,48	0,72	98,09	418	1
Fora internetowe	0,24	0,24	0,24	1,20	98,09	418	1
Czaty	0,24	0,00	0,24	0,96	98,56	417	1
Komunikatory	0,24	0,00	0,24	0,72	98,80	415	1
Wizyty domowe	0,24	0,00	0,24	0,72	98,81	419	1

Źródło: wyniki badań własnych.

Nigdy (Mediana = 1) nie pozyskiwali informacji o problemach dziecka z indywidualnych kart pracy, z teczek z kartami pracy, z rozmów telefonicznych, z konsultacji pedagogicznych, z korespondencji e-mail. Co najmniej połowa badanych nigdy nie korzystała z pozostałych nowoczesnych sposobów pozyskiwania informacji o problemach dziecka, takich jak: strona internetowa szkoły, gazetka szkolna/newsletter, korespondencja SMS, portale, fora internetowe, czaty lub komunikatory. Nie wykorzystywano również korespondencji tradycyjnej (listy) i nie składano wizyt domowych.

Podsumowanie

Za kontakty ze szkołą wśród badanych rodziców najczęściej były odpowiedzialne matki. Kontakty rodziców ze szkołą były systematyczne, rodzice uczniów szkół podstawowych zwracali się do nauczyciela/szkoły przeciętnie raz w miesiącu. Najczęściej komunikowali się z nauczycielami, aby dowiedzieć się o postępach swoich dzieci w nauce oraz w sprawach wychowawczych. We współpracy ze szkołą czasami pomagali w organizacji imprez okolicznościowych i wycieczek a swoją postawę wobec szkoły określili jako pomocną, zwłaszcza w tym zakresie. Częstość kontaktów zależy zdaniem rodziców od inicjatywy nauczyciela i rodziców, potrzeb edukacyjnych dziecka i od problemów wychowawczych, a umiarkowanie zwiększają ją spotkania indywidualne i zbiorowe (robocze) oraz notatki w dzienniczkach czy zeszytach.

Badani rodzice stosowali tradycyjne formy komunikacji ze szkołą. Zazwyczaj wiedzę na temat kariery szkolnej dzieci czerpali ze spotkań roboczych (zebrań). Połowa badanych zadeklarowała, że nigdy nie stosowała medialnych form komunikacji ze szkołą.

Media jako narzędzie wymiany informacji

Celem tego rozdziału jest pokazanie, jakie jest miejsce technologii informacyjnej w komunikacji szkoły z rodzicami w ocenie nauczycieli i rodziców. Kolejne podrozdziały odpowiedzą na pytania szczegółowe dotyczące oceny roli narzędzi technologii informacyjnej w komunikacji szkoły z rodzicami oraz jej zalety i wady.

Media – narzędzie wymiany informacji w ocenie nauczycieli

Pierwszym zadaniem było ustalenie, jak zastosowanie mediów (np. poczty elektronicznej, komunikatorów itp.) w komunikacji z rodzicami wpływa na jakość współpracy. Zadaniem nauczycieli było oszacowanie na skali 5-stopniowej wpływu mediów na trzynastu cech. Wyborowi kategorii *znacząco zmniejsza* przypisywano 1 punkt, *umiarkowanie zmniejsza* – 2 punkty, *nie ma wpływu* – 3 punkty, *umiarkowanie zwiększa* – 4 punkty i *znacząco zwiększa* – 5 punktów. Na podstawie median z uzyskanych wyników utworzono hierarchię wpływu mediów na komunikację szkoła – dom. Wyniki przedstawia Tabela 21.

Tabela 21. Rozkład oceny wpływu mediów na jakość współpracy szkoły z rodzicami

Warianty odpowiedzi	5 (%)	4 (%)	3 (%)	2 (%)	1 (%)	N	Mediana
Przepływ informacji	45,27	41,89	9,46	1,35	2,03	148	4
Kontrolę rodzicielską	37,06	45,45	16,08	1,40	0,00	143	4
Szybkość podejmowanych działań	40,71	36,43	20,71	0,71	1,43	140	4
Współpracę rodzice–nauczyciele	32,87	41,26	21,68	2,80	1,40	143	4
Poszerzenie wiedzy o ofercie edukacyjnej	22,06	52,94	24,26	0,74	0,00	136	4
Nadrabianie zaległości przez ucznia	20,15	55,22	23,88	0,75	0,00	134	4
Pomoc w nauce	19,57	47,10	31,16	2,17	0,00	138	4
Lepsze poznanie ucznia i jego potrzeb	19,55	45,86	33,83	0,00	0,75	133	4
Zacieśnianie kontaktów rodzice–nauczyciele	17,65	44,12	35,29	2,21	0,74	136	4
Zaangażowanie rodziców w życie szkoły	18,84	41,30	37,68	0,72	1,45	138	4
Rozwijanie zainteresowań ucznia	16,91	42,65	38,97	0,74	0,74	136	4
Postępy w nauce	12,59	47,41	38,52	0,74	0,74	135	4
Dystans między nauczycielami i rodzicami	4,96	15,60	35,46	29,08	14,89	141	3

Źródło: wyniki badań własnych.

Zastosowanie narzędzi technologii informacyjnej *umiarkowanie zwiększa* (Mediana = 4) przepływ informacji, kontrolę rodzicielską, szybkość podejmowania

działań, współpracę nauczyciele-rodzice, poszerzenie wiedzy o ofercie edukacyjnej, nadrobienie zaległości przez ucznia, pomoc w nauce, lepsze poznanie ucznia i jego potrzeb, zacieśnienie kontaktów nauczyciele-rodzice, zaangażowanie rodziców w życie szkoły, rozwijanie zainteresowań uczniów, postępy w nauce.

Media w ocenie co najmniej połowy badanych *nie mają wpływu* (Mediana = 3) na zmniejszenie dystansu między nauczycielami i rodzicami.

Porównania oceny wpływu narzędzi technologii informacyjnej na jakość współpracy szkoły z rodzicami nauczycieli pracujących w placówkach w mieście i na wsi dokonano za pomocą testu istotności różnic średniego nasilenia cech *U* Manna-Whitney'a dla prób niezależnych. Nauczyciele w mieście przeciętnie najwyżżej ocenili wpływ mediów na przepływ informacji (średnia ranga wynosi 73,06) i dystans między nauczycielami i rodzicami (średnia ranga wynosi 72,76) a na wsi na postępy w nauce (średnia ranga wynosi 84,39) i rozwijanie zainteresowań uczniów (średnia ranga wynosi 78,96). Wyniki opisu i wnioskowania statystycznego przedstawia Tabela 22.

Tabela 22. Porównanie oceny wpływu mediów na jakość współpracy szkoły z rodzicami przez nauczycieli z miasta i ze wsi

Warianty odpowiedzi	Miasto		Wieś		U Manna-Whitneya	Z	Poziom istotności
	N	Średnia ranga	N	Średnia ranga			
Przepływ informacji	105	73,06	38	69,07	1883,500	-0,559	0,576
Współpracę rodzice-nauczyciele	102	71,44	36	64,00	1638,000	-1,020	0,308
Szybkość podejmowanych działań	101	68,73	36	69,75	1791,000	-0,141	0,888
Dystans między nauczycielami i rodzicami	101	72,76	35	56,21	1337,500	-2,226	0,026
Postępy w nauce	94	58,27	36	84,39	1012,000	-3,877	0,000
Kontrolę rodzicielską	100	67,82	38	73,92	1732,000	-0,869	0,385
Pomoc w nauce	97	64,32	37	75,82	1486,500	-1,655	0,098
Nadrobienie zaległości przez ucznia	92	63,08	37	69,77	1525,500	-1,024	0,306
Rozwijanie zainteresowań ucznia	95	61,09	36	78,96	1243,500	-2,596	0,009
Poszerzenie wiedzy o ofercie edukacyjnej	93	64,03	38	70,83	1583,500	-1,022	0,307
Zaangażowanie rodziców w życie szkoły	96	69,30	38	62,95	1651,000	-0,914	0,360
Zacieśnianie kontaktów	98	65,43	34	69,59	1561,000	-0,587	0,557
Lepsze poznanie ucznia	92	63,00	36	68,33	1518,000	-0,788	0,431

* Wyniki wyróżnione kolorem oznaczają zależności istotne statystycznie.

Z – wartość testu *U* Manna-Whitney'a dla dużych prób (liczebność próby powyżej 30 osób).

Źródło: wyniki badań własnych.

Nauczyciele ze szkół położonych w mieście istotnie wyżej ocenili wpływ mediów na zwiększenie dystansu między nauczycielami i rodzicami, natomiast nauczyciele ze szkół wiejskich wyżej ocenili wpływ mediów na postępy w nauce, oraz rozwijanie zainteresowań uczniów.

Drugim zagadnieniem była ocena zasadności form współpracy szkoły z rodzicami, w tym narzędzi technologii informacyjnej. Badani nauczyciele na skali 5-stopniowej oszacowali 18. form, gdzie wyborowi kategorii *zdecydowanie nie zasadne* przypisywano 1 punkt, *raczej nie zasadne* – 2 punkty, *nie ma znaczenia* – 3 punkty, *raczej zasadne* – 4 punkty i *zdecydowanie zasadne* – 5 punktów. Mediany z uzyskanych wyniki pozwoliły na utworzenie hierarchii zasadności form. Wyniki oceny przedstawia Tabela 23.

Najbardziej zasadne, według nauczycieli są spotkania robocze (Mediana = 5) i indywidualne (Mediana = 5) – co najmniej połowa badanych wskazała tu kategorię *zdecydowanie zasadne*.

Tabela 23. Rozkład oceny zasadności form współpracy szkoły z rodzicami

Warianty odpowiedzi	5 (%)	4 (%)	3 (%)	2 (%)	1 (%)	N	Mediana
Spotkania robocze	90,17	6,94	1,16	0,00	1,73	173	5
Spotkania indywidualne	76,16	20,35	1,74	0,00	1,74	171	5
Notatki w dzienniczkach	48,70	41,56	5,84	0,65	3,25	154	4
Spotkania z ekspertem	43,21	45,06	8,64	1,23	1,85	162	4
Konsultacje pedagogiczne	37,50	42,65	12,50	2,94	4,41	136	4
Rozmowy telefoniczne	33,13	46,01	12,27	6,13	2,45	163	4
Strona WWW szkoły	31,82	40,91	17,42	3,79	6,06	132	4
E-dziennik	31,93	28,57	25,21	5,88	8,40	119	4
E-mail	20,86	41,01	24,46	8,63	5,04	139	4
Spotkania nieformalne	21,23	40,41	17,81	13,70	6,85	146	4
Gazetka szkolna/newsletter	19,83	30,58	37,19	1,65	10,74	121	4
Korespondencja SMS	7,46	44,03	26,87	12,69	8,96	134	4
Korespondencja tradycyjna	9,77	36,09	36,84	6,77	10,53	133	3
Wizyty domowe	7,20	26,40	23,20	23,20	20,00	125	3
Komunikatory	4,31	12,07	40,52	17,24	25,86	116	3
Portale	4,27	14,53	34,19	22,22	24,79	117	3
Fora internetowe	3,39	12,71	38,98	19,49	25,42	118	3
Czaty	2,63	10,53	39,47	20,18	27,19	114	3

Źródło: wyniki badań własnych.

Raczej zasadne (Mediana = 4) okazały się notatki w dzienniczkach, spotkania z ekspertem, konsultacje pedagogiczne, rozmowy telefoniczne, strona WWW szkoły, e-dziennik, korespondencja e-mailowa, spotkania nieformalne, gazetka szkolna/newsletter oraz korespondencja SMS. *Nie mają znaczenia* (Mediana = 3) w ocenie co najmniej połowy nauczycieli takie formy współpracy, jak korespondencja tradycyjna wizyty domowe, komunikatory, portale, fora internetowe i czaty.

Porównanie poziomu oceny zasadności form współpracy szkoły z rodzicami przez nauczycieli ze szkół zlokalizowanych na obszarach miejskich i wiejskich za

pomocą testu istotności różnic średniego nasilenia cech *U* Manna-Whitney'a dla prób niezależnych pokazało, że nauczyciele z obu środowisk bardzo wysoko ocenili zasadność spotkań roboczych (średnia ranga dla nauczycieli miejskich wynosi 83,64 i dla wiejskich 86,41), jako formy współpracy szkoły z rodzicami, przy czym nauczyciele ze środowiska miejskiego wyżej ocenili zasadność spotkań indywidualnych (średnia ranga wynosi 83,86) a nauczyciele wiejscy także wysoko zasadność spotkań z ekspertem i prelekcji (średnia ranga wynosi 86,04). Wyniki opisu i wnioskowania statystycznego przedstawia Tabela 24.

Tabela 24. Porównanie oceny zasadności form współpracy szkoły z rodzicami przez nauczycieli z miasta i ze wsi

Warianty odpowiedzi	Miasto		Wieś		U Manna-Whitneya	Z	Poziom istotności
	N	Średnia ranga	N	Średnia ranga			
Spotkania robocze	116	83,64	52	86,41	2916,500	-0,653	0,514
Spotkania nieformalne	98	67,97	44	79,36	1810,000	-1,596	0,110
Spotkania z ekspertem, prelekcje	108	76,47	50	86,04	2373,000	-1,346	0,178
Spotkania indywidualne	115	83,86	53	85,89	2974,000	-0,336	0,737
Rozmowy telefoniczne	107	79,13	51	80,27	2689,000	-0,158	0,874
E-mail	99	68,69	35	64,14	1615,000	-0,626	0,531
Notatki w dzienniczkach	105	74,90	45	76,90	2299,500	-0,286	0,775
Korespondencja tradycyjna	95	61,16	34	75,74	1250,000	-2,056	0,040
Wizyty domowe	90	57,44	31	71,32	1075,000	-1,951	0,051
Korespondencja SMS	95	61,26	36	78,51	1259,500	-2,468	0,014
Portale	85	52,25	29	72,90	786,000	-3,015	0,003
Fora internetowe	84	53,13	31	71,21	892,500	-2,703	0,007
Czaty	84	52,20	27	67,83	814,500	-2,308	0,021
Strona WWW szkoły	94	63,06	34	68,49	1462,500	-0,775	0,439
Komunikatory	83	52,23	31	71,60	849,500	-2,918	0,004
E-dziennik	87	60,17	30	55,62	1203,500	-0,658	0,511
Gazetka/newsletter	84	52,95	35	76,91	878,000	-3,615	0,000
Konsultacje pedagogiczne	96	62,33	37	79,11	1328,000	-2,417	0,016

* Wyniki wyróżnione kolorem oznaczają zależności istotne statystycznie.

Z – wartość testu *U* Manna-Whitney'a dla dużych prób (liczebność próby powyżej 30 osób).

Źródło: wyniki badań własnych.

Nauczyciele ze środowiska wiejskiego istotnie wyżej ocenili zasadność stosowania następujących form we współpracy szkoły z rodzicami: korespondencji tradycyjnej, korespondencji za pomocą SMS-ów, portali, forów internetowych, czatów, komunikatorów.

Kolejne zagadnienie dotyczyło tego, jak badani wyobrażają sobie wykorzystanie platformy edukacyjnej, gdyby istniała na stronach WWW szkoły. Nauczyciele na skali 5-stopniowej oszacowali 24 sposoby wykorzystania platformy. Wyborowi kategorii *nie* przypisywano 1 punkt, *raczej nie* – 2 punkty, *nie mam zdania* – 3 punkty, *raczej tak* – 4 punkty i *tak* – 5 punktów. Na podstawie median z uzyskanych

wyników utworzono hierarchię sposobów wykorzystania platformy edukacyjnej. Wyniki oceny przedstawia Tabela 25.

Najmniejszą akceptację nauczycieli uzyskał czat z rodzicami (Mediana = 2) – co najmniej połowa badanych oceniła, że nie chciałyby wykorzystać do tego celu platformy na stronach WWW szkoły. Co najmniej połowa badanych *nie miała zdania* (Mediana = 3), czy można wykorzystać platformę jako forum dyskusyjne, miejsce publikacji newslettera, komunikator z rodzicami czy miejsce wideokonferencji.

Tabela 25. Rozkład opinii na temat wykorzystania platformy edukacyjnej

Warianty odpowiedzi	5 (%)	4 (%)	3 (%)	2 (%)	1 (%)	N	Mediana
Baza wiedzy o szkole	49,03	38,06	6,45	1,94	4,52	155	4
Baza wiedzy o ofercie edukacyjnej	44,23	37,18	12,18	1,92	4,49	156	4
Zadania poszerzające wiedzę	42,68	40,76	5,10	5,73	5,73	157	4
Zadania utrwalające wiedzę	42,11	38,82	7,24	5,92	5,92	152	4
Szkolenia, kursy dla rodziców	32,47	42,86	18,18	1,95	4,55	154	4
Zadania dodatkowe dla uczniów	42,11	34,21	8,55	6,58	8,55	152	4
Informowaniu o spotkaniach grupowych	37,16	37,16	14,19	4,73	6,76	148	4
Kontrolowaniu postępów w nauce	41,61	33,56	10,07	6,04	8,72	149	4
Portal wymiany doświadczeń	39,10	32,05	18,59	1,92	8,33	156	4
Pomoc w nauce dziecka	36,84	34,87	17,11	3,95	7,24	152	4
Zadania uzupełniające braki	35,44	39,87	8,86	8,86	6,96	158	4
Zalecenia do pracy z uczniem	38,85	34,39	10,19	8,28	8,28	157	4
Informowaniu o spotkaniach towarzyskich	37,09	29,14	15,89	9,27	8,61	151	4
Miejsce e-kursów dla uczniów	32,19	34,93	17,12	8,22	7,53	146	4
Baza wiedzy o realizowanych tematach	29,73	37,84	18,24	5,41	8,78	148	4
Informowanie o postępach w nauce	38,56	24,18	17,65	7,19	12,42	153	4
Kontakt z rodzicami	35,00	26,88	17,50	11,88	8,75	160	4
Zbierania opinii od rodziców	27,74	38,06	14,84	9,68	9,68	155	4
Korespondencji z rodzicami	32,28	25,32	14,56	13,92	13,92	158	4
Forum dyskusyjne	28,67	20,67	19,33	19,33	12,00	150	3
Miejsce publikacji newslettera	13,64	26,52	33,33	12,88	13,64	132	3
Komunikator z rodzicami	15,00	25,00	26,43	13,57	20,00	140	3
Wideokonferencji	13,48	18,44	26,24	17,02	24,82	141	3
Czat z rodzicami	6,43	11,43	27,14	26,43	28,57	140	2

Źródło: wyniki badań własnych.

Pozostałe propozycje uzyskały akceptację na poziomie *raczej tak* (Mediana = 4). Były tu takie sposoby wykorzystania platformy edukacyjnej jak: stworzenie bazy wiedzy o szkole i o ofercie edukacyjnej, do zadań poszerzających wiedzę, do zadań dodatkowych dla uczniów i zadań utrwalających wiedzę oraz do kontrolowania postępów w nauce, jako portal wymiany doświadczeń, zalecenia do pracy z uczniem, informowanie o postępach w nauce, informowaniu o spotkaniach grupowych i towarzyskich, pomoc w nauce dziecka, zadania uzupełniające braki, ogólnie do kontaktu z rodzicami jak również do organizacji szkoleń, kursów dla rodziców, do kore-

spondencji z rodzicami i ogólnie jako miejsce e-kursów dla uczniów, jak również baza wiedzy o realizowanych tematach oraz do zbierania opinii od rodziców.

Porównanie oceny sposobów wykorzystania platformy edukacyjnej przez nauczycieli pracujących w szkołach miejskich i wiejskich za pomocą testu istotności różnic średniego nasilenia cech *U* Manna-Whitney'a dla prób niezależnych pozwoliło na ustalenie, że nauczyciele ze środowiska miejskiego najchętniej wykorzystaliby platformę do umieszczania zadań poszerzających wiedzę uczniów (średnia ranga wynosi 74,41), do prowadzenia szkoleń dla rodziców (średnia ranga wynosi 74,21) i stworzenia bazy wiedzy o ofercie edukacyjnej (średnia ranga wynosi 74,01) natomiast ze środowiska wiejskiego do kontaktu (średnia ranga wynosi 91,63) i korespondencji z rodzicami (średnia ranga wynosi 88,23) oraz do zbierania od nich opinii (średnia ranga wynosi 88,18).

Wyniki opisu i wnioskowania statystycznego przedstawia Tabela 26.

Tabela 26. Porównanie oceny sposobów wykorzystania platformy edukacyjnej przez nauczycieli z miasta i ze wsi

Warianty odpowiedzi	Miasto		Wieś		U Manna-Whitney'a	Z	Poziom istotności
	N	Średnia ranga	N	Średnia ranga			
Kontakt z rodzicami	109	72,25	46	91,63	1880,000	-2,545	0,011
Informowanie o spotkaniach towarzyskich	104	72,90	42	74,98	2122,000	-0,279	0,780
Informowanie o spotkaniach grupowych	104	69,83	39	77,78	1802,500	-1,080	0,280
Korespondencja z rodzicami	111	72,75	42	88,23	1859,500	-1,988	0,047
Portal wymiany doświadczeń	108	72,99	43	83,56	1997,000	-1,412	0,158
Forum dyskusyjne	104	70,90	41	78,32	1914,000	-0,981	0,326
Czat z rodzicami	96	65,12	40	76,61	1595,500	-1,603	0,109
Komunikator z rodzicami	98	64,25	38	79,46	1445,500	-2,069	0,039
Publikacja newslettera	92	63,78	36	66,35	1589,500	-0,364	0,716
Szkolenia, kursy dla rodziców	108	74,21	41	77,07	2129,000	-0,384	0,701
Zbieranie opinii od rodziców	106	70,24	44	88,18	1774,000	-2,404	0,016
Wideokonferencje	98	63,94	39	81,72	1415,000	-2,423	0,015
Pomoc w nauce	104	69,15	43	85,72	1732,000	-2,258	0,024
Kontrolowanie postępów w nauce	104	70,00	42	82,15	1820,500	-1,665	0,096
Miejsce e-kursów dla uczniów	103	70,11	39	75,17	1865,500	-0,682	0,495
Zadania dodatkowe dla uczniów	108	71,73	40	81,98	1861,000	-1,371	0,170
Zadania uzupełniające braki	110	74,26	43	84,01	2063,500	-1,296	0,195
Zadania poszerzające wiedzę	110	74,41	42	81,98	2080,000	-1,024	0,306
Zalecenia do pracy z uczniem	109	72,87	43	85,70	1948,000	-1,704	0,088
Zadania utrwalające	104	71,20	43	80,78	1944,500	-1,332	0,183

Warianty odpowiedzi	Miasto		Wieś		U Manna-Whitney'a	Z	Poziom istotności
	N	Średnia ranga	N	Średnia ranga			
Informowanie o postępach w nauce	104	69,42	45	87,90	1759,500	-2,501	0,012
Baza wiedzy o ofercie edukacyjnej	109	74,01	43	82,80	2072,500	-1,194	0,233
Baza wiedzy o szkole	109	73,34	42	82,90	1999,000	-1,323	0,186
Baza wiedzy o realizowanych tematach	103	68,97	41	81,37	1748,000	-1,684	0,092

* Wyniki wyróżnione kolorem oznaczają zależności istotne statystycznie.

Z – wartość testu U Manna-Whitney'a dla dużych prób (liczebność próby powyżej 30 osób).

Źródło: wyniki badań własnych.

Nauczyciele ze środowiska wiejskiego istotnie wyżej ocenili możliwość wykorzystania platformy edukacyjnej do kontaktu, korespondencji oraz jako komunikatora z rodzicami, jako miejsce zbierania ich opinii, miejsce wideokonferencji oraz informowania o postępach i pomocy w nauce dziecka.

Nauczyciele oceniali także czy aplikacja mobilna, która zapewnia stały dostęp do informacji o postępach w nauce dziecka, może pozytywnie wpływać na realizację pięciu zmiennych edukacyjnych. Wyborowi kategorii *nie* przypisywano 1 punkt, *raczej nie* – 2 punkty, *nie mam zdania* – 3 punkty, *raczej tak* – 4 punkty i *tak* – 5 punktów. Wyniki opinii uporządkowane hierarchicznie przedstawia Tabela 27.

Co najmniej połowa badanych oceniła, że aplikacja mobilna *raczej wpływa* (Mediana = 4) na realizację obowiązku szkolnego, wyniki w nauce oraz relacje rodziców z nauczycielami.

Tabela 27. Rozkład nauczycielskiej oceny wpływu aplikacji mobilnej w edukacji

Warianty odpowiedzi	5 (%)	4 (%)	3 (%)	2 (%)	1 (%)	N	Mediana
Realizacja obowiązku szkolnego	30,12	37,35	19,28	9,64	3,61	166	4
Wyniki w nauce	29,07	39,53	17,44	11,05	2,91	172	4
Relacje rodziców z nauczycielem	17,86	38,10	24,40	15,48	4,17	168	4
Relacje nauczycieli z dzieckiem	15,66	27,11	33,73	18,07	5,42	166	3
Relacje rodziców z dzieckiem	10,98	29,88	41,46	12,80	4,88	164	3

Źródło: wyniki badań własnych.

Wpływ aplikacji na relacje nauczycieli z dzieckiem i relacje rodziców z dzieckiem były dla badanych trudne do określenia (Mediana = 3) chociaż rozkład procentowy wskazuje, na umiarkowaną akceptację (*raczej tak*).

Porównanie oceny wpływu aplikacji mobilnej w edukacji przez nauczycieli pracujących w szkołach zlokalizowanych na obszarach miejskich i wiejskich za pomocą testu istotności różnic średniego nasilenia cech U Manna-Whitney'a dla prób niezależnych pozwoliło na ustalenie, że nauczyciele pracujący w środowisku miejskim przeciętnie najwyżej ocenili wpływ aplikacji mobilnej na relacje nauczycieli z rodzicami (średnia ranga wynosi 80,32) i z dziećmi (średnia ranga wynosi 80,12) a w środowisku wiejskim na wyniki w nauce (średnia ranga wynosi 96,60) i reali-

zając obowiązku szkolnego (średnia ranga wynosi 95,88). Wyniki opisu i wnioskowania statystycznego przedstawia Tabela 28.

Tabela 28. Porównanie rozkładu oceny wpływu aplikacji mobilnej w edukacji przez nauczycieli z miasta i ze wsi

Warianty odpowiedzi	Miasto		Wieś		U Manna-Whitneya	Z	Poziom istotności
	N	Średnia ranga	N	Średnia ranga			
Realizacja obowiązku szkolnego	115	75,05	46	95,88	1960,500	-2,678	0,007
Wyniki w nauce	115	78,30	52	96,60	2335,000	-2,371	0,018
Relacje nauczycieli z dzieckiem	114	80,12	47	83,14	2578,500	-0,387	0,699
Relacje rodziców z nauczycielem	113	80,32	50	85,80	2635,000	-0,711	0,477
Relacje rodziców z dzieckiem	112	76,78	47	87,67	2271,500	-1,435	0,151

* Wyniki wyróżnione kolorem oznaczają zależności istotne statystycznie.

Z – wartość testu U Manna-Whitney'a dla dużych prób (liczebność próby powyżej 30 osób).

Źródło: wyniki badań własnych.

Nauczyciele na wsi wyżej oceniają wpływ aplikacji na realizację obowiązku szkolnego i na wyniki w nauce.

Media jako narzędzie wymiany informacji w ocenie rodziców

Pierwszym zagadnieniem było ustalenie, jak rodzice oceniają wpływ mediów (np. poczty elektronicznej, komunikatorów itp.) na współpracę z nauczycielami. Respondenci mieli za zadanie oszacować na skali 5-stopniowej wpływ mediów na 13 cech. Wyborowi kategorii *znacząco zmniejsza* przypisywano 1 punkt, *umiarkowanie zmniejsza* – 2 punkty, *nie ma wpływu* – 3 punkty, *umiarkowanie zwiększa* – 4 punkty i *znacząco zwiększa* – 5 punktów. Na podstawie median z uzyskanych wyników utworzono hierarchię wpływu mediów na komunikację z rodzicami, którą przedstawia Tabela 29.

Tabela 29. Rozkład oceny wpływu mediów na jakość współpracy szkoły z rodzicami

Warianty odpowiedzi	5 (%)	4 (%)	3 (%)	2 (%)	1 (%)	N	Mediana
Szybkość podejmowanych działań	51,50	28,76	14,81	1,07	3,86	466	5
Przepływ informacji	52,95	26,38	14,39	2,03	4,24	542	5
Kontrola rodzicielską	49,80	30,33	14,34	1,84	3,69	488	4
Współpraca rodzice-nauczyciele	47,79	30,32	14,86	2,81	4,22	498	4
Nadrabianie zaległości przez ucznia	38,68	34,07	21,32	2,64	3,30	455	4
Pomoc w nauce	35,90	35,90	22,86	1,92	3,42	468	4
Poszerzenie wiedzy o ofercie educa-	32,13	36,18	27,19	1,57	2,92	445	4

Warianty odpowiedzi	5 (%)	4 (%)	3 (%)	2 (%)	1 (%)	N	Mediana
cyjnej dla ucznia							
Zaangażowanie rodziców w życie szkoły	30,58	37,50	26,56	2,23	3,13	448	4
Zacieśnianie kontaktów rodzice–nauczyciele	28,99	37,98	26,97	2,92	3,15	445	4
Lepsze poznanie ucznia i jego potrzeb	30,38	33,26	31,04	2,00	3,33	451	4
Postępy w nauce	30,47	31,76	32,40	3,00	2,36	466	4
Rozwijanie zainteresowań ucznia	29,40	29,84	36,53	2,23	2,00	449	4
Dystans między nauczycielami i rodzicami	14,03	14,93	33,94	13,12	23,98	442	3

Źródło: wyniki badań własnych.

W ocenie co najmniej połowy rodziców media *znacząco zwiększają* (Mediana = 5) szybkość podejmowanych działań oraz przepływ informacji uważa tak co najmniej połowa badanych.

Narzędzia technologii informacyjnej *umiarkowanie zwiększają* (Mediana = 4) kontrolę rodzicielską, współpracę nauczyciele–rodzice, nadrabianie zaległości przez ucznia, pomoc w nauce, poszerzenie wiedzy o ofercie edukacyjnej dla ucznia, zaangażowanie rodziców w życie szkoły, zacieśnienie kontaktów nauczyciele–rodzice, lepsze poznanie ucznia i jego potrzeb, postępy w nauce, a także rozwijanie zainteresowań. Według badanych rodziców media *nie mają wpływu* (Mediana = 3) na zwiększenie dystansu między nauczycielami i rodzicami.

Porównanie poziomu oceny wpływu mediów na jakość współpracy szkoły i rodziny rodziców mieszkających w mieście i na wsi przeprowadzono za pomocą testu istotności różnic średniego nasilenia cech *U* Manna-Whitney'a dla prób niezależnych. Ustalono, że rodzice niezależnie od środowiska najwyżej ocenili wpływ mediów na przepływ informacji (średnia ranga dla rodziców z miasta wynosi 286,18 i dla rodziców ze wsi 236,35) oraz na współpracę nauczyciele–rodzice przez rodziców z miasta (średnia ranga wynosi 260,39) i dystans między nauczycielami i rodzicami przez rodziców ze wsi (średnia ranga wynosi 234,41). Wyniki opisu i wnioskowania statystycznego przedstawia Tabela 30.

Tabela 30. Porównanie oceny wpływu mediów na jakość współpracy nauczycieli z rodzicami przez rodziców z miasta i ze wsi

Warianty odpowiedzi	Miasto		Wieś		U Manna-Whitney'a	Z	Poziom istotności
	N	Średnia ranga	N	Średnia ranga			
Przepływ informacji	364	286,18	175	236,35	25961,500	-3,816	0,000
Współpracę	341	260,39	154	220,56	22031,000	-3,094	0,002
Szybkość podejmowanych działań	329	243,74	134	203,19	18182,000	-3,232	0,001
Dystans między nauczycielami i rodzicami	304	213,60	135	234,41	18575,000	-1,637	0,102
Postępy w nauce	324	233,99	139	227,36	21873,500	-0,513	0,608

Warianty odpowiedzi	Miasto		Wieś		U Manna-Whitney'a	Z	Poziom istotności
	N	Średnia ranga	N	Średnia ranga			
Kontrolę rodzicielską	335	252,19	150	222,49	22048,000	-2,346	0,019
Pomoc w nauce	320	236,85	145	224,50	21968,000	-0,970	0,332
Nadrabianie zaległości przez ucznia	316	232,07	136	213,56	19728,000	-1,462	0,144
Rozwijanie zainteresowań ucznia	308	219,99	138	231,33	20171,500	-0,906	0,365
Poszerzenie wiedzy o ofercie edukacyjnej	307	219,22	135	226,67	20024,000	-0,595	0,552
Zaangażowanie rodziców w życie szkoły	309	224,47	136	219,65	20556,500	-0,384	0,701
Zacieśnianie kontaktów	308	226,47	134	210,08	19106,000	-1,305	0,192
Lepsze poznanie ucznia i jego potrzeb	311	224,48	137	224,54	21298,000	-0,005	0,996

* Wyniki wyróżnione kolorem oznaczają zależności istotne statystycznie.

Z – wartość testu U Manna-Whitney'a dla dużych prób (liczebność próby powyżej 30 osób).

Źródło: wyniki badań własnych.

Rodzice ze środowiska miejskiego istotnie wyżej ocenili wpływ mediów na przepływ informacji, współpracę nauczyciele-rodzice, szybkość podejmowania decyzji oraz kontrolę rodzicielską.

Rodzice oszacowali wpływ aplikacji mobilnej, która może zapewnić stały dostęp do informacji o postępach w nauce dziecka, na realizację pięciu zmiennych edukacyjnych. Wyborowi kategorii *nie* przypisywano 1 punkt, *raczej nie* – 2 punkty, *nie mam zdania* – 3 punkty, *raczej tak* – 4 punkty i *tak* – 5 punktów. Wyniki opinii uporządkowane hierarchicznie przedstawia Tabela 31.

Tabela 31. Rozkład rodzicielskiej oceny wpływu aplikacji mobilnej w edukacji

Warianty odpowiedzi	5 (%)	4 (%)	3 (%)	2 (%)	1 (%)	N	Mediana
Realizacja obowiązku szkolnego	44,70	32,86	13,43	3,89	5,12	566	4
Wyniki w nauce	43,76	33,50	11,62	7,35	3,76	585	4
Relacje nauczycieli z dzieckiem	30,06	30,44	21,77	12,33	5,39	552	4
Relacje rodziców z nauczycielem	37,50	33,51	14,49	10,51	3,99	519	4
Relacje rodziców z dzieckiem	31,17	31,74	17,02	12,43	7,65	523	4

Źródło: wyniki badań własnych.

Co najmniej połowa rodziców oceniła, że aplikacja mobilna *raczej* może (Mediana = 4) wpływać na wymienione wskaźniki.

Porównanie oceny wpływu aplikacji mobilnej dokonanej przez rodziców mieszkających w mieście i na wsi za pomocą testu istotności różnic średniego nasilenia cech U Manna-Whitney'a dla prób niezależnych pozwoliło na ustalenie, że rodzice niezależnie od środowiska najwyżej ocenili wpływ aplikacji mobilnej na wyniki w nauce (średnia ranga dla rodziców z miasta wynosi 292,07 i dla rodziców ze wsi 290,35) oraz na realizację obowiązku szkolnego (średnia ranga dla rodziców z mia-

sta wynosi 286,79) i relację rodziców z nauczycielami (średnia ranga dla rodziców ze wsi wynosi 274,29). Wyniki opisu i wnioskowania statystycznego przedstawia Tabela 32.

Tabela 32. Porównanie oceny wpływu aplikacji mobilnej w edukacji przez rodziców z miasta i ze wsi

Warianty odpowiedzi	Miasto		Wieś		U Manna-Whitney'a	Z	Poziom istotności
	N	Średnia ranga	N	Średnia ranga			
Realizacja obowiązku szkolnego	383	286,79	180	271,81	32636,500	-1,091	0,275
Wyniki w nauce	390	292,07	192	290,35	37218,500	-0,124	0,901
Relacje nauczycieli z dzieckiem	348	256,57	168	262,49	28561,000	-0,438	0,661
Relacje rodziców z nauczycielem	370	275,34	179	274,29	32988,000	-0,077	0,939
Relacje rodziców z dzieckiem	352	258,79	168	264,08	28966,000	-0,389	0,697

Z – wartość testu U Manna-Whitney'a dla dużych prób (liczebność próby powyżej 30 osób).

Źródło: wyniki badań własnych.

Wartości testu wskazują, że nie ma istotnych różnic w ocenach wpływu aplikacji mobilnej przez badane grupy.

Poproszono rodziców o ocenę, jak często chcieliby otrzymywać informację o dziecku. Respondenci mieli za zadanie oszacować na skali 5-stopniowej częstość trzech zmiennych dotyczących nauki dziecka. Wyborowi kategorii *wcale* przypisywano 1 punkt, *rzadziej* – 2 punkty, *kilka razy w tygodniu* – 3 punkty, *raz dziennie* – 4 punkty i *kilka razy dziennie* – 5 punktów. Na podstawie median uzyskanych wyników utworzono hierarchię częstości, którą przedstawia Tabela 33.

Tabela 33. Rozkład pożądanej częstości pozyskiwania informacji od nauczycieli przez rodziców

Warianty odpowiedzi	5 (%)	4 (%)	3 (%)	2 (%)	1 (%)	N	Mediana
Zachowania dziecka	2,03	18,24	44,26	33,61	1,86	592	3
Postępów dziecka w nauce	2,52	15,62	44,48	35,49	1,89	634	3
Realizacji obowiązku szkolnego	2,35	15,88	38,99	38,81	3,97	554	3

Źródło: wyniki badań własnych.

Co najmniej połowa badanych rodziców chciałaby otrzymywać informacje dotyczące kariery szkolnej swoich dzieci *kilka razy w tygodniu* (Mediana = 3).

Wady i zalety technologii informacyjnej w kontaktach nauczycieli z rodzicami

Celem tej części pracy było pokazanie, jakie wady i zalety spostrzegają w komunikacji z zastosowaniem narzędzi technologii informacyjnej badane grupy nauczycieli i rodziców.

Nauczyciele, w pytaniu otwartym, jako najważniejsze zalety zastosowania technologii informacyjnej wskazywali szybkość przepływu informacji, większą częstość, systematyczność, stałość, łatwość kontaktów z rodzicami. Daje to możliwość bieżącej kontroli postępów ucznia, lepsze poznanie jego potrzeb i szybszą reakcję na problemy, a w konsekwencji lepsze efekty procesu kształcenia, zarówno nauczania, jak i uczenia się. Zdaniem nauczycieli kontakt z wykorzystaniem mediów wdraża rodziców do większego zainteresowania dzieckiem, natomiast dzieciom oraz pozostałym osobom uczestniczącym w procesie edukacji pozwala rozwijać zainteresowania dzięki publikacjom, notatkom, grom dydaktycznym zamieszczonym w Internecie. Media dają możliwość porozumiewania się niezależnie od miejsca i czasu, skracają dystans w komunikacji nauczycieli z rodzicami, stanowią substytut bezpośredniego spotkania.

Wadą komunikacji z wykorzystaniem mediów jest unikanie przez rodziców przychodzenia do szkoły, gdy są poinformowani o postępach dziecka w nauce, a przecież „nie wszystkie sprawy daje się załatwić bez osobistego kontaktu”. Posługiwanie się narzędziami technologii informacyjnej sprawia, że kontakty stają się bezosobowe, „automatyczne”, „depersonalizują się”. W niektórych sytuacjach do relacji wkradają się nieuzasadnione emocje. Część nauczycieli była zdania, że media stwarzają dystans między nauczycielem i rodzicem, że rozluźniają kontakty między nauczycielami i rodzicami. Możliwość szybkiego przekazywania informacji dzięki systemom elektronicznej wymiany informacji wywiera ogromną presję na nauczycieli, bowiem rodzice oczekują od nich dużej dyspozycyjności, tego, że natychmiast zareagują na wiadomość medialną od rodziców.

Rodzice, szczególnie w środowisku wiejskim nie mają dostępu do mediów, zdarza się też, że nie mają kompetencji, aby z nich korzystać, a niektórzy po prostu nie chcą wykorzystywać narzędzi komunikacyjnych do kontaktów z nauczycielami. Zdarza się, że rodzice nie odbierają systematycznie poczty, „udają”, że nie otrzymali wiadomości od nauczyciela czy ze szkoły. Dwóch nauczycieli odpowiedziało, że komunikacja z wykorzystaniem narzędzi komunikacyjnych w postaci mediów nie ma wad.

Nauczyciele na 3-stopniowej skali oszacowali występowanie trudności w stosowaniu technologii informacyjnej. Ocenie *nie* przypisywano 1 punkt, *czasami* – 2 punkty i *tak* – 3 punkty. Na podstawie median utworzono hierarchię, którą przedstawia Tabela 34.

Trudności, które występowały *czasami* (Mediana = 2) dotyczyły tego, że nauczycielom brakowało kompetencji w obsłudze narzędzi, nie mieli czasu na przygotowanie komunikatów lub nie znajdowali odpowiedniej formy komunikacji, natomiast rodzice nie posiadali wystarczających umiejętności lub nie mieli dostępu do mediów.

Tabela 34. Rozkład trudności w stosowaniu technologii informacyjnej

Warianty odpowiedzi	3 (%)	2 (%)	1 (%)	N	Mediana
Nieodbieranie komunikatów przez rodziców	8,61	22,52	68,87	145	2
Brak infrastruktury teleinformatycznej	9,03	20,14	70,83	154	2
Brak wystarczających kompetencji rodziców	16,11	38,93	44,97	153	2
Rodzice nie mają dostępu do mediów	16,34	52,29	31,37	149	2
Brak czasu na przygotowywanie komunikatów	36,36	25,32	38,31	149	2
Nieznajdowanie odpowiedniej formy komunikacji	26,21	46,21	27,59	138	1
Brakuje osoby do pomocy w obsłudze narzędzi	5,80	18,84	75,36	144	1
Niewystarczające kompetencje w obsłudze narzędzi	4,70	66,44	28,86	151	1
Brak wiedzy, z których narzędzi skorzystać	9,42	28,26	62,32	138	1

Źródło: wyniki badań własnych.

Co najmniej połowa badanych wskazała kategorię *nie* (Mediana = 1) dla następujących trudności: brak osób do obsługi narzędzi TI w szkole, rodzice nie odbierają komunikatów, brak infrastruktury teleinformatycznej, brak wiedzy nauczycieli, z których narzędzi skorzystać.

Porównanie oceny trudności w stosowaniu technologii informacyjnej nauczycieli pracujących w mieście i na wsi za pomocą testu istotności różnic średniego nasilenia cech *U* Manna-Whitney'a dla prób niezależnych pozwoliło na ustalenie, że nauczyciele ze środowiska miejskiego najczęściej wskazują na trudności wynikające z braku czasu na przygotowanie komunikatów (średnia ranga wynosi 75,25), nieodbieranie komunikatów przez rodziców (średnia ranga wynosi 73,30) i brak infrastruktury teleinformatycznej (średnia ranga wynosi 73,23), natomiast nauczyciele ze środowiska wiejskiego na trudności związane z brakiem wystarczających umiejętności rodziców (średnia ranga wynosi 105,88) i brakiem dostępu rodziców do mediów (średnia ranga wynosi 90,35). Wyniki opisu i wnioskowania statystycznego przedstawia Tabela 35.

Tabela 35. Porównanie oceny trudności w stosowaniu technologii informacyjnej przez nauczycieli z miasta i wsi

Warianty odpowiedzi	Miasto		Wieś		U Manna-Whitney'a	Z	Poziom istotności
	N	Średnia ranga	N	Średnia ranga			
Brak infrastruktury teleinformatycznej	108	73,23	41	79,67	2022,500	-0,0868	0,385
Niewystarczające kompetencje w obsłudze ICT	104	71,91	42	77,43	2019,000	-0,0880	0,379

Warianty odpowiedzi	Miasto		Wieś		U Manna-Whitney'a	Z	Poziom istotności
	N	Średnia ranga	N	Średnia ranga			
Nieznajdowanie odpowiedniej formy	95	66,84	38	67,39	1790,000	-0,0087	0,931
Brak wystarczających kompetencji rodziców	106	62,07	42	105,88	908,000	-6,193	0,000
Rodzice nie mają dostępu do mediów	103	65,39	41	90,35	1379,500	-3,928	0,000
Brak czasu na przygotowywanie komunikatów	102	75,25	42	65,82	1861,500	-1,339	0,181
Brak wiedzy, z których narzędzi skorzystać	94	65,48	40	72,25	1690,000	-1,216	0,224
Brak osoby do pomocy w obsłudze ICT	101	71,52	38	65,95	1765,000	-0,916	0,359
Nieodbieranie komunikatów	102	73,30	39	64,99	1754,500	-1,163	0,245

* Wyniki wyróżnione kolorem oznaczają zależności istotne statystycznie.

Z – wartość testu U Manna-Whitney'a dla dużych prób (liczebność próby powyżej 30 osób).

Źródło: wyniki badań własnych.

Wartości testu pokazują, że nauczyciele mieszkający na wsi istotnie częściej wskazują na trudności wynikające z tego, że rodzice: nie mają wystarczających umiejętności a także częściej nie mają dostępu do mediów.

Rodzice w pytaniu otwartym mieli za zadanie określić, jakie wady i zalety niesie ze sobą wykorzystywanie narzędzi komunikacyjnych (mediów) w kontaktach nauczyciele-rodzice. Najczęściej, jako zaletę wskazywano szybkość przepływu informacji oraz to, że rodzice otrzymują bieżące informacje dotyczące frekwencji, postępów, trudności, kłopotów dziecka w szkole. Zwiększa to częstość i jakość kontroli rodzicielskiej. Daje możliwość szybszej reakcji na braki dziecka, szybszego nadrobienia zaległości. Efektem jest stały, systematyczny, trwały kontakt ze szkołą i zacieśnianie relacji z nauczycielami, większe zaangażowanie w życie szkoły. Oznacza to poprawę kontaktów rodziców z nauczycielami oraz postępy uczniów w nauce. Rodzice cenili wykorzystanie narzędzi technologii informacyjnej za oszczędność czasu, wygodę – nie muszą zwalniać się z pracy, aby „spotkać się” z nauczycielem, „za szacunek dla wolnego czasu rodziców”, za łatwość kontaktu, ogólnie za lepsze kontakty ze szkołą. Podkreślali także bezpośredniość, indywidualny charakter relacji z wykorzystaniem technologii informacyjnej, zwiększenie możliwości kontaktów.

Wady, jakie najczęściej wskazywali rodzice, to brak bezpośredniego kontaktu z nauczycielem, anonimowość, powierzchowność, bierność, brak szczerości, indywidualności, prywatności i więzi emocjonalnych. Zwiększają one dystans między nauczycielami i rodzicami. Rodzice podkreślali, że wiadomości medialne są lakoniczne i zbyt ogólne, że więcej informacji uzyskuje się w kontaktach osobistych. W komunikacji z wykorzystaniem mediów trudno jest poruszać kwestie delikatne i drażliwe. Ogólnie uważali, że kontakt osobisty lepiej wpływa na współpracę. Zauważyli także, że nadmierna kontrola rodzicielska nie jest dla dziecka korzystna,

powoduje brak jego prywatności. Dostrzegli fakt, że nauczyciele są bardziej obciążeni i nie mogą lepiej przygotowywać się do lekcji.

Inną kwestią w ocenie komunikacji ze szkołą jest brak dostępu do mediów (także z powodów finansowych), brak narzędzi, brak kompetencji w ich obsłudze. Rodzice nie zawsze mogli odebrać wiadomość, nie zawsze mieli pewność, że informacje od nauczycieli do nich dotarły. Uważali, że często trzeba spędzać czas przy komputerze. W szkołach z e-dziennikiem mieli problemy ze zbyt częstymi zmianami hasła, zacieśnianiem kontaktów ze szkołą, nagłaśnianiem problemów, niebezpieczeństwem ujawnienia informacji, jednostronnością kontaktów. Niektórzy wskazywali na brak tajności danych.

Pięć osób stwierdziło, że nie ma zdania, dwadzieścia siedem uważało, że komunikacja za pomocą mediów nie ma wad a kilka, że ma same zalety.

Podsumowanie

Nauczyciele uważali, że zastosowanie mediów umiarkowanie zwiększa przepływ informacji, kontrolę rodzicielską, szybkość podejmowanych działań, współpracę rodzice–nauczyciele, wiedzę o ofercie edukacyjnej, nadrabianie zaległości przez uczniów, pomoc w nauce, poznanie ucznia i jego potrzeb, zacieśnianie kontaktów rodzice–nauczyciele, zaangażowanie rodziców w życie szkoły, rozwijanie zainteresowań ucznia oraz postępy w nauce, natomiast nie ma wpływu na dystans między nauczycielami. Nauczyciele uważali, że zastosowanie mediów umiarkowanie zwiększa przepływ informacji, kontrolę rodzicielską, szybkość podejmowanych działań, współpracę nauczyciele–rodzice, wiedzę o ofercie edukacyjnej, nadrabianie zaległości przez uczniów, pomoc w nauce, poznanie ucznia i jego potrzeb, zacieśnianie kontaktów nauczyciele–rodzice, zaangażowanie rodziców w życie szkoły, rozwijanie zainteresowań ucznia oraz postępy w nauce natomiast nie ma wpływu na dystans między nauczycielami i rodzicami.

Stosowanie komunikatorów, portali, forów internetowych i czatów (podobnie jak wizyty domowe i korespondencja tradycyjna) nie ma znaczenia we współpracy szkoły z rodzicami. Najbardziej uzasadnione są spotkania robocze i indywidualne.

Gdyby w szkole była platforma edukacyjna, to wykorzystaliby ją do stworzenia bazy wiedzy o szkole i o ofercie edukacyjnej, do umieszczenia zadań dodatkowych, sprawdzających, poszerzających i utrwalających wiedzę, kursów i szkoleń dla rodziców, e-kursów dla uczniów, realizowanych tematów, informowania rodziców o postępach uczniów, ogłoszeń. Aplikacja mobilna wpływa na realizację obowiązku szkolnego, wyniki w nauce oraz na relacje rodziców z nauczycielami.

Różnice w ocenie roli mediów uwzględniające miejsce zamieszkania pokazały, że nauczyciele ze szkół miejskich istotnie wyżej ocenili wpływ mediów na zwiększenie dystansu między nauczycielami i rodzicami, natomiast nauczyciele ze szkół wiejskich na postępy w nauce oraz rozwijanie zainteresowań uczniów. Nauczyciele ze środowiska wiejskiego istotnie wyżej ocenili zasadność stosowania korespon-

dencji tradycyjnej, korespondencji za pomocą SMS-ów, portali, forów internetowych, czatów, komunikatorów.

Nauczyciele ze środowiska wiejskiego istotnie wyżej ocenili możliwość wykorzystania platformy edukacyjnej do kontaktu, korespondencji oraz jako komunikatora z rodzicami, jako miejsce zbierania ich opinii, miejsce wideokonferencji oraz miejsce informowania o postępach i pomocy w nauce dziecka.

Według rodziców zastosowanie mediów umiarkowanie zwiększa szybkość podejmowanych działań oraz przepływ informacji. Uważali oni, że aplikacja mobilna może wpływać na realizację obowiązku szkolnego, wyniki w nauce, relacje nauczycieli z dzieckiem, relacje rodziców z nauczycielem oraz relacje rodziców z dzieckiem. Informacje na temat dziecka chcieliby otrzymywać kilka razy w tygodniu.

Różnice w ocenie roli mediów uwzględniające miejsce zamieszkania pokazały, że rodzice mieszkający w mieście istotnie wyżej oceniają wpływ mediów na przepływ informacji, współpracę szkoła – dom, szybkość podejmowania decyzji oraz kontrolę rodzicielską. Nie ma istotnych różnic w ocenie wpływu aplikacji mobilnej przez rodziców mieszkających w mieście i na wsi.

Trudności z wykorzystaniem technologii informacyjnej w komunikacji z rodzicami, jakie zauważają nauczyciele, były związane z nieodbieraniem informacji przekazywanych rodzicom oraz z brakiem: infrastruktury teleinformatycznej, wystarczających umiejętności rodziców, dostępu do mediów, czasu na przygotowanie komunikatów przez nauczycieli. Nauczyciele mieszkający na wsi istotnie częściej wskazują na trudności wynikające z tego, że rodzice nie mają wystarczających umiejętności, a także częściej nie mają dostępu do infrastruktury teleinformatycznej.

Najczęściej wymienianymi zaletami były: szybkość i łatwość przepływu informacji umożliwiające bieżącą kontrolę postępów ucznia oraz możliwość porozumiewania się niezależnie od miejsca i czasu. Główne wady dotyczyły braku bezpośredniego kontaktu, powierzchowności relacji, braku więzi emocjonalnych, zwiększenia dystansu między nauczycielami i rodzicami, oczekiwaniu przez rodziców od nauczycieli stałej dyspozycyjności przy zmniejszonym faktycznym zainteresowaniu dzieckiem.

Kompetencje informatyczno-medialne rodziców i nauczycieli

Celem rozdziału jest pokazanie, jak respondenci oceniają swoje umiejętności związane z korzystaniem z narzędzi komunikacyjnych oraz czy kompetencje te są związane z poziomem edukacji dzieci badanych rodziców i pracujących z nimi nauczycieli, a także z miejscem zamieszkania.

Kompetencje nauczycieli – cel wykorzystania sieci

Pierwszy problem szczegółowy dotyczył określenia poziomu kompetencji, źródeł wsparcia i celów korzystania z technologii informacyjnej przez nauczycieli. Respondenci oszacowali na skali 5-stopniowej 33 umiejętności związane z wykorzystaniem narzędzi komunikacyjnych. Wyborowi kategorii *bardzo nisko* przypisywano 1 punkt, *nisko* – 2 punkty, *średnio* – 3 punkty, *wysoko* – 4 punkty i *bardzo wysoko* – 5 punktów. Na podstawie median z uzyskanych wyników utworzono hierarchię umiejętności. Wyniki uporządkowane hierarchicznie przedstawia Tabela 36.

Co najmniej połowa badanych *bardzo wysoko* (Mediana = 5) oceniła swoje kompetencje dotyczące wysyłania wiadomości e-mail z załącznikiem, wyszukiwania informacji w sieci Internet i wysyłania wiadomości SMS, MMS.

Wysoko (Mediana = 4) oceniono umiejętność kopiowania, czy przenoszenia pliku lub folderu, uporządkowania dokumentów w folderach i podfolderach, zarządzania rachunkiem bankowym przez Internet, stworzenia dokumentu tekstowego w edytorze tekstów (np. Word, Writer), robienia zakupów przez Internet, korzystania z portali społecznościowych (np. Facebook) lub wykonania zdjęcia aparatem cyfrowym i zapisania go na dysku. Na wysokim poziomie radzono sobie również z prowadzeniem rozmów z wykorzystaniem komunikatora np. Skype, gg, korzystaniem z forum internetowego celem wymiany poglądów i doświadczeń, przeniesieniem plików między komputerem a innym urządzeniem, tworzeniem prezentacji multimedialnych (np. Power Point).

Tabela 36. Rozkład kompetencji nauczycieli

Warianty odpowiedzi	5 (%)	4 (%)	3 (%)	2 (%)	1 (%)	N	Mediana
Wysyłanie wiadomości e-mail z załącznikiem	67,48	19,63	7,36	3,07	2,45	163	5
Wysyłanie wiadomości SMS, MMS	62,73	23,60	9,32	3,11	1,24	161	5
Wyszukiwanie informacji w Internecie	61,18	28,24	7,06	1,18	2,35	170	5

Warianty odpowiedzi	5 (%)	4 (%)	3 (%)	2 (%)	1 (%)	N	Mediana
Kopiowanie, przenoszenie pliku lub folderu	47,53	30,25	15,43	3,70	3,09	162	4
Uporządkowanie dokumentów w folderach i podfolderach	46,39	29,52	14,46	7,23	2,41	166	4
Zarządzanie rachunkiem bankowym przez Internet	44,24	24,85	15,76	6,06	9,09	165	4
Stworzenie dokumentu tekstowego	42,44	35,47	16,28	3,49	2,33	172	4
Robienie zakupów przez Internet	41,72	24,54	22,09	5,52	6,13	163	4
Korzystanie z portali społecznościowych	41,56	16,23	18,83	9,74	13,64	154	4
Wykonanie zdjęcia aparatem cyfrowym i zapisanie go na dysku	41,18	28,82	18,82	10,59	0,59	170	4
Prowadzenie rozmów z wykorzystaniem komunikatora	38,65	24,54	20,86	6,75	9,20	163	4
Korzystanie z forum internetowego celem wymiany poglądów i doświadczeń	36,94	20,38	26,75	7,64	8,28	157	4
Przenoszenie plików między komputerem a innym urządzeniem	32,93	23,78	28,05	7,32	7,93	164	4
Tworzenie prezentacji multimedialnych	26,63	27,22	25,44	13,02	7,69	169	4
Podłączenie lub instalowanie urządzeń	25,95	18,35	33,54	13,29	8,86	158	3
Wyszukanie osób dostępnych poprzez komunikatory	25,32	22,08	31,17	11,69	9,74	154	3
Umieszczenie zdjęć na dowolnej stronie internetowej	25,31	21,60	27,16	13,58	12,35	162	3
Wyszukiwanie, pobieranie i instalowanie oprogramowania	24,20	18,47	24,84	17,83	14,65	157	3
Wykorzystanie telefonu komórkowego do bankowości elektronicznej	22,15	20,89	27,85	17,72	11,39	158	3
Pozyskanie i zainstalowanie programu komputerowego	21,82	21,82	29,70	16,36	10,30	165	3
Ustawienie w przeglądarce opcji dotyczących bezpieczeństwa	21,79	19,87	33,97	11,54	12,82	156	3
Korzystanie z arkusza kalkulacyjnego	21,69	19,88	34,34	18,67	5,42	166	3
Wymiana informacji na czatach	20,92	22,22	26,14	17,65	13,07	153	3
Zmiana lub sprawdzenie ustawień programów	20,41	19,05	29,25	17,69	13,61	147	3
Telefonowanie za pomocą Internetu	20,13	20,13	25,32	20,78	13,64	154	3
Branie udziału w grupach dyskusyjnych	19,87	18,54	29,80	17,88	13,91	151	3
Kompresowanie plików za pomocą specjalnego programu	19,62	18,35	27,85	18,99	15,19	158	3
Używanie programów do wymiany plików filmowych, muzycznych	19,23	15,38	31,41	17,31	16,67	156	3
Prowadzenie wideokonferencji z wykorzystaniem komunikatorów	16,23	14,94	29,87	17,53	21,43	154	3
Praca z zaawansowanym programem graficznym	9,20	17,18	30,06	24,54	19,02	163	3
Moderowanie fora internetowego	11,11	9,15	18,30	22,22	39,22	153	2
Tworzenie stron internetowych	6,29	10,06	18,87	24,53	40,25	159	2
Napisanie programu komputerowego	2,52	4,40	17,61	21,38	54,09	159	1

Źródło: wyniki badań własnych.

Badani na *średnim* poziomie (Mediana = 3) radzili sobie z podłączeniem lub instalowaniem nowych urządzeń, wyszukaniem osób dostępnych poprzez komunikatory, umieszczeniem zdjęć na dowolnej stronie internetowej, wyszukiwaniem, pobieraniem i instalowaniem oprogramowania, wykorzystaniem telefonu komórkowego do bankowości elektronicznej, pozyskaniem i zainstalowaniem programu komputerowego, ustawieniem w przeglądarce opcji dotyczących bezpieczeństwa, korzystaniem z arkusza kalkulacyjnego, wymianą informacji na czatach, zmianą lub sprawdzeniem ustawień programów, telefonowaniem za pomocą Internetu, braniem udziału w grupach dyskusyjnych, kompresowaniem plików przy pomocy specjalnego programu, używaniem programów do wymiany plików filmowych, muzycznych, prowadzeniem wideokonferencji z wykorzystaniem komunikatorów oraz pracą z zaawansowanym programem graficznym.

Nisko (Mediana = 2) ocenili umiejętność moderowania fora internetowego oraz tworzenia stron internetowych. Co najmniej połowa nauczycieli wskazała na *bardzo niskie* kompetencje (Mediana = 1) dotyczące napisania własnego programu komputerowego.

W obsłudze narzędzi technologii informatycznej, zwłaszcza w przygotowywaniu i umieszczaniu informacji dla rodziców na stronie szkoły, respondentom najczęściej pomagają koledzy z pracy (62,8%), koordynator technologii informacyjnej (30%), dyrekcja (24,4%). Część nauczycieli (16,7%) nie potrzebuje wsparcia innych osób, a część (6,1%) może liczyć na pomoc rodziny⁴.

Trzecia część badanych (26,7%) uczestniczyła w szkoleniach podnoszących sprawność wykorzystywania narzędzi technologii informacyjnej, podobny procent (28,9%) nie podnosił swoich kwalifikacji w tym zakresie. Blisko połowa (44,4%) nie udzieliła odpowiedzi na to pytanie.

Nauczyciele, którzy uczestniczyli w szkoleniach wskazywali na kursy komputerowe wspomagające pracę dydaktyczną w szkole. Najwięcej osób wskazało obsługę tablicy interaktywnej, e-dziennika, tworzenie prezentacji multimedialnych, interaktywnych materiałów dydaktycznych, zamieszczanie zdjęć na stronie internetowej szkoły, e-learning, platformę internetową i inne.

Poznanie celów wykorzystania sieci wymagało określenia przez nauczycieli częstości stosowania konkretnych narzędzi. Wyborowi kategorii *codziennie* przypisywano 5 punktów, *raz w tygodniu* – 4 punkty, *kilka razy w miesiącu* – 3 punkty, *rzadziej* – 2 punkty i *nigdy* – 1 punkt. Na podstawie median z uzyskanych wyników utworzono hierarchię celów. Wyniki uporządkowane hierarchicznie przedstawia Tabela 37.

Co najmniej połowa badanych *codziennie* (Mediana = 5) korzystała z poczty elektronicznej. *Kilka razy w tygodniu* (Mediana = 4) korzystano z Internetu, aby uzupełnić wiedzę, wyszukać informacje o ofercie edukacyjnej czy towarach i usługach.

⁴ W pytaniu istniała możliwość wielokrotnego wyboru, stąd wyniki nie sumują się do 100%

Tabela 37. Rozkład celów wykorzystania sieci przez nauczycieli

Warianty odpowiedzi	5 (%)	4 (%)	3 (%)	2 (%)	1 (%)	N	Mediana
Wysyłanie i odbieranie poczty e-mail	63,95	19,77	9,30	5,23	1,74	172	5
Korzystanie z Internetu w celu uzupełnienia wiedzy	30,54	38,92	25,15	4,19	1,20	167	4
Wyszukiwanie informacji o towarach i usługach	12,27	42,94	31,29	10,43	3,07	163	4
Wyszukiwanie informacji o ofercie edukacyjnej	11,98	43,71	31,74	11,38	1,20	167	4
Korzystanie z serwisów społecznościowych	19,35	18,71	16,77	24,52	20,65	155	3
Czytanie on-line, pobieranie plików z gazetami, czasopismami	13,84	18,87	19,50	31,45	16,35	159	3
Korzystanie z usług bankowych	11,04	38,65	27,61	11,66	11,04	163	3
Pobieranie programów komputerowych, plików, muzyki itp.	7,50	20,63	30,00	27,50	14,38	160	3
Zakupy przez Internet	3,05	15,85	32,32	39,63	9,15	164	3
Słuchanie radia	17,72	7,59	11,39	24,05	39,24	158	2
Korzystanie z komunikatorów	9,15	11,11	18,95	31,37	29,41	153	2
Oglądanie TV przez Internet	7,41	11,73	11,73	33,33	35,80	162	2
Oglądanie filmów przez Internet	5,59	12,42	24,84	38,51	18,63	161	2
Telefonowanie przez Internet	5,45	9,09	12,73	31,52	41,21	165	2
Tworzenie i czytanie blogów	3,77	10,69	16,35	31,45	37,74	159	2
Udział w forach dyskusyjnych	3,18	2,55	16,56	38,85	38,85	157	2
Szukanie pracy, wysyłanie ofert	0,00	3,90	10,39	39,61	46,10	154	2
Granie w gry komputerowe	5,03	6,29	7,55	26,42	54,72	159	1
Udział w czatach	2,52	1,89	11,95	32,70	50,94	159	1
Wideokonferencje	0,00	4,97	6,21	36,02	52,80	161	1

Źródło: wyniki badań własnych.

Kilka razy w miesiącu (Mediana = 3) nauczyciele korzystali z usług bankowych, z serwisów społecznościowych, pobierali programy, pliki czy robili zakupy przez Internet oraz czytali gazety, czasopisma on-line.

Rzadziej niż kilka razy w miesiącu (Mediana = 2) słuchali radia, korzystali z komunikatorów, oglądali telewizję i filmy, telefonowali, tworzyli i czytali blogi, brali udział w forach dyskusyjnych, szukali pracy. Co najmniej połowa nauczycieli *nigdy* (Mediana = 1) nie wykorzystywała sieci do grania w gry komputerowe, udziału w czatach lub wideokonferencjach.

Kompetencje nauczycieli a etap edukacji

Drugi problem szczegółowy dotyczył tego, czy poziom kompetencji informacyjno-medialnych nauczycieli koreluje z etapem nauczania, na którym pracują. Analiza zależności przeprowadzona za pomocą współczynnika korelacji rangowej Spearmana pozwoliła na oszacowanie siły związku i jego istotności. Wyniki przedstawia Tabela 38.

Tabela 38. Związek kompetencji nauczycieli z etapem nauczania, na którym pracują

Umiejętności	R	Siła związku	Poziom istotności
Stworzenie dokumentu tekstowego w edytorze	0,039	Niżła	0,698
Zdjęcie aparatem cyfrowym i zapisanie na dysku	0,067	Niżła	0,504
Uporządkowanie dokumentów w folderach i podfolderach	0,083	Niżła	0,405
Korzystanie z arkusza kalkulacyjnego	0,215	Słaba	0,030
Praca z zaawansowanym programem graficznym	0,170	Słaba	0,088
Tworzenie prezentacji multimedialnych	0,107	Słaba	0,285
Pozyskanie i zainstalowanie programu	0,118	Słaba	0,239
Napisanie własnego programu	0,177	Słaba	0,075
Wyszukiwanie informacji w sieci Internet	-0,016	Niżła	0,873
Wysyłanie wiadomości e-mail z załącznikami	0,034	Niżła	0,735
Korzystanie z portali społecznościowych	0,025	Niżła	0,800
Korzystanie z forum wymiana poglądów i doświadczeń	0,036	Niżła	0,717
Robienie zakupów przez Internet	0,078	Niżła	0,437
Tworzenie stron internetowych	0,114	Słaba	0,252
Zarządzanie rachunkiem bankowym przez Internet	0,088	Niżła	0,380
Umieszczenie zdjęć na dowolnej stronie WWW	0,056	Niżła	0,578
Wysyłanie wiadomości SMS, MMS	-0,006	Niżła	0,953
Moderowanie fora internetowego	0,185	Słaba	0,063
Prowadzenie rozmów z wykorzystaniem komunikatora	0,031	Niżła	0,755
Wyszukanie osób dostępnych poprzez komunikatory	0,132	Słaba	0,187
Wykorzystanie komórki do bankowości elektronicznej	0,179	Słaba	0,072
Prowadzenie wideokonferencji przez komunikatory	0,121	Słaba	0,227
Wymiana informacji na czatach	0,062	Niżła	0,535
Branie udziału w grupach dyskusyjnych	0,085	Niżła	0,396
Telefonowanie za pomocą Internetu	0,046	Niżła	0,646
Używanie programów do wymiany plików	0,228	Słaba	0,021
Ustawienie w przeglądarce opcji bezpieczeństwa	0,085	Niżła	0,398
Wyszukiwanie, pobieranie i instalowanie oprogramowania	0,183	Słaba	0,066
Kopiowanie, przenoszenie pliku lub folderu	0,053	Niżła	0,595
Kompresowanie plików za pomocą programu	0,197	Słaba	0,048
Podłączenie lub instalowanie nowych urządzeń	0,254	Słaba	0,010
Przenoszenie plików między komputerem a innym urządzeniem	0,150	Słaba	0,132
Zmiana lub sprawdzenie ustawień programów	0,215	Słaba	0,030

* Korelacje wyróżnione kolorem oznaczają zależności istotne statystycznie.

R – współczynnik korelacji.

Źródło: wyniki badań własnych.

Wyniki pokazują, że zdecydowaną większość zadań lepiej wykonują nauczyciele pracujący w starszych klasach, świadczą o tym dodatnie wartości współczynników korelacji. Istotnie lepiej (wartość ważna dla populacji nauczycieli województwa mazowieckiego i lubelskiego) posługują się arkuszem kalkulacyjnym, programami do wymiany i do kompresowania plików, podłączają czy instalują nowe urządzenia, zmieniają lub sprawdzają ustawienia programów.

Kompetencje informatyczno-medialne a lokalizacja szkoły

Trzeci problem szczegółowy miał na celu ustalenie, czy poziom kompetencji informatyczno-medialnych nauczycieli różni się ze względu na miejsce zamieszkania. Porównanie poziomu umiejętności komputerowych nauczycieli pracujących w mieście i na wsi za pomocą testu istotności różnic średniego nasilenia cech *U* Manna-Whitney'a dla prób niezależnych pozwoliło na ustalenie, że nauczyciele pracujący w mieście przeciętnie najwyżej ocenili umiejętność wykonania zdjęcia aparatem cyfrowym i zapisanie go na dysku (średnia ranga wynosi 86,00) oraz stworzenie dokumentu tekstowego w edytorze (średnia ranga wynosi 85,98), a na wsi tworzenie prezentacji multimedialnych (średnia ranga wynosi 83,83) i moderowanie fora internetowego (średnia ranga wynosi 82,80). Wyniki opisu i wnioskowania statystycznego przedstawia Tabela 39.

Tabela 39. Porównanie kompetencji nauczycieli z placówek położonych na terenach miejskich i wiejskich

Warianty odpowiedzi	Miasto		Wieś		U Manna-Whitney'a	Z	Poziom istotności
	N	Średnia ranga	N	Średnia ranga			
Stworzenie dokumentu tekstowego	116	85,98	51	79,50	2728,500	-0,851	0,395
Wykonanie zdjęcia aparatem cyfrowym i zapisanie na dysku	114	86,00	51	76,28	2564,500	-1,271	0,204
Uporządkowanie dokumentów w folderach i podfolderach	112	84,02	49	74,10	2406,000	-1,326	0,185
Korzystanie z arkusza kalkulacyjnego	112	82,41	49	77,79	2586,500	-0,599	0,549
Praca z zaawansowanym programem graficznym	112	79,99	46	78,32	2521,500	-0,215	0,830
Tworzenie prezentacji multimedialnych	115	81,93	49	83,83	2752,500	-0,241	0,810
Pozyskanie i zainstalowanie programu	112	81,75	48	77,57	2547,500	-0,537	0,591
Napisanie własnego programu	109	77,55	45	77,38	2447,000	-0,024	0,981
Wyszukiwanie informacji w Internecie	116	85,33	49	77,48	2571,500	-1,107	0,268
Wysłanie wiadomości e-mail z załącznikiem	115	82,30	43	72,02	2151,000	-1,504	0,133
Korzystanie z portali społecznościowych	107	77,29	42	69,17	2002,000	-1,077	0,282
Korzystanie z forum celem wymiany doświadczeń	111	79,64	41	68,00	1927,000	-1,506	0,132
Robienie zakupów przez Internet	113	80,60	45	76,73	2418,000	-0,503	0,615
Tworzenie stron internetowych	109	77,35	45	77,87	2436,000	-0,069	0,945

Warianty odpowiedzi	Miasto		Wieś		U Manna-Whitney'a	Z	Poziom istotności
	N	Średnia ranga	N	Średnia ranga			
Zarządzanie rachunkiem bankowym przez Sieć	112	83,98	48	72,38	2298,000	-1,532	0,126
Umieszczenie zdjęć na dowolnej stronie WWW	111	80,97	46	74,24	2334,000	-0,867	0,386
Wysyłanie wiadomości SMS, MMS	112	81,91	45	71,76	2194,000	-1,462	0,144
Moderowanie fora internetowego	108	72,04	41	82,80	1894,000	-1,421	0,155
Prowadzenie rozmów z wykorzystaniem komunikatora	110	81,96	48	73,85	2369,000	-1,066	0,286
Wyszukanie osób dostępnych poprzez komunikatory	104	75,66	45	73,47	2271,000	-0,294	0,769
Wykorzystanie komórki do e-bankowości	106	78,54	47	73,53	2328,000	-0,661	0,509
Wideokonferencje przez komunikatory	107	75,52	42	73,67	2191,000	-,243	0,808
Wymiana informacji na czatach	105	76,41	43	69,84	2057,000	-0,867	0,386
Udział w grupach dyskusyjnych	105	74,35	41	71,32	2063,000	-0,400	0,689
Telefonowanie za pomocą Internetu	106	75,71	43	73,26	2204,000	-0,321	0,748
Używanie programów do wymiany plików	108	76,74	43	74,15	2242,500	-0,336	0,737
Ustawienie w przeglądarce opcji dot. bezpieczeństwa	107	76,49	44	74,81	2301,500	-0,222	0,824
Wyszukiwanie, pobieranie i instalowanie oprogramowania	108	74,85	44	80,56	2197,500	-0,742	0,458
Kopiowanie, przenoszenie pliku lub folderu	113	80,83	44	74,31	2279,500	-0,866	0,387
Kompresowanie plików za pomocą programu	109	76,54	44	78,14	2348,000	-0,206	0,836
Podłączenie lub instalowanie urządzeń	108	75,96	45	79,49	2318,000	-0,464	0,643
Przenoszenie plików między komputerem a innym urządzeniem	113	81,55	46	76,18	2423,500	-0,691	0,489
Zmiana, sprawdzenie ustawień programów	99	70,49	43	73,83	2028,500	-0,455	0,649

Z – wartość testu U Manna-Whitney'a dla dużych prób (liczebność próby powyżej 30 osób).

Źródło: wyniki badań własnych.

Wartości testu świadczą o tym, że nie ma istotnych różnic w poziomie obsługi komputera badanych grup.

Kompetencje rodziców i cel wykorzystania sieci

Pierwszy problem szczegółowy, dotyczący kompetencji informatyczno-medialnych rodziców, miał określić poziom ich kompetencji, źródła wsparcia i cele korzystania z sieci. Poproszono respondentów o oszacowanie na skali 5-stopniowej 32 umiejętności związanych z korzystaniem z narzędzi komunikacyjnych. Wyborowi kategorii *bardzo nisko* przypisywano 1 punkt, *nisko* – 2 punkty, *średnio* – 3 punkty, *wysoko* – 4 punkty i *bardzo wysoko* – 5 punktów. Na podstawie median z uzyskanych wyników utworzono hierarchię umiejętności. Wyniki uporządkowane hierarchicznie przedstawia Tabela 40.

Co najmniej połowa rodziców *bardzo wysoko* (Mediana = 5) oceniła swoje umiejętności wysyłania wiadomości SMS, MMS, wysyłania wiadomości e-mail z załącznikiem oraz wyszukiwania informacji w sieci Internet.

Tabela 40. Rozkład kompetencji rodziców

Warianty odpowiedzi	5 (%)	4 (%)	3 (%)	2 (%)	1 (%)	N	Mediana
Wysyłanie wiadomości SMS	58,15	23,16	11,66	2,06	4,97	583	5
Wysyłanie wiadomości MMS	55,30	21,04	12,70	4,87	6,09	575	5
Wysłanie wiadomości e-mail z załącznikiem	53,94	21,92	14,73	5,14	4,28	584	5
Wyszukiwanie informacji w sieci Internet	50,93	28,69	13,92	3,06	3,40	589	5
Zarządzanie rachunkiem bankowym przez Internet	44,21	21,76	15,03	7,94	11,05	579	4
Kopiowanie przenoszenie pliku lub folderu	43,88	25,87	15,73	8,22	6,29	572	4
Robienie zakupów przez Internet	41,19	25,31	16,58	7,16	9,77	573	4
Korzystanie z portali społecznościowych	40,62	24,78	18,59	7,92	8,09	581	4
Wykonanie zdjęcia aparatem cyfrowym i zapisanie go na komputerze	40,26	28,64	23,08	5,24	2,78	611	4
Uporządkowanie dokumentów na dysku komputera w folderach i podfolderach	39,19	22,42	26,13	7,74	4,52	620	4
Prowadzenie rozmów z wykorzystaniem komunikatora	36,25	26,09	19,61	9,28	8,76	571	4
Stworzenie dokumentu tekstowego	35,80	24,92	28,08	7,10	4,10	634	4
Przenoszenie plików między komputerem a innym urządzeniem	32,98	25,35	22,34	9,22	10,11	564	4
Korzystanie z forum internetowego celem wymiany poglądów i doświadczeń	32,40	22,65	26,48	10,45	8,01	574	4
Podłączenie lub instalowanie urządzeń	30,89	24,26	23,56	11,52	9,77	573	4
Wyszukiwanie osób dostępnych poprzez komunikatory	30,89	24,82	21,79	9,46	13,04	560	4
Wykorzystanie telefonu komórkowego do bankowości elektronicznej	30,52	17,59	21,72	12,03	18,13	557	3
Korzystanie z arkusza kalkulacyjnego	27,55	20,26	33,23	12,48	6,48	617	3
Umieszczenie zdjęć na dowolnej stronie WWW	27,13	20,39	24,29	13,48	14,72	564	3
Wyszukiwanie pobieranie i instalowanie oprogramowania	26,25	21,96	25,89	12,68	13,21	560	3
Wymiana informacji na czatach	24,73	20,11	24,38	15,48	15,30	562	3

Warianty odpowiedzi	5 (%)	4 (%)	3 (%)	2 (%)	1 (%)	N	Mediana
Kompresowanie plików za pomocą specjalnego programu	24,73	18,05	26,71	14,80	15,70	554	3
Telefonowanie za pomocą Internetu	24,46	19,46	26,96	14,64	14,46	560	3
Zmiana, sprawdzenie ustawień programów	22,88	17,71	33,95	13,84	11,62	542	3
Ustawienie w przeglądarce opcji dotyczących bezpieczeństwa	22,50	21,25	30,36	12,50	13,39	560	3
Prowadzenie wideokonferencji z wykorzystaniem komunikatorów	22,43	16,91	23,16	16,18	21,32	544	3
Używanie programów do wymiany plików filmowych, muzycznych	22,18	19,50	28,26	16,28	13,77	559	3
Branie udziału w grupach dyskusyjnych	21,22	16,73	26,08	17,63	18,35	556	3
Pozyskanie i zainstalowanie programu komputerowego	20,80	21,14	29,46	15,94	12,65	577	3
Tworzenie prezentacji multimedialnych	16,61	18,49	32,36	19,86	12,67	584	3
Założenie fora internetowego	11,68	11,50	26,90	22,65	27,26	565	3
Praca z zaawansowanym programem graficznym	9,35	10,37	34,35	28,23	17,69	588	3
Moderowanie fora internetowego	8,96	8,02	26,68	25,00	31,34	536	2
Tworzenie stron internetowych	4,95	6,54	21,02	25,80	41,70	566	2
Napisanie własnego programu komputerowego	4,61	4,08	15,43	24,65	51,24	564	1

Źródło: wyniki badań własnych.

Wysoko (Mediana = 4) rodzice ocenili swoje kompetencje w zakresie: zarządzania rachunkiem bankowym przez Internet, kopiowania, przenoszenia pliku lub folderu, robienia zakupów przez Internet, korzystania z portali społecznościowych (np. Facebook), wykonania zdjęcia aparatem cyfrowym i zapisania go na komputerze, uporządkowania dokumentów na dysku komputera w folderach i podfolderach.

Średnio (Mediana = 3) ocenili swoje umiejętności: prowadzenia rozmów z wykorzystaniem komunikatora, stworzenia dokumentu tekstowego w edytorze tekstów, przenoszenia plików między komputerem a innym urządzeniem, korzystania z forum internetowego celem wymiany poglądów i doświadczeń, podłączenia lub instalowania nowych urządzeń, wyszukania osób dostępnych poprzez komunikatory.

Co najmniej połowa rodziców *nisko* (Mediana = 2) oceniła takie umiejętności, jak moderowanie fora internetowego, tworzenie stron internetowych a *bardzo nisko* (Mediana = 1) napisanie własnego programu komputerowego.

Podczas korzystania z narzędzi technologii informatycznej rodzice mogą liczyć głównie na pomoc współmałżonka (45,1%), dzieci (32,0%), znajomych (22,4%) i dalszej rodziny (11,5%). Część rodziców (18,7%) nie potrzebuje pomocy innych osób, a część (2,0%) szuka pomocy w Internecie⁵.

Rodzice na 5-stopniowej skali określali częstości stosowania mediów w codziennym życiu. Wyborowi kategorii *codziennie* przypisywano 5 punktów, *raz w tygodniu* – 4 punkty, *kilka razy w miesiącu* – 3 punkty, *rzadziej* – 2 punkty i *nigdy*

⁵ W pytaniu istniała możliwość wielokrotnego wyboru, stąd wyniki nie sumują się do 100%

– 1 punkt. Na podstawie median z uzyskanych wyników utworzono hierarchię celów. Wyniki uporządkowane hierarchicznie przedstawia Tabela 41.

Najczęściej badani korzystali z poczty elektronicznej (Mediana = 5) – co najmniej połowa z nich wysyłała e-maile *codziennie. Raz w tygodniu* (Mediana = 4) wyszukiwali informacji o towarach i usługach oraz szukali w Internecie informacji mogących wzbogacić i poszerzyć ich wiedzę (Mediana = 4).

Tabela 41. Rozkład celów wykorzystania sieci przez rodziców

Warianty odpowiedzi	5 (%)	4 (%)	3 (%)	2 (%)	1 (%)	N	Mediana
Wysyłanie, odbieranie poczty elektronicznej	56,56	18,03	9,34	7,38	8,69	610	5
Wyszukiwanie informacji o towarach i usługach	31,13	26,61	25,57	9,39	7,30	575	4
Korzystanie z Internetu w celu uzupełnienia wiedzy	29,88	26,60	27,46	9,67	6,39	579	4
Korzystanie z serwisów społecznościowych	29,59	15,15	17,83	19,07	18,36	561	3
Korzystanie z usług bankowych	22,86	25,48	25,48	11,17	15,01	573	3
Czytanie on-line, pobieranie plików z gazetami	16,70	15,43	20,15	24,32	23,41	551	3
Wyszukiwanie informacji o ofercie edukacyjnej	16,36	20,73	28,73	23,82	10,36	550	3
Zakupy przez Internet	9,19	14,21	30,68	34,66	11,27	577	3
Sluchanie radia	25,31	11,31	10,77	23,88	28,73	557	2
Korzystanie z komunikatorów	16,05	11,81	19,37	25,09	27,68	542	2
Telefonowanie przez Internet	9,35	9,88	13,23	32,10	35,45	567	2
Pobieranie programów, plików, muzyki itp.	7,57	14,77	26,31	33,69	17,66	555	2
Oglądanie TV przez Internet	7,26	13,61	15,79	30,85	32,49	551	2
Oglądanie filmów przez Internet	6,86	15,88	18,95	37,73	20,58	554	2
Szukanie pracy, wysyłanie ofert dotyczących zatrudnienia	6,85	8,47	12,43	38,20	34,05	555	2
Granie w gry komputerowe	6,68	9,03	10,83	33,57	39,89	554	2
Udział w czatach	6,28	6,84	10,91	34,01	41,96	541	2
Udział w forach dyskusyjnych	6,25	5,33	14,89	36,03	37,50	544	2
Tworzenie i czytanie blogów	5,59	9,12	14,34	35,01	35,94	537	2
Wideokonferencje	4,84	5,77	8,38	31,66	49,35	537	2

Źródło: wyniki badań własnych.

Połowa rodziców *rzadziej niż kilka razy w miesiącu* (Mediana = 2) słuchała radia, korzystała z komunikatorów, telefonowała przez Internet, pobierała programy komputerowe, pliki, muzykę etc., oglądała TV lub filmy przez Internet, szukała pracy, wysyłała oferty dotyczące zatrudnienia, grała w gry komputerowe, brała udział w czatach lub w forach dyskusyjnych, tworzyła i czytała blogi, uczestniczyła w wideokonferencjach.

Kompetencje informatyczno-medialne rodziców a etap edukacyjny dziecka

Drugi problem szczegółowy dotyczył tego, czy poziom kompetencji informatyczno-medialnych rodziców koreluje z etapem nauczania, na którym są ich dzieci.

Analizę zależności przeprowadzono za pomocą współczynnika korelacji rangowej Spearmana i oszacowano siłę związku oraz jego istotność. Wyniki przedstawia Tabela 42.

Tabela 42. Związek kompetencji rodziców z etapem nauczania, na którym uczą się ich dzieci

Warianty odpowiedzi	R	Siła związku	Poziom istotności
Wykonanie zdjęcia aparatem cyfrowym i zapisanie na komputerze	-0,077	Niżła	0,073
Uporządkowanie dokumentów na dysku komputera	-0,134	Ślaba	0,002
Korzystanie z arkusza kalkulacyjnego	-0,119	Ślaba	0,005
Praca z zaawansowanym programem graficznym	-0,048	Niżła	0,265
Tworzenie prezentacji multimedialnych	-0,060	Niżła	0,170
Pozyskanie i zainstalowanie programu komputerowego	-0,099	Niżła	0,023
Napisanie własnego programu komputerowego	-0,016	Niżła	0,715
Wyszukiwanie informacji w sieci Internet	-0,086	Niżła	0,046
Wysyłanie wiadomości e-mail z załącznikiem	-0,141	Ślaba	0,001
Korzystanie z portali społecznościowych	-0,109	Ślaba	0,012
Korzystanie z forum celem wymiany poglądów i doświadczeń	-0,108	Ślaba	0,014
Robienie zakupów przez Internet	-0,080	Niżła	0,069
Tworzenie stron internetowych	-0,011	Niżła	0,795
Zarządzanie rachunkiem bankowym przez Internet	-0,095	Niżła	0,030
Umieszczenie zdjęć na dowolnej stronie internetowej	-0,060	Niżła	0,176
Wysyłanie wiadomości SMS	-0,103	Ślaba	0,018
Wysyłanie wiadomości MMS	-0,146	Ślaba	0,001
Założenie fora internetowego	-0,039	Niżła	0,381
Moderowanie fora internetowego	-0,056	Niżła	0,219
Prowadzenie rozmów z wykorzystaniem komunikatora	-0,148	Ślaba	0,001
Wyszukanie osób dostępnych poprzez komunikatory	-0,146	Ślaba	0,001
Wykorzystanie komórki do e-bankowości	-0,100	Ślaba	0,024
Prowadzenie wideokonferencji z wykorzystaniem komunikatorów	-0,102	Ślaba	0,023
Wymiana informacji na czatach	-0,122	Ślaba	0,006
Branie udziału w grupach dyskusyjnych	-0,116	Ślaba	0,009
Telefonowanie za pomocą Internetu	-0,046	Niżła	0,298
Używanie programów do wymiany plików	-0,096	Niżła	0,031
Ustawienie w przeglądarce opcji dot. bezpieczeństwa	-0,092	Niżła	0,039
Wyszukiwanie pobieranie i instalowanie oprogramowania	-0,095	Niżła	0,033
Kopiowanie przenoszenie pliku lub folderu	-0,109	Ślaba	0,013
Kompresowanie plików za pomocą specjalnego programu	-0,117	Ślaba	0,009
Podłączenie lub instalowanie nowych urządzeń	-0,077	Niżła	0,081
Przenoszenie plików między komputerem a innym urządzeniem	-0,086	Niżła	0,052
Zmiana lub sprawdzenie ustawień programów	-0,098	Niżła	0,031

* Korelacje wyróżnione kolorem oznaczają zależności istotne statystycznie.

R – współczynnik korelacji.

Źródło: wyniki badań własnych.

Wyniki pokazują, że wszystkie zadania lepiej wykonują rodzice, których dzieci uczą się w młodszych (niższych) klasach, świadczą o tym ujemne wartości współczynników korelacji. Nieistotne okazały się zależności między etapem nauki dzieci

i: umiejętnością wykonania zdjęcia aparatem cyfrowym, zapisaniem go na dysku i umieszczeniem na dowolnej stronie internetowej; pracą z zaawansowanym programem graficznym; tworzeniem prezentacji multimedialnych; napisaniem własnego programu komputerowego; robieniem zakupów przez Internet; tworzeniem stron internetowych; założeniem i moderowaniem fora internetowego; telefonowaniem za pomocą Internetu; podłączaniem lub instalowaniem nowych urządzeń; przenoszeniem plików między komputerem i innym urządzeniem. Pozostałe zależności są istotne dla populacji rodziców województwa mazowieckiego i lubelskiego.

Kompetencje informatyczno-medialne a miejsce zamieszkania rodziców

Trzeci problem szczegółowy miał pokazać, czy poziom kompetencji informatyczno-medialnych rodziców różni się ze względu na miejsce zamieszkania. Porównanie poziomu umiejętności komputerowych rodziców mieszkających w mieście i na wsi za pomocą testu istotności różnic średniego nasilenia cech *U* Manna-Whitney'a dla prób niezależnych pozwoliło na ustalenie, że rodzice mieszkający w mieście przeciętnie najwyżej ocenili umiejętność uporządkowania dokumentów na dysku komputera w folderach i podfolderach (średnia ranga wynosi 340,50) oraz korzystanie z arkusza kalkulacyjnego (średnia ranga wynosi 340,24), a na wsi napisanie własnego programu komputerowego (średnia ranga wynosi 269,42) i tworzenie stron internetowych (średnia ranga wynosi 264,21). Wyniki opisu i wnioskowania statystycznego przedstawia Tabela 43.

Tabela 43. Porównanie kompetencji informatyczno-medialnych rodziców z miasta i ze wsi

Warianty odpowiedzi	Miasto		Wieś		U Manna-Whitney'a	Z	Poziom istotności
	N	Średnia ranga	N	Średnia ranga			
Wykonanie zdjęcia aparatem cyfrowym i zapisanie na komputerze	412	329,92	196	251,06	29901,000	-5,456	0,000
Uporządkowanie dokumentów na dysku	410	340,50	207	246,61	29520,000	-6,474	0,000
Korzystanie z arkusza kalkulacyjnego	408	340,24	206	242,67	28668,000	-6,667	0,000
Praca z zaawansowanym programem graficznym	393	312,24	192	253,61	30165,000	-4,087	0,000
Tworzenie prezentacji multimedialnych	393	319,66	188	231,09	25678,000	-6,120	0,000
Pozyskanie i zainstalowanie programu komputerowego	390	314,17	184	230,97	25479,000	-5,754	0,000

Warianty odpowiedzi	Miasto		Wieś		U Manna-Whitney'a	Z	Poziom istotności
	N	Średnia ranga	N	Średnia ranga			
Napisanie programu komputerowego	382	286,42	179	269,42	32117,000	-1,258	0,208
Wyszukiwanie informacji w sieci Internet	397	313,96	190	252,29	29789,500	-4,495	0,000
Wysłanie wiadomości e-mail z załącznikiem	395	320,17	186	229,05	25212,000	-6,702	0,000
Korzystanie z portali społecznościowych	389	306,08	189	255,37	30310,500	-3,590	0,000
Korzystanie z forum internetowego celem wymiany doświadczeń	390	306,26	181	242,34	27392,500	-4,458	0,000
Robienie zakupów przez Internet	385	308,92	185	236,77	26597,000	-5,138	0,000
Tworzenie stron WWW	382	290,43	181	264,21	31351,500	-1,881	0,060
Zarządzanie rachunkiem bankowym przez Sieć	389	321,58	187	219,68	23501,500	-7,260	0,000
Umieszczenie zdjęć na dowolnej stronie WWW	380	302,56	181	235,73	26195,500	-4,680	0,000
Wysyłanie SMS-ów	395	305,42	185	258,64	30642,500	-3,527	0,000
Wysyłanie MMS-ów	386	305,81	186	246,43	28445,000	-4,446	0,000
Założenie fora internetowego	385	297,09	177	247,60	28072,000	-3,451	0,001
Moderowanie fora internetowego	365	280,65	168	237,35	25679,000	-3,120	0,002
Prowadzenie rozmów z wykorzystaniem komunikatora	387	307,68	181	234,94	26053,500	-5,118	0,000
Wyszukiwanie osób dostępnych poprzez komunikatory	382	299,34	175	234,61	25656,000	-4,542	0,000
Wykorzystanie komórki do e-bankowości	378	303,48	176	221,70	23443,500	-5,750	0,000
Wideokonferencje z wykorzystaniem komunikatorów	373	294,45	169	220,85	22958,500	-5,179	0,000
Wymiana informacji na czatach	382	299,66	177	237,58	26298,000	-4,326	0,000
Branie udziału w grupach dyskusyjnych	378	294,71	175	238,74	26380,000	-3,917	0,000
Telefonowanie za pomocą Internetu	382	308,92	175	213,69	21996,500	-6,642	0,000
Używanie programów do wymiany plików filmowych, muzycznych	380	297,94	176	236,54	26054,500	-4,295	0,000
Ustawienie w przeglądarce opcji dot. bezpieczeństwa	384	301,22	173	229,68	24684,500	-4,989	0,000

Warianty odpowiedzi	Miasto		Wieś		U Manna-Whitney'a	Z	Poziom istotności
	N	Średnia ranga	N	Średnia ranga			
Wyszukiwanie, pobieranie i instalowanie oprogramowania	382	301,37	175	230,17	24880,500	-4,973	0,000
Kopiowanie, przeniesienie pliku, folderu	387	307,54	182	237,08	26495,000	-5,043	0,000
Kompresowanie plików za pomocą specjalnego programu	377	297,70	174	228,99	24619,000	-4,825	0,000
Podłączenie lub instalowanie urządzeń	387	307,85	183	238,23	26760,000	-4,858	0,000
Przenoszenie plików między komputerem a innym urządzeniem	384	303,17	177	232,90	25471,000	-4,934	0,000
Zmiana lub sprawdzenie ustawień programów	369	287,30	170	232,46	24983,000	-3,919	0,000

* Wyniki wyróżnione kolorem oznaczają zależności istotne statystycznie.

Z – wartość testu U Manna-Whitney'a dla dużych prób (liczebność próby powyżej 30 osób).

Źródło: wyniki badań własnych.

Rodzice mieszkający w mieście ocenili wszystkie umiejętności wyżej. Jedynie umiejętność napisania własnego programu komputerowego i tworzenie stron internetowych nie różni istotnie badanych grup.

Różnice pomiędzy rodzicami a nauczycielami

Zamierzeniem tej części pracy było ustalenie, czy poziom kompetencji informatycznych i cele korzystania z mediów badanych nauczycieli i rodziców różnią się. Porównanie poziomu umiejętności komputerowych nauczycieli i rodziców przeprowadzono za pomocą testu istotności różnic średniego nasilenia cech U Manna-Whitney'a dla prób niezależnych. Wyniki opisu i wnioskowania statystycznego przedstawia Tabela 44.

Tabela 44. Porównanie kompetencje nauczycieli i rodziców

Warianty odpowiedzi	Rodzice		Nauczyciele		U Manna-Whitney'a	Z	Poziom istotności
	N	Średnia ranga	N	Średnia ranga			
Stworzenie dokumentu tekstowego	634	390,40	172	451,78	46220,500	-3,212	0,001
Zrobienie zdjęcia aparatem cyfrowym i zapisanie na dysku	611	390,59	170	392,46	51686,000	-0,101	0,920
Uporządkowanie dokumentów w folderach i podfolderach	620	383,11	166	432,30	45020,000	-2,606	0,009

Warianty odpowiedzi	Rodzice		Nauczyciele		U Manna-Whitney'a	Z	Poziom istotności
	N	Średnia ranga	N	Średnia ranga			
Korzystanie z arkusza kalkulacyjnego	617	398,88	166	366,42	46965,500	-1,699	0,089
Praca z zaawansowanym programem graficznym	588	372,89	163	387,21	46095,500	-0,771	0,441
Tworzenie prezentacji multimedialnych	584	359,39	169	437,86	39062,000	-4,243	0,000
Pozyskanie i zainstalowanie programu	577	369,16	165	379,68	46253,500	-0,570	0,569
Napisanie własnego programu	564	364,00	159	354,89	43707,500	-0,529	0,596
Wyszukiwanie informacji w Internecie	589	369,04	170	417,96	43612,000	-2,823	0,005
Wysłanie wiadomości e-mail z załącznikiem	584	361,49	163	418,82	40291,000	-3,345	0,001
Korzystanie z portali społecznościowych	581	372,26	154	351,94	42263,500	-1,106	0,269
Korzystanie z forum celem wymiany poglądów i doświadczeń	574	362,46	157	378,93	43029,000	-0,897	0,370
Robienie zakupów przez Internet	573	366,77	163	374,58	45708,500	-0,434	0,664
Tworzenie stron WWW	566	360,03	159	373,58	43314,000	-0,759	0,448
Zarządzanie rachunkiem bankowym przez Internet	579	370,50	165	379,51	46611,000	-0,501	0,616
Umieszczenie zdjęć na dowolnej stronie WWW	564	363,18	162	364,60	45506,000	-0,078	0,938
Wysyłanie wiadomości SMS, MMS	587	367,96	161	398,33	43416,500	-1,775	0,076
Moderowanie fora	536	349,26	153	330,09	38723,000	-1,088	0,277
Komunikacja poprzez komunikatory	571	365,54	163	374,36	45418,000	-0,487	0,626
Wyszukanie osób dostępnych poprzez komunikatory	560	362,04	154	340,98	40576,000	-1,156	0,248
Używanie komórki do e-bankowości	557	360,87	158	347,87	42403,000	-0,716	0,474
Wideokonferencje przez komunikatory	544	354,37	154	332,30	39239,000	-1,226	0,220
Wymiana informacji na czatach	562	359,34	153	353,06	42237,500	-0,341	0,733
Udział w grupach dyskusyjnych	556	351,65	151	362,64	40673,500	-0,600	0,549
Telefonowanie za pomocą Internetu	560	361,79	154	341,89	40716,000	-1,086	0,277

Warianty odpowiedzi	Rodzice		Nauczyciele		U Manna-Whitney'a	Z	Poziom istotności
	N	Średnia ranga	N	Średnia ranga			
Używanie programów do wymiany plików	559	363,63	156	337,82	40453,500	-1,415	0,157
Ustawienie w przeglądarce opcji dot. bezpieczeństwa	560	358,95	156	356,88	43427,500	-0,114	0,909
Wyszukiwanie pobieranie i instalowanie oprogramowania	560	364,14	157	340,66	41080,000	-1,287	0,198
Kopiowanie, przeniesienie pliku, folderu	572	360,86	162	390,95	42533,500	-1,693	0,090
Kompresowanie plików za pomocą programu	554	361,01	158	340,70	41269,500	-1,121	0,262
Podłączenie lub instalowanie urządzeń	573	372,33	158	343,03	41637,500	-1,591	0,111
Przenoszenie plików między komputerem a innym urządzeniem	564	363,76	164	367,05	45830,000	-0,182	0,855
Zmiana lub sprawdzenie ustawień programów	542	348,59	147	331,78	37893,000	-0,936	0,349

* Wyniki wyróżnione kolorem oznaczają zależności istotne statystycznie.

Z – wartość testu U Manna-Whitney'a dla dużych prób (liczebność próby powyżej 30 osób).

Źródło: wyniki badań własnych.

Rodzice i nauczyciele najwyżej ocenili umiejętność stworzenia dokumentu tekstowego (średnia ranga rodziców wynosi 390,4 a nauczycieli 451,78). Rodzice na drugim miejscu ocenili umiejętność korzystania z arkusza kalkulacyjnego (średnia ranga wynosi 398,88) i na trzecim zrobienie zdjęcia aparatem cyfrowym i zapisanie go na dysku (390,59), natomiast nauczyciele na drugim miejscu tworzenie prezentacji multimedialnych (średnia ranga wynosi 340,50) i na trzecim uporządkowanie dokumentów w folderach i podfolderach (średnia ranga wynosi 432,3).

Nauczyciele istotnie wyżej ocenili swoje umiejętności w zakresie stworzenia dokumentu tekstowego, uporządkowania dokumentów w folderach i podfolderach, tworzenia prezentacji multimedialnych, wyszukiwania informacji w sieci Internet oraz wysłania wiadomości email z załącznikiem. Nie ma istotnych różnic w poziomie obsługi komputera w zakresie pozostałych umiejętności.

Porównanie celów wykorzystywania narzędzi informatycznych nauczycieli i rodziców przeprowadzono za pomocą testu istotności różnic średniego nasilenia cech U Manna-Whitney'a dla prób niezależnych. Wyniki opisu i wnioskowania statystycznego przedstawia Tabela 45.

Rodzice i nauczyciele najczęściej korzystali z sieci, aby wysyłać i odbierać pocztę elektroniczną (średnia ranga rodziców wynosi 382,34 a nauczycieli 423,99). Drugim celem rodziców było wyszukiwanie informacji o towarach i usługach (średnia ranga wynosi 377,96) i trzecim zakupy przez Internet (średnia ranga wynosi 374,56).

Drugim celem nauczycieli było wyszukiwanie informacji o ofercie edukacyjnej (średnia ranga wynosi 419,66) i trzecim korzystanie z Internetu w celu uzupełnienia wiedzy (średnia ranga wynosi 408,79).

Tabela 45. Porównanie celów wykorzystania sieci przez nauczycieli i rodziców

Warianty odpowiedzi	Rodzice		Nauczyciele		U Manna-Whitney'a	Z	Poziom istotności
	N	Średnia ranga	N	Średnia ranga			
Stworzenie dokumentu tekstowego	634	390,40	172	451,78	46220,500	-3,212	0,001
Zrobienie zdjęcia aparatem cyfrowym i zapisanie na dysku	611	390,59	170	392,46	51686,000	-0,101	0,920
Uporządkowanie dokumentów w folderach i podfolderach	620	383,11	166	432,30	45020,000	-2,606	0,009
Korzystanie z arkusza kalkulacyjnego	617	398,88	166	366,42	46965,500	-1,699	0,089
Praca z zaawansowanym programem graficznym	588	372,89	163	387,21	46095,500	-0,771	0,441
Tworzenie prezentacji multimedialnych	584	359,39	169	437,86	39062,000	-4,243	0,000
Pozyskanie i zainstalowanie programu	577	369,16	165	379,68	46253,500	-0,570	0,569
Napisanie własnego programu	564	364,00	159	354,89	43707,500	-0,529	0,596
Wyszukiwanie informacji w Internecie	589	369,04	170	417,96	43612,000	-2,823	0,005
Wysyłanie wiadomości e-mail z załącznikiem	584	361,49	163	418,82	40291,000	-3,345	0,001
Korzystanie z portali społecznościowych	581	372,26	154	351,94	42263,500	-1,106	0,269
Korzystanie z forum celem wymiany poglądów i doświadczeń	574	362,46	157	378,93	43029,000	-0,897	0,370
Robienie zakupów przez Internet	573	366,77	163	374,58	45708,500	-0,434	0,664
Tworzenie stron internetowych	566	360,03	159	373,58	43314,000	-0,759	0,448
Zarządzanie rachunkiem bankowym przez Internet	579	370,50	165	379,51	46611,000	-0,501	0,616
Umieszczenie zdjęć na dowolnej stronie WWW	564	363,18	162	364,60	45506,000	-0,078	0,938
Wysyłanie wiadomości SMS, MMS	587	367,96	161	398,33	43416,500	-1,775	0,076
Moderowanie fora internetowego	536	349,26	153	330,09	38723,000	-1,088	0,277
Komunikacja poprzez komunikatory	571	365,54	163	374,36	45418,000	-0,487	0,626

Warianty odpowiedzi	Rodzice		Nauczyciele		U Manna-Whitney'a	Z	Poziom istotności
	N	Średnia ranga	N	Średnia ranga			
Wyszukanie osób dostępnych poprzez komunikatory	560	362,04	154	340,98	40576,000	-1,156	0,248
Używanie komórki do e-bankowości	557	360,87	158	347,87	42403,000	-0,716	0,474
Wideokonferencje przez komunikatory	544	354,37	154	332,30	39239,000	-1,226	0,220
Wymiana informacji na czatach	562	359,34	153	353,06	42237,500	-0,341	0,733
Udział w grupach dyskusyjnych	556	351,65	151	362,64	40673,500	-0,600	0,549
Telefonowanie za pomocą Internetu	560	361,79	154	341,89	40716,000	-1,086	0,277
Używanie programów do wymiany plików	559	363,63	156	337,82	40453,500	-1,415	0,157
Ustawienie w przeglądarce opcji dot. bezpieczeństwa	560	358,95	156	356,88	43427,500	-0,114	0,909
Wyszukiwanie pobieranie i instalowanie oprogramowania	560	364,14	157	340,66	41080,000	-1,287	0,198
Kopiowanie, przeniesienie pliku, folderu	572	360,86	162	390,95	42533,500	-1,693	0,090
Kompresowanie plików za pomocą programu	554	361,01	158	340,70	41269,500	-1,121	0,262
Podłączenie lub instalowanie urządzeń	573	372,33	158	343,03	41637,500	-1,591	0,111
Przenoszenie plików między komputerem a innym urządzeniem	564	363,76	164	367,05	45830,000	-0,182	0,855
Zmiana, sprawdzenie ustawień programów	542	348,59	147	331,78	37893,000	-0,936	0,349

* Wyniki wyróżnione kolorem oznaczają zależności istotne statystycznie.

Z – wartość testu U Manna-Whitney'a dla dużych prób (liczebność próby powyżej 30 osób).

Źródło: wyniki badań własnych.

Nauczyciele istotnie częściej wysyłali i odbierali pocztę elektroniczną, wyszukiwali informacje o ofercie edukacyjnej, korzystali z Internetu w celu uzupełnienia wiedzy, natomiast rodzice częściej brali udział w czatach, korzystali z serwisów społecznościowych, wyszukiwali informacje o towarach i usługach, słuchali radia, grali w gry komputerowe, szukali pracy, wysyłając oferty dotyczące zatrudnienia. Pozostałe cele korzystania z mediów przez nauczycieli i rodziców nie różnią się.

Podsumowanie

Nauczyciele bardzo wysoko ocenili swoje umiejętności w zakresie wysyłania wiadomości e-mail z załącznikiem, wyszukiwania informacji w sieci Internet i wysyłania wiadomości SMS, MMS. W obsłudze narzędzi technologii informatycznej mogą liczyć, w znacznym stopniu, na pomoc kolegów z pracy. Jedna trzecia respondentów uczestniczyła w szkoleniach podnoszących sprawność wykorzystywania mediów. Najwięcej osób uczestniczyło w kursach wspomagających pracę dydaktyczną w szkole. Najczęściej badani nauczyciele korzystali z poczty elektronicznej.

Wyniki analiz statystycznych, wykonane na podstawie deklaracji pokazują, że zdecydowaną większość zadań lepiej wykonują nauczyciele pracujący w starszych klasach, chociaż istotnie lepiej (wartość ważna dla populacji nauczycieli województwa mazowieckiego i lubelskiego) posługują się tylko arkuszem kalkulacyjnym, programami do wymiany i do kompresowania plików, istotnie lepiej podłączają czy instalują nowe urządzenia, zmieniają lub sprawdzają ustawienia programów.

Ustalono, że nie ma istotnych różnic w poziomie obsługi komputera nauczycieli mieszkających w mieście i na wsi.

Rodzice bardzo wysoko ocenili swoje kompetencje w zakresie: wysyłania wiadomości SMS, MMS, wyszukiwania informacji w sieci Internet, wysyłania wiadomości e-mail z załącznikiem. W obsłudze narzędzi technologii informatycznej rodzice mogą liczyć głównie na pomoc rodziny (współmałżonek, dzieci). Podobnie, jak nauczyciele badani rodzice najczęściej korzystali z poczty elektronicznej.

Wyniki analiz statystycznych, wykonane na podstawie deklaracji pokazują, że wszystkie zadania lepiej wykonują rodzice, których dzieci uczą się w niższych klasach, z czego ponad połowę zadań wykonują istotnie lepiej (deklaracje). Również rodzice ze środowiska miejskiego istotnie lepiej oceniają swoje kompetencje od rodziców ze środowiska wiejskiego. Nie dotyczy to jedynie umiejętności napisania własnego programu komputerowego i tworzenia stron internetowych.

Nauczyciele istotnie wyżej ocenili swoje umiejętności w zakresie: stworzenia dokumentu tekstowego, uporządkowania dokumentów w folderach i podfolderach, tworzenia prezentacji multimedialnych, wyszukiwania informacji w sieci Internet oraz wysłania wiadomości email z załącznikiem.

Nauczyciele istotnie częściej wykorzystują media do wysyłania i odbierania poczty elektronicznej, wyszukiwania informacji o ofercie edukacyjnej i korzystania z Internetu w celu uzupełnienia wiedzy. Rodzice istotnie częściej biorą udział w czatach, korzystają z serwisów społecznościowych, wyszukują informacje o towarach i usługach, słuchają radia, grają w gry komputerowe, częściej szukają pracy, wysyłając oferty dotyczące zatrudnienia.

Kompetencje i cele wykorzystywania ICT przez nauczycieli i rodziców

Przedstawione w poprzednich rozdziałach analizy pozwoliły na stwierdzenie czy zachodzą zależności i różnice pomiędzy badanymi grupami. Chcąc jednak bliżej przyjrzeć się tym zależnościom i dokonać oceny zależności pomiędzy kompetencjami informatyczno-medialnymi a celem wykorzystywania sieci, czy stosowanymi formami współpracy, należy zastosować bardziej opisową i eksploracyjną metodę analizy danych jakościowych. Dlatego też zastosowano analizę korespondencji, metodę należącą do wielowymiarowych metod badania współwystępowania kategorii zmiennych lub obiektów mierzonych na skali nominalnej. Pozwala ona także na obrazowanie graficzne współwystępowania kategorii zmiennych, zależności pomiędzy zmiennymi nominalnymi. Zastosowanie tej metody pozwoliło na uzupełnieniu danych uzyskanych poprzez zastosowanie innych narzędzi statystycznych.

„Ważną różnicą pomiędzy analizą korespondencji a standardowymi narzędziami analizy statystycznej, jest to, iż nie jest to technika confirmacyjna, która ma na celu potwierdzić lub sfalsyfikować hipotezy, lecz raczej metoda «odkrywcza» (eksploracyjna), która dąży do wykrycia związków i prezentacji struktury danych. Można ją traktować jako «okno na dane», pozwalające badaczowi na łatwiejszy dostęp do wyników numerycznych, ułatwiający wysuwanie hipotez, które następnie będą weryfikowane za pomocą bardziej formalnych technik w czasie dalszych etapów badania” (Greenacre, 1992, s. 97–117, za: Szymański, br.).

Najczęstszą stosowaną metodą do przedstawienia uzyskanych wyników z analizy korespondencji jest obrazowanie graficzne danych w przestrzeni K -wymiarowej. W opisywanych badaniach wyniki prezentowane są w przestrzeni dwuwymiarowej, a chcąc dokonać ich interpretacji, należy wziąć pod uwagę następujące elementy:

- położenie punktu (opisującego daną kategorię cechy) względem centrum rzutowania (punktu 0.0);
- położenie punktu względem innych punktów opisujących poszczególne kategorie należące do tej samej cechy;
- położenie punktu względem innego punktu opisującego kategorię, w tym przypadku drugiej, cechy (Stanimir, 2008).

Przedstawienie wyników w układzie współrzędnych pozwoliło na wskazanie grup punktów leżących najbliżej siebie, czyli wyłonienie kategorii powiązanych.

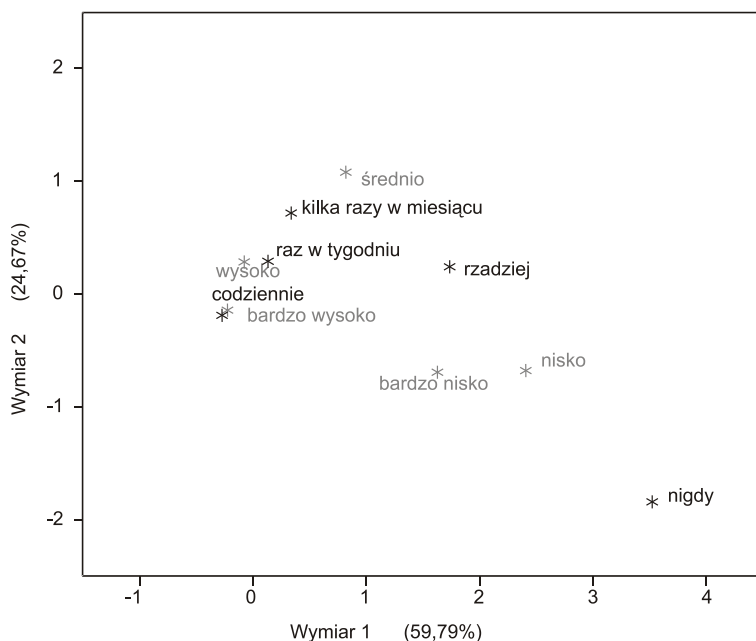
Związki i struktura kompetencji informatyczno-medialnych i celów wykorzystania ICT

Analizę korespondencji zastosowano m.in. do oceny zależności pomiędzy najwyższymi ocenianymi kompetencjami informatyczno-medialnymi, a celami wykorzystywania ICT w życiu codziennym.

Nauczyciele

Wśród odpowiedzi najczęściej wskazywanych przez nauczycieli jako cel użytkowania ICT w życiu codziennym znalazło się wysyłanie i odbieranie poczty elektronicznej. Cel ten zestawiono z kilkoma najwyższymi ocenianymi kompetencjami informatyczno-medialnymi.

Jako pierwszą przeprowadzono analizę dwóch cech, a mianowicie najwyższą ocenianą przez nauczycieli kompetencję w zakresie wysyłania wiadomości e-mail z załącznikiem z najwyższym ocenianym przez nauczycieli celem użytkowania narzędzi ICT w życiu codziennym, tj. wysyłaniem i odbieraniem poczty elektronicznej.

Wykres 1. Analiza korespondencji, kompetencji nauczycieli w zakresie wysyłania wiadomości e-mail z załącznikiem a wysyłaniem i odbieraniem poczty

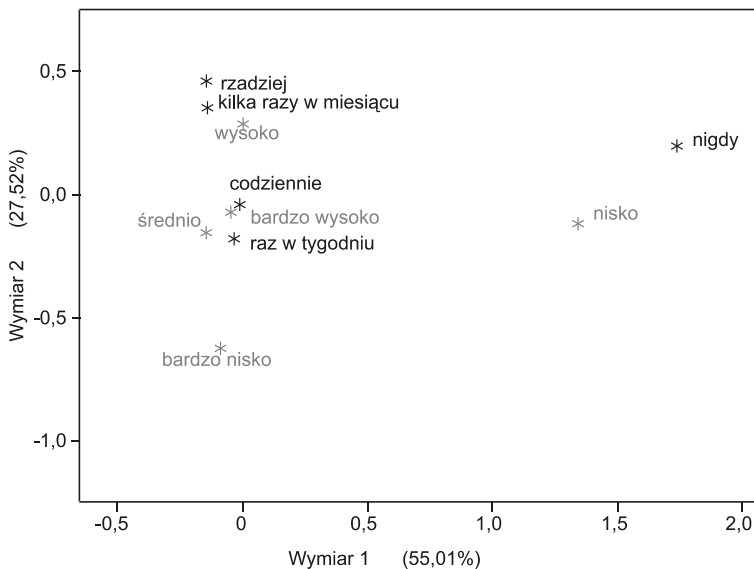
Źródło: wyniki badań własnych.

Wyniki zastosowanej analizy przedstawia Wykres 1. W przestrzeni dwuwymiarowej (Wymiar 1, Wymiar 2) odwzorowano ponad 84% inercji. Analiza po-

równawcza kompetencji wysyłania wiadomości e-mail z załącznikiem a wysyłaniem i odbieraniem poczty w celach prywatnych, wykazała, że typowi nauczyciele (pkt 0.0) oceniają swoje kompetencje w tym zakresie bardzo wysoko i wysoko oraz wykorzystują sieć codziennie albo co najmniej raz w tygodniu do korespondencji elektronicznej. Kolejną grupę stanowią nauczyciele oceniający swoje kompetencje na średnim poziomie i wykorzystujący sieć do wysyłania poczty kilka razy w miesiącu. Badani, którzy ocenili swoje kompetencje nisko albo bardzo nisko, są grupą pedagogów, którzy rzadziej niż kilka razy w miesiącu wysyłający pocztę elektroniczną. Odstająca grupą są nauczyciele, którzy nigdy nie wykorzystują sieci do wysyłania poczty elektronicznej.

Kolejnym interesującym zagadnieniem było zbadanie współwystępowania dwóch cech tj. kompetencji w zakresie wysyłania i odbierania poczty oraz celu użytkowania narzędzi ICT w życiu codziennym tj. wysyłania wiadomości SMS i MMS.

Wykres 2. Analiza korespondencji, kompetencji nauczycieli w zakresie wysyłania wiadomości e-mail z załącznikiem a wysyłaniem i odbieraniem wiadomości SMS i MMS

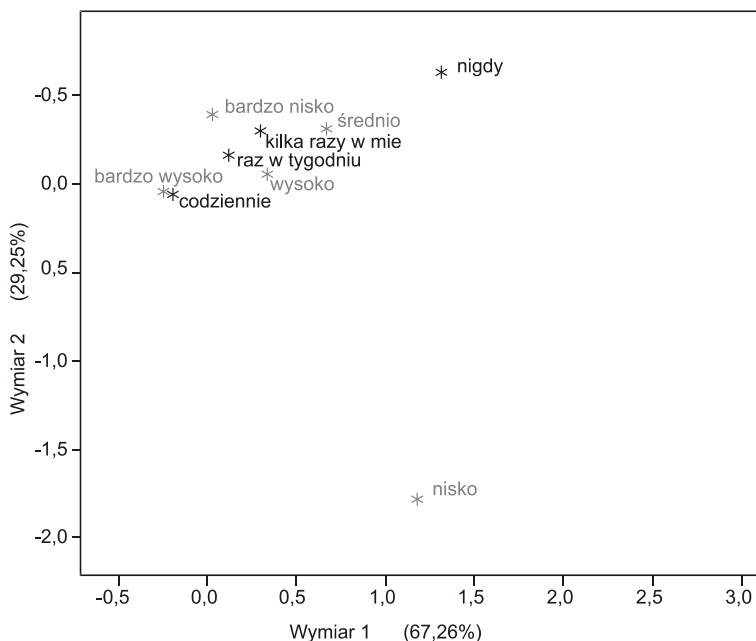
Źródło: wyniki badań własnych.

Dwa wymiary pozwalają na wyjaśnienie ponad 86% inercji. Wykres 2 pokazuje, że w zasadzie w tym przypadku można wyszczególnić tylko jedną specyficzną (odstającą) grupę nauczycieli, którzy ocenili swoje kompetencje w wysłaniu SMS, MMS nisko i nigdy nie wykorzystują sieci do wysyłania poczty elektronicznej.

W następnej kolejności przeprowadzona analiza dotycząca cechy dotyczącej kompetencji wyszukiwania informacji w sieci Internet oraz cechy odnoszącej się do celu korzystania z ICT w życiu prywatnym tj. wysyłania i odbierania korespondencji elektronicznej. Wykonane analizy pozwalają na wyjaśnienie ponad 96% inercji, których graficzna prezentacja zamieszczona jest na Wykresie 3.

Z przeprowadzonych badań wynika, że typowi nauczyciele oceniają swoje kompetencje w wyszukiwaniu informacji w sieci wysoko oraz codziennie wykorzystują sieć do wysyłania i odbierania poczty elektronicznej.

Zauważalna jest niekonsekwencja w ich ocenie. Odstaje grupa nauczycieli, którzy ocenili swoje kompetencje nisko i rzadko lub nigdy nie wykorzystują sieci do korespondencji elektronicznej.

Wykres 3. Analiza korespondencji, kompetencji nauczycieli w zakresie wyszukiwania informacji w sieci Internet a wysyłaniem i odbieraniem poczty elektronicznej

Źródło: wyniki badań własnych.

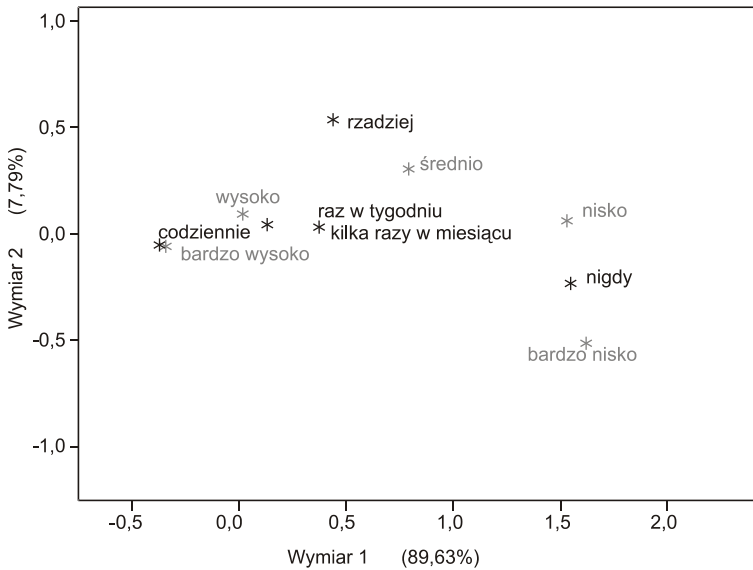
Rodzice

Kolejnym interesującym problemem było zbadanie współwystępowania zależności w grupie badanych rodziców pomiędzy najwyższymi ocenianymi kompetencjami informatyczno-medialnymi (Mediana = 5) i celem użytkowania narzędzi ICT w życiu codziennym (Mediana = 5).

Najwyższymi ocenianymi kompetencjami informatyczno-medialnymi były: wysyłanie wiadomości SMS, wysyłanie wiadomości MMS, wysyłanie wiadomości e-mail z załącznikiem oraz wyszukiwanie informacji w sieci Internet. Wśród najczęściej wskazywanych celów wykorzystywania narzędzi ICT w życiu prywatnym był jeden cel, tj. wysyłanie i odbieranie poczty elektronicznej.

W pierwszej kolejności poddano analizie korespondencji kompetencje – wysyłania wiadomości SMS oraz cel – wysyłanie i dobieranie poczty elektronicznej. Wyniki uzyskanej analizy, umożliwiające wyjaśnienie ponad 97% inercji przedstawia Wykres 4. Został zachowany charakter porządkowy zmiennych. Typowi rodzice

ocenili wysoko i bardzo wysoko kompetencje wysyłania SMS-ów a pocztę elektroniczną użytkują codziennie. Skrajny profil to rodzice, którzy ocenili bardzo nisko i nisko kompetencje w zakresie wysyłania SMS-ów i nigdy nie wysyłali e-maili.

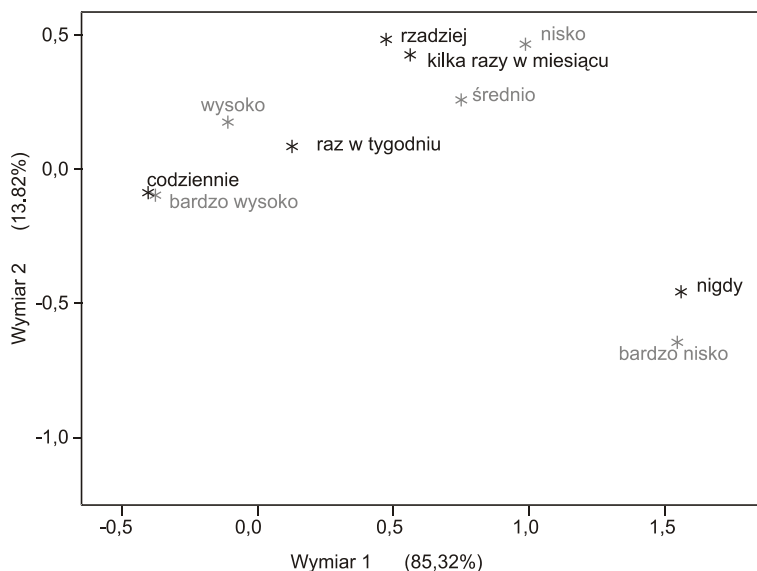

Wykres 4. Analiza korespondencji, kompetencji rodziców w zakresie wysyłania wiadomości SMS a wysyłaniem i odbieraniem poczty elektronicznej

Źródło: wyniki badań własnych.

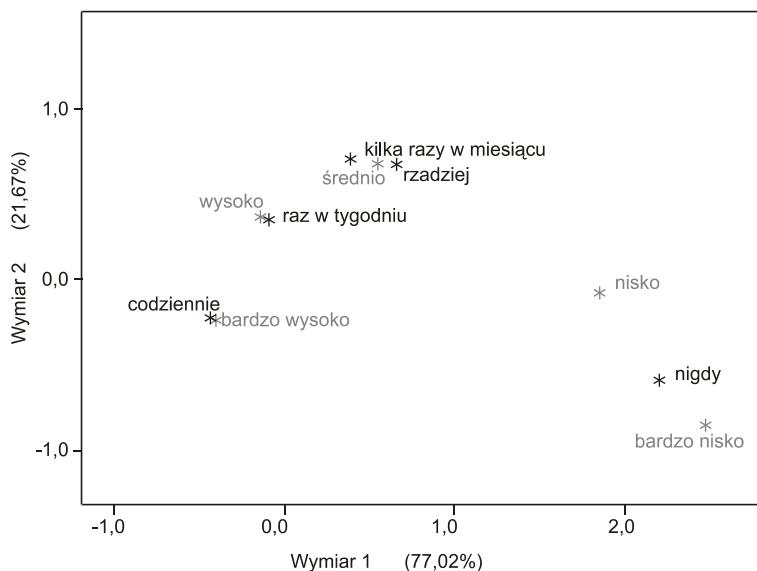
W dalszej kolejności dokonano analizy następnej wysoko ocenianej kompetencji tj. wysyłania wiadomości MMS i tego samego celu użytkowania narzędzi ICT w życiu prywatnym, tj. wysyłania i odbierania poczty elektronicznej. Uzyskane wyniki przedstawia Wykres 5.

W przypadku analizy tych dwóch kategorii cech wyraźnie widoczne są trzy grupy zachowań wśród rodziców. Pierwsza grupa najbardziej typowa (najbliżej 0,0) oceniająca wysyłanie MMS-ów wysoko i bardzo wysoko oraz codziennie wysyłająca pocztę elektroniczną albo co najmniej raz w tygodniu. Druga grupa rodziców, to ci, którzy oceniają swoje kompetencje średnio lub nisko oraz wysyłają pocztę elektroniczną kilka razy w miesiącu lub rzadziej. Wyraźnie odstaje trzecia grupa rodziców, którzy bardzo nisko ocenili swoje kompetencje i nigdy nie wysyłają poczty.

Wykres 5. Analiza korespondencji, kompetencji rodziców w zakresie wysyłania wiadomości MMS a wysyłaniem i odbieraniem poczty elektronicznej

Źródło: wyniki badań własnych.

Wykres 6. Analiza korespondencji, kompetencji rodziców w zakresie wysyłania wiadomości e-mail z załącznikiem a wysyłaniem i odbieraniem poczty elektronicznej

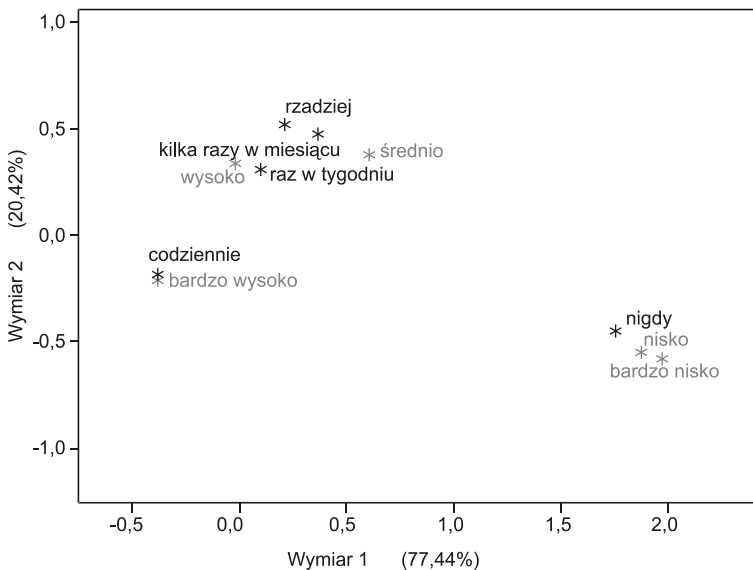
Źródło: wyniki badań własnych.

W kolejnym kroku poddano analizie korespondencji cel użytkowania ICT w życiu prywatnym (wysyłaniem i odbieraniem poczty elektronicznej) z wysyłaniem wiadomości e-mail z załącznikiem. Wyraźnie zarysowały się cztery grupy respon-

dentów. Uzyskane wyniki obrazuje Wykres 6. Procent inercji całkowitej w przestrzeni dwuwymiarowej wynosi ponad 98%.

Pierwszą grupę stanowią rodzice bardzo wysoko oceniający biegłość wysyłania wiadomości e-mail z załącznikiem. I czynność ta jest codziennym elementem ich życia. Druga grupa respondentów także dość wysoko ocenia, niemniej już nieco rzadziej korzystanie z poczty elektronicznej – co najmniej raz w tygodniu. Trzecią grupę badanych stanowią rodzice, którzy swoje kompetencje wysyłania listów elektronicznych z załącznikiem ocenili na średnim poziomie oraz nie odczuwają codziennej potrzeby obsługi takiej poczty, lecz z reguły robią to kilka razy w miesiącu. Czwarta grupa rodziców oceniająca swoje kompetencje nisko lub wręcz bardzo nisko w ogóle nie wysyła wiadomości e-mail.

Ostatnimi zestawionymi kompetencjami z celem obsługi narzędzi ICT w życiu osobistym było wyszukiwanie informacji w Internecie. Analiza korespondencji podobnie, jak w poprzednich sytuacjach, także i tu pozwoliła na wyrażenie trzech grup rodziców (Wykres 7), a całkowity procent inercji w przestrzeni dwuwymiarowej wynosi prawie 98%.

Wykres 7. Analiza korespondencji, kompetencji rodziców w zakresie wyszukiwania informacji w sieci Internet a wysyłaniem i odbieraniem poczty elektronicznej

Źródło: wyniki badań własnych.

Pierwszą grupę stanowią typowi rodzice, którzy bardzo wysoko oceniają swoje kompetencje informatyczno-medialne w zakresie przeszukiwania zasobów Internetu w poszukiwaniu różnego rodzaju informacji, a obsługa poczty elektronicznej jest dla nich codziennością. Druga grupa rodziców, która nieco niżej od poprzedniej ocenia swoje kompetencje dotarcia do informacji w sieci również o wiele rzadziej korzysta z poczty elektronicznej. Wysokie i średnie kompetencje w zakresie

wyszukiwaniu informacji w sieci Internet powiązane są z częstościami użytkowania poczty, takimi jak rzadziej, raz w tygodniu, kilka razy w miesiącu. W bardzo dużej odległości leży grupa rodziców, którzy nigdy nie wysyłają poczty, a kompetencje w zakresie wykorzystania sieci do szukania informacji oceniają nisko i bardzo nisko.

Związki i struktura kompetencji informatyczno-medialnych i wykorzystania ICT w kontaktach nauczycieli i rodziców

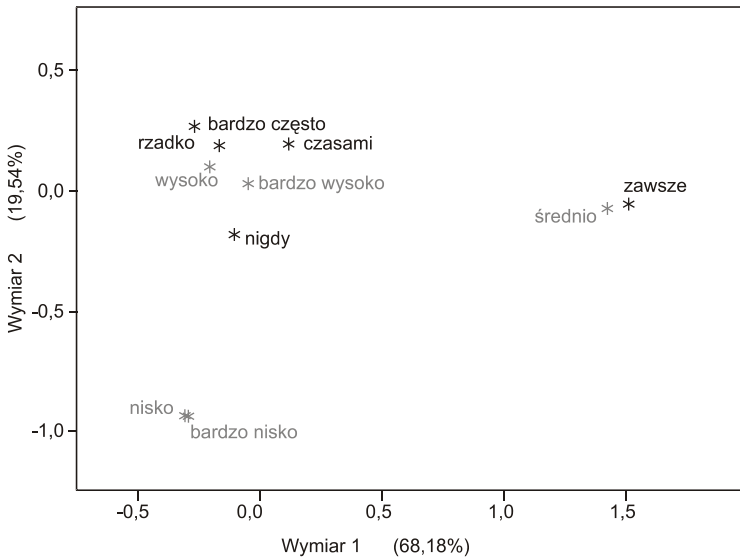
W prezentowanych badaniach skupiono się głównie na kompetencjach informatyczno-medialnych respondentów i wytypowano kategorie cech, których Mediana = 5. Następnie zestawiono je z analogicznymi kategoriami odpowiedzi w poszczególnych pytaniach zadanych nauczycielom. Nieznajomość ICT mocno ogranicza ich wykorzystywanie w czynnościach dnia codziennego, jak i jednej z form kontaktów i współpracy środowisk szkolnych i rodzinnych.

Nauczyciele

Wytypowawszy najwyżej ocenianą kompetencję przez nauczycieli w zakresie wykorzystania ICT, tj. wysyłanie i odbieranie poczty elektronicznej z załącznikiem oraz wysyłanie wiadomości SMS i MMS, dokonano analizy korespondencji tych cech z analogicznymi kategoriami odpowiedzi w poszczególnych pytaniach w celu oceny zależności tych kompetencji, a wykorzystywaniem ich do wymiany informacji między nauczycielami a rodzicami.

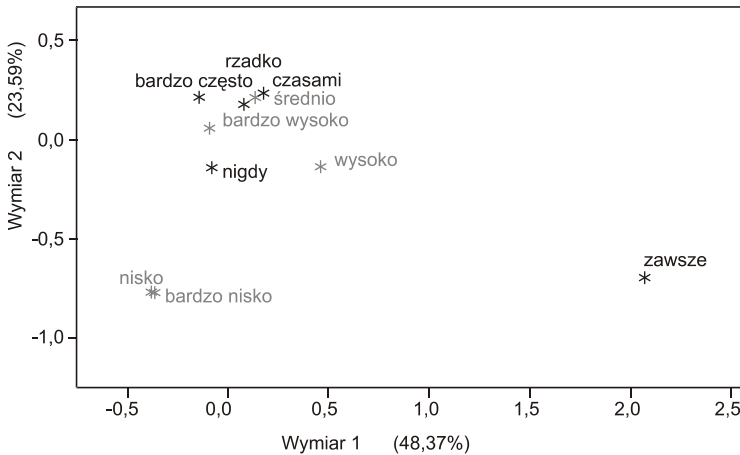
Jako pierwszą przeprowadzono analizę wysyłania wiadomości e-mail z załącznikiem z korespondencją elektroniczną pomiędzy nauczycielami i rodzicami w celu przekazania informacji o sukcesach uczniów. Dokonane analizy pozwalają na odzworowanie ponad 87% inercji (Wykres 8).

Typowi nauczyciele to osoby oceniające swoje kompetencje w zakresie wysyłania wiadomości e-mail bardzo wysoko oraz wysoko, ale również nisko i bardzo nisko a korzystający z tej formy przekazu od nigdy do bardzo często. Nie widać wyraźnego zróżnicowania w tej grupie nauczycieli. Zupełnie inną, wyróżniającą się grupę stanowią pedagodzy, którzy ocenili swoje kompetencje w zakresie wysyłania e-maili na średnim poziomie, ale zawsze korzystają z tego sposobu przekazu informacji o postępach, sukcesach czy osiągnięciach ucznia.

Wykres 8. Analiza korespondencji, kompetencji nauczycieli w zakresie wysyłania wiadomości e-mail z załącznikiem a korespondencją elektroniczną prowadzoną w celu przekazania informacji o postępach ucznia

Źródło: wyniki badań własnych.

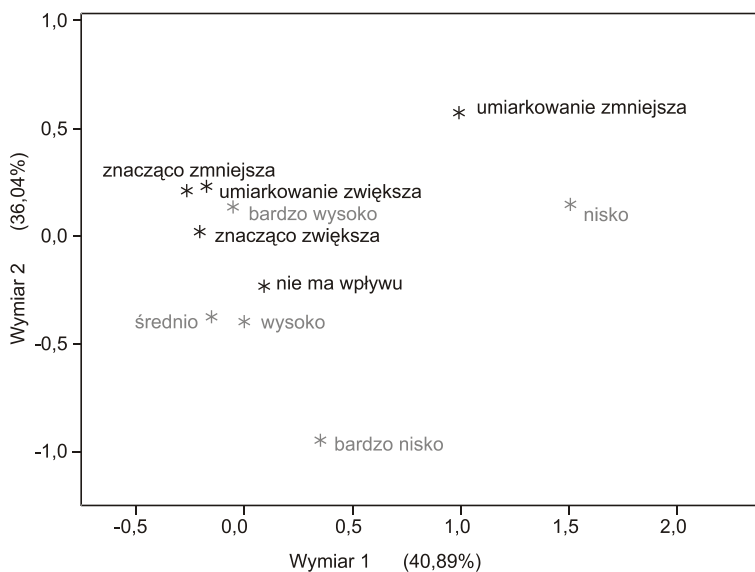
Wykres 9. Analiza korespondencji, kompetencji nauczycieli w zakresie wysyłania wiadomości e-mail z załącznikiem a korespondencją elektroniczną prowadzoną w celu przekazania informacji o problemach ucznia

Źródło: wyniki badań własnych.

Kolejną cechą zestawioną z wysyłaniem wiadomości e-mail była korespondencja elektroniczna prowadzona w celu przekazywania informacji o problemach dotyczących ucznia. Jak pokazują wyniki analizy korespondencji zaprezentowane na Wykresie 9 odwzorowujące prawie 82% inercji, specyficzną grupę nauczycieli sta-

nowią osoby, które zawsze za pomocą wiadomości e-maila przekazują informację o problemach z uczniem. Pozostała grupa nie wyróżnia się specyficznym profilem.

Dokonano także oceny zależności pomiędzy kompetencjami w zakresie wysyłania wiadomości e-mail z załącznikiem, a wpływem wykorzystywania ICT (poczty elektronicznej) na częstość kontaktów pomiędzy nauczycielami i rodzicami. Wyniki zastosowanej analizy korespondencji przedstawia Wykres 10. W przestrzeni dwuwymiarowej odwzorowano prawie 77% inercji. Analiza porównawcza dwóch cech pozwoliła wyróżnić profil nauczycieli, którzy oceniają swoje kompetencje wysyłania wiadomości e-mail raczej nisko, a zarazem uważają, że ta forma wymiany informacji raczej zmniejsza częstość kontaktów z rodzicami.

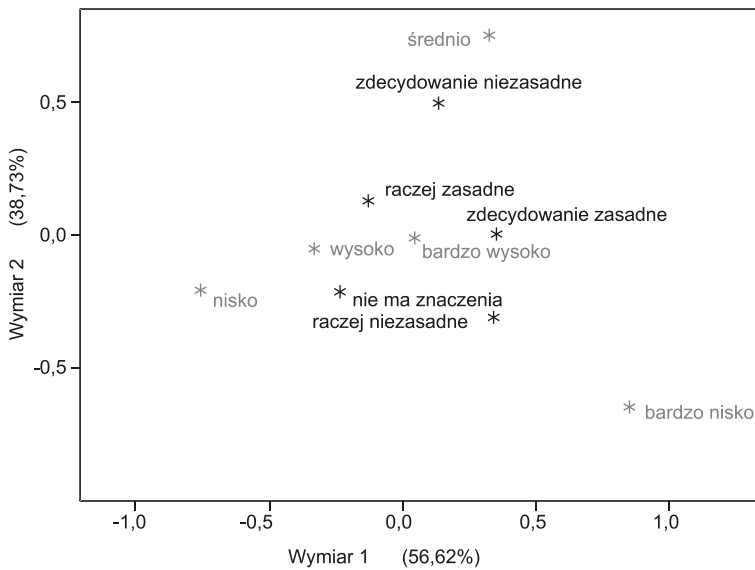

Wykres 10. Analiza korespondencji, kompetencji nauczycieli w zakresie wysyłania wiadomości e-mail z załącznikiem a wpływ zastosowanej formy kontaktów na jej częstość

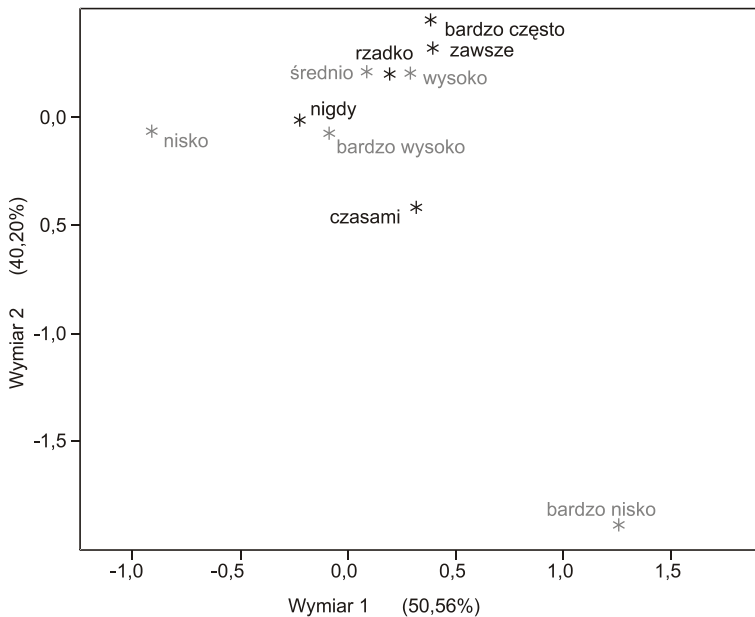
Źródło: wyniki badań własnych.

W badaniach poproszono także nauczycieli o ocenę zasadności wykorzystania ICT w kontaktach nauczyciele-rodzice. Analiza dwóch kategorii cech, tj. kompetencji w zakresie wysyłania wiadomości e-mail z załącznikiem i zasadności wykorzystania tej formy współpracy w kontaktach nauczyciele-rodzice, pozwoliła na wyjaśnienie ponad 95% inercji. Typowi nauczyciele oceniają swoje kompetencje w zakresie wysyłania wiadomości e-mail z załącznikiem wysoko i bardzo wysoko oraz uważają wykorzystanie takiej formy współpracy za raczej zasadne lub bez znaczenia. Nauczyciele, którzy oceniają średnio biegłość obsługi poczty elektronicznej, uważają, że taka forma współpracy jest zdecydowanie zasadna, ale również raczej niezasadna, więc profil nie jest jednoznaczny. Oddzielną grupę stanowią nauczyciele oceniający swoje kompetencje nisko lub bardzo nisko (Wykres 11).

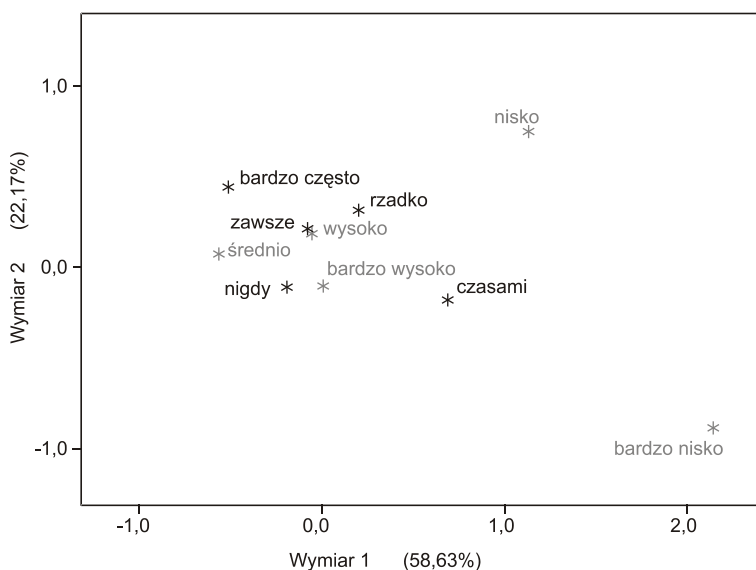
Wykres 11. Analiza korespondencji, kompetencji nauczycieli w zakresie wysyłania wiadomości e-mail z załącznikiem a zasadność tej formy współpracy w kontaktach rodzice-nauczyciele
Źródło: wyniki badań własnych.

Wykres 12. Analiza korespondencji, kompetencji nauczycieli w zakresie wysyłania wiadomości SMS i MMS a wykorzystaniem tej formy korespondencji do informowania o postępach i sukcesach uczniów
Źródło: wyniki badań własnych.

Kolejnym interesującym zagadnieniem była ocena zależności pomiędzy wysyłaniem wiadomości SMS i MMS, a ich zastosowaniem w kontaktach rodzice–nauczyciele.

Wyniki analizy korespondencji kategorii cechy kompetencje w zakresie wysyłania wiadomości SMS i MMS i cechy wykorzystywania tego typu wiadomości w informowaniu rodziców o sukcesach ucznia pozwalają na wyjaśnienie prawie 91% inercji. W uzyskanych badaniach nie widać wyraźnych prawidłowości. Niemniej jednak na tle całej grupy wyróżnia się grupa nauczycieli oceniających swoje kompetencje wysyłania SMS nisko lub bardzo nisko (Wykres 12).

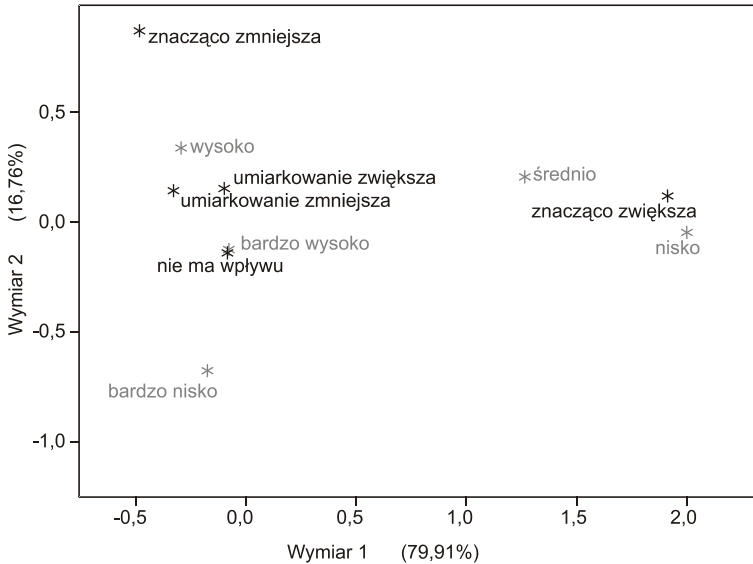

Wykres 13. Analiza korespondencji kompetencji nauczycieli w zakresie wysyłania wiadomości SMS i MMS a wykorzystaniem tej formy korespondencji do informowania o problemach uczniów
Źródło: wyniki badań własnych.

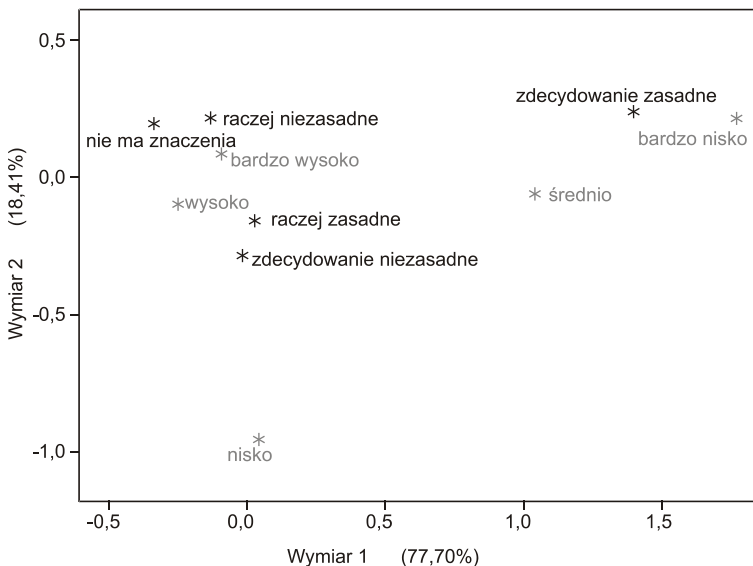
Podobnie, jak w przypadku wykorzystania SMS-ów do informowania o sukcesach dziecka, tak i w przypadku zastosowania tych narzędzi do informowania o problemach i kłopotach uczniów nie zauważono wyraźnych prawidłowości i zależności. Jak obrazuje uzyskane wyniki Wykres 13, jedyną wyróżniającą się grupą, są nauczyciele, którzy oceniają swoje kompetencje w zakresie wysyłania wiadomości SMS bardzo nisko. Uzyskany rozkład pozwala na wyjaśnienie prawie 91% inercji.

Warto zwrócić uwagę na fakt, że nauczyciele, którzy oceniają swoje kompetencje w zakresie obsługi krótkich wiadomości tekstowych (SMS) średnio lub nisko uważają, że taka forma wymiany informacji znacząco zwiększa częstość kontaktów z rodzicami. Niemniej jednak typowi nauczyciele oceniają swoje kompetencje wysoko i bardzo wysoko, a zarazem wpływ tej formy wymiany informacji na częstość kontaktów pomiędzy szkołą a domem rodzinnym ucznia oceniają jako umiarkowanie zwiększający lub zmniejszający lub też pozostający bez wpływu. Wyróżnia się

również znacząca grupa nauczycieli którzy oceniają swoje kompetencje bardzo nisko (Wykres 14). Uzyskany rozkład pozwala na wyjaśnienie prawie 97% inercji.

Wykres 14. Analiza korespondencji, kompetencji nauczycieli w zakresie wysyłania wiadomości SMS i MMS a wykorzystaniem tej formy korespondencji do informowania o problemach uczniów
Źródło: wyniki badań własnych.

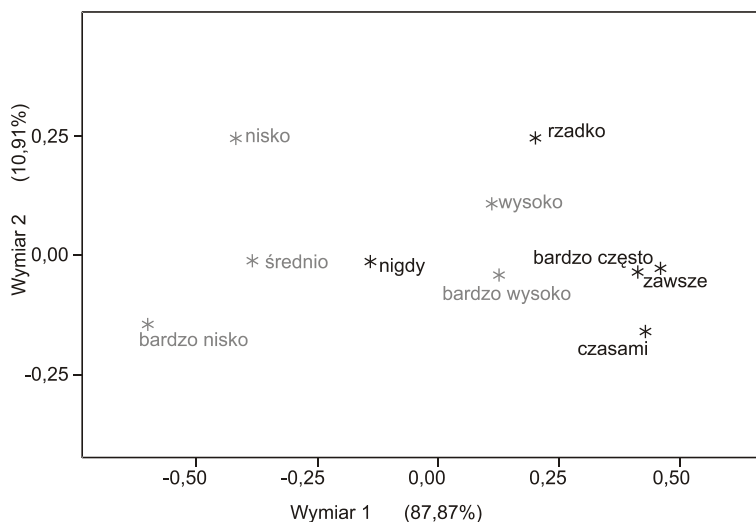
Wykres 15. Analiza korespondencji, kompetencji nauczycieli w zakresie wysyłania wiadomości SMS i MMS a zasadność wykorzystania tej formy korespondencji w kontaktach rodzice-nauczyciele
Źródło: wyniki badań własnych.

Z kolei analizując kompetencje w zakresie wysyłania i odbierania SMS-ów SMS a zasadności takiej formy kontaktów, zauważamy wyraźną polaryzację profilu. Nauczyciele oceniający nisko biegłość wysyłania i odbierania SMS-ów uważają taką formę za zdecydowanie zasadną. Wśród pozostałych kategorii nie widać wyraźnych różnic (Wykres 15). Uzyskany rozkład pozwala na wyjaśnienie ponad 96% inercji.

Rodzice

Wśród cech analizowanych w grupie rodziców w obrębie pytania dotyczącego kompetencji informatyczno-medialnych znalazły się dwie kategorie odpowiedzi, tj. wysyłanie wiadomości e-mail z załącznikiem oraz wiadomości SMS. Cechy te zestawiono z analogicznymi kategoriami odpowiedzi w pytaniach ankiety.

Ocena zależności współwystępowania dwóch cech, tj. kompetencji w zakresie wysyłania wiadomości e-mail z załącznikiem oraz wykorzystywania tej formy kontaktów z nauczycielem przez rodziców w kwestiach związanych z ich dziećmi, wykazała, że najbardziej typowi rodzice to osoby, które oceniają swoją biegłość wysyłania e-mail wysoko i bardzo wysoko. Na lewo od centroidu leżą punkty oceny: *nisko*, *średnio* i *bardzo nisko* oraz korespondencji: *nigdy*. Natomiast pozostałe punkty leżą na prawo od centroidu. Widać więc dwa typy zachowań wśród grupy rodziców (Wykres 16). Uzyskany rozkład pozwala na wyjaśnienie ponad 98% inercji.

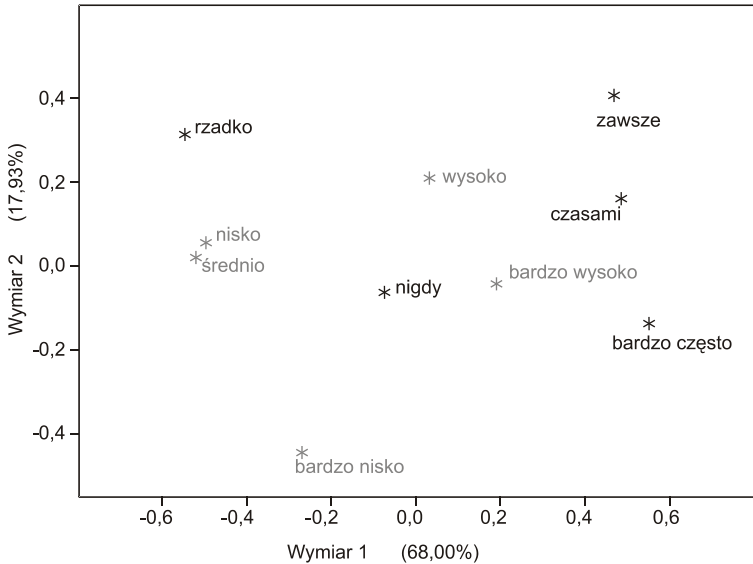

Wykres 16. Analiza korespondencji, kompetencji rodziców w zakresie wysyłania wiadomości e-mail a wykorzystanie tego narzędzia jako sposobu kontaktu z nauczycielem

Źródło: wyniki badań własnych.

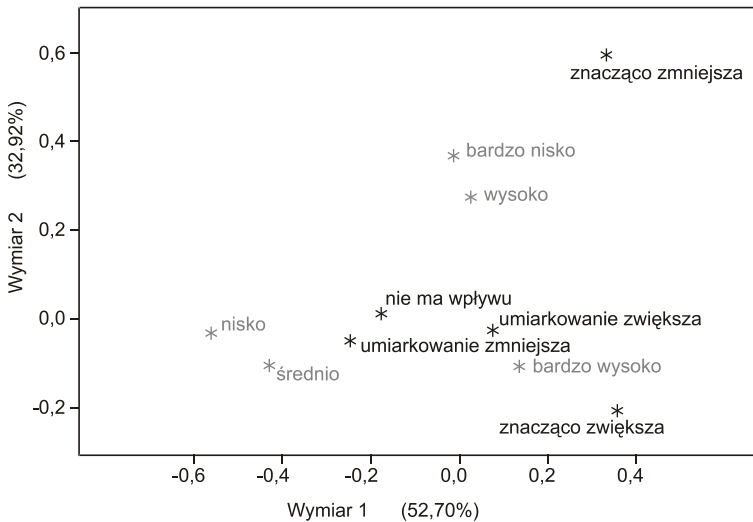
Bardzo podobną sytuację uzyskano analizując kompetencje w zakresie obsługi poczty elektronicznej oraz uczestnictwa rodziców w tej formie kontaktów ze szkołą. Wyróżnić można dwa typy zachowań rodziców. Na prawo od centroidu, czyli od najbardziej typowych zachowań leżą punkty *wysoko* i *bardzo wysoko* oraz *zawsze*, *czasa-*

mi, bardzo często. Na lewo natomiast punkty: rzadko, nigdy, nisko, bardzo nisko i średnio (Wykres 17). Uzyskany rozkład pozwala na wyjaśnienie prawie 86% inercji.

Wykres 17. Analiza korespondencji, kompetencji rodziców w zakresie wysyłania wiadomości e-mail a uczestnictwo w tego typu kontaktach z nauczycielem

Źródło: wyniki badań własnych.

Wykres 18. Analiza korespondencji, kompetencji rodziców w zakresie wysyłania wiadomości e-mail a uczestnictwo w tego typu kontaktach z nauczycielem

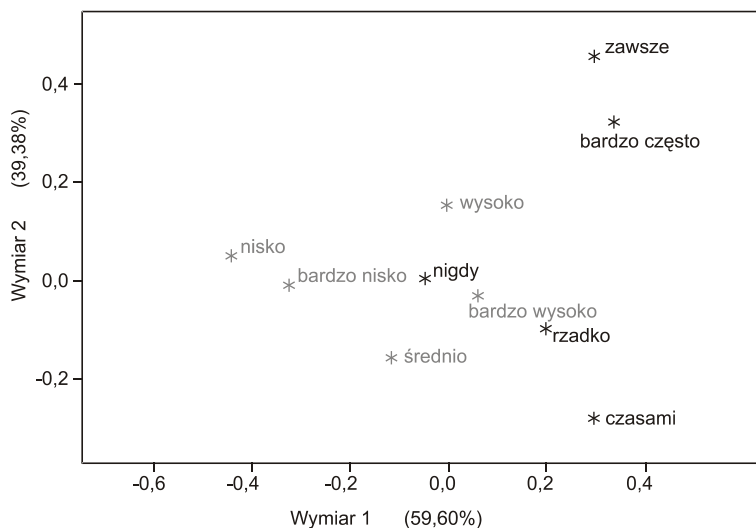
Źródło: wyniki badań własnych.

Kolejną cechą zestawioną z kompetencjami w zakresie wysyłania wiadomości e-mail było wykorzystanie tej formy współpracy w kontaktach rodzice-nauczyciele na ocenę częstości kontaktów. Analiza korespondencji pozwoliła wyróżnić

dwa profile, z wyjątkiem punktu *znacząco zmniejsza*, który nie zachowuje grupowania. Na prawo od centroidu leżą takie punkty jak ocena: *wysoko* i *bardzo wysoko* oraz wpływ: *umiarkowanie* i *znacząco zwiększa*. Natomiast na lewo od centroidu mamy rodziców, którzy oceniają swoje kompetencje nisko i średnio, ale uważają, że taka forma współpracy nie ma wpływu lub umiarkowanie zmniejsza częstość kontaktów ze szkołą (Wykres 18). Uzyskany rozkład pozwala na wyjaśnienie prawie 86% inercji.

Zbadano także współwystępowanie zależności pomiędzy kompetencjami w zakresie obsługi krótkich, mobilnych wiadomości tekstowych (SMS) z kategoriami odpowiedzi powiązаныmi z tymi kompetencjami w pytaniach ankiety.

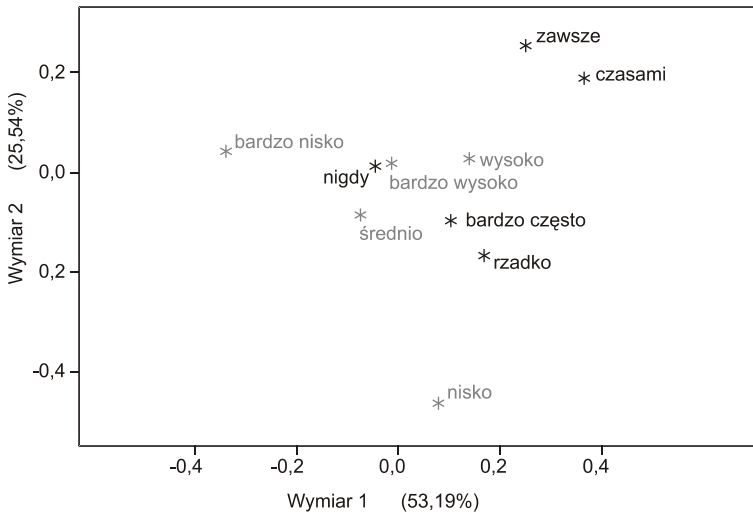
Najbardziej typowymi rodzicami są osoby, które oceniają swoją biegłość wysyłania wiadomości SMS wysoko i bardzo wysoko. Na lewo od centroidu leżą punkty ocena: *nisko*, *średnio* i *bardzo nisko* oraz korespondencja: *nigdy*. Natomiast pozostałe punkty leżą na prawo od centroidu. Widać więc dwa typy zachowań (Wykres 19). Uzyskany rozkład pozwala na wyjaśnienie prawie 99% inercji.

Wykres 19. Analiza korespondencji, kompetencji rodziców w zakresie wysyłania wiadomości SMS a wykorzystanie tej formy kontaktów z nauczycielem

Źródło: wyniki badań własnych.

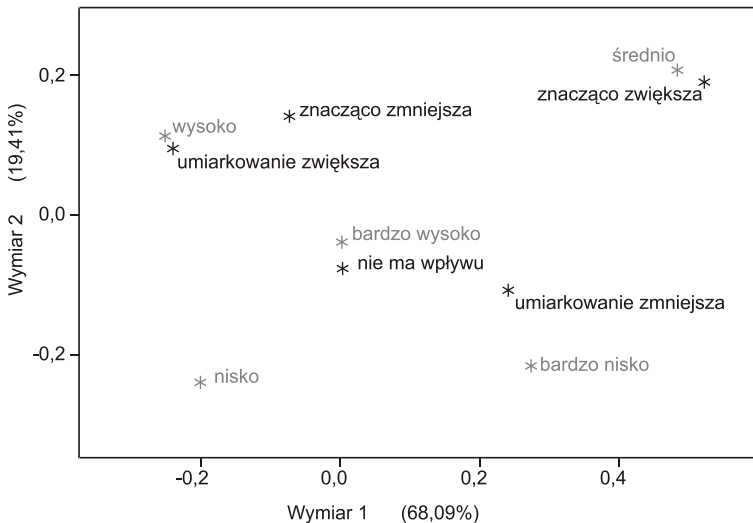
Z kolei w przypadku analizy kompetencji obsługi krótkich, mobilnych wiadomości tekstowych wraz z uczestnictwem rodziców w tego typu kontaktach z nauczycielem nie dostrzeżono wyraźnej prawidłowości. Zaobserwowano brak zachowania kolejności w kategoriach zmiennych (Wykres 20). Uzyskany rozkład wyjaśnia niespełna 79% inercji.

Wykres 20. Analiza korespondencji, kompetencji rodziców w zakresie wysyłania wiadomości SMS a uczestnictwo w tej formie kontaktów z nauczycielem

Źródło: wyniki badań własnych.

Podobną sytuację obserwujemy w analizie korespondencji cech kompetencji w wysyłaniu wiadomości SMS a wpływu tej formy kontaktów na częstość kontaktów z nauczycielem. W uzyskanych wynikach nie ma wyraźnej prawidłowości oraz nie została zachowana kolejność w kategoriach zmiennych (Wykres 21).

Wykres 21. Analiza korespondencji, kompetencji rodziców w zakresie wysyłania wiadomości SMS a wpływ wykorzystania wiadomości SMS na częstość kontaktów z nauczycielem

Źródło: wyniki badań własnych.

Związki i struktura użytkowania ICT w życiu codziennym a wykorzystanie ICT w kontaktach nauczycieli i rodziców

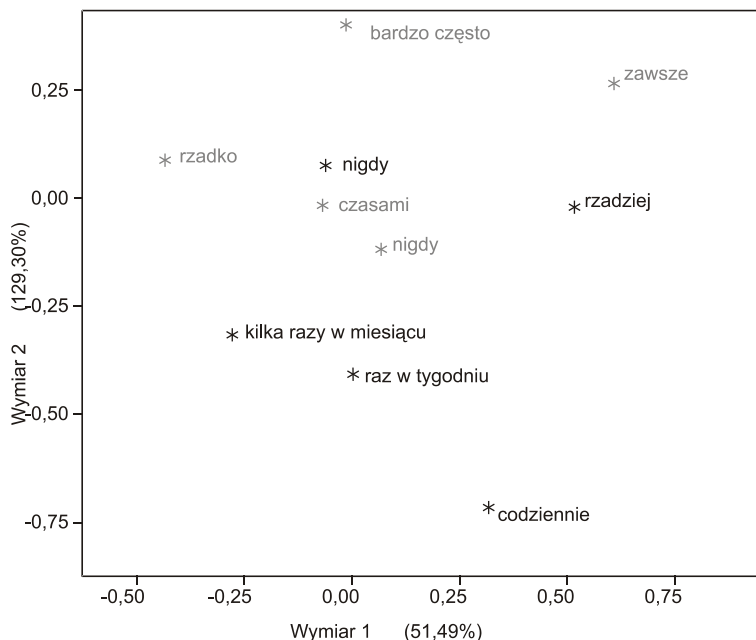
Kolejnymi cechami, które zostały wzięte pod uwagę przy analizie korespondencji, były cechy kategorii odpowiedzi dotyczących wykorzystywania Internetu w sprawach prywatnych oraz analogiczne cechy, kategorie odpowiedzi w poszczególnych pytaniach.

Nauczyciele

Wśród grupy nauczycieli cechami, które zostały wzięte pod uwagę do oceny zależności, było wysyłanie i odbieranie poczty elektronicznej przez respondentów.

Jako pierwszym badanym zagadnieniem było zbadanie współwystępowania dwóch cech, tj. użytkowania korespondencji elektronicznej w życiu prywatnym oraz wykorzystywania jej do informowania rodziców o postępach uczniów.

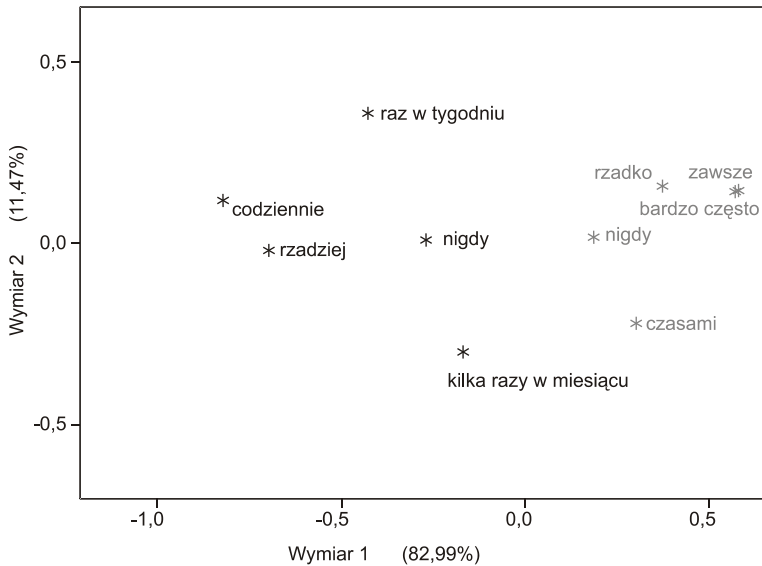
Nauczyciele, którzy korzystają z Internetu do wysyłania poczty rzadziej niż kilka razy w miesiącu, zawsze używają tej formy przekazu informacji o postępach ucznia. Rozkład tej zależności nie jest jednoznaczny (Wykres 22).

Wykres 22. Analiza korespondencji, wykorzystywanie korespondencji elektronicznej w sprawach prywatnych a informowanie rodziców o sukcesach uczniów

Źródło: wyniki badań własnych.

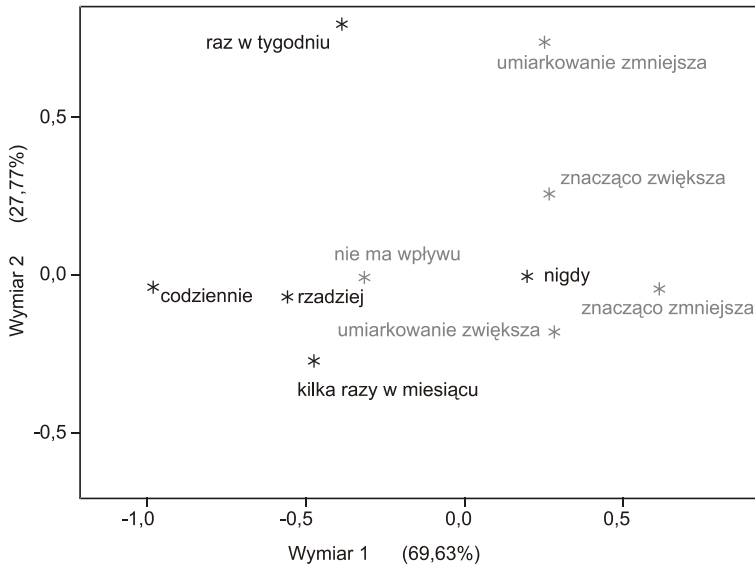

Wykres 23. Analiza korespondencji, wykorzystywanie korespondencji elektronicznej w sprawach prywatnych a informowanie rodziców o problemach uczniów

Źródło: wyniki badań własnych.

Zastosowanie analizy korespondencji do oceny zależności pomiędzy użytkowaniem poczty elektronicznej w życiu prywatnym, a wykorzystanie jej do informowania rodziców o problemach uczniów nie wykazało wyraźnego profilu rozkładu (Wykres 23).

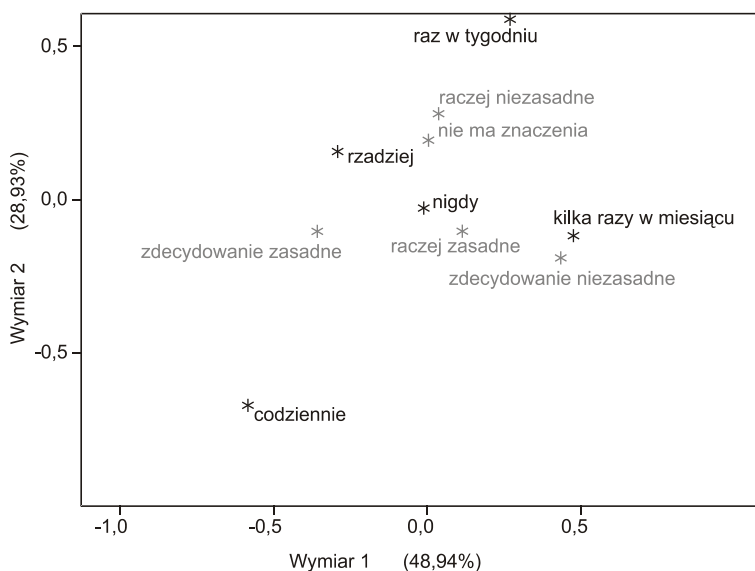

Wykres 24. Analiza korespondencji, wykorzystywanie korespondencji elektronicznej w sprawach prywatnych a wpływ wykorzystania korespondencji e-mail na częstość kontaktów

Źródło: wyniki badań własnych.

Podobne wyniki, jak w przypadku informowania o problemach uczniów uzyskujemy przy analizie korespondencji cech użytkowania poczty elektronicznej w sprawach prywatnych, a wpływie wykorzystywania jej na częstość kontaktów rodzice-nauczyciele. Nie da się zauważyć wyraźnego profilu w rozkładzie nauczycieli względem wysyłania poczty i oceną wpływu na częstość kontaktów rodziców ze szkołą (Wykres 24). Uzyskany rozkład pozwala na wyjaśnienie ponad 97% inercji.

Nie uzyskano także wyraźnego profilu w rozkładzie nauczycieli względem wysyłania poczty i oceną zasadności takiej formy współpracy z rodzicami (Wykres 25). Uzyskany, dwuwymiarowy rozkład pozwala na wyjaśnienie niespełna 78% inercji.

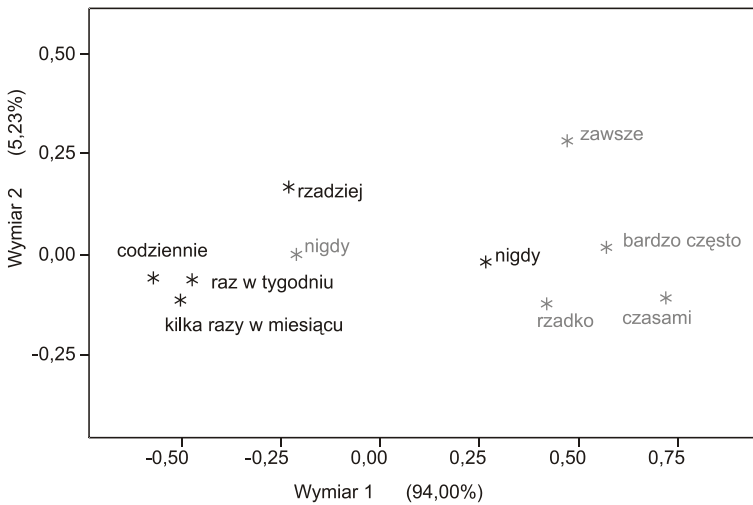

Wykres 25. Analiza korespondencji, wykorzystywanie korespondencji elektronicznej w sprawach prywatnych a zasadność wykorzystania korespondencji e-mail w kontaktach rodzice-nauczyciele
Źródło: wyniki badań własnych.

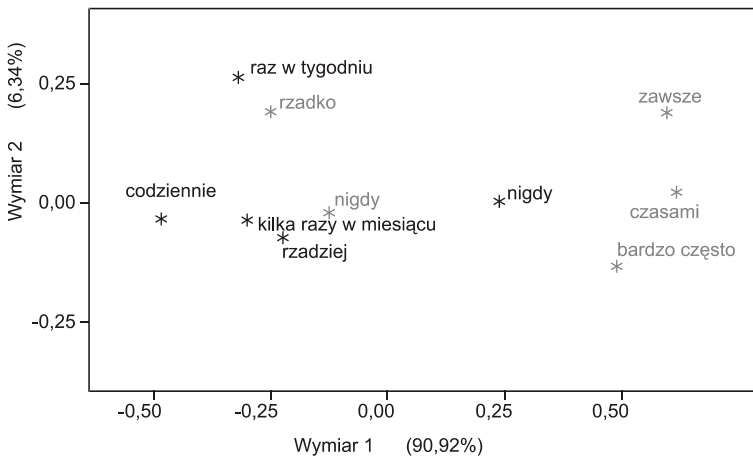
Rodzice

Wśród kategorii odpowiedzi najwyżej ocenianych przez rodziców w kwestiach związanych z celem użytkowania Sieci w życiu prywatnym wskazano wysyłanie i odbieranie poczty elektronicznej. Cechę tą zestawiono z analogicznymi kategoriami odpowiedzi w innych pytaniach kwestionariusza ankiety.

W pierwszej kolejności zestawiono wykorzystanie jej w życiu prywatnym oraz do komunikacji z nauczycielem. W przestrzeni dwuwymiarowej (Wymiar 1, Wymiar 2) odwzorowano ponad 99% inercji. Pozwoliło to na wyłonienie dwóch profili rodziców. Pierwszą z nich stanowią opiekunowie, którzy nigdy nie kontaktują się ze szkołą z wykorzystaniem poczty elektronicznej, ale użytkują ją w celach prywatnych od rzadko do codziennie. Drugą grupę stanowią rodzice, którzy nigdy nie korzystają z poczty elektronicznej prywatnie, ale kontaktują się ze szkołą z wykorzystaniem wiadomości e-mail od rzadko do bardzo często (Wykres 26).

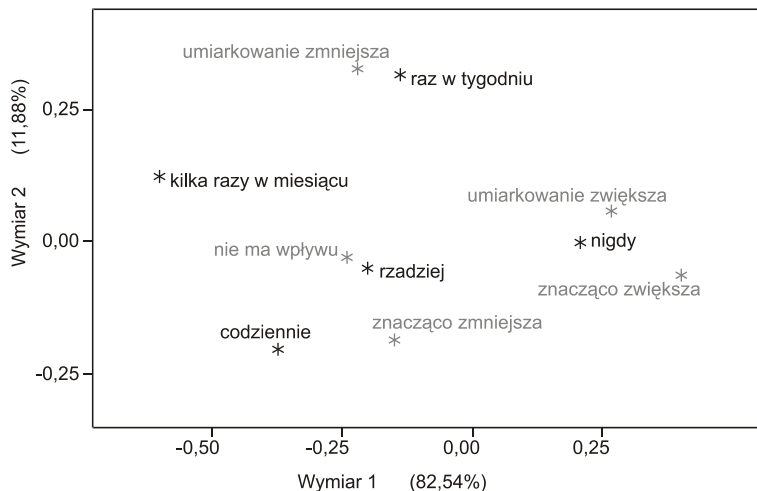
Wykres 26. Analiza korespondencji, wykorzystywanie korespondencji elektronicznej w sprawach prywatnych a sposób kontaktów z nauczycielem
Źródło: wyniki badań własnych.

Wykres 27. Analiza korespondencji, wykorzystywanie korespondencji elektronicznej w sprawach prywatnych a uczestnictwo w tej formie kontaktów z nauczycielem
Źródło: wyniki badań własnych.

Podobna sytuacja zarysowuje się nam przy analizie wykorzystywania poczty elektronicznej w życiu prywatnym względem uczestnictwa rodziców w tej formie wymiany informacji pomiędzy nauczycielami i rodzicami ucznia. Wyraźnie widać dwie grupy rodziców. Na lewo od centroidu leżą punkty oceny częstości uczestnictwa w korespondencji SMS z nauczycielami: *codziennie*, *raz w tygodniu*, *kilka razy w miesiącu* i *rzadziej* oraz punkty *nigdy* i *rzadko* mówiące o wykorzystaniu poczty elektronicznej w sprawach prywatnych. Na lewo od centroidu usytuowana jest

grupa rodziców, którzy nigdy nie korzystają z poczty elektronicznej prywatnie, ale ich kontakty ze szkołą z wykorzystaniem tego narzędzia lansują się od zawsze do czasami (Wykres 27). Uzyskany, dwuwymiarowy rozkład pozwala na wyjaśnienie ponad 97% inercji.

Wykres 28. Analiza korespondencji, wykorzystywanie korespondencji elektronicznej w sprawach prywatnych a częstość kontaktów z nauczycielem

Źródło: wyniki badań własnych.

Interesującym zagadnieniem było także zbadanie współwystępowania zależności pomiędzy codziennym użytkowaniem poczty elektronicznej, a częstością kontaktów z nauczycielem poprzez właśnie tę formę wymiany informacji. Analiza korespondencji uwidoczniła grupę rodziców, którzy nigdy nie wykorzystują korespondencji e-mail prywatnie, ale uważają, że taka forma współpracy pomiędzy nauczycielami i rodzicami przyczynia się do zwiększenia częstości kontaktów z nauczycielami (Wykres 28).

Podsumowanie

Analiza porównawcza wybranych (Mediana = 5) kompetencji i celów użytkowania ICT w życiu codziennym przez respondentów wykazała, że osoby, które bardzo wysoko oceniają swoje kompetencje informatyczno-medialne w wybranych cechach, także bardzo często korzystają z nich w celach prywatnych. Dla badania duże znaczenie mają wyłaniające się w analizach pierwsze dwie grupy badanych rodziców oraz nauczycieli, charakteryzujące te dwie grupy społeczne. Pedagogów, którzy z reguły bardzo wysoko lub wysoko oceniają swoje kompetencje w wysyłaniu poczty elektronicznej z załącznikami, wysyłaniu wiadomości SMS i MMS oraz wyszukiwaniu informacji w zasobach Internetu oraz bardzo często lub często korzystają z narzędzi ICT w celu wysyłania i odbierania poczty elektronicznej. Rodziców wysoko oceniających swoją biegłość w wysyłaniu wiadomości SMS, MMS,

e-maili z załącznikiem oraz wyszukiwaniu informacji w sieci i bardzo często wykorzystujących pocztę elektroniczną. Z badań wynika pewna zależność, bowiem ci, którzy często użytkują narzędzia ICT w codziennym życiu, wysoko oceniają swoje kompetencje związane z ich użytkowaniem. Można zaryzykować stwierdzenie, iż „praktyka czyni mistrza”.

Dokonując głębszych analiz, czy te kompetencje i cele użytkowania sieci mają wpływ na kontakty pomiędzy rodzicami a nauczycielami, w wielu przypadkach nie uzyskano jednoznacznych odpowiedzi i wyraźnych profili w rozkładzie. Wyniki zastosowanej analizy ujawniły dość kontrowersyjną zależność, a mianowicie, nauczyciele, którzy korzystają z Internetu do wysyłania poczty rzadziej niż kilka razy w miesiącu, zawsze używają tej formy przekazu informacji o postępach ucznia. Niemniej jednak rozkład tej zależności nie jest jednoznaczny

Wśród grupy nauczycieli wyłoniono grupę pedagogów, którzy swoje kompetencje w zakresie wysyłania wiadomości e-mail oceniają raczej nisko, ale zarazem uważają, że ta forma wymiany informacji w ich odczuciu raczej zmniejsza częstotliwość kontaktów z rodzicami. Należy zwrócić uwagę także na fakt, że nauczyciele oceniający swoją biegłość obsługi krótkich wiadomości tekstowych (SMS) na poziomie średnim lub niskim, uważają, że taka forma wymiany informacji znacząco zwiększa częstotliwość kontaktów z rodzicami. Także grupa pedagogów definiująca swoje kompetencje użytkowania wiadomości SMS na poziomie średnim lub bardzo niskim uważa, że zdecydowanie zasadną wymianę informacji między nauczycielami a rodzicami przy użyciu tej formy kontaktów. Być może taka sytuacja wynika z wad narzędzia badawczego i deklaracji badanych lub wyobrażeniu i pożądanym stanie, który nie ma odzwierciedlenia w rzeczywistości.

Wśród grupy rodziców nie da się zaobserwować jednoznacznych rozkładów i współwystępowania zależności pomiędzy cechami.

Wpływ poziomu kompetencji i celu użytkowania ICT na preferencje wyboru rodzaju kontaktów

Zmiany technologiczne, jakich jesteśmy świadkami, wkroczenie w dorosłość *dzieci sieci*, powszechna dostępność do najnowszych technologii mogą sprzyjać szybkiej wymianie informacji. Zarówno rodzice, jak i nauczyciele regularnie korzystają ze zdobyczy techniki w życiu codziennym (por.: *Społeczeństwo informacyjne...*, 2014; Raport *Rodzic Unplugged...*, b.r.). Chyba każdy z nas nie wyobraża sobie już dziś życia bez telefonu komórkowego, który bardzo często wyposażony jest w łącze internetowe umożliwiające dostęp do Sieci w każdym miejscu i o każdej porze. Jednak nie wszyscy uświadamiają sobie fakt, że rozmowy telefoniczne, wiadomości SMS, czy korespondencja elektroniczna prowadzona pomiędzy nauczycielami i rodzicami są także formą kontaktów i współpracy w procesie edukacyjno-wychowawczym. I choć są bardzo często wymieniane przez respondentów jako narzędzia dopuszczone i praktykowane w kontaktach szkoły z rodzicami to nie są uważane za narzędzia, za pomocą których można nawiązać kontakt (Trzcńska-Król, Pilipczuk, Gosk, 2015).

Prezentowane poniżej wyniki stanowią pogłębioną analizą problemów badawczych i są próbą odpowiedzi na pytanie, czy kompetencje informatyczno-medialne oraz sposób użytkowania sieci mają wpływ na preferencje wyboru form współpracy pomiędzy środowiskiem rodzinnym dziecka i nauczycielami. W obrębie każdej z badanych grup (nauczycieli i rodziców) wyłoniono dwie podgrupy respondentów, pierwszą (Grupa 1) stanowili ci, których kompetencje informatyczno-medialne oraz sposób użytkowania Internetu w życiu codziennym był na wysokim lub bardzo wysokim poziomie⁶ (Mediana ≥ 4), drugą (Grupa 2) pozostali respondenci. Prawie połowa badanych osób (49,1% nauczycieli, 51,2% rodziców) określiła swoje kompetencje informatyczno-medialne na poziomie *wysokim* lub *bardzo wysokim*. W życiu codziennym tylko 14,3% nauczycieli i 21,6% rodziców korzysta z narzędzi internetowych przynajmniej raz w tygodniu.

Wyniki opracowano w oparciu o opis statystyczny badanej próby, tj. częstości badanych cech ujętych jakościowo oraz mediany oszacowania dla cech ujętych ilościowo (w przypadku cech na skali Lickerta). Zastosowanie skali porządkowej

---

⁶ Grupa osób z medianą = 5 była małoliczna, poszerzono więc kryterium doboru do grupy.

w kwestionariuszach ankiet i subiektywna ocena wartości odległości między określeniami np. *zawsze* oraz *bardzo często* między *czasami* a *rzadko* (Bedyńska, Cypryńska, 2013) skłania nas do zastosowania testów nieparametrycznych do oceny różnic pomiędzy wytypowanymi podgrupami. W badaniach psychologicznych, pedagogicznych różnego rodzaju skale typu Likerta traktowane są jako skale ilościowe, przyjmując, że odległości pomiędzy jednostkami skali są na tyle równe, że można je potraktować jako skale ilościowe (tamże). Mając jednak na uwadze to, że trudno jest określić równość przedziałów na zastosowanych skalach, bardziej zasadne wydaje się zastosowanie testu *U* Manna-Whitney'a do oszacowania różnic pomiędzy grupami.

Nauczycielskie formy współpracy i wymiany informacji z rodzicami

W procesach edukacyjno-wychowawczych bardzo ważna jest systematyczna wymiana informacji pomiędzy nauczycielami i rodzicami. Komunikacja rodzice–nauczyciele może przyjąć formę kontaktów bezpośrednich lub z wykorzystaniem ICT. W wyłonionych grupach badanych nauczycieli rozkład odpowiedzi odnoszących się do form współpracy, w których uczestniczą rodzice jest bardzo zbliżony. W opinii pedagogów prawie połowa rodziców uczestniczy najczęściej uczestniczy w imprezach okolicznościowych, wycieczkach szkolnych czy zbieraniu opinii np. na temat pracy szkoły, konsultacjach czy spotkaniach z ekspertem. Z reguły nikt z rodziców nie uczestniczy w kontaktach z wykorzystaniem portali społecznościowych, komunikatorów oraz for internetowych.

Analiza testem rangowym *U* Manna-Whitney'a nie wykazała istotnych statystycznie różnic w nasileniu częstości form kontaktów, w których uczestniczą rodzice pomiędzy grupą nauczycieli o wysokich kompetencjach informatycznych i częstym użytkowaniu Internetu (Grupa 1), a drugą grupą nauczycieli oceniających swoje kompetencje informatyczno-medialne od średnich do bardzo niskich oraz określających swoje użytkowanie Internetu w celach prywatnych od kilku razy w miesiącu do nigdy (Grupa 2). Szczegółowy rozkład częstości wyboru danej kategorii odpowiedzi przedstawia Tabela 46.

Tabela 46. *Formy współpracy, w których uczestniczą rodzice*

Warianty odpowiedzi	Grupa 1					N	Mediana	Grupa 2					N	Mediana
	5 (%)	4 (%)	3 (%)	2 (%)	1 (%)			5 (%)	4 (%)	3 (%)	2 (%)	1 (%)		
Zbieranie opinii	13,3	40,0	20,0	6,7	20,0	15	4	19,4	34,1	24,0	9,3	13,2	129	4
Imprezy, wycieczki	29,4	29,4	23,5	11,8	5,9	17	4	7,5	30,6	34,3	20,9	6,7	134	3
Telefonowanie	25,0	25,0	25,0	12,5	12,5	16	3,5	14,3	26,2	29,4	19,8	10,3	126	3
Pomoc w organizacji czasu wolnego	5,3	15,8	31,6	15,8	31,6	19	3	0,8	13,5	29,4	37,3	19,0	126	2
Konsultacje	0	31,3	50,0	6,3	12,5	16	3	9,6	27,2	32,8	13,6	16,8	125	3

Warianty odpowiedzi	Grupa 1					N	Mediana	Grupa 2					N	Mediana
	5 (%)	4 (%)	3 (%)	2 (%)	1 (%)			5 (%)	4 (%)	3 (%)	2 (%)	1 (%)		
Konsultacje	10,0	10,0	40,0	10,0	30,0	10	3	4,4	9,6	39,5	24,6	21,9	114	3
Lekcje otwarte	6,3	25,0	18,8	25,0	25,0	16	2,5	4,3	10,3	21,6	30,2	33,6	116	2
E-mail	7,1	14,3	28,6	21,4	28,6	14	2,5	2,7	14,2	16,8	18,6	47,8	113	2
Szkolenia	6,3	31,3	12,5	37,5	12,5	16	2,5	6,6	25,6	25,6	16,5	25,6	121	3
Spotkania z ekspertem	0	33,3	16,7	33,3	16,7	12	2,5	4,6	30,6	23,1	17,6	24,1	108	3
Pomoc w przygotowaniu pomocy	5,3	10,5	15,8	31,6	36,8	19	2	0	3,3	20,5	46,7	29,5	122	2
Pomoc dbałości o wygląd klasy	5,9	0	11,8	41,2	41,2	17	2	0,8	5,4	16,2	53,1	24,6	130	2
SMS	7,1	0	21,4	28,6	42,9	14	2	4,6	8,3	14,8	28,7	43,5	108	2
Współorganizator lekcji, kół	0	8,3	8,3	41,7	41,7	12	2	0,9	1,9	7,5	31,8	57,9	107	1
Prelekcje	14,3	21,4	7,1	35,7	21,4	14	2	14,3	29,4	23,8	14,3	18,3	126	3
Komunikatory	0	0	0	0	100	12	1	0	0	3,0	6,9	90,1	101	1
Fora internetowe	0	0	0	0	100	12	1	0	1,0	1,0	3,1	94,9	98	1
Portale	0	0	0	0	100	12	1	0	0	2,0	8,1	89,9	99	1
Spotkania nieformalne	11,1	11,1	11,1	11,1	55,6	9	1	0	16,5	26,6	25,7	31,2	109	2
Czaty	0	0	9,1	0	90,9	11	1	0	0	2,1	6,2	91,8	97	1

Stwierdzeniu wszyscy przyznano 5 punktów, prawie wszyscy – 4 punkty, połowa rodziców – 3 punkty, prawie nikt – 2 punkty, nikt – 1 punkt.

Źródło: wyniki badań własnych.

Badani nauczyciele uważają za najbardziej uzasadnione są tradycyjne formy kontaktów i wymiany informacji, takie jak spotkania robocze czy indywidualne. Z kolei za nie mające znaczenia wskazali: wizyty domowe, portale, fora i czaty internetowe oraz komunikatory.

Zastosowanie testu rang *U* Manna-Whitney'a pozwoliło na wykazanie istotnych statystycznie różnic pomiędzy wytypowanymi grupami nauczycieli jeśli chodzi o zasadność stosowania określonych form współpracy pomiędzy nimi a rodzicami uczniów. Obie grupy podobnie oceniają trafność stosowanych form komunikacji związanych z mediami, jak i formami tradycyjnymi, niemniej jednak nauczyciele o niższych kompetencjach informatyczno-medialnych i rzadko użytkujący Internet zdecydowanie wyżej cenią zasadność spotkań roboczych⁷ ($M_{rang1} = 73,62$; $p < 0,05$; $M_{rang2} = 87,73$; $p < 0,05$; $Z = -2,358$), tradycyjnej korespondencji listownej ($M_{rang1} = 49,59$; $p < 0,05$; $M_{rang2} = 69,83$; $p < 0,05$; $Z = -2,030$) oraz wymiany

⁷ M_{rang1} – średnia rang częstości wyboru danej kategorii odpowiedzi z ankiet nauczycieli o wysokich i bardzo wysokich kompetencjach informatyczno-medialnych oraz częstym użytkowaniu sieci; M_{rang2} – średnia rang częstości wyboru danej kategorii odpowiedzi z ankiet nauczycieli o kompetencjach informatyczno-medialnych od średnich do żadnych oraz sporadycznym lub wręcz nie wykorzystywaniu Internetu w życiu codziennym.

informacji poprzez krótkie wiadomości mobilne (SMS) ($M_{rang1} = 49,18$; $p < 0,05$; $M_{rang2} = 70,16$; $p < 0,05$; $Z = -2,205$). Szczegółowy rozkład częstości wyboru kategorii odpowiedzi przedstawia Tabela 47.

Tabela 47. Rozkład wpływu stosowanych form współpracy na częstość kontaktów z rodzicami

Warianty odpowiedzi	Grupa 1					N	Mediana	Grupa 2					N	Mediana
	5 (%)	4 (%)	3 (%)	2 (%)	1 (%)			5 (%)	4 (%)	3 (%)	2 (%)	1 (%)		
Spotkania robocze	76,2	9,5	9,5	0	4,8	21	5	92,0	6,7	0	0	1,3	150	5
Spotkania z ekspertem, prelekcje	55,0	20,0	20,0	0	5,0	20	5	40,7	49,3	7,1	1,4	1,4	140	4
Spotkania indywidualne	76,2	9,5	9,5	0	4,8	21	5	75,8	22,1	0,7	0	1,3	149	5
Rozmowy telefoniczne	30,0	25,0	25,0	10,0	10,0	20	4	32,6	49,6	10,6	5,7	1,4	141	4
E-mail	21,1	31,6	26,3	15,8	5,3	19	4	20,8	42,5	24,2	7,5	5,0	120	4
Notatki w dziennikach/zeszytach	38,9	38,9	11,1	0	11,1	18	4	49,6	42,2	5,2	0,7	2,2	135	4
Strona WWW szkoły	18,8	37,5	31,3	0	12,5	16	4	33,6	41,4	15,5	4,3	5,2	116	4
Konsultacje pedagogiczne	35,3	35,3	17,6	0	11,8	17	4	37,8	43,7	11,8	3,4	3,4	119	4
E-dziennik	42,9	7,1	35,7	0	14,3	14	3,5	30,5	31,4	23,8	6,7	7,6	105	4
Spotkania nieformalne	15,8	31,6	21,1	21,1	10,5	19	3	22,0	41,7	17,3	12,6	6,3	127	4
Korespondencja tradycyjna	6,3	12,5	56,3	6,3	18,8	16	3	10,3	39,3	34,2	6,8	9,4	117	3
Wizyty domowe	5,9	23,5	23,5	29,4	17,6	17	3	6,5	27,1	23,4	22,4	20,6	107	3
Korespondencja SMS	5,9	23,5	29,4	17,6	23,5	17	3	7,7	47,0	26,5	12,0	6,8	117	4
Fora internetowe	0	0	64,3	7,1	28,6	14	3	3,8	14,4	35,6	21,2	25,0	104	3
Komunikatory	0	0	61,5	0	38,5	13	3	4,9	13,6	37,9	19,4	24,3	103	3
Gazetka szkolna/newsletter	20,0	26,7	40,0	0	13,3	15	3	19,8	31,1	36,8	1,9	10,4	106	4
Portale	0	7,1	42,9	21,4	28,6	14	2,5	4,9	15,5	33,0	22,3	24,3	103	3
Czaty	0	0	50,0	14,3	35,7	14	2,5	3,0	12,0	38,0	21,0	26,0	100	3

Stwierdzeniu *zdecydowanie zasadne* przyznano 5 punktów, *raczej zasadne* – 4 punkty, *nie ma wpływu* – 3 punkty, *raczej niezasadne* – 2 punkty, *zdecydowanie niezasadne* – 1 punkt.

Źródło: wyniki badań własnych.

Kontakty nauczycieli z rodzicami dzieci najczęściej są związane z przekazywaniem i pozyskiwaniem informacji o dziecku, jego problemach, trudnościach wychowawczych, postępach w nauce. Informacje tego typu są przekazywane podczas spotkań roboczych, często nazywanych wywiadówkami, czy poprzez wgląd do kart pracy ucznia. Bardzo często rodzice są informowani o sukcesach dziecka w trakcie spotkań indywidualnych z wychowawcą lub nieformalnych oraz wpisów w dzienniczku ucznia swojego dziecka.

Wysokie kompetencje informatyczno-medialne oraz codzienne użytkowanie sieci mają wpływ na preferencje wyboru formy przekazu informacji o sukcesach ucznia, co potwierdziły badania testem *U* Manna-Whitney'a. Nauczyciele bardziej zaawansowani w posługiwaniu się ICT częściej o sukcesach dziecka informują z wy-

korzystaniem poczty elektronicznej ($M_{rang1} = 72,11$; $p < 0,05$; $M_{rang2} = 53,08$; $p < 0,05$; $Z = -2,257$). Szczegółowy rozkład wyboru kategorii odpowiedzi pomiędzy grupami przedstawia Tabela 48.

Tabela 48. Rozkład częstości form stosowanych przez obie grupy nauczycieli do przekazu informacji o sukcesach dziecka

Warianty odpowiedzi	Grupa 1					N	Mediana	Grupa 2					N	Mediana
	5 (%)	4 (%)	3 (%)	2 (%)	1 (%)			5 (%)	4 (%)	3 (%)	2 (%)	1 (%)		
Spotkania robocze	65,0	20,0	5,0	0,0	10,0	20	5	67,1	23,3	6,2	0,7	2,7	146	5
Spotkania indywidualne	45,0	35,0	15,0	5,0	0	20	4	29,7	39,9	27,7	2,0	0,7	148	4
Notatki w dziennikach/zeszytach	23,5	41,2	23,5	5,9	5,9	17	4	15,7	41,0	29,1	8,2	6,0	134	4
Wgląd do teczki z kartami pracy	33,3	33,3	11,1	5,6	16,7	18	4	32,3	27,6	23,6	7,1	9,4	127	4
Udostępnienie indywidualnych kart pracy	44,4	27,8	5,6	5,6	16,7	18	4	36,2	24,4	24,4	6,3	8,7	127	4
Konsultacje	26,7	26,7	26,7	0	20,0	15	4	8,2	26,2	46,7	13,1	5,7	122	3
Spotkania nieformalne	14,3	35,7	14,3	14,3	21,4	14	3,5	5,5	25,5	38,2	11,8	19,1	110	3
Rozmowy telefoniczne	15,8	21,1	42,1	10,5	10,5	19	3	7,1	20,7	44,3	15,0	12,9	140	3
E-mail	21,4	21,4	21,4	0	35,7	14	3	3,1	7,3	22,9	13,5	53,1	96	1
Strona WWW szkoły	0	28,6	14,3	21,4	35,7	14	2	4,7	15,0	18,7	19,6	42,1	107	2
Korespondencja tradycyjna (listy)	0	7,7	7,7	30,8	53,8	13	1	3,0	1,0	11,0	33,0	52,0	100	1
Wizyty domowe	0	0	0	18,2	81,8	11	1	0	0	2,0	16,2	81,8	99	1
Korespondencja SMS	8,3		33,3	0	58,3	12	1	0,9	5,6	14,8	25,9	52,8	108	1
Portale	0	0	9,1	0	90,9	11	1	0	0	2,0	5,1	92,9	98	1
Fora internetowe	0	0	0	0	100	11	1	2,0	1,0	0	1,0	95,9	98	1
Czaty	0	0	0	0	100	11	1	0	1,0	0	1,0	98,0	99	1
Komunikatory	0	0	0	0	100	11	1	1,0	3,1	3,1	92,8	100	97	1
E-dziennik	0	0	9,1	0	90,9	11	1	11,1	1,0	3,0	3,0	81,8	99	1
Gazetka szkolna/newsletter	0	16,7	0	8,3	75,0	12	1	2,0	8,9	13,9	12,9	62,4	101	1

Stwierdzeniu zawsze przyznano 5 punktów, *bardzo często* – 4 punkty, *czasami* – 3 punkty, *rzadko* – 2 punkty, *nigdy* – 1 punkt.

Źródło: wyniki badań własnych.

W przypadku zauważonych trudności wychowawczych lub w nauce, nauczyciele najczęściej starają się informować rodziców o tego typu kłopotach, wykorzystując tradycyjne formy kontaktów i współpracy praktykowane w szkołach. Tego typu informacje najczęściej przekazują podczas spotkań roboczych (wywiadówek) lub indywidualnych. Bardzo często także nauczyciele umieszczają odpowiednie wpisy w uczniowskich dziennikach.

Analiza testem *U* Manna-Whitney'a nie wykazała istotnie statystycznie różnic w częstości stosowania poszczególnych form kontaktów w celu przekazania informacji o problemach w nauce i zachowaniu. Rozkład wyboru poszczególnych kategorii odpowiedzi w obrębie obu grup przedstawia Tabela 49.

Tabela 49. Rozkład częstości form stosowanych przez obie grupy nauczycieli do przekazu informacji o problemach dziecka

Warianty odpowiedzi	Grupa 1					N	Mediana	Grupa 2					N	Mediana
	5 (%)	4 (%)	3 (%)	2 (%)	1 (%)			5 (%)	4 (%)	3 (%)	2 (%)	1 (%)		
Spotkania robocze	68,4	15,8	10,5	0	5,3	19	5	64,7	24,5	7,2	0,7	2,9	139	5
Spotkania indywidualne	50,0	35,0	15,0	0	0	20	4,5	41,3	42,7	12,7	1,3	2,0	150	4
Rozmowy telefoniczne	23,5	29,4	23,5	0	23,5	17	4	10,3	23,5	42,6	8,8	14,7	136	3
Notatki w dzienniczkach/zeszytach	31,3	37,5	18,8	0	12,5	16	4	16,9	49,2	22,3	7,7	3,8	130	4
Wgląd do teczki z kartami pracy	30,8	23,1	15,4	0	30,8	13	4	25,0	24,2	20,8	7,5	22,5	120	3
Udostępnienie indywidualnych kart pracy	43,8	25,0	6,3	25,0	0	16	4	26,3	27,1	20,3	10,2	16,1	118	4
Spotkania nieformalne	28,6	14,3	42,9	0	14,3	14	3	9,6	27,8	26,1	13,0	23,5	115	3
Konsultacje	7,7	38,5	23,1	0	30,8	13	3	7,2	27,0	38,7	10,8	16,2	111	3
E-mail	7,7	7,7	23,1	15,4	46,2	13	2	1,0	7,7	18,3	14,4	58,7	104	1
Korespondencja tradycyjna (listy)	0	8,3	0	25,0	66,7	12	1	1,9	2,9	11,4	24,8	59,0	105	1
Wizyty domowe	0	0	0	8,3	91,7	12	1	0	0	5,1	13,3	81,6	98	1
SMS	8,3	8,3	8,3	16,7	58,3	12	1	1,0	3,9	14,6	20,4	60,2	103	1
Portale	0	0	0	0	100	11	1	0	0	1,1	2,1	96,8	94	1
Fora internetowe	0	0	0	0	100	11	1	1,0	0	0	0	99,0	96	1
Czaty	0	0	0	0	100	11	1	0	1,0	0	0	99,0	96	1
Strona WWW szkoły	0	0	16,7	0	83,3	12	1	1,0	3,0	5,0	6,9	84,2	101	1
Komunikatory	0	0	8,3	0	91,7	12	1			1,0	2,1	96,9	97	1
E-dziennik	0	0	16,7	0	83,3	12	1	6,9	7,8	1,0	1,0	83,3	102	1
Gazetka szkolna/newsletter	0	9,1	0	0	90,9	11	1	1,0	1,0	5,2	2,1	90,6	96	1

Stwierdzeniu zawsze przyznano 5 punktów, *bardzo często* – 4 punkty, *czasami* – 3 punkty, *rzadko* – 2 punkty, *nigdy* – 1 punkt.

Źródło: wyniki badań własnych.

Rola mediów w wymianie informacji w ocenie badanych nauczycieli

Niewątpliwie skarbnicą wiedzy o dziecku są jego rodzice i od nich nauczyciele czerpią najwięcej informacji dotyczących uczniów. Pozyskują je w trakcie rozmów indywidualnych, spotkań roboczych lub nieformalnych. Coraz częściej w szkołach do kontaktu z rodzicami są wykorzystywane media. Pedagodzy w trakcie badania zostali poproszeni o ustosunkowanie się do tego, czy i w jakim stopniu media mogą wpłynąć na zacieśnianie lub rozluźnianie kontaktów pomiędzy nimi i rodzicami uczniów. W większości nauczyciele stwierdzili, iż wykorzystanie technologii informacyjno-komunikacyjnej (ICT) w komunikacji rodzice- nauczyciele może mieć wpływ w głównej mierze m.in. na: przepływ informacji pomiędzy obydwoima środowiskami, współpracę, szybkość podejmowanych działań, postępy w nauce dzie-

ci, zaangażowanie rodziców w życie szkoły. Wykorzystanie ICT może także umiarkowanie zwiększyć kontrolę rodzicielską, ułatwić nadrabianie zaległości w szkole przez ucznia, poszerzenie oferty edukacyjnej, pomóc w nauce czy rozwijaniu zainteresowań uczniów oraz ułatwić lepsze poznanie ucznia i jego potrzeb.

Nauczyciele z wysokimi kompetencjami w zakresie obsługi narzędzi ICT nieco wyżej oceniają wpływ zastosowania mediów na przepływ informacji i szybkość podejmowania działań ($Mediana_{Grupa1} = 5$; $Mediana_{Grupa2} = 4$). Z kolei nauczyciele „stroniący od mediów” nieco wyżej oceniają wpływ mediów na zacieśnianie kontaktów rodzice–nauczyciele ($Mediana_{Grupa1} = 3$; $Mediana_{Grupa2} = 4$) (Tabela 50). Analiza testem *U* Manna-Whitney’a wykazała różnice istotne statystycznie pomiędzy obiema grupami nauczycieli. Pedagodzy o wysokich kompetencjach informacyjnych i często korzystający z Internetu w życiu codziennym o wiele rzadziej dostrzegali możliwości poszerzenia oferty edukacyjnej przy zastosowaniu narzędzi ICT ($Mrang1 = 52,79$; $p < 0,05$; $Mrang2 = 71,05$; $p < 0,05$; $Z = -2,061$).

Tabela 50. Wpływ zastosowania mediów

Warianty odpowiedzi	Grupa 1							Grupa 2						
	5	4	3	2	1	N	Mediana	5	4	3	2	1	N	Mediana
	(%)	(%)	(%)	(%)	(%)			(%)	(%)	(%)	(%)	(%)		
Przepływ informacji	57,1	23,8	9,5	4,8	4,8	21	5	44,4	44,4	8,9	0,8	1,6	124	4
Szybkość podejmowanych działań	52,6	10,5	26,3	0	10,5	19	5	39,5	40,3	19,3	0,8	0	119	4
Współpraca rodzice–nauczyciele	38,1	38,1	14,3	0	9,5	21	4	32,2	41,3	23,1	3,3	0	121	4
Postępy w nauce	17,6	35,3	41,2		5,9	17	4	12,1	50,0	37,1	0,9	0	116	4
Kontrola rodzicielską	38,1	38,1	19,0	4,8	0	21	4	37,2	46,3	15,7	0,8	0	121	4
Pomoc w nauce	23,5	35,3	35,3	5,9	0	17	4	19,2	48,3	30,8	1,7	0	120	4
Nadrabianie zaległości przez ucznia	25,0	45,0	25,0	5,0	0	20	4	19,3	57,0	23,7	0	0	114	4
Rozwijanie zainteresowań ucznia	30,0	35,0	30,0	5,0	0	20	4	14,7	44,0	40,5	0	0,9	116	4
Poszerzenie wiedzy o ofercie edukacyjnej	15,8	36,8	42,1	5,3	0	19	4	23,1	55,6	21,4	0	0	117	4
Zaangażowanie rodziców w życie szkoły	31,6	26,3	31,6	0	10,5	19	4	16,8	43,7	38,7	0,8	0	119	4
Lepsze poznanie ucznia i jego potrzeb	21,1	36,8	36,8	0	5,3	19	4	19,3	47,4	33,3	0	0	114	4
Dystans między nauczycielami i rodzicami	10,0	20,0	30,0	25,0	15,0	20	3	4,2	15,0	35,8	30,0	15,0	120	3
Zacieśnianie kontaktów rodzice–nauczyciele	25,0	20,0	45,0	5,0	5,0	20	3	16,4	48,3	33,6	1,7	0	116	4

Stwierdzeniu *znacząco zwiększa* przyznano 5 punktów, *umiarkowanie zwiększa* – 4 punkty, *nie ma wpływu* – 3 punkty, *umiarkowanie zmniejsza* – 2 punkty, *znacząco zmniejsza* – 1 punkt.

Źródło: wyniki badań własnych.

Nikt z pedagogów nie wypowiedział się zdecydowanie na temat tego, do czego należałoby wykorzystać platformę edukacyjną, gdyby istniała ona na stronach WWW szkoły. Z reguły nauczyciele wskazywali, raczej mogłaby ona służyć do: kontaktu z rodzicami, informowania o spotkaniach towarzyskich, informowania o spotkaniach grupowych, korespondencji z rodzicami, wymiany doświadczeń, szkoleń, kursów dla rodziców, zbierania opinii od rodziców, pomocy w nauce dziecka, kontrolowania postępów w nauce, zamieszczania na niej e-kursów dla uczniów, zadań dodatkowych, czy zadań uzupełniających braki, zadań poszerzających wiedzę, zamieszczania zaleceń do pracy z uczniem, zadań utrwalających wiedzę, informowaniu o postępach w nauce. Mogłaby także raczej posłużyć jako baza wiedzy o ofercie edukacyjnej, baza wiedzy o szkole, czy baza wiedzy o realizowanych tematach lekcji (patrz rozdz. *Media – narzędzie wymiany informacji w ocenie nauczycieli*).

Analizując rozkład odpowiedzi pomiędzy grupą pedagogów o wysokich kompetencjach i częstym wykorzystywaniu Internetu a grupą deklarującą o wiele niższe kompetencje informatyczno-medialne i sporadycznym użytkowaniu Sieci lub wręcz jej nieużytkującymi, dostrzegamy znaczne różnice w rozkładzie odpowiedzi. Osoby z grupy pierwszej bardzo chętnie wykorzystywałyby platformę edukacyjną do: kontaktu z rodzicami, informowania o spotkaniach towarzyskich, czy spotkaniach grupowych, korespondencji z rodzicami, pomocy w nauce dziecka, kontrolowania postępów w nauce, zamieszczania e-kursów dla uczniów, zadań dodatkowych dla uczniów, zadań poszerzające wiedzę, zaleceń do pracy z uczniem, zadań utrwalające wiedzę oraz informowania o postępach w nauce i miejsca, bazy wiedzy o szkole ($Median_{Grupa1} = 5$) (Tabela 51).

Analiza testem *U* Manna-Whitney'a wykazała różnice istotne statystycznie w pomiędzy obiema grupami nauczycieli. Na poziomie istotności $p < 0,01$ nauczyciele z pierwszej grupy (zaawansowani w obsłudze narzędzi IT) zdecydowanie częściej wskazywali, że chcieliby wykorzystać platformę edukacyjną na stronach internetowych ich placówki do publikacji newslettera ($Mrang1 = 89,06$; $p < 0,01$; $Mrang2 = 62,94$; $p < 0,01$; $Z = -2,781$), zamieszczania kursów e-lerningowych dla uczniów ($Mrang1 = 101,42$; $p < 0,01$; $Mrang2 = 69,57$; $p < 0,01$; $Z = -3,122$) oraz zamieszczania zadań dodatkowych dla swoich wychowanków ($Mrang1 = 101,61$; $p < 0,01$; $Mrang2 = 72,53$; $p < 0,01$; $Z = -2,819$). Z kolei na poziomie istotności $p < 0,05$ wykorzystaliby ją do: kontaktu z rodzicami ($Mrang1 = 105,98$; $p < 0,05$; $Mrang2 = 76,05$; $p < 0,05$; $Z = -2,879$), informowaniu o spotkaniach towarzyskich ($Mrang1 = 93,42$; $p < 0,05$; $Mrang2 = 72,90$; $p < 0,05$; $Z = -2,008$), korespondencji z rodzicami ($Mrang1 = 103,02$; $p < 0,05$; $Mrang2 = 75,29$; $p < 0,05$; $Z = -2,682$), czatowania z rodzicami ($Mrang1 = 88,03$; $p < 0,05$; $Mrang2 = 67,91$; $p < 0,05$; $Z = -2,030$), bazy wiedzy o realizowanych tematach ($Mrang1 = 93,61$; $p < 0,05$; $Mrang2 = 71,05$; $p < 0,05$; $Z = -2,112$).

Tabela 51. Wykorzystanie platformy edukacyjnej zamieszczonej na stronach WWW szkoły

Warianty odpowiedzi	Grupa 1					N	Mediana	Grupa 2					N	Mediana
	5 (%)	4 (%)	3 (%)	2 (%)	1 (%)			5 (%)	4 (%)	3 (%)	2 (%)	1 (%)		
Kontakt z rodzicami	61,9	19,0	19,0	0	0	21	5	31,2	28,3	16,7	13,8	10,1	138	4
Informowanie o spotkaniach towarzyskich	57,9	21,1	15,8	5,3	0	19	5	34,4	30,5	15,3	9,9	9,9	131	4
Informowanie o spotkaniach grupowych	57,9	26,3	10,5	5,3	0	19	5	34,4	39,1	14,1	4,7	7,8	128	4
Korespondencja z rodzicami	57,1	19,0	14,3	9,5	0	21	5	28,7	26,5	14,0	14,7	16,2	136	4
Pomoc w nauce dziecka	52,6	26,3	21,1	0	0	19	5	34,8	36,4	15,9	4,5	8,3	132	4
Kontrolowanie postępów w nauce	55,6	22,2	16,7	5,6	0	18	5	40,0	35,4	8,5	6,2	10,0	130	4
Miejsce e-kursów dla uczniów	66,7	22,2	5,6	5,6	0	18	5	27,3	36,7	18,8	8,6	8,6	128	4
Zadania dodatkowe dla uczniów	72,2	22,2	5,6	0	0	18	5	38,3	36,1	8,3	7,5	9,8	133	4
Zadania poszerzające wiedzę	61,1	27,8	5,6	5,6	0	18	5	40,6	42,8	4,3	5,8	6,5	138	4
Zalecenia do pracy z uczniem	57,9	21,1	10,5	10,5	0	19	5	36,5	36,5	9,5	8,0	9,5	137	4
Zadania utrwalające wiedzę	61,1	22,2	11,1	5,6	0	18	5	39,4	41,7	6,1	6,1	6,8	132	4
Informowanie o postępach w nauce	57,9	10,5	21,1	5,3	5,3	19	5	35,6	26,5	16,7	7,6	13,6	132	4
Baza wiedzy o szkole	57,9	26,3	10,5	5,3	0	19	5	47,8	39,7	5,9	1,5	5,1	136	4
Portal wymiany doświadczeń	50,0	20,0	25,0	5,0	0	20	4,5	37,5	33,8	17,6	1,5	9,6	136	4
Zadania uzupełniające braki	50,0	22,2	16,7	5,6	5,6	18	4,5	33,8	42,4	7,2	9,4	7,2	139	4
Baza wiedzy o realizowanych tematach	50,0	33,3	11,1	5,6	0	18	4,5	26,9	38,5	19,2	5,4	10,0	130	4
Forum dyskusyjne	40,0	15,0	20,0	25,0	0	20	4	26,9	21,5	19,2	18,5	13,8	130	3
Miejsce publikacji newsletter'a	38,9	27,8	16,7	16,7	0	18	4	9,6	26,3	36,0	12,3	15,8	114	3
Szkolenia, kursy dla rodziców	47,4	42,1	10,5	0	0	19	4	30,6	43,3	18,7	2,2	5,2	134	4
Zbierania opinii od rodziców	45,0	25,0	25,0	5,0	0	20	4	25,4	40,3	12,7	10,4	11,2	134	4
Baza wiedzy o ofercie edukacyjnej	47,1	29,4	17,6	5,9	0	17	4	43,5	38,4	11,6	1,4	5,1	138	4
Czat z rodzicami	33,3	5,6	22,2	16,7	22,2	18	3	2,5	12,3	27,9	27,9	29,5	122	2
Komunikator z rodzicami	33,3	11,1	22,2	16,7	16,7	18	3	12,4	27,3	26,4	13,2	20,7	121	3
Wideokonferencje	38,9	5,6	16,7	16,7	22,2	18	3	9,8	20,3	27,6	17,1	25,2	123	3

Stwierdzeniu *tak* przyznano 5 punktów, *raczej tak* – 4 punkty, *nie mam zdania* – 3 punkty, *raczej nie* – 2 punkty, *nie* – 1 punkt.

Źródło: wyniki badań własnych.

Według nauczycieli aplikacja mobilna, zapewniająca stały dostęp do informacji o postępach w nauce dziecka może raczej pozytywnie wpływać na różne aspekty procesu edukacyjno-wychowawczego.

Rozkład odpowiedzi nauczycieli o zaawansowanym wykorzystaniu narzędzi ICT (Grupa 1) oraz od średniego do bardzo niskiego (Grupa 2) jest różnorodny. Odpowiedzi w obrębie Grupy 2 oscylują od nasilenia cechy 5 do 1. Z kolei w grupie 1 bardziej są skoncentrowane w obrębie nasilenia cechy 4 oraz 5 (Tabela 52). Analiza testem rangowym *U* Manna-Whitney'a wykazała, że różnice między grupami są istotne statystycznie. Pedagodzy z Grupy 1 częściej wskazują, że aplikacja mobilna może pozytywnie wpływać na relacje nauczycieli z dzieckiem ($M_{rang1} = 107,76$; $p < 0,01$; $M_{rang2} = 79,39$; $p < 0,01$; $Z = -2,633$), relacje rodziców z nauczycielem ($M_{rang1} = 105,55$; $p < 0,05$; $M_{rang2} = 80,31$; $p < 0,05$; $Z = -2,343$) oraz relacje rodziców z dzieckiem ($M_{rang1} = 102,88$; $p < 0,05$; $M_{rang2} = 78,49$; $p < 0,05$; $Z = -2,295$).

Tabela 52. Wpływ aplikacja mobilnej na elementy procesu edukacji

Warianty odpowiedzi	Grupa 1					N	Mediana	Grupa 2					N	Mediana
	5 (%)	4 (%)	3 (%)	2 (%)	1 (%)			5 (%)	4 (%)	3 (%)	2 (%)	1 (%)		
Realizacja obowiązku szkolnego	42,9	38,1	14,3	4,8	0	21	4	28,5	37,5	19,4	10,4	4,2	144	4
Wyniki w nauce	40,0	40,0	15,0	5,0	0	20	4	28,0	39,3	17,3	12,0	3,3	150	4
Relacje nauczycieli z dzieckiem	33,3	28,6	33,3	0	0	21	4	13,2	27,1	33,3	20,1	6,3	144	3
Relacje rodziców z nauczycielem	38,1	28,6	33,3	0	0	21	4	15,2	39,3	22,8	17,9	4,8	145	4
Relacje rodziców z dzieckiem	25,0	30,0	45,0	0	0	20	4	9,2	29,6	40,8	14,8	5,6	142	3

Stwierdzeniu *tak* przyznano 5 punktów, *raczej tak* – 4 punkty, *nie mam zdania* – 3 punkty, *raczej nie* – 2 punkty, *nie* – 1 punkt.

Źródło: wyniki badań własnych.

Formy współpracy i wymiany informacji z nauczycielami w ocenie badanych rodziców

Częste kontakty pomiędzy nauczycielami i rodzicami sprzyjają budowaniu wspólnych relacji pomiędzy nimi. Ważne w procesie nawiązywania kontaktów rodzice-nauczyciele są zebrania, spotkania robocze (wywiadówki) i to one najczęściej były wskazywane przez rodziców jako jeden z najważniejszych sposobów kontaktu z wychowawcą. Z reguły do kontaktu z nauczycielami opiekunowie nie wykorzystują mediów elektronicznych, korespondencji listowej oraz nie uczestniczą w konsultacjach pedagogicznych.

Rozkład odpowiedzi w grupie rodziców o wysokich kompetencjach informacyjno-medialnych i częstym wykorzystywaniu Internetu (Grupa 1) różni się od

grupy rodziców o niskich lub bardzo niskich kompetencjach w zakresie obsługi narzędzi ICT i nikłym wykorzystywaniu Sieci w życiu codziennym (Grupa 2). Pierwsza grupa rodziców częściej stara się kontaktować z nauczycielem poprzez stronę WWW szkoły ($Mediana_{Grupa1} = 3$, $Mediana_{Grupa2} = 1$) czy poprzez pocztę elektroniczną ($Mediana_{Grupa1} = 2$, $Mediana_{Grupa2} = 1$) (Tabela 53). Porównania istotności różnic pomiędzy grupami rodziców dokonano za pomocą testu rang U Manna-Whitney'a. Istotnie statystycznie (przy poziomie istotności $p = 0$) okazało się kontaktowanie przez rodziców ze szkołą poprzez pocztę elektroniczną oraz e-dziennik. Rodzice o zaawansowanym wykorzystywaniu i obsłudze mediów elektronicznych znacznie częściej posługiwali się korespondencją e-mail ($Mrang1 = 277,30$; $p = 0$; $Mrang2 = 195,51$; $p = 0$; $Z = -6,076$), stroną WWW szkoły ($Mrang1 = 278,23$; $p = 0$; $Mrang2 = 201,45$; $p = 0$; $Z = -5,230$) oraz e-dziennikiem ($Mrang1 = 262,81$; $p = 0$; $Mrang2 = 201,71$; $p = 0$; $Z = -5,339$). Także o wiele częściej posługiwali się w kontaktach z nauczycielami (przy istotności $p < 0,05$) krótkimi wiadomościami SMS ($Mrang1 = 222,06$; $p < 0,05$; $Mrang2 = 196,26$; $p < 0,05$; $Z = -2,251$).

Tabela 53. Formy i sposoby kontaktów z nauczycielem w obrębie grup rodziców

Warianty odpowiedzi	Grupa 1					N	Mediana	Grupa 2					N	Mediana
	5 (%)	4 (%)	3 (%)	2 (%)	1 (%)			5 (%)	4 (%)	3 (%)	2 (%)	1 (%)		
Spotkania robocze	60,4	2,1	27,1	10,4		96	5	66,9	1,7	18,7	12,3	0,4	520	5
Notatki w dzienniczkach	32,8	23,0	11,5	11,5	21,3	61	4	25,2	18,8	12,2	11,5	32,3	393	3
Spotkania indywidualne	19,4	7,5	29,9	32,8	10,4	67	3	15,1	11,3	26,9	34,1	12,5	416	3
Strona WWW szkoły	32,8	14,8	8,2	6,6	37,7	61	3	9,1	7,4	6,1	10,5	66,9	363	1
E-mail	19,0	17,2	10,3	13,8	39,7	58	2	3,7	7,6	4,5	7,6	76,6	355	1
Telefonowanie	5,9	5,9	9,8	27,5	51,0	51	1	5,6	5,6	11,3	31,2	46,2	372	2
Korespondencja tradycyjna	2,2	0	2,2	0	95,6	45	1	1,8	0,3	1,2	2,0	94,7	342	1
Korespondencja SMS	4,0	6,0	4,0	14,0	72,0	50	1	1,1	2,3	2,0	10,3	84,2	348	1
Portale	0	2,2	4,3	0	93,5	46	1	0,6	0,9	0,3	1,7	96,5	344	1
Fora internetowe	2,1	2,1	0	2,1	93,6	47	1	0,3	0,6	0,9	0,9	97,4	341	1
Czaty	0	2,1	0	0	97,9	47	1	0,3	0,6	0,3	0,3	98,5	342	1
Komunikatory	0	0	0	2,0	98,0	51	1	0,6	0,3	0	0,6	98,6	345	1
E-dziennik	31,3	12,5	0	0	56,3	64	1	10,1	3,1	0,8	1,4	84,6	357	1
Konsultacje pedagogiczne	5,7	1,9	9,4	15,1	67,9	53	1	4,1	2,0	6,1	18,9	68,9	344	1

Stwierdzeniu zawsze przyznano 5 punktów, kilka razy w miesiącu – 4 punkty, raz w miesiącu – 3 punkty, raz na pół roku – 2 punkty, nigdy – 1 punkt.

Źródło: wyniki badań własnych.

Co ciekawe, rodzice z reguły sporadycznie uczestniczą w różnego rodzaju formach współpracy i wymiany informacji, jeśli już to są to różnego rodzaju spotkania okolicznościowe, wycieczki szkole.

Dokonując analizy uczestnictwa w poszczególnych formach współpracy i komunikacji ze względu na podział na grupy pod kątem kompetencji informatyczno-medialnych i wykorzystania Sieci, możemy dostrzec różnice pomiędzy nimi (Tabela 54).

Tabela 54. Formy współpracy, w których uczestniczą rodzice w obrębie grup

Warianty odpowiedzi	Grupa 1					N	Mediana	Grupa 2					N	Mediana
	5 (%)	4 (%)	3 (%)	2 (%)	1 (%)			5 (%)	4 (%)	3 (%)	2 (%)	1 (%)		
Przygotowanie pomocy dydaktycznych	9,4	14,1	28,1	21,9	26,6	64	3	4,1	9,2	21,2	31,6	33,9	392	2
Imprezy okolicznościowe, wycieczki	15,9	15,9	30,4	23,2	14,5	69	3	8,8	17,6	32,8	16,4	24,4	409	3
Pomoc w organizacji czasu wolnego	3,3	10,0	30,0	26,7	30,0	60	2	2,6	6,7	23,8	30,6	36,3	386	2
Pomoc w utrzymaniu wyglądu klasy	3,4	3,4	22,0	28,8	42,4	59	2	1,8	3,1	22,3	31,2	41,6	385	2
Konsultacje	7,0	7,0	22,8	21,1	42,1	57	2	5,4	6,5	22,8	22,8	42,5	372	2
Zbieranie opinii od rodziców	5,3	3,5	35,1	17,5	38,6	57	2	3,0	8,4	20,8	19,7	48,2	371	2
Lekcje otwarte	3,5	0	14,0	17,5	64,9	57	1	4,8	4,0	13,7	22,5	55,0	373	1
E-mail	9,1	9,1	18,2	1,8	61,8	55	1	3,1	5,6	8,4	8,4	74,7	359	1
Kontakty SMS	1,8	0	10,9	3,6	83,6	55	1	1,4	1,1	3,7	11,5	82,3	356	1
Kontakt przez komunikatory	0	0	3,8	0	96,2	53	1	0,3	0,3	0,6	4,0	94,8	349	1
Kontakt na forach dyskusyjnych	0	1,9	5,6	3,7	88,9	54	1	0,3	0,6	1,4	4,8	92,9	354	1
Kontakt na portalach społecznościach	0	0	1,9	1,9	96,2	53	1	0,3	0	0,3	3,7	95,7	349	1
Współorganizator lekcji	1,9	3,7	3,7	13,0	77,8	54	1	0,3	1,7	3,2	12,6	82,2	348	1
Rozmowy telefoniczne		3,5	21,1	17,5	57,9	57	1	1,9	6,6	17,7	20,1	53,7	378	1
Szkolenia dla rodziców	5,2	3,4	5,2	15,5	70,7	58	1	1,1	3,5	14,1	15,1	66,2	370	1
Prelekcje dla rodziców	3,7		13,0	7,4	75,9	54	1	1,7	2,8	15,6	14,7	65,3	360	1
Spotkania z ekspertem	3,7	1,9	7,4	22,2	64,8	54	1	1,1	0,8	16,5	20,9	60,6	358	1
Spotkania nieformalne	1,9	5,8	17,3	15,4	59,6	52	1	1,4	4,8	15,3	18,4	60,2	354	1
Kontakt z wykorzystaniem czatów	0	0	0	0	100	52	1	0,3	0,3	0,6	4,1	94,8	343	1
Konsultacje pedagogiczne	3,6	3,6	9,1	16,4	67,3	55	1	2,8	2,2	11,6	18,2	65,2	362	1

Stwierdzeniu zawsze przyznano 5 punktów, *bardzo często* – 4 punkty, *czasami* – 3 punkty, *rzadko* – 2 punkty, *nigdy* – 1 punkt.

Źródło: wyniki badań własnych.

Grupa z wyższymi kompetencjami częściej uczestniczy w przygotowaniu pomocy dydaktycznych ($Mediana_{Grupa1} = 3$, $Mediana_{Grupa2} = 2$), różnice istotnie statystycznie wykazała także analiza testem *U* Manna-Whitney'a ($Mrang1 = 263,12$; $p < 0,05$; $Mrang2 = 222,85$; $p < 0,05$; $Z = -2,357$). Także rodzice z Grupy 1 częściej uczestniczą w wymianie informacji z nauczycielami z wykorzystaniem poczty elektronicznej ($Mrang1 = 235,75$; $p < 0,05$; $Mrang2 = 203,17$; $p < 0,05$; $Z = -2,407$).

Rodzice uważają, że spotkania robocze, indywidualne, czy notatki w dziennikach umiarkowanie zwiększają częstość kontaktów z nauczycielami.

Rozkład odpowiedzi w obu grupach rodziców wydaje się być bardzo zbliżony (te same wartości Mediany). Jednak dokonując głębszej analizy przy wykorzy-

staniu testu rang *U* Manna-Whitney'a, możemy zauważyć różnice istotne statystycznie na poziomie istotności $p < 0,01$ w przypadku korespondencji tradycyjnej ($M_{rang1} = 149,11$; $p < 0,01$; $M_{rang2} = 186,67$; $p < 0,01$; $Z = -2,709$) oraz wiadomości SMS ($M_{rang1} = 145,29$; $p < 0,01$; $M_{rang2} = 184,05$; $p < 0,01$; $Z = -2,733$). Z kolei na poziomie istotności $p < 0,05$ na różnicę w ocenie wpływu wizyt domowych ($M_{rang1} = 154,37$; $p < 0,05$; $M_{rang2} = 183,67$; $p < 0,05$; $Z = -2,107$), portale ($M_{rang1} = 156,75$; $p < 0,05$; $M_{rang2} = 183,76$; $p < 0,05$; $Z = -2,095$), konsultacji pedagogicznych ($M_{rang1} = 149,30$; $p < 0,05$; $M_{rang2} = 185,42$; $p < 0,05$; $Z = -2,426$). Rodzice o niższych kompetencjach i rzadkim wykorzystywaniem Internetu zdecydowanie częściej wskazują te formy współpracy jako mające wpływ na częstość kontaktów z nauczycielem. Szczegółowy rozkład kategorii wyboru odpowiedzi przedstawia Tabela 55.

Tabela 55. Stosowane formy współpracy a intensywność kontaktów z nauczycielami w obrębie grup

Warianty odpowiedzi	Grupa 1						N	Mediana	Grupa 2					N	Mediana
	5 (%)	4 (%)	3 (%)	2 (%)	1 (%)	5 (%)			4 (%)	3 (%)	2 (%)	1 (%)			
Spotkania robocze	39,4	16,0	18,1	8,5	18,1	94	4	36,8	26,3	21,6	5,8	9,5	486	4	
Spotkania indywidualne	26,2	26,2	29,5	8,2	9,8	61	4	35,9	29,7	20,1	7,3	7,0	384	4	
Notatki w dzienniczku	27,4	25,8	27,4	9,7	9,7	62	4	23,4	36,3	27,1	8,3	4,9	350	4	
Spotkania nieformalne	19,3	26,3	40,4	7,0	7,0	57	3	17,4	30,2	39,9	6,8	5,7	351	3	
Spotkania z ekspertem, prelekcje	5,8	34,6	40,4	5,8	13,5	52	3	14,0	31,3	42,9	7,4	4,5	336	3	
Telefonowanie	11,1	20,4	48,1	9,3	11,1	54	3	14,1	35,5	39,3	6,5	4,7	341	3	
E-mail	21,3	23,0	41,0	4,9	9,8	61	3	15,9	25,1	46,4	6,9	5,7	334	3	
Korespondencja tradycyjna (listy)	3,9	3,9	66,7	9,8	15,7	51	3	6,8	16,8	61,3	4,8	10,3	310	3	
Wizyty domowe	5,9	5,9	66,7	3,9	17,6	51	3	10,7	15,3	57,7	6,5	9,8	307	3	
Korespondencja SMS	5,9	7,8	60,8	9,8	15,7	51	3	8,5	23,3	53,1	5,9	9,2	305	3	
Portale	2,0	8,0	68,0	12,0	10,0	50	3	6,8	11,3	69,6	5,2	7,1	309	3	
Fora internetowe	4,0	10,0	68,0	8,0	10,0	50	3	6,5	11,3	68,6	6,5	7,1	309	3	
Czaty	4,2	6,3	68,8	8,3	12,5	48	3	6,5	9,7	71,8	5,5	6,5	309	3	
Strona WWW szkoły	17,0	13,2	52,8	5,7	11,3	53	3	14,0	19,0	55,2	7,0	4,8	315	3	
Komunikatory	4,2	4,2	75,0	8,3	8,3	48	3	8,4	12,3	66,9	6,2	6,2	308	3	
E dziennik	25,9	6,9	48,3	3,4	15,5	58	3	26,0	15,8	46,7	5,0	6,5	323	3	
Gazetka, newsletter	2,0	18,0	68,0	4,0	8,0	50	3	9,1	19,8	61,0	5,7	4,4	318	3	
Konsultacje pedagogiczne	10,2	12,2	59,2	8,2	10,2	49	3	14,8	26,7	46,9	6,1	5,5	311	3	

Stwierdzeniu *znacząco zwiększa* przyznano 5 punktów, *umiarkowanie zwiększa* – 4 punkty, *nie ma wpływu* – 3 punkty, *umiarkowanie zmniejsza* – 2 punkty, *znacząco zmniejsza* – 1 punkt. Źródło: wyniki badań własnych.

W semantycznym ujęciu teorii informacji, informacja jest zbiorem wiadomości o zdarzeniach, faktach, cechach przedmiotów podanych w formie zrozumiałej dla odbiorcy, aby mógł się do niej ustosunkować i podjąć odpowiednie działania. Rodzice najczęściej informacje o sukcesach swych dzieci otrzymują podczas zebrań

szkolnych (spotkań roboczych), sporadycznie w trakcie spotkań indywidualnych czy poprzez adnotacje w dzienniczkach ucznia.

Badania testem *U* Manna-Whitney'a wykazały różnice istotne statystycznie. Rodzice z grupy o wysokich kompetencjach informatycznych i często wykorzystujący Internet znacznie częściej wskazywali jako źródło informacji o sukcesach dziecka korespondencję elektroniczną ($M_{rang1} = 260,19$; $p = 0$; $M_{rang2} = 197,96$; $p = 0$; $Z = -4,906$) i e-dziennik ($M_{rang1} = 260,23$; $p = 0$; $M_{rang2} = 204,02$; $p = 0$; $Z = -4,936$) przy istotności $p = 0$. O wiele częściej także czerpali informacje ze stron WWW szkoły ($M_{rang1} = 235,95$; $p < 0,01$; $M_{rang2} = 200,68$; $p < 0,01$; $Z = -2,964$) przy istotności $p < 0,01$. Co ciekawe, także o wiele częściej wskazywali notatki w dzienniczkach uczniowskich swoich dzieci ($M_{rang1} = 263,10$; $p < 0,05$; $M_{rang2} = 225,57$; $p < 0,05$; $Z = -2,255$). Szczegółowy rozkład kategorii odpowiedzi pomiędzy grupami przedstawia Tabela 56.

Tabela 56. Rozkład częstości form stosowanych przez obie grupy nauczycieli do przekazu informacji o sukcesach dziecka

Warianty odpowiedzi	Grupa 1					N	Mediana	Grupa 2					N	Mediana
	5 (%)	4 (%)	3 (%)	2 (%)	1 (%)			5 (%)	4 (%)	3 (%)	2 (%)	1 (%)		
Spotkania robocze	70,7	22,2	5,1	2,0	0	99	5	75,7	16,5	6,6	0,9	0,2	527	5
Spotkania nieformalne	5,3	12,3	33,3	19,3	29,8	57	3	3,8	16,1	27,6	19,8	32,7	373	2
Spotkania indywidualne	13,2	16,2	38,2	20,6	11,8	68	3	13,0	22,6	36,7	14,6	13,2	439	3
Notatki w dzienniczku	28,8	20,5	17,8	12,3	20,5	73	3	14,9	19,5	25,7	14,4	25,4	389	3
Wgląd do teczki z kartami pracy	25,0	14,3	14,3	14,3	32,1	56	3	12,7	17,4	20,4	12,7	36,9	363	3
Udostępnienie indywidualnych kart pracy	22,8	15,8	12,3	12,3	36,8	57	3	12,9	17,1	19,9	12,0	38,1	357	2
Telefonowanie	0	3,5	22,8	17,5	56,1	57	1	2,1	6,5	18,2	24,2	49,1	385	2
E-mail	13,3	10,0	20,0	5,0	51,7	60	1	1,1	4,8	10,5	4,8	78,8	353	1
Korespondencja tradycyjna (listy)	0	0	9,1	0	98,1	52	1	1,1	0,3	1,7	3,4	93,4	351	1
Wizyty domowe	0	0	0	0	100	52	1	0,3	0	0,3	1,1	98,3	348	1
Korespondencja SMS	0	0	13,5	3,8	82,7	52	1	1,1	0,6	2,8	11,8	83,7	356	1
Portale	0	0	2,0	0	98,0	51	1	0,6	0,3	0,3	0,9	98,0	349	1
Fora internetowe	0	0	2,0	2,0	96,1	51	1	0,3	0,3	0,9	1,1	97,4	352	1
Czaty	0	0	0	0	100,0	50	1	0,3	0	0,9	1,1	97,7	350	1
Strona WWW szkoły	21,4	3,6	3,6	3,6	67,9	56	1	3,1	2,5	6,2	6,2	81,9	354	1
Komunikatory	0	0	0	0	100	51	1	0,3	0	0,6	1,7	97,4	350	1
E dziennik	26,6	10,9	3,1	0	59,4	64	1	7,8	4,2	2,2	1,1	84,7	360	1
Gazetka, newsletter	1,9	0	7,4	7,4	83,3	54	1	1,4	1,4	8,4	5,9	82,9	356	1
Konsultacje pedagogiczne	5,9	2,0	11,8	19,6	60,8	51	1	3,4	3,4	21,3	15,9	56,0	352	1

Stwierdzeniu zawsze przyznano 5 punktów, *bardzo często* – 4 punkty, *czasami* – 3 punkty, *rzadko* – 2 punkty, *niegdą* – 1 punkt.

Źródło: wyniki badań własnych.

W trakcie wywiadówek poruszane są nie tylko kwestie związane z chwaleniem dzieci, ale także bardzo często problemy wychowawcze poszczególnych uczniów. Czasami rodzice są proszeni na spotkania indywidualne, w trakcie których poruszane są kwestie związane z kłopotami ucznia, lub odczytują uwagi nauczyciela w dzienniczku ucznia ich dziecka.

Podobnie jak w przypadku informacji o sukcesach dziecka, tak i w kwestiach związanych z informowaniem o kłopotach test *U* Manna-Whitney'a wykazał różnice istotne statystycznie. Rodzice z Grupy 1 (zaawansowanej technicznie) bardzo często (znacznie częściej od rodziców z Grupy 2) otrzymują tego typu informacje drogą mailową ($M_{rang1} = 245,12; p = 0; M_{rang2} = 199,92; p = 0; Z = -4,086$) czy poprzez dziennik elektroniczny ($M_{rang1} = 254,44; p = 0; M_{rang2} = 200,61; p = 0; Z = -5,178$). Częściej także otrzymywali tego typu informacje poprzez stronę WWW szkoły ($M_{rang1} = 233,86; p = 0,001; M_{rang2} = 200,14; p = 0,001; Z = -3,393$). Szczegółowy rozkład wyboru nasiedlenia cechy przedstawia Tabela 57.

Tabela 57. Rozkład częstości form stosowanych przez obie grupy nauczycieli do przekazu informacji o problemach dziecka

Warianty odpowiedzi	Grupa 1					N	Mediana	Grupa 2					N	Mediana
	5 (%)	4 (%)	3 (%)	2 (%)	1 (%)			5 (%)	4 (%)	3 (%)	2 (%)	1 (%)		
Spotkania robocze	62,9	20,6	10,3	3,1	3,1	97	5	69,7	18,4	8,6	1,2	2,1	512	5
Spotkania indywidualne	20,8	16,7	30,6	16,7	15,3	72	3	13,9	24,1	31,9	14,1	16,0	432	3
Notatki w dzienniczkach	25,4	14,3	19,0	6,3	34,9	63	3	14,8	11,4	24,1	9,8	39,9	386	3
Spotkania nieformalne	4,8	16,1	29,0	17,7	32,3	62	2,5	5,1	17,2	23,7	15,1	39,0	372	2
Udostępnienie indywidualnych kart pracy	6,9	15,5	12,1	15,5	50,0	58	1,5	11,0	10,4	19,0	8,6	51,0	347	1
Rozmowy telefoniczne	3,4	0	16,9	20,3	59,3	59	1	2,4	7,6	18,4	19,2	52,4	380	1
E-mail	13,3	3,3	13,3	5,0	65,0	60	1	1,4	2,8	5,4	5,1	85,2	352	1
Korespondencja tradycyjna (listy)	0	0	2,0	2,0	96,1	51	1	0,6	0,9	2,0	1,2	95,4	347	1
Wizyty domowe	0	0	0	0	100	53	1	0,3	0	0,3	0,9	98,6	348	1
Korespondencja SMS	0	0	5,6	3,7	90,7	54	1	0,9	0	2,3	7,1	89,7	350	1
Portale	0	1,9	0	0	98,1	54	1	0,6	0	0,6	0,9	98,0	347	1
Fora internetowe	0	0	0	1,9	98,1	54	1	0,3	0,3	0,3	1,2	98,0	347	1
Czaty	0	0	0	0	100	52	1	0,3	0	0,3	1,1	98,3	348	1
Strona WWW szkoły	11,9	1,7	3,4	10,2	72,9	59	1	1,1	1,4	3,7	5,1	88,6	350	1
Komunikatory	0	0	0	0	100	53	1	0,3	0	0,3	0,9	98,6	345	1
E-dziennik	20,0	6,2	10,8	0	63,1	65	1	4,3	2,6	3,7	1,7	87,8	352	1
Gazetka, newsletter	1,9	0	3,8	3,8	90,6	53	1	0,6	1,2	2,1	5,1	91,1	336	1
Wgląd do teczek z kartami pracy	10,2	13,6	11,9	11,9	52,5	59	1	10,0	10,5	19,1	7,4	53,0	351	1
Konsultacje pedagogiczne	3,7	5,6	11,1	11,1	68,5	54	1	2,7	2,7	11,2	15,4	68,0	338	1

Stwierdzeniu zawsze przyznano 5 punktów, *bardzo często* – 4 punkty, *czasami* – 3 punkty, *rzadko* – 2 punkty, *nigdy* – 1 punkt.

Źródło: wyniki badań własnych.

Rola mediów w kontaktach z nauczycielem w ocenie rodziców

Jeszcze do niedawna ogromny wpływ na nasze życie wywierała telewizja. Dziś doświadczamy eksplozji cyfrowej technologii, która na nowo definiuje nasze kontakty, sposób porozumiewania się (Small, Vorgan, 2001). Zmiany te nie omijają także szkół, które muszą nadążyć za kierunkami zmian cywilizacyjnych. Przykładem takich dążeń może być chociażby wprowadzenie do szkół narzędzi umożliwiających komunikację pośrednią np. poczty elektronicznej, for dyskusyjnych na stronach szkoły, profilu na Facebooku, czy e-dziennika. W opinii badanych rodziców, tego typu narzędzia ICT mogą znacząco zwiększyć przepływ informacji oraz znacząco wpłynąć na szybkość podejmowanych przez nich działań. Media elektroniczne mogą także przyczynić się do zwiększenia: kontroli rodzicielskiej, współpracy rodzice-nauczyciele. Ułatwić nadrabianie zaległości przez ucznia, być pomocą w nauce, poszerzać wiedzę o ofercie edukacyjnej dla ucznia, zwiększyć zaangażowanie w życie szkoły, wpływać na postępy w nauce, lepsze poznanie ucznia i jego potrzeb, rozwijać zainteresowań ucznia, zacieśniać kontakty, czy wpływać na dyktans nauczyciele-rodzice.

Rozpatrując uzyskane dane pod kątem kompetencji informatyczno-medialnych oraz częstości użytkowania Internetu, dostrzegamy różnice w wyborze poszczególnych kategorii odpowiedzi pomiędzy Grupą 1, a więc z wyższymi kompetencjami, a Grupą 2. Porównania istotności różnic pomiędzy grupami rodziców dokonano za pomocą testu rang *U* Manna-Whitney'a. Istotnie statystycznie różnice wykazano w ocenie wpływu mediów na pomoc w nauce ($M_{rang1} = 258,32; p < 0,05; M_{rang2} = 224,14; p < 0,05; Z = -2,042$), nadrabianie zaległości ($M_{rang1} = 258,93; p < 0,05; M_{rang2} = 217,78; p < 0,05; Z = -2,467$) oraz zaangażowanie rodziców w życie szkoły ($M_{rang1} = 249,35; p < 0,05; M_{rang2} = 215,56; p < 0,05; Z = -2,052$). Rodzice z wyższymi kompetencjami informatyczno-medialnymi znacznie częściej dostrzegają znaczący lub umiarkowany wpływ mediów na te zagadnienia. Szczegółowy rozkład częstości odpowiedzi w obrębie grup przedstawia Tabela 58.

Tabela 58. Wpływ zastosowania mediów na wybrane elementy procesu edukacyjno-wychowawczego w ocenie rodziców

Warianty odpowiedzi	Grupa 1					N	Mediana	Grupa 2					N	Mediana
	5 (%)	4 (%)	3 (%)	2 (%)	1 (%)			5 (%)	4 (%)	3 (%)	2 (%)	1 (%)		
Przepływ informacji	57,3	23,2	9,8	3,7	6,1	82	5	52,5	27,0	14,8	1,8	3,9	440	5
Współpraca rodzice-nauczyciele	51,4	31,4	7,1	2,9	7,1	70	5	46,7	30,8	16,0	2,9	3,6	413	4
Szybkość podejmowanych działań	57,4	29,4	5,9	2,9	4,4	68	5	50,3	28,9	16,2	0,8	3,9	388	5
Kontrola rodzicielską	53,1	34,4	6,3	3,1	3,1	64	5	48,9	29,9	15,6	1,7	3,9	411	4
Nadrabianie zaległości przez ucznia	51,6	32,3	9,7	1,6	4,8	62	5	35,9	34,9	23,2	2,9	3,1	384	4

Warianty odpowiedzi	Grupa 1					N	Mediana	Grupa 2					N	Mediana
	5 (%)	4 (%)	3 (%)	2 (%)	1 (%)			5 (%)	4 (%)	3 (%)	2 (%)	1 (%)		
Postępy w nauce	34,9	34,9	20,6	6,3	3,2	63	4	29,5	31,6	34,1	2,5	2,3	393	4
Pomoc w nauce	43,1	41,5	9,2	1,5	4,6	65	4	34,2	35,5	25,0	2,0	3,3	392	4
Rozwijanie zainteresowań ucznia	39,7	27,0	27,0	1,6	4,8	63	4	27,2	30,4	38,4	2,4	1,6	378	4
Poszerzenie wiedzy o ofercie edukacyjnej	36,7	33,3	23,3	1,7	5,0	60	4	30,9	36,8	28,0	1,6	2,7	375	4
Zaangażowanie w życie szkoły	42,6	34,4	14,8	3,3	4,9	61	4	28,3	38,1	28,6	2,1	2,9	378	4
Zacieśnianie kontaktów rodzice-nauczyciele	37,3	37,3	16,9	3,4	5,1	59	4	27,2	38,4	28,6	2,9	2,9	378	4
Lepsze poznanie ucznia i jego potrzeb	36,5	38,1	17,5	1,6	6,3	63	4	28,4	32,9	33,7	2,1	2,9	377	4
Dystans nauczyciele-rodzice	19,6	16,1	23,2	16,1	25,0	56	3	12,2	15,2	35,4	13,0	24,2	376	3

Stwierdzeniu *znacząco zwiększa* przyznano 5 punktów, *umiarkowanie zwiększa* – 4 punkty, *nie ma wpływu* – 3 punkty, *umiarkowanie zmniejsza* – 2 punkty, *znacząco zmniejsza* – 1 punkt.
Źródło: wyniki badań własnych.

Prawie 86% badanych rodziców chciałoby, w przypadku wykorzystywania przez placówkę ich dziecka platformy edukacyjnej zamieszczonej na stronach szkoły, aby była ona wykorzystywana do informowania ich o postępach w nauce ich dzieci. Wielu rodziców dostrzega możliwości, jakie może dawać taka platforma i widzą wielość działań i funkcji, które mogłyby być realizowane za jej pośrednictwem, np.: kontakt z nauczycielami z wykorzystaniem korespondencji lub komunikatora; swego rodzaju tablica ogłoszeń, na której będzie można zamieszczać informacje o spotkaniach towarzyskich i grupowych w szkole, np. wywiadówkach; zbierać opinie od rodziców. Uważają także, że mogłyby być forum dyskusyjnym, portalem wymiany doświadczeń, zawierającym również szkolenia i kursy zarówno dla rodziców, jak i uczniów oraz zawierać zadania dla uczniów, dla tych z brakami, jak i niedociągnięciami w nauce, chcących poszerzyć swoją wiedzę, czy ją utrwalić. Portal mógłby pełnić rolę pomocnika w nauce, służyć kontrolowaniu postępów oraz zawierać zalecenia, jak pracować z dzieckiem, aby osiągało sukcesy. Spora grupa rodziców chciałaby, aby taki portal był bazą wiedzy o ofercie edukacyjnej dla ucznia, wiedzy o szkole, o realizowanych tematach lekcji.

Analizując rozkład odpowiedzi pomiędzy grupą rodziców o wysokich kompetencjach i częstym korzystaniu z Internetu a grupą deklarującą niższe kompetencje informatyczno-medialne i sporadycznym użytkowaniu Sieci, dostrzegamy znaczne różnice w rozkładzie odpowiedzi (Tabela 59). Porównania istotności różnic pomiędzy grupami rodziców dokonano za pomocą testu rang *U* Manna-Whitney'a. Istotnie statystycznie okazały się kategorie: komunikator z nauczycielami ($M_{rang1} = 287,14$; $p = 0$; $M_{rang2} = 224,63$; $p = 0$; $Z = -3,712$), czat z nauczycielami ($M_{rang1} = 280,87$; $p = 0$; $M_{rang2} = 220,09$; $p = 0$; $Z = -3,599$) oraz miejsce publikacji newslettera

($Mrang1 = 270,18$; $p = 0$; $Mrang2 = 211,59$; $p = 0$; $Z = -3,531$). Z kolei na poziomie istotności $p \leq 0,01$ istotny statystycznie okazał się rozkład odpowiedzi wśród kategorii: forum dyskusyjne ($Mrang1 = 284,28$; $p \leq 0,01$; $Mrang2 = 231,91$; $p \leq 0,01$; $Z = -3,117$), informowanie o spotkaniach towarzyskich i imprezach okolicznościowych ($Mrang1 = 290,84$; $p < 0,01$; $Mrang2 = 238,89$; $p < 0,01$; $Z = -3,075$), kontakt z nauczycielem ($Mrang1 = 327,12$; $p < 0,01$; $Mrang2 = 280,23$; $p < 0,01$; $Z = -2,680$), zbieranie opinii od rodziców ($Mrang1 = 274,59$; $p < 0,01$; $Mrang2 = 229,87$; $p < 0,01$; $Z = -2,676$), wideokonferencji ($Mrang1 = 256,29$; $p < 0,01$; $Mrang2 = 212,72$; $p < 0,01$; $Z = -2,640$) oraz baza wiedzy o ofercie edukacyjnej dla ucznia ($Mrang1 = 273,39$; $p \leq 0,01$; $Mrang2 = 230,29$; $p \leq 0,01$; $Z = -2,572$). Przy poziomie istotności $p < 0,05$ istotne statystycznie okazały się: miejsce e-kursów dla uczniów ($Mrang1 = 268,05$; $p < 0,05$; $Mrang2 = 226,60$; $p < 0,05$; $Z = -2,447$), portal wymiany doświadczeń dydaktycznych ($Mrang1 = 269,63$; $p < 0,05$; $Mrang2 = 229,13$; $p < 0,05$; $Z = -2,337$), szkolenia, kursy dla rodziców ($Mrang1 = 268,89$; $p < 0,05$; $Mrang2 = 230,64$; $p < 0,05$; $Z = -2,203$), kontrolowanie postępów w nauce dziecka ($Mrang1 = 279,62$; $p < 0,05$; $Mrang2 = 243,47$; $p < 0,05$; $Z = -2,130$), baza wiedzy o szkole ($Mrang1 = 266,69$; $p < 0,05$; $Mrang2 = 230,40$; $p < 0,05$; $Z = -2,128$), korespondencja z nauczycielem ($Mrang1 = 293,68$; $p < 0,05$; $Mrang2 = 252,27$; $p < 0,05$; $Z = -2,507$) oraz zadania dodatkowe dla uczniów ($Mrang1 = 276,14$; $p < 0,05$; $Mrang2 = 241,32$; $p < 0,05$; $Z = -1,994$). Rodzice z pierwszej grupy (Grupa 1) o wysokich kompetencjach informatyczno-medialnych i częstym użytkowaniu Sieci w życiu codziennym o wiele częściej wskazywali możliwości aplikacji mobilnej, która mogłaby być zamieszczona na stronach WWW szkoły ich dzieci.

Tabela 59. Wykorzystanie platformy edukacyjnej zamieszczonej na stronach WWW szkoły

Warianty odpowiedzi	Grupa 1					N	Mediana	Grupa 2					N	Mediana
	5 (%)	4 (%)	3 (%)	2 (%)	1 (%)			5 (%)	4 (%)	3 (%)	2 (%)	1 (%)		
Kontakt z nauczycielami	59,6	34,8	4,5	0	1,1	89	5	47,8	34,0	10,1	3,1	4,9	485	4
Korespondencja z nauczycielami	57,1	31,0	7,1	3,6	1,2	84	5	43,9	35,1	10,6	3,7	6,7	433	4
Kontrolowanie postępów w nauce	59,4	33,3	4,3	0	2,9	69	5	47,3	37,2	8,4	1,9	5,2	427	4
Zadania dodatkowe dla uczniów	53,0	33,3	7,6	0	6,1	66	5	39,5	40,5	12,9	3,5	3,5	425	4
Zadania uzupełniające braki uczniów	54,4	35,3	4,4	2,9	2,9	68	5	44,8	39,9	10,0	1,6	3,7	429	4
Zadania poszerzające wiedzę ucznia	54,3	34,3	5,7	2,9	2,9	70	5	43,7	41,4	10,3	1,9	2,8	428	4
Zalecenia do pracy z uczniem	51,4	34,3	8,6	1,4	4,3	70	5	44,8	39,4	10,1	1,4	4,2	426	4
Informowanie o postępach w nauce	62,9	31,4	2,9	0	2,9	70	5	53,0	31,6	7,9	2,8	4,7	430	5
Baza wiedzy o ofercie edukacyjnej	54,4	26,5	13,2	0	5,9	68	5	33,7	43,3	16,6	3,0	3,5	404	4

Warianty odpowiedzi	Grupa 1						N	Mediana	Grupa 2					N	Mediana
	5	4	3	2	1	5			4	3	2	1			
	(%)	(%)	(%)	(%)	(%)	(%)			(%)	(%)	(%)	(%)			
Baza wiedzy o tematach lekcji	50,0	33,3	10,6	3,0	3,0	66	4,5	36,9	40,7	14,5	3,1	4,8	415	4	
Informowanie o spotkaniach	36,4	48,1	11,7	1,3	2,6	77	4	28,1	36,3	16,6	10,8	8,2	416	4	
Informowanie o spotkaniach grupowych	39,4	50,7	2,8	2,8	4,2	71	4	34,1	44,4	12,2	4,3	5,0	417	4	
Portal wymiany doświadczeń	33,8	41,2	19,1	1,5	4,4	68	4	25,4	33,9	27,9	6,0	6,7	401	4	
Forum dyskusyjne	32,4	43,2	17,6	2,7	4,1	74	4	22,5	32,6	30,6	6,4	7,9	405	4	
Czat z nauczycielami	31,3	31,3	25,4	6,0	6,0	67	4	15,9	24,9	35,4	11,5	12,3	390	3	
Komunikator z nauczycielami	42,9	32,9	15,7	2,9	5,7	70	4	22,2	34,3	27,5	6,5	9,6	397	4	
Miejsce publikacji newslettera	27,0	34,9	28,6	3,2	6,3	63	4	16,2	21,5	39,9	9,3	13,0	376	3	
Szkolenia, kursy dla rodziców	27,3	42,4	21,2	4,5	4,5	66	4	20,5	34,6	28,4	8,9	7,7	405	4	
Zbierania opinii od rodziców	35,7	45,7	11,4	1,4	5,7	70	4	23,9	42,5	21,4	5,2	7,0	402	4	
Pomoc w nauce dziecka	46,8	42,9	3,9	1,3	5,2	77	4	37,1	43,7	12,8	2,3	4,1	437	4	
Miejsce e-kursów dla uczniów	48,5	33,3	10,6	3,0	4,5	66	4	33,9	35,2	21,1	4,5	5,3	398	4	
Zadania dla uczniów utrwalające wiedzę	49,2	38,5	7,7	1,5	3,1	65	4	44,8	39,5	10,2	1,9	3,6	420	4	
Baza wiedzy o szkole	45,5	37,9	13,6	0	3,0	66	4	34,9	36,9	20,3	4,0	4,0	404	4	
Wideokonferencje	17,5	27,0	31,7	12,7	11,1	63	3	9,6	15,8	41,7	16,6	16,3	374	3	

Stwierdzeniu *tak* przyznano 5 punktów, *raczej tak* – 4 punkty, *nie mam zdania* – 3 punkty, *raczej nie* – 2 punkty, *nie* – 1 punkt.

Źródło: wyniki badań własnych.

Aplikacja mobilna zdaniem rodziców może pozytywnie wpływać na realizację m.in.: obowiązku szkolnego, wyniki w nauce, czy relacje wśród uczestników procesów edukacyjnych.

Należy jednak zauważyć, że rodzice z wyższymi kompetencjami w zakresie obsługi narzędzi ICT zdecydowanie częściej wskazują pozytywny wpływ aplikacji mobilnej na elementy procesu edukacji, co potwierdziła analiza testem rang *U* Manna-Whitney'a, która wykazała różnice istotne statystycznie w rozkładzie odpowiedzi pomiędzy grupami rodziców, w obrębie wszystkich kategorii odpowiedzi. Grupa 1 o wiele częściej wskazuje wpływ na: wyniki w nauce ($M_{rang1} = 320,09$; $p < 0,01$; $M_{rang2} = 273,12$; $p < 0,01$; $Z = -2,666$), relacje nauczycieli z dzieckiem ($M_{rang1} = 303,57$; $p < 0,01$; $M_{rang2} = 244,18$; $p < 0,01$; $Z = -3,367$), relacje rodziców z nauczycielem ($M_{rang1} = 327,83$; $p < 0,01$; $M_{rang2} = 259,00$; $p < 0,01$, $Z = -3,803$), relacje rodziców z dzieckiem ($M_{rang1} = 296,44$; $p < 0,01$; $M_{rang2} = 248,44$; $p < 0,01$; $Z = -2,700$) oraz realizację obowiązku szkolnego ($M_{rang1} = 304,12$; $p < 0,05$;

Mrang2 = 268,13; $p < 0,05$; $Z = -2,037$). Szczegółowy rozkład kategorii wyboru odpowiedzi przedstawia Tabela 60.

Tabela 60. Wpływ aplikacji mobilnej na elementy procesu edukacji

Warianty odpowiedzi	Grupa 1					N	Mediana	Grupa 2					N	Mediana
	5 (%)	4 (%)	3 (%)	2 (%)	1 (%)			5 (%)	4 (%)	3 (%)	2 (%)	1 (%)		
Realizacja obowiązku szkolnego	54,3	28,4	11,1	3,7	2,5	81	5	42,2	34,4	13,5	4,1	5,8	465	4
Wyniki w nauce	55,7	28,4	9,1	4,5	2,3	88	5	40,7	34,7	12,1	8,3	4,2	472	4
Relacje rodziców z nauczycielem	55,1	28,2	12,8	1,3	2,6	78	5	34,0	34,4	14,8	12,4	4,4	459	4
Relacje nauczycieli z dzieckiem	44,0	29,3	20,0	4,0	2,7	75	4	27,0	30,9	22,1	14,0	6,0	430	4
Relacje rodziców z dzieckiem	45,3	24,0	20,0	5,3	5,3	75	4	27,8	33,6	16,6	14,0	8,0	435	4

Stwierdzeniu *tak* przyznano 5 punktów, *raczej tak* – 4 punkty, *nie mam zdania* – 3 punkty, *raczej nie* – 2 punkty, *nie* – 1 punkt.

Źródło: wyniki badań własnych.

Podsumowanie

„Częścią natury ludzkiej jest zarówno orientacja na współdziałanie, jak i tendencja do rywalizacji” (Trzcńska-Król, 2014a, s. 88). To, w jaki sposób wykorzysta te preferencje, zależy m.in. od kontekstu społecznego, w jakim się znajduje oraz jego systemu wartości i doświadczeń. Jak widać z prezentowanych badań trudno jest mówić o pełnym współdziałaniu nauczycieli i rodziców, jedni i drudzy mówią o minimalnym udziale rodziców w różnych formach współdziałania i współpracy, czy wymiany informacji. Według nauczycieli rodzice najczęściej uczestniczą w zbieraniu od nich opinii, z kolei rodzice mówią o nikłym ich uczestnictwie w różnych formach współpracy, a najczęstszym sposobem kontaktów z nauczycielem są spotkania robocze, wywiadówki.

Nauczyciele z grupy o wysokich, jak i niskich kompetencjach w zakresie obsługi narzędzi ICT i wykorzystania Sieci podobnie oceniają, zaangażowanie rodziców w różne formy współpracy i wymiany informacji. Zupełnie inaczej jest w grupie rodziców. Patrząc poprzez pryzmat kompetencji i wykorzystania Internetu, dostrzegamy, że opiekunowie z grupy „zaawansowanej” technicznie znacznie częściej sięgają po narzędzia ICT w celu kontaktu ze szkołą (poczta elektroniczna, strona WWW szkoły, dziennik elektroniczny, wiadomości SMS). Także ta grupa rodziców wskazywała, że częściej uczestniczy w korespondencji elektronicznej z nauczycielem oraz w przygotowywaniu materiałów dydaktycznych. Niemniej jednak udział rodziców we współpracy nauczycielsko-rodzicielskiej jest sporadyczny.

Jak pokazują badania, osoby o niższych kompetencjach informatyczno-medialnych, jak i rzadkim użytkowaniu Internetu, wyżej cenią tradycyjne, z reguły bezpośrednie formy współdziałania i wymiany informacji. Nauczyciele wskazują na większą zasadność spotkań roboczych, tradycyjnej korespondencji listowej lub komunikacji pośredniej – wiadomości SMS. Z kolei rodzice mówią o zwiększeniu intensywności kontaktów poprzez wykorzystanie korespondencji tradycyjnej, wizyt domowych, konsultacji pedagogicznych oraz komunikacji zapośredniczonej, czyli wiadomości SMS i portali internetowych.

W polskim społeczeństwie w dalszym ciągu słabo zakorzeniona jest kultura sukcesu i chwalenia za osiągnięcia. Większość społeczeństwa uważa, że o problemach należy mówić głośno, dyskutować o nich, ale o sukcesie już nie koniecznie. Podobny obraz wyłania się z prezentowanych badań. Zarówno rodzice, jak i nauczyciele wskazują, że o sukcesach dziecka najczęściej można usłyszeć podczas wywiadówek szkolnych (Mediana = 5). Analizując dogłębniej zagadnienie, możemy dostrzec różnice w poszczególnych wskazaniach sposobów informowania o sukcesach. Osoby „zaawansowane” technicznie (Grupa 1 rodziców, jak i nauczycieli) częściej wskazywały narzędzia ICT jako źródło informacji (np.: pocztę elektroniczną, e-dziennik, stronę WWW szkoły). O problemach ucznia także najczęściej dyskutuje się na forum grupy, podczas spotkań roboczych. Podobnie, jak w przypadku informowania o sukcesach, tak i w przypadku problemów rodzice z grupy „zaawansowanej” technicznie wskazywali na większy udział mediów w przekazie tego typu informacji (e-mail, e-dziennik, strona WWW szkoły).

Duże różnice pomiędzy grupami dostrzegamy przy ocenie roli mediów w kontaktach rodzice–nauczyciele. Podobnie jak rodzice, tak i nauczyciele z grupy o wyższych kompetencjach informatyczno-medialnych i częstym korzystaniu z Internetu w codziennym życiu o wiele częściej dostrzegali pozytywne aspekty mediów w obojętnej współpracy i wymiany informacji. Nauczyciele o wiele częściej wskazywali platformę edukacyjną, która mogłaby być zamieszczona na stronach WWW szkoły jako miejsce: publikacji newslettera, zamieszczania kursów e-learningowych dla uczniów, zamieszczania zadań dodatkowych dla swoich wychowanków, kontaktu z rodzicami, informowania o spotkaniach towarzyskich, korespondencji z rodzicami, czatowania z rodzicami, szkoleń dla rodziców, wiedzy o realizowanych tematach. Rodzice dodatkowo wskazywali jeszcze: forum dyskusyjne, wideokonferencje, e-kursy dla uczniów, baza wiedzy o ofercie edukacyjnej, kontrola postępów w nauce, baza wiedzy o szkole.

Podsumowanie i dyskusja wyników

Zagadnieniom współpracy oraz komunikacji pomiędzy nauczycielami i rodzicami poświęca się sporo miejsca w literaturze pedagogicznej. Niejednokrotnie ukazywana jest w niej rola tej współpracy i jej wpływ na sukcesy edukacyjne i życiowe dzieci (por.: Mendel, 2002; Bobula, 2012; Maszke, 2002, Pachociński, 1995 za: Winiarski, 2013). Doniosłą rolę rodziców w procesach wychowawczych podkreślają także dokumenty ministerialne, ustawy, rozporządzenia. W rozporządzeniu Ministra Edukacji Narodowej mówiącym o wymaganiach państwa wobec szkół w jednym z wymagań, czytamy „Rodzice są partnerami szkoły lub placówki”. Niestety nie w każdej szkole lub placówce ogół rodziców jest zaangażowany w realizację różnego rodzaju inicjatyw na rzecz uczniów czy szkoły. W podstawowym zakresie oczekuje się, że w szkołach będą: pozyskiwane i wykorzystywane opinie od rodziców na temat pracy placówki, rodzice będą współdecydować w sprawach szkoły i uczestniczyć w jej działaniach oraz szkoła będzie włączać rodziców w prace podejmowane na rzecz rozwoju ich dzieci. Jak bardzo trudno jest włączyć rodziców w życie szkoły, wie chyba każdy nauczyciel. Wciąż jest zbyt mało osób społecznie zaangażowanych, chcących poświęcić swój czas i zapał dla pozostałych członków grupy. O bierności rodziców pisali m.in.: M. Nyczaj-Draż (2001), M. Możdżyńska (2011), T. Lewandowska-Kidoń (2009), J. Łukasiewicz-Wieleba, A. Baum, M. Trzcińska-Król (2014), S. Bobula (2012). Prezentowane badania także ukazują małe zaangażowanie rodziców w różne formy współpracy. Nauczyciele oceniają, że z reguły prawie wszyscy rodzice biorą udział w badaniach mających na celu zbieranie od nich opinii np. na tematy związane z pracą szkoły i nauczycieli, ale już tylko połowa rodziców uczestniczy w prelekcjach, szkoleniach, spotkaniach z ekspertem specjalnie dla nich organizowanych, czy konsultacjach pedagogicznych, imprezach szkolnych (klasowych), wycieczkach oraz rozmowach telefonicznych. Z kolei z deklaracji rodziców wynika, że ponad połowa z nich systematycznie kontaktuje się z nauczycielami dziecka, a głównym celem kontaktów jest pozyskanie informacji o postępach w nauce czy sprawy wychowawcze. Niewielu opiekunów uczestniczy w lekcjach otwartych, kontaktach nieformalnych czy wymianie informacji poprzez pocztę elektroniczną. Nikły odsetek angażuje się w dbanie o wygląd sali, w której uczy się jego dziecko. Ponad 90% badanych (rodziców i nauczycieli) stwierdziło, że rodzice nigdy nie uczestniczą w rozmowach poprzez komunikatory, czaty, portale społecznościowe, czy fora dyskusyjne. Z prezentowanych badań wynika, iż rodzice jeśli już uczestniczą w życiu szkoły to forma ich uczestnictwa

ogranicza się do sporadycznego udziału w imprezach okolicznościowych, wycieczkach, konsultacji pedagogicznych, przygotowania pomocy dydaktycznych, zbierania opinii czy organizacji czasu wolnego uczniów. Liczne badania pokazują, że placówka edukacyjna nie jest miejscem przyjaznym dla prawnych opiekunów uczniów i goszczą w niej jedynie wtedy, kiedy muszą (por. m.in.: Rogala, 1989; Winiarski, 1992; Segiet, 1999; Mendel, 2000, 2001). Najczęstszą formą ich kontaktu z nauczycielem i okazją do wymiany informacji są spotkania robocze (wywiadówki). Według M. Mendel (2001) aktywność rodziców w szkole ogranicza się do utrzymywania kontaktu z wychowawcą, uczestnictwa i współorganizowania wycieczek oraz imprez okolicznościowych, świadczenia usług na rzecz klasy oraz współzarządzania szkołą – udziału w radach rodziców. Podobne wnioski przedstawiają badania K. Błaszczyk i E. Faber (2001), z których wynika, iż udział rodziców w życiu szkoły ogranicza się do regulowania opłat, pomocy w organizacji imprez oraz pracach na rzecz szkoły i udziału w radach klasowych, szkoły.

Wysoki poziom kompetencji medialnych oraz częste użytkowania Internetu skutkuje tym, że rodzice częściej starają się sięgać po te narzędzia celem wymiany informacji z nauczycielem. Można tu wymienić chociażby pocztę elektroniczną, e-dziennik, strony WWW szkoły oraz wiadomości SMS. Niemniej jest to niewielki odsetek rodziców. Należy podkreślić, że nie kompetencje informatyczno-medialne warunkują częstość kontaktów, ale w głównej mierze potrzeba wychowawcza. Co ciekawe J. Zielińska (2012) w swoich badaniach dotyczących wykorzystania Internetu w procesach dydaktycznych stwierdza, że 25% nauczycieli bardzo często do przekazywania informacji wykorzystuje pocztę elektroniczną, a 40% często. Według M. Szpunar (2007) najlepszą formą na podtrzymanie kontaktów z innymi jest komunikator, poczta elektroniczna oraz komunikacja głosowa. Jak pokazują badania GUS Polacy coraz częściej regularnie użytkują komputery i Sieć (por. *Spółeczeństwo informacyjne...*, 2014; *World Internet...*, 2013), a bariera technologiczna pomiędzy pokoleniami powoli zanika (*Rodzic Unplugged...*, b.r.). Wiele osób dostrzega pozytywny wpływ Internetu na kontakty z innymi, zarówno w sferze prywatnej, jak i zawodowej (por. Szpunar, 2007).

Według opinii badanych osobą inicjującą kontakty rodzice-nauczyciele i zapraszającą do współpracy powinien być nauczyciel. To on jest gospodarzem w szkole zapraszającym do wspólnych działań i kontaktów. Zarówno rodzice, jak i nauczyciele preferują kontakty bezpośrednie sprzyjające pogłębianiu wzajemnych relacji i współpracy. Jak ukazują badania, ważniejsza jest potrzeba kontaktu, aniżeli jego forma. Kontakty korespondencyjne są tylko uzupełnieniem indywidualnych form współpracy pedagogów i opiekunów uczniów. Podobne wyniki uzyskano w badaniach M. Trzcińskiej-Król (2014a). Wynika z nich, że prawie 68% badanych preferuje kontakty osobiste, a 28% kontakty pośrednie (e-mail, rozmowy telefoniczne) (tamże). Rodzice o wysokich kompetencjach informatyczno-medialnych zdecydowanie częściej wykorzystują pocztę elektroniczną do kontaktu z nauczycielem.

Kontakt bezpośredni umożliwia dostrzeżenie niepokojących sygnałów wysyłanych przez rozmówcę np. poprzez mowę ciała. Pozwala na bieżąco wyjaśniać nieporozumienia i niejasności oraz wpływa na zmniejszenie dystansu pomiędzy rozmówcami. W prezentowanych badaniach prawie połowa badanych nauczycieli i rodziców uważa, że kontakt twarzą w twarz zdecydowanie przyczynia się do zwiększenia intensywności i częstości wzajemnych spotkań, wymiany informacji. Spotkania indywidualne, kontakt osobisty pozwala na skupienie się nad problemami jednego dziecka (por.: K. Błaszczuk, E. Faber, 2001; K. Hernik, K. Malinowska, 2015; B. Śliwerski, 2012). Narzędzia elektroniczne w opinii badanych raczej nie mają wpływu na zwiększenie częstości kontaktów i wymiany informacji. Warto, jednak zauważyć, że opiekunowie i pedagodzy o niskich kompetencjach informatyczno-medialnych o częściej wskazywali tradycyjne formy kontaktu oraz nieliczne kontakty pośrednie (np. wiadomości SMS) jako formy mające wpływ na częstość kontaktów rodzice–nauczyciele. Z kolei rodzice o wyższych kompetencjach informatyczno-medialnych zdecydowanie częściej wskazywali na pocztę elektroniczną.

Spotkania robocze na ogół nie cieszą się popularnością ani wśród rodziców ani nauczycieli, często odbierane są jako przykry obowiązek. Prowadzone według sztywnego, stereotypowego schematu (por. Łobocki, 2004a; Nowotniak, 2004) problemy wychowawcze, oceny, sprawy bieżące. Niejednokrotnie podczas wywiadówek na forum grupy poruszane są problemy jednostki. W prezentowanych badaniach także rodzice bardzo często dowiadują się o problemach wychowawczych oraz edukacyjnych dziecka w trakcie spotkań roboczych, ale co bardzo ważne również podczas indywidualnych spotkań z nauczycielem. W trakcie wywiadówek oraz spotkań indywidualnych bardzo często przekazywane są informacje o sukcesach uczniów, ich osiągnięciach i postępach. Inną z praktykowanych form informowania i pozyskiwania informacji o problemach oraz sukcesach uczniów są notatki w dzienniczkach (zeszytach). I choć jak pokazują inne badania prawie 70% rodziców systematycznie kontroluje zapisy w dzienniczkach uczniowskich (Trzcńska-Król, 2014a), należy jednak zauważyć, że nie należą one do grup form umożliwiających interakcję, dialog. Według K. Hernik i K. Malinowskiej (2015) bardzo rzadko przybierają one formę wypowiedzi dwukierunkowych. Po raz kolejny dało się zaobserwować wpływ kompetencji informatyczno-medialnych i częstości obsługi narzędzi dostępnych poprzez Sieć na sposób pozyskiwania i przekazywania informacji o sukcesach i problemach uczniów. Rodzice „zaawansowane technicznie” znacznie częściej wskazywali media elektroniczne (np.: e-mail, strony WWW szkoły, e-dziennik) jako źródło wiedzy. Istotności tej nie zaobserwowano wśród grupy nauczycieli informujących rodziców o problemach wychowawczych swoich podopiecznych. Być może jest to związane z faktem, że pedagodzy szczególnie w kwestiach związanych z kłopotami ucznia starają się wszelkimi sposobami i metodami dotrzeć do opiekunów dzieci celem rozwiązania problemu (Lesińska, 2013). Analizując udział mediów w procesach wymiany informacji o problemach

i sukcesach uczniów, należy podkreślić, że nauczyciele nigdy do informowania o problemach nie używali komunikatorów, for internetowych czy portali społecznościowych. Z kolei o sukcesach ucznia znacznie częściej informowano poprzez stronę WWW szkoły. Nie każda forma przekazu oraz nie każde narzędzie ICT jest odpowiednie do powiadamiania o różnych rodzajach sprawach. Uwidaczniają się tu dobre kompetencje komunikacyjne nauczycieli dostarczające im ram dla dokonywania wyborów dotyczących sposobów komunikacji oraz ich tzw. wrażliwość medialna umożliwiającą dobranie właściwej formy przekazu do wagi problemu (por. Morreale, Spitzberg, Barge, 2007). Informacje zamieszczane na stronie internetowej szkoły są kierowane do ogółu społeczności szkolnej, a nie konkretnego rodzica.

Kontakt osobisty wymaga wysiłku organizacyjnego, zarówno ze strony nauczycieli, jak i rodziców. Rodzice nie zawsze mogą stawić się w szkole na wyznaczone spotkanie, wywiadówkę. I choć według niektórych badaczy nowoczesne media zwiększają dystans pomiędzy nauczycielami i rodzicami (por. Śliwerski, 2012) warto się zastanowić nad ich wykorzystaniem w komunikacji rodzice-nauczyciele, gdyż mogą się okazać przydatnym narzędziem w kontaktach z zapracowanymi opiekunami (por. Szymczak, 2011). W prezentowanych badaniach uznano, że wykorzystanie mediów w kontaktach z rodzicami może mieć wpływ na: przepływ informacji, szybkość podejmowanych działań, kontrolę rodzicielską, współpracę rodzice-nauczyciele, nadrabianie zaległości przez ucznia, pomoc w nauce, poszerzenie wiedzy o ofercie edukacyjnej dla ucznia, zaangażowanie w życie szkoły, postępy w nauce, lepsze poznanie ucznia i jego potrzeb, rozwijanie zainteresowań ucznia, zacieśnianie kontaktów, dystans nauczyciele-rodzice. Zarówno rodzice, jak i nauczyciele postrzegają media jako narzędzia mające znaczący wpływ na te elementy procesu edukacyjno-wychowawczego. Różnice w ocenie wpływu mediów dostrzeżono pomiędzy środowiskiem miejskim oraz wiejskim. Rodzice ze środowiska miejskiego istotnie statystycznie wyżej oceniają wpływ mediów na szybkość podejmowanych działań, przepływ informacji pomiędzy nauczycielami i rodzicami, kontrolę rodzicielską czy współpracę obu środowisk (szkolnego i domowego ucznia). Nauczyciele ze szkół położonych na obszarach wiejskich istotnie statystycznie częściej dostrzegają wpływ mediów na postępy w nauce i rozwijanie zainteresowań, a z placówek wiejskich na dystans pomiędzy nimi i rodzicami. Nie bez znaczenia także na ocenę wpływu mediów ma poziom kompetencji informatyczno-medialnych oraz sposobu i częstości wykorzystywania Sieci w codziennym życiu badanych. Rodzice o wysokich kompetencjach i częstym wykorzystywaniu Internetu uważają, że media znacząco wpływają na pomoc w nauce, nadrabianie zaległości, oraz ich zaangażowanie w życie szkoły. Co ciekawe nauczyciele, którzy wysoko oceniają swoje kompetencje w zakresie wykorzystania i obsługi narzędzi ICT, o wiele rzadziej dostrzegali wpływ mediów na możliwość poszerzenia oferty edukacyjnej.

Zdaniem badanych osób aplikacja mobilna może pozytywnie wpływać na realizację obowiązku szkolnego, wyniki w nauce czy relacje pomiędzy uczestnikami procesu edukacyjnego. Nauczyciele z ośrodków wiejskich znacznie wyżej oceniają wpływ aplikacji mobilnej na realizację obowiązku szkolnego i wyniki w nauce. Więcej różnic wyłania się pomiędzy grupami „zaawansowanymi” informatycznie, a grupami o niskich kompetencjach informatyczno-medialnych i rzadkim użytkowaniem Sieci. Rodzice deklarujący wysokie kompetencje w zakresie obsługi narzędzi ICT codzienne użytkowanie Internetu zdecydowanie częściej dostrzegają pozytywny wpływ aplikacji mobilnej na relacje pomiędzy: nauczycielami–rodzicami, nauczycielami–uczniami, uczniami–rodzicami. Z kolei nauczyciele z analogicznej grupy dostrzegają pozytywny wpływ także na realizację obowiązku szkolnego i wyniki w nauce. Jednak w opinii pedagogów najbardziej pożądane i zasadne wydają się być kontakty podczas zebrań (wywiadówek), czy spotkań indywidualnych. Dodatkowo nauczyciele ze środowisk wiejskich wyżej oceniają zasadność wykorzystania w kontaktach rodzice–nauczyciele takich form, jak: korespondencja SMS, portale internetowe, fora dyskusyjne, czaty, komunikatory, gazetki szkolne, konsultacje pedagogiczne. Wpływ wysokich kompetencji na lepsze postrzeganie oddziaływania sieci przedstawia także diagnoza przygotowana na potrzeby programu operacyjnego Polska Cyfrowa 2014–2020 (*Diagnoza dla...*, 2013).

Coraz więcej szkół posiada swoje strony internetowe, na których zamieszczają m.in.: informacje o placówce, galerię zdjęć, informacje o aktualnych wydarzeniach. Strony te nie tylko są wizytówką szkoły, ale często także bazą wiedzy o placówce, ofercie edukacyjnej. Bardzo często możemy na nich odnaleźć linki do platform edukacyjnych czy e-dziennika. Z prezentowanych badań wynika, iż nauczyciele gdyby mogli, najchętniej wykorzystaliby platformę edukacyjną zamieszczoną na stronach WWW placówki do kontaktu z rodzicami, przekazywania im różnorodnych informacji, zamieszczania tam dodatkowych zadań dla uczniów czy kursów e-learningowych. W ich opiniach platforma taka mogłaby służyć jako baza wiedzy o samej szkole jak i ofercie edukacyjnej. Warty podkreślenia jest fakt, że nauczyciele ze szkół wiejskich wyżej ocenili możliwość wykorzystania platformy do kontaktu i korespondencji z rodzicami, informowania ich o postępach w nauce, porozmawiania przez komunikator oraz możliwości przeprowadzania wideokonferencji, zebrania opinii. Pedagodzy i rodzice o wysokich kompetencjach ICT dostrzegają o wiele więcej możliwości wykorzystania platformy edukacyjnej zarówno w procesach edukacyjnych, jak i kontaktach.

Interesującym wydaje się być fakt, że rodzice ze środowisk wiejskich wyżej oceniają wpływ narzędzi ICT na procesy edukacyjne i wymianę informacji. Być może jest to związane z niższymi kompetencjami i znajomością narzędzi ICT (por. *Umiejętności Polaków...*, 2013), a uzyskane wyniki są odzwierciedleniem pożądanego przez nich stanu. Postrzeganie możliwości mediów może być związane także z czterema rodzajami dostępu do technologii cyfrowych, a mianowicie dostępem:

motywacyjnym lub psychologicznym tj. motywacją do użytkowania ICT lub strachem; materialnym lub fizycznym, związanym z posiadaniem komputerów; kompetencyjnym oraz dostępem związanym ze sposobem wykorzystywania narzędzi ICT (Dijk, 2005, za: Drabowicz, 2014). Regiony wiejskie wypadają gorzej w każdym z tych obszarów (por. m.in.: Batorski, 2013; *Umiejętności Polaków...*, 2013; Pieniążek, Marciniak, 2012; Łęski, 2006).

Współpraca pomiędzy środowiskiem szkolnym i rodzinnym ucznia może przybierać różne formy, od przekazu informacji (zarówno w kontaktach bezpośrednich, jak i pośrednich) do wspólnych działań, od zaangażowania jednostek do zaangażowania całych grup. Ma charakter dobrowolny, rozwojowy, ewoluuje w czasie. Jednak jak zauważa I. Nowosad (2001) „współpraca ze szkołą bywa postrzegana przez rodziców jako działanie akcyjne, skierowane na pomoc własnemu dziecku, co przecież nie oznacza jeszcze pełnej chęci współdziałania” (tamże, s. 44). Ich udział w życiu szkoły jest sporadyczny, choć większość systematycznie stara się utrzymywać kontakt z nauczycielem celem wymiany informacji o własnym dziecku. Wiele szkół chce poprawić swoją komunikację z rodzicami i w tym celu rozpatruje możliwość wykorzystania narzędzi internetowych (Łęski, 2006). Barrierami do realizacji tego celu są najczęściej ograniczenia wynikające z nieodbierania komunikatów przez rodziców oraz brak odpowiedniej infrastruktury informatycznej szkół. Na jej brak wskazuje także Z. Łęski (2006). D. Batorski (2013) w swoich badaniach wskazuje, że przeszkodami w upowszechnianiu nowych technologii wśród społeczeństwa, nie są bariery twarde: brak infrastruktury czy ograniczenia finansowe, a bariery miękkie: brak wiedzy, uświadomionych potrzeb oraz brak umiejętności. W prezentowanych badaniach współpraca rodziców z nauczycielem ogranicza się raczej do wyrażania opinii, przygotowania imprez, wycieczek czasami pomocy dydaktycznych. A uczestnictwo w życiu szkolnym najczęściej sprowadza się do udziału w wywiadówkach, spotkaniach indywidualnych z wychowawcą. Być może taki stan rzeczy związany jest z niechęcią kadry pedagogicznej do dzielenia się odpowiedzialnością m.in. za proces nauczania. Uczniom i rodzicom pozwala się tylko współdecydować o kwestiach natury organizacyjnej (Trutkowski, 2014). Z kolei w opisywanych badaniach rodzice przyjmują postawy uznające wymagania szkoły i traktują nauczycieli jako profesjonalistów. Nie czują się osobami bardziej kompetentnymi od nauczycieli, nie prowadzą zajęć w roli specjalisty. Opiekunowie nie uczestniczą także w projektowaniu programów szkolnych. Być może uważają, że jest to w gestii rady rodziców. Pomimo nikłego uczestnictwa rodziców w życiu szkoły, sprowadzającego się głównie do zainteresowania postępami w nauce i uczestnictwie w zebraniach, dla wielu nauczycieli oraz opiekunów taki stopień zaangażowania uważany jest za wystarczający (tamże). Sytuacja taka może wynikać również z nieprzygotowania nauczycieli do współpracy z rodzicami i nieumiejętności zaangażowania ich w życie klasy, szkoły (por. Trutkowski, 2014; Mendel, 2001). Jak pokazują badania (por. Mendel, 2007), rodzice chcą uczestni-

czyć w edukacji swoich dzieci. Są zainteresowani otrzymywaniem częstych informacji od nauczyciela (kilka razy w tygodniu) o zachowaniu ich dzieci, nieco rzadziej o postępach w nauce czy realizacji obowiązku szkolnego. Trudno jest podjąć odpowiednie działania, nie mając informacji o zaistniałych trudnościach. Dlatego też tak ważny jest przepływ informacji nauczyciel-rodzic. Jednym z narzędzi umożliwiających na bieżące sprawdzenie np. frekwencji czy ocen ucznia jest dziennik elektroniczny, ale jak pokazują wyniki analiz wykorzystywany w niewielu badanych szkołach. Nauczyciele doceniają możliwość szybkiego przekazu informacji poprzez narzędzia ICT, ale także czują dużą presję wywieraną na nich przez rodziców, którzy oczekują natychmiastowej odpowiedzi na wiadomości elektroniczne, nie dostrzegając asynchroniczności mediów. W przypadku elektronicznych prób kontaktów pedagogów z opiekunami dostrzegamy wiele powodów, dla których na nie odpowiedzieli: nieodbieranie poczty; „udawanie”, że nie otrzymali wiadomości itp. Przy tego typu unikach trudno mówić o konstruktywnej wymianie zdań i nawiązywaniu współpracy.

Rewolucja technologiczna, której doświadczamy zmienia sposób, w jaki żyjemy i się porozumiewamy. Budowanie społeczeństwa informacyjnego stwarza możliwość współuczestniczenia w dwóch wymiarach tj. świecie wirtualnym i realnym (Surina, 2008). To, w jaki sposób uczestniczymy w tych światach, jak wykorzystujemy narzędzia ICT, uwarunkowane jest od wieku, płci, poziomu wykształcenia czy aktywności zawodowej (por. m.in.: *Spółeczeństwo informacyjne...*, 2014; *Umiejętności Polaków...*, 2013; *World Internet...*, 2013; Small, Vorgan, 2011). Badania przeprowadzone przez Pew Internet & American Life Project udowodniły, że osoby sprawniejsze technologicznie lepiej wykorzystują wyszukiwarki internetowe i częściej wypróbują nowe gadżety (za: Small, Vorgan, 2011).

W prezentowanych badaniach poziom kompetencji informatyczno-medialnych nauczycieli i rodziców był mierzony poprzez ocenę biegłości wykonania czynności związanej z obsługą narzędzi ICT. Prawie połowa badanych osób (w grupie pedagogów, jak i w grupie opiekunów) zadeklarowała wysokie kompetencje w tym zakresie. Dla porównania w badaniach A. Piecuch (2011) sprawną obsługę komputera zadeklarowało 34% ogółu badanych nauczycieli. Z kolei J. Zielińska (2012) mówi o bardzo wysokim poziomie wyszukiwania i przeglądania informacji w Internecie przez 52% pedagogów, o wysokim w przypadku 27% badanych. Tylko 3% nauczycieli nie korzysta z nowych technologii (Szymanek, 2012). Z danych Ministerstwa Administracji i Cyfryzacji wynika, że 18% społeczeństwa deklaruje wysokie umiejętności cyfrowe, aż 44% ich brak (tamże).

Zarówno pedagodzy, jak i rodzice najwyżej oceniają swoje kompetencje w zakresie wyszukiwania informacji w Sieci, obsługi poczty elektronicznej czy wiadomości SMS, MMS. W prezentowanych badaniach w grupie rodziców uzyskano istotnie bardziej zróżnicowane wyniki w zakresie: obsługi arkusza kalkulacyjnego, wyszukiwania informacji w Internecie, wykorzystywania poczty elektronicznej,

wiadomości SMS/MMS, telefonu komórkowego do bankowości elektronicznej oraz umiejętności przenoszenia oraz kopiowania plików i folderów.

Analiza porównawcza wybranych, najwyższej ocenianych kompetencji i celów użytkownika Sieci w codziennym życiu pozwoliła na wyłonienie dwóch grup użytkowników mediów i pewnych zależności w ich użytkowaniu. Pierwszą grupę stanowią osoby, które bardzo wysoko lub wysoko oceniają swoje umiejętności i bardzo często korzystają z narzędzi ICT. Drugą grupę stanowią osoby o niskich lub średnich kompetencjach informatyczno-medialnych, które bardziej cenią tradycyjne formy kontaktów. Badania wykazały również, że poziom kompetencji informatyczno-medialnych prawnych opiekunów dzieci istotnie różni się ze względu na lokalizację szkoły, do której uczęszczają dzieci badanych rodziców. Opiekunowie ze szkół miejskich częściej deklarują wyższy poziom kompetencji cyfrowych. Wyniki są zbliżone z ustaleniami D. Batorskiego (2013) wskazującymi, że korzystanie z komputera i Internetu jest związane z miejscem zamieszkania. Tylko 53,1% osób z środowiska wiejskiego wykorzystuje komputer i Internet, wśród osób z miast powyżej 500 tys. odsetek ten wynosi 80,1%. Według opinii badaczy większość mieszkańców wsi pozostaje w sferze Web 1.0, tzn. w ograniczonym stopniu wykorzystują narzędzia pozwalające na generowanie własnych treści w sieci (np. czytanie i komentowanie blogów, dyskusje na forach, udział w grupach dyskusyjnych, promocja własnej działalności w Sieci) (por.: Batorski, 2013, 2014; Pieniążek, Marciniak, 2012).

W sprawach prywatnych, w życiu codziennym bardzo często wykorzystywanym narzędziem internetowym była poczta elektroniczna. Wyniki te nie odbiegają od obrazu społeczeństwa polskiego, w którym 55% użytkowników komputerów posługuje się pocztą elektroniczną (Batorski i in., 2014). W prezentowanych badaniach rodzice i nauczyciele często wskazywali także na możliwości wyszukiwania informacji o towarach i usługach, czy uzupełnienia wiedzy oraz w przypadku nauczycieli na wyszukiwanie informacji o ofertach edukacyjnych. Uzyskane wyniki w dużej mierze pokrywają się z danymi Eurostatu (Szymanek, 2013).

Co trzeci badany nauczyciel uczestniczy w szkoleniach podnoszących jego kompetencje informatyczno-medialne. Tyleż samo deklaruje, że nie podejmuje żadnych działań w celu doskonalenia kompetencji cyfrowych. W prezentowanych badaniach nie ujęto form samokształceniowych, co może istotnie wpływać na otrzymane wyniki. Z badań A. Piecuch (2011) wynika, iż 23% nauczycieli nie miało kontaktu z żadną formą doskonalenia z zakresu obsługi komputera, a 37% za dominujący sposób doskonalenia swoich kompetencji wskazuje na czytelnictwo materiałów zamieszczanych w Internecie.

Respondenci w większości korzystają ze znanych sobie, tradycyjnych form kontaktów i wymiany informacji. Niemniej jednak nabywanie kompetencji jest procesem podlegającym ciągłej ewaluacji. Młode pokolenie jest niezwykle aktywne w Sieci, posiada silną potrzebę obcowania z nowymi technologiami. Wielu doro-

słych musiało się nauczyć obsługi narzędzi ICT np. ze względu na wymogi w pracy bądź z chęci poznania czegoś nowego. Media na stałe zagościły w naszym życiu. Przepaść technologiczna pomiędzy „cyfrowymi imigrantami” i „dziećmi sieci” powoli się zaciera (*Raport Rodzic Unplugged...*, b.r.). Coraz więcej osób docenia komfort wymiany informacji z użyciem narzędzi internetowych. Cyfryzacja pozwala na zwiększenie liczby możliwych do odebrania i przekazania komunikatów. Niemniej jednak jak pokazują prezentowane badania, taka forma wymiany informacji jest praktykowana w szkołach, lecz częściej wykorzystują ją osoby o wyższych kompetencjach cyfrowych. Być może należy zwrócić większą uwagę na wykorzystywanie narzędzi ICT w komunikacji rodzice–nauczyciele jako narzędzia umożliwiające uzupełnienie tradycyjnych form współpracy i wymiany informacji. Należy przy tym pamiętać, że nikogo nie można zmusić do użytkowania mediów oraz o tym, że nie każdą informację możemy przekazać poprzez media. Nowoczesne technologie, w szczególności Internet pozwalają na budowanie pewnych wirtualnych wspólnot, które wcale nie muszą być przeciwstawne tym realnym, ale być ich uzupełnieniem. Jak zauważa Wellman „(...) są one odmiennymi formami wspólnoty, cechującymi się specyficznymi regułami i dynamiką, które wchodzą w interakcje z innymi postaciami wspólnoty” (Castells, 2011, s. 387–388). Internet pozwala na przełamanie ograniczeń czasu i przestrzeni i może stanowić dobre uzupełnienie tradycyjnych form kontaktów.

Bibliografia

- Abakanowicz, R. (2007). Świadomość własnych kompetencji wśród nauczycieli studiów podyplomowych – raport z badań. [W:] W. Maliszewski (red.). *Komunikacja społeczna a wartości w edukacji. Nowe znaczenie i sytuacje. Szkolna przestrzeń interakcji i działań komunikacyjnych*. T. II. Toruń: Wydawnictwo Adam Marszałek. S. 105–112.
- Ala-Mutka, K., Punie, Y., Redecker, Ch. (2008). *Digital Competence for Lifelong Learning*. Luxembourg: Office for Official Publications of the European Communities. Pobrano (30.07.2015) z: <ftp://ftp.jrc.es/pub/EURdoc/EURdoc/JRC48708.TN.pdf>.
- Al-Khamisy, D. (2006). *Edukacja przedszkolna a integracja społeczna*. Warszawa: Wydawnictwo Akademickie „Żak”.
- Al-Khamisy, D. (2013). *Edukacja łącząca edukacją dialogu. W poszukiwaniu modelu edukacji dla ucznia ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi*. Warszawa: Wydawnictwo Akademii Pedagogiki Specjalnej.
- Aouil, B. (2008). Komunikowanie się w Internecie – narzędzia, specyfikacja i właściwości. [W:] M. Wawrzak-Chodaczek (red.). *Komunikacja społeczna w świecie wirtualnym*. Toruń: Wydawnictwo Adam Marszałek. S. 11–40.
- Babiuch, M. (2002). *Jak współpracować z rodzicami „trudnych” uczniów?* Warszawa: Wydawnictwa Szkolne i Pedagogiczne.
- Banasiak, M. (2013). *Współpraca rodziców ze szkołą w kontekście reformy edukacji w Polsce*. Toruń: Wydawnictwo Uniwersytet Mikołaja Kopernika.
- Bańka, A. (2000). Działalność zawodowa i publiczna. [W:] J. Strelau (red.). *Psychologia. Podręcznik akademicki*. T. 3. Gdańsk: Gdańskie Wydawnictwa Psychologiczne. S. 281–320.
- Batorski, D. (2013). Polacy wobec technologii cyfrowych – uwarunkowania dostępności i sposobów korzystania. [W:] J. Czapiński, T. Panek (red.). *Diagnoza Społeczna 2013. Warunki i Jakość Życia Polaków – Raport*. Contemporary Economics. Vol. 7(4) [Special issue]. DOI: 10.5709/ce.1897-9254.114. S. 317–341.
- Batorski, D., Czerniawska-Szejda, D., Drabek, M., Frenrich, W., Jasiewicz, J., Kielan, J., Strzezińska, A., Wala, K. (2014). *Zaradność w sieci. Diagnoza kompetencji medialnych Polaków*. Warszawa: Fundacja Nowoczesna Polska.
- Beck, U., Grande, E. (2009). *Europa kosmopolityczna. Społeczeństwo i polityka w drugiej nowoczesności*. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe Scholar.
- Bedyńska, S., Cypryńska, M. (red.) (2013). *Statystyczny drogowskaz. Praktyczne wprowadzenie do wnioskowania statystycznego*. Warszawa: Wydawnictwo Akademickie Sedno.

- Bell, D. (1975). *Nadejście społeczeństwa postindustrialnego, próba prognozowania społecznego*. Warszawa: IBWPK.
- Bębenek, B., Mauduk, B. (2001). Formy współpracy nauczycieli i rodziców. [W:] I. Nowosad (red.). *Nauczyciele i rodzice. Współpraca w wychowaniu*. Zielona Góra: Wydawnictwo Szkoły Nauk Humanistycznych i Społecznych Uniwersytetu Zielonogórskiego. S. 101–110.
- Blak, K. (2011). *Portale społecznościowe jako narzędzie edukacyjne*. 21. OGÓLNO-POLSKIE SYMPOZJUM NAUKOWE „CZŁOWIEK – MEDIA – EDUKACJA”. 23–24 września 2011. Kraków: Uniwersytet Pedagogiczny im. Komisji Edukacji Narodowej. Pobrano (11.10.2015) z: <http://www.ktime.up.krakow.pl/symp2011/referaty2011/blak2.pdf>.
- Błaszczuk, K. (2007). Porozumiewanie się nauczycieli i rodziców w procesie wdrażania reformy systemu edukacji. [W:] W. Maliszewski (red.). *Komunikacja społeczna a wartości w edukacji. Nowe znaczenie i sytuacje. Szkolna przestrzeń interakcji i działań komunikacyjnych*. T. 2. Toruń: Wydawnictwo Adam Marszałek. S. 162–175.
- Błaszczuk, K., Faber, E. (2001). Oczekiwania rodziców wobec szkoły i nauczycieli. [W:] I. Nowosad (red.). *Nauczyciele i rodzice. Współpraca w wychowaniu*. Zielona Góra: Uniwersytet Zielonogórski. S. 193–206.
- Bobula, S. (2012). Rodzice partnerami szkoły. Partnerstwo, czyli co? [W:] G. Mazurkiewicz (red.). *Jakość edukacji. Różnorodne perspektywy*. Kraków: Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego. S. 297–310.
- Borzęcka, M., Mreńca, R. (2000). *Z rodzicami w szkole. Wiedzieć, rozumieć, współpracować*. Warszawa: Pracownia Pedagogiczna i Wydawnicza.
- Brzezińska, E. (1997). *Komunikacja społeczna. Skrypt dla studentów*. Łódź: Uniwersytet Łódzki.
- Brzeziński, J. (2007). *Metodologia badań psychologicznych*. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN.
- Caena, F. (2011). *Literature review Teachers' core competences: requirements and development. Education and Training 2020 Thematic Working Group „Professional Development of Teachers”*. Brussels: European Commission Directorate-General for Education and Culture. Pobrano (27.07.2015) z: http://ec.europa.eu/education/policy/strategic-framework/doc/teacher-competences_en.pdf
- Castells, M. (2011). *Społeczeństwo sieci*. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN.
- Cieszkowski, M. (2014). O zasadzie równości w multiprzekazie. [W:] G. Sawicka, W. Czechowski (red.). *Sytuacja komunikacyjna i jej parametry. „Być nadawcą być odbiorcą”*. Toruń: Wydawnictwo Adam Marszałek. S. 40–53.
- Chochlewicz, J. (2014). Nauczyciel w kontaktach z rodzicami w szkole publicznej i niepublicznej. [W:] J. Łukasiewicz-Wieleba (red.). *Nauczyciele i rodzice. Relacje, komunikacja, współpraca*. Warszawa: Wydawnictwo Akademii Pedagogiki Specjalnej. S. 137–146.

- Christopher, C. J. (2004). *Nauczyciel – rodzic. Skuteczne porozumiewanie się*. Gdańsk: Gdańskie Wydawnictwa Psychologiczne.
- Common European Principles for Teacher Competences and Qualifications* (2005). Brussels: European Commission. Directorate-General for Education and Culture. Pobrano (25.07.2015) z http://www.atee1.org/uploads/EUpolicies/common_eur_principles_en.pdf.
- Communication from the Commission to the Council, the European Parliament, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions Delivering lifelong learning for knowledge, creativity and innovation Draft 2008 joint progress report of the Council and the Commission on the implementation of the „Education and Training 2010 work programme”* (2007). SEC(2007) 1484; COM/2007/0703 final. Brussels: Commission of the European Communities. Pobrano (27.07.2015) z: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?qid=1438253743492&uri=CELEX:52007DC0703>.
- Communication from the Commission – „Education & training 2010” the success of the Lisbon strategy hinges on urgent reforms (Draft joint interim report on the implementation of the detailed work programme on the follow-up of the objectives of education and training systems in Europe) (2003). SEC(2003) 1250; COM/2003/0685 final. Brussels: Commission of the European Communities. Pobrano (27.07.2015) z: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?qid=1438249608919&uri=CELEX:52003DC0685>.
- Czapiński, J., Panek, T. (2013). *Diagnoza społeczna 2013. Warunki i jakość życia Polaków – raport*. Warszawa: Rada Monitoringu Społecznego.
- Czechowski, W. (2014). O zakłóceniach w językowej interakcji. [W:] G. Sawicka, W. Czechowski (red.). *Sytuacja komunikacyjna i jej parametry. „Być nadawcą być odbiorcą”*. Toruń: Wydawnictwo Adam Marszałek. S. 54–70.
- Czerwiński, F. (1952). *O współdziałaniu domu ze szkołą*. Warszawa: Wiedza Powszechna.
- Dąbrowska, A., Drzewiecki, P., Górecka, D., Gruhn, A., Hojnacki, L., Jasiewicz, J., Lipszyc, J., Majewski, W., Murawska-Najmiec, E., Stunża, G., Śliwowski, K., Tańkiewicz, P., Wilkonowski, M., Woźniak, M. (2012). *Cyfrowa przyszłość. Katalog kompetencji medialnych i informacyjnych*. Warszawa: Fundacja Nowoczesna Polska. Pobrano (09.11.2015) z: <https://nowoczesnapolska.org.pl/wp-content/uploads/2012/05/Cyfrowa-Przyszlosc-Katalog-Kompetencji-Medialnych-i-Informacyjnych1.pdf>.
- Dąbrowska, A., Drzewiecki, P., Górecka, D., Gruhn, A., Hojnacki, L., Jasiewicz, J., Lipszyc, J., Majewski, W., Murawska-Najmiec, E., Stunża, G., Śliwowski, K., Tańkiewicz, P., Wilkonowski, M., Woźniak, M. (2013). *Media and Information Competencies Catalogue*. [W:] *Media and Information Literacy for Knowledge Societies*. Moscow: Interregional Library Cooperation Centre. Pobrano (09.11.2015) z: http://ifapcom.ru/files/News/Images/2013/mil_eng_web.pdf.

- Denek, K. (1998). *O nowy kształt edukacji*. Toruń: Wydawnictwo Edukacyjne AKA-PIT.
- Diagnoza dla Programu Operacyjnego Polska Cyfrowa 2014-2020*. (2013). Ministerstwa Administracji i Cyfryzacji. Pobrano (09.11.2014) z: <https://mac.gov.pl/projekty/polska-cyfrowa-po-pc-2014-2020/dokumenty>.
- Dobek-Ostrowska, B. (2002). *Transformacja systemów medialnych w krajach Europy Środkowo-Wschodniej*. Wrocław: Wydawnictwo Uniwersytetu Wrocławskiego.
- Dobek-Ostrowska, B. (2004). *Podstawy komunikowania społecznego*. Wrocław: Wydawnictwo Astrum.
- Domagalska, S. (2011). Kompetencje psychologiczne nauczyciela jako niezbędna umiejętność w pełnieniu funkcji łącznika pomiędzy szkołą a środowiskiem społecznym. [W:] D. Wosik-Kawała, E. Sarzyńska, W.J. Maliszewski, M. Fiedor (red.). *Komunikacja i edukacja – ku synergiczności porozumiewania się*. Toruń: Wydawnictwo Adam Marszałek. S. 58–73.
- Domagała-Kręcioch, A. (2010). Technologie informacyjno-komunikacyjne w świadomości przyszłych nauczycieli nauczania zintegrowanego. [W:] A. Kwatera, P. Cieśla (red.). *Rola i zadania dydaktyk przedmiotowych w kształceniu nauczycieli*. Kraków: Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Pedagogicznego im. Komisji Edukacji Narodowej. S. 219–226.
- Domagała-Kręcioch, A., Majerek, B. (red.) (2014). *Szkoła jako przestrzeń edukacyjnego (nie)porozumienia*. Kraków: Oficyna Wydawnicza Impuls.
- Doroszewski, W. (b.r.). *Wielki słownik*. Pobrano (04.08.2015) z: <http://sjp.pwn.pl/doroszewski/komunikacja;5441377.html>.
- Drabowicz, T. (2014). Determinanty nierówności w kompetencjach cyfrowych dorosłych Polaków. [W:] B. Kłos, J. Szymańczak (red.). *Nierówności społeczne w Polsce*. Warszawa: Wydawnictwo Sejmowe. S. 207–224. Pobrano (15.06.2015) z: <http://repozytorium.uni.lodz.pl:8080/xmlui/bitstream/handle/11089/6697/drabowicz207-224.pdf?sequence=5&isAllowed=y>.
- Droń, G. (2014). Nauczycielskie narzędzia kontaktu z rodzicami. [W:] J. Łukasiewicz-Wieleba (red.). *Nauczyciele i rodzice. Relacje, komunikacja, współpraca*. Warszawa: Wydawnictwo Akademii Pedagogiki Specjalnej. S. 165–172.
- Drucker, P.F. (2002). *Myśli przewodnie Druckera*. Warszawa: Wydawnictwo MT Biznes.
- Dudel, B. (2003). Partnerzy edukacyjnej interakcji a wizja zaspokajania potrzeb uczniów klas młodszych. [W:] A. Karpińska (red.). *Teoria i praktyka kształcenia w dialogu w perspektywie*. Białystok: Wydawnictwo Uniwersyteckie Trans Humana. S. 417–425.
- Durnaś, K. (2007). Współpraca z rodzicami. Czy jest inna alternatywa wychowawcza dla edukacji? [W:] B. Śliwerski (red.). *Pedagogika alternatywna. Postulaty, projekty i kontynuacje. Tom II – Innowacje edukacyjne i reformy pedagogiczne*. Kraków: Oficyna Wydawnicza Impuls. S. 219–228.

- Dylak, S. (1995). *Wizualizacja w kształceniu nauczycieli*. Poznań: Uniwersytet Adama Mickiewicza.
- Dziubińska, M. (b.r.). *Blog – użyteczne narzędzie w nauczaniu*. Pobrano (09.11.2015) z: http://www.koweziu.edu.pl/pliki/materialy_edu/artykuly/Blog_uzyteczne_narzedzie_w_nauczaniu.pdf.
- Enochsson, A.B., Rizza, C. (2009). *ICT in initial teacher training: research review*. OECD Education Working Papers, No 38. Paris: OECD. Pobrano (01.08.2015) z: <http://dx.doi.org/10.1787/220502872611>.
- Epstein, J.L. (2010). School/Family/Community Partnerships. Caring For The Children We Share. *Kappan* 92(3). S. 81–96, kappanmagazine.org. Pobrano (18.09.2014) z: <http://pdk.sagepub.com/content/92/3/81.full.pdf+html>. Pierwotnie opublikowany w: *Phi Delta Kappan* 76. No. 9 (May 1995). S. 701–712.
- Facebook i YouTube najpopularniejszymi serwisami społecznościowymi w Polsce, hyper social coraz mniej popularne* (2015.02.09). Pobrano (10.11.2015) z: <http://www.wirtualnemedia.pl/artykul/facebook-i-youtube-najpopularniejszymi-serwisami-spolecznosciowymi-w-polsce-hyper-social-coraz-mniej-popularne>.
- Facebook ze spadkiem, Pinterest rośnie, czyli rok 2014 w portalach społecznościowych* (2015.01.27). Pobrano (10.11.2015) z: http://wyborcza.biz/biznes/1,100896,17317325,Facebook_ze_spadkiem_Pinterest_rosnie_czyli_rok.html.
- Ferenz, K. (2009). Role nauczyciela we wprowadzaniu młodego pokolenia w życie społeczne i kulturalne. [W:] K. Ferenz, S. Walasek (red.). *Role współczesnego nauczyciela w zmieniającej się rzeczywistości społecznej*. Wrocław: Oficyna Wydawnicza ATUT. S. 13–32.
- Filipiak, M. (2003). *Homo communicans. Wprowadzenie do teorii masowego komunikowania*. Lublin: Wydawnictwo Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej.
- Fiske, J. (1999). *Wprowadzenie do badań nad komunikowaniem*. Wrocław: Astrum.
- Francuz, P., Mackiewicz, R. (2007). *Liczy nie wiedzą, skąd pochodzą*. Lublin: Wydawnictwo KUL.
- Giddens, A. (2001). *Nowoczesność i tożsamość. „Ja” i społeczeństwo w epoce późnej nowoczesności*. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN.
- Ginnot, H. (1969). *Between Parent and Teenager*. Ney York: Avon.
- Goban-Klas, T. (2005). *Media i komunikowanie masowe. Teorie i analizy prasy, radia, telewizji i Internetu*. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN.
- Goban-Klas, T., Sienkiewicz, P. (1999). *Spółczesność informacyjna: szanse, zagrożenia, wyzwania*. Kraków: Wydawnictwo Postępu Telekomunikacji. Pobrano (03.07.2015) z: <http://informacyjafrowa.wsb.edu.pl/pdfs/SpoleczenstwoInformacyjne.pdf>.
- Goleman, D. (1997). *Inteligencja emocjonalna*. Poznań: Media Rodzina.

- Gogacz, G. (2001). Społeczny i kulturowy wymiar kontaktów nauczyciela z uczniem. [W:] G. Koźmiński (red.). *Współpraca z rodzicami*. Złotów: Pracownia Wydawniczo-Edukacyjna K & K.
- Gordon, T. (1994). *Wychowanie bez porażek. Rozwiązywanie konfliktów między rodzicami a dziećmi*. Warszawa: PAX.
- Goźlińska, E., Szlosek, F. (1997). *Podręczny słownik nauczyciela kształcenia zawodowego*. Radom: ITE.
- Góralski, A. (1976). *Metody opisu i wnioskowania statystycznego w psychologii*. Warszawa: PWN.
- Góralski, A. (2007). *Statystyka kwalitatywna*. Warszawa: Wydawnictwo Universitas Rediviva.
- Greenacre, M. (1992). Correspondence analysis in medical research. *Statistical Methods in Medical Research*. (1)92. S. 97–117.
- Grzenia, J. (2006). *Komunikacja językowa w Internecie*. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN.
- Grzesiuk, L., Trzebińska, E. (1978). *Jak ludzie porozumiewają się*. Warszawa: Nasza Księgarnia.
- Gwóźdź, Z. (1991). O współpracy z rodzicami. *Biuletyn Informacyjny Inspiracje*. Nr 25.
- Helles, R. (2013). Mobile communication and intermediality. *Mobile Media & Communication*. 1(1). S. 14–19.
- Hernik, K., Malinowska, K. (2015). *Jak skutecznie współpracować i komunikować się z rodzicami i społecznością lokalną*. Warszawa: Instytut Badań Edukacyjnych.
- Hopfinger, M. (2010). *Literatura i media. Po 1989 roku*. Warszawa: Oficyna Naukowa.
- Huk, T. (2011). *Media w wychowaniu, dydaktyce oraz zarządzaniu informacją edukacyjną szkoły*. Kraków: Oficyna Wydawnicza Impuls.
- Jakowiecka, M. (2004). Potrzeba metodologicznych podstaw oceny relacji nauczyciel – rodzice. [W:] I. Nowosad, M. Szymański (red.). *Nauczyciele i rodzice. W poszukiwaniu nowych znaczeń i interpretacji współpracy*. Zielona Góra–Kraków: Oficyna Wydawnicza Uniwersytetu Zielonogórskiego, Akademia Pedagogiczna w Krakowie. S. 99–108.
- Jagiela, J. (2004). *Komunikacja interpersonalna w szkole. Krótki przewodnik psychologiczny*. Kraków: Rubikon.
- Janke, A.W. (2002). *Transformacja w stosunkach rodziny i szkoły na przełomie XX i XXI wieku. Perspektywy zmiany społecznej w edukacji*. Bydgoszcz: Wydawnictwo Akademii Bydgoskiej im. Kazimierza Wielkiego.
- Janke, A.W. (2004). Trójpodmiotowe partnerstwo w stosunkach rodziny i szkoły. Model „Wspólnie z dzieckiem”. [W:] I. Nowosad, M. Szymański (red.). *Nauczyciele i rodzice. W poszukiwaniu nowych znaczeń i interpretacji współpracy*. Zielona Góra–Kraków: Oficyna Wydawnicza Uniwersytetu Zielonogórskiego, Akademia Pedagogiczna w Krakowie. S. 129–162.

- Janke, A.W. (2009). Podstawowe poziomy współpracy trójpodmiotowo-partnerskiej. [W:] S. Kawula, J. Brągiel, A. W. Janke. *Pedagogika rodziny. Obszary i panorama problematyki*. Toruń: Wydawnictwo Adam Marszałek. S. 243–247.
- Jensen, K.B., Helles, R. (2011). The Internet as a cultural forum. Implications for research. *New Media & Society*. 13(4). S. 517–533.
- Juszczak, S. (2000). *Człowiek w świecie elektronicznych mediów – szanse i zagrożenia*. Katowice: Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego.
- Juszczak, S. (2011). Rola komunikacji pośredniej w interakcjach społecznych młodzieży. [W:] M. Wawrzak-Chodaczek, I. Jagoszewska (red.). *Komunikacja wobec wyzwań współczesności*. Toruń: Wydawnictwo Adam Marszałek. S. 30–52.
- Kania, J. (2011). Komunikowanie w strukturze kompetencji nauczycieli. [W:] M. Wawrzak-Chodaczek, I. Jagoszewska (red.). *Komunikacja wobec wyzwań współczesności*. Toruń: Wydawnictwo Adam Marszałek. S. 240–263.
- Karolczak-Biernacka, B. (1987). *Współzawodnictwo i współpraca w szkole*. Warszawa: WSiP.
- Kennedy, A. (1999). *Internet. Praktyczny przewodnik*. Bielsko-Biała: Wydawnictwo Pascal.
- Kłosowska, A. (1974). Społeczna sytuacja komunikowania. *Studia Socjologiczne*. Nr 4. S. 113–129.
- Kochanowska, E. (2013). Wykorzystywanie potencjału edukacyjnego przestrzeni lokalnej przez nauczycieli w procesie kształcenia dzieci w młodszym wieku szkolnym. Komunikat z badań. [W:] E. Musiał, M. Bednarska (red.). *Współczesna przestrzeń edukacyjna Geneza, przemiany, nowe znaczenia*. T. 2. Kraków: Oficyna Wydawnicza Impuls. S. 107–121.
- Komunikat Komisji do Parlamentu Europejskiego, Rady, Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego oraz Komitetu Regionów – Europejskie podejście do umiejętności korzystania z mediów w środowisku cyfrowym (2007)*. COM/2007/0833 końcowy. Bruksela: Komisja Wspólnot Europejskich. Pobrano (09.11.2015) z: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/PL/TXT/?qid=1447071547179&uri=CELEX:52007DC0833>.
- Konieczna, A. (2009). *Analiza struktury interakcji w sytuacji rozmowy nauczycieli z rodzicami o problemach szkolnych ucznia*. Warszawa: Wydawnictwo Akademii Pedagogiki Specjalnej.
- Konieczna, A. (2010). *Komunikacja pisemna i dokumentacja w kontaktach szkoła--rodzina i jej normatywno-dyrektywne aspekty*. Warszawa: Wydawnictwo Akademii Pedagogiki Specjalnej.
- Kotarbiński, T. (1982). *Traktat o dobrej robocie*. Wrocław: Zakład Narodowy im. Ossolińskich.
- Kowalczyk, M., (2012). *Jak efektywnie korzystać z Facebooka w szkole?*. Pobrano (15.10.2015) z: <http://www.edunews.pl/narzedzia-i-projekty/narzedzia-edukacyjne/1894-jak-efektywnie-korzystac-z-facebook-a-w-szkole>.

- Kowalewski, F. (1976). *Wychowawcza i społeczna działalność szkoły w środowisku*. Warszawa–Poznań: PWN.
- Kowalik, P. (1992). Spotkania z rodzicami uczniów – rozmowy partnerów wychowania. *Życie Szkoły*. Nr 7. S. 397–402.
- Kozak, E. (2011). Nauczyciele i rodzice. Jak z(re)organizować współpracę? [W:] M. Pryszmont-Ciesielska (red.). *Mikroświaty społeczne wyzwaniem dla współczesnej edukacji*. Wrocław: Wydawnictwo LIBRON. S. 101–118.
- Krajewski, K. (2005). Osobowa podmiotowość i wspólnota a społeczeństwo informacyjne. *Ethos*. Nr 69–70. S. 50–62.
- Kunikowski, J. (2009). Zawód współczesnego nauczyciela. [W:] B. Sitarska, K. Janowski, R. Droba (red.). *Wiedza, umiejętności, postawy a jakość kształcenia w szkole wyższej*. Siedlce: Wydawnictwo Akademii Podlaskiej. S. 171–177.
- Kupisiewicz, Cz., Kupisiewicz, M. (2009). *Słownik pedagogiczny*. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN.
- Kurcz, I. (2005). *Psychologia języka i komunikacji*. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe Scholar.
- Kwaśnica, R. (1999). Wprowadzenie do myślenia. O wspomaganiu nauczyciela w rozwoju. *Studia Pedagogiczne*. T. LXI. S. 18–19.
- Kwaśnica, R. (2006). Wprowadzenie do myślenia o nauczycielu. [W:] Z. Kwieciński, B. Śliwerski (red.). *Pedagogika*. T. 2. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN. S. 291–325.
- Lalak, D., Pilch, T. (red.) (1999). *Elementarne pojęcia pedagogiki społecznej i pracy socjalnej*. Warszawa: Wydawnictwo Akademickie „Żak”.
- Lemay, L. (1998). *HTML 4. Vademecum profesjonalisty*. Gliwice: Helion.
- Lesińska, J. (2013). Gdy rodzic unika szkoły. *Głos Pedagogiczny*. Nr 11. S. 56–57.
- Lewandowska-Kidoń, T. (2009). Nauczyciel wobec wyzwań współczesnej szkoły. [W:] S. Popek, A. Winiarz (red.). *Nauczyciel. Zawód. Powołanie. Pasja*. Lublin: Wydawnictwo Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej. S. 91–101.
- Lewowicki, T. (1997). *Przemiany oświaty*. Warszawa: Wydawnictwo Akademickie „Żak”.
- Lubowicz, Z. (1976). Szkoła i rodzina. [W:] J. Wołczyk, M. Winiarski (red.). *Szkoła otwarta – rzeczywistość i perspektywy*. Warszawa: PWN. S. 144–189.
- Łęski, Z. (2006). Szkolny portal internetowy w komunikacji szkoły z rodzicami i środowiskiem lokalnym. [W:] M. Sokołowski (red.). *Oblicza Internetu. Internet w przestrzeni komunikacyjnej XXI w.* Elbląg: Wydawnictwo Państwowej Wyższej Szkoły Zawodowej w Elblągu. S. 371–381.
- Łobocki, M. (1985). *Współdziałanie nauczycieli i rodziców w procesie wychowania*. Warszawa: Nasza Księgarnia.
- Łobocki, M. (2004a). O współpracy nauczycieli i rodziców w rozumieniu tradycyjnym. [W:] I. Nowosad, M. Szymański (red.). *Nauczyciele i rodzice. W poszukiwaniu nowych znaczeń i interpretacji współpracy*. Zielona Góra–Kraków: Ofi-

- cyna Wydawnicza Uniwersytetu Zielonogórskiego, Akademia Pedagogiczna w Krakowie. S. 85–98.
- Łobocki, M. (2004b). *Wybrane problemy wychowania nadal aktualne*. Lublin: Wydawnictwo Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej.
- Łukasiewicz-Wieleba, J. (2014). Nauczyciele inhibitor i inicjator współpracy z rodzicami. [W:] J. Łukasiewicz-Wieleba (red.). *Nauczyciele i rodzice. Komunikacja. Relacje. Współpraca*. Warszawa: Wydawnictwo Akademii Pedagogiki Specjalnej. S. 27–38.
- Łukasiewicz-Wieleba, J., Baum, A., Trzcińska-Król, M. (2014). Wzajemne relacje i komunikacja nauczycieli i rodziców. Podsumowanie i dyskusja wyników. [W:] J. Łukasiewicz-Wieleba (red.). *Nauczyciele i rodzice. Komunikacja. Relacje. Współpraca*. Warszawa: Wydawnictwo Akademii Pedagogiki Specjalnej. S. 118–127.
- Łupicka-Szczeńnik, D. (2001). Psychologiczna analiza kontaktów nauczyciel-rodzic. [W:] I. Nowosad (red.). *Nauczyciele i rodzice. Współpraca w wychowaniu*. Zielona Góra: Wydawnictwo Szkoły Nauk Humanistycznych i Społecznych Uniwersytetu Zielonogórskiego. S. 171–182.
- Maj, B. (2006). Komunikacja społeczna w sieci a interakcje *off-line*. [W:] M. Sokołowski (red.). *Oblicz Internetu. Internet w przestrzeni komunikacyjnej XXI wieku*. Elbląg: Wydawnictwo Państwowej Wyższej Szkoły Zawodowej w Elblągu. S. 149–154.
- Makara-Studzińska, M. (2006). *Wybrane zagadnienia z komunikowania społecznego*. Lublin: Wydawnictwo Wyższej Szkoły Przedsiębiorczości i Administracji.
- Maliszewski, W. (2009). Kompetencje zawodowe, umiejętności społeczne nauczyciela. Rekrutacja i selekcja w szkole – prawdy i mity. [W:] W. Maliszewski, I. Nowosad, R. Uździecki (red.). *Szkoła w zmianie. Zarządzanie i komunikacja w sytuacjach szkolnych*. Toruń: Wydawnictwo Adam Marszałek. S. 183–199.
- Markiewicz, E. (1989). Rodzice sojusznikami szkoły. *Szkoła Zawodowa*. Nr 11/12. S. 73–75.
- Maszke, A.W. (2002). Współpraca i partnerstwo rodziców i nauczycieli. [W:] A. Karpieńska (red.). *Kreatorzy edukacyjnego dialogu*. Białystok: Wydawnictwo Uniwersyteckie Trans Humana. S. 67–80.
- Mazur, M. (2000). *CMC (Computer Mediated Communication) podstawowe pojęcia, formy i typy komunikacji*. Pobrane (06.08.2015) z: <http://www.biznesnet.pl/2000/07/12/cmc-computer-mediated-communication-podstawowe-pojecia-formy-i-typy-komunikacji>.
- Mendel, M. (1998). Kompetencje edukacyjne rodziców. *Edukacja i Dialog*. Nr 10 (103/1998). Pobrano (12.11.2015) z: http://www.eid.edu.pl/archiwum/1998,96/grudzien,144/kompetencje_educacyjne_rodzicow,779.html.
- Mendel, M. (2000). *Partnerstwo rodziny, szkoły i gminy*. Toruń: Wydawnictwo Adam Marszałek.

- Mendel, M. (2001). *Rodzice i szkoła. Jak współuczestniczyć w edukacji dzieci?* Toruń: Wydawnictwo Adam Marszałek.
- Mendel, M. (2002). *Edukacja społeczna. Partnerstwo rodziny, szkoły i gminy w perspektywie amerykańskiej.* Toruń: Wydawnictwo Adam Marszałek.
- Mendel, M. (2007). *Rodzice i nauczyciele jako sprzymierzeńcy.* Gdańsk: Wydawnictwo Harmonia.
- Mendel, M. (2009). Nauczyciel z uczniem, rodzicami i lokalną społecznością. Koncepcja partnerstwa edukacyjnego. [W:] D. Klus-Stańska, M. Szczepska-Pustkowska (red.). *Pedagogika wczesnoszkolna – dyskursy, problemy, rozwiązania.* Warszawa: Wydawnictwa Akademickie i Profesjonalne. S. 185–223.
- Mieciak, I. (2005). Polska rozmowa internetowa. *Polityka.* Nr 11/2005 (2495). S. 3–10. Pobrano (20.04.2005) z: <http://polityka.onet.pl/artukul.asp?DB=162&ITEM=1219899&MP=1>.
- Mikulski, J. (1972). *Szkoła środowiskowa w wielkim mieście.* Warszawa: PWN.
- Możdżyńska, M. (2011). Czynniki środowiska rodzinnego znaczące w codzienności szkolnej dziecka z perspektywy nauczycieli. *Pedagogika Rodziny. Family Pedagogy.* 1(3/4). S. 71–82.
- Morreale, S.P., Spitzberg, B.H., Barge, J.K. (2007). *Komunikacja między ludźmi: motywacja, wiedza i umiejętności.* Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN.
- Mrozowski, M. (2001). *Media masowe. Władza, rozrywka, biznes.* Warszawa: Oficyna Wydawnicza ASPRA-JR.
- Murray, P.J. (1997). Forms or types of CMC. *Computer-Mediated Communication Magazine.* January 1997. Pobrano (06.08.2015) z: <http://www.december.com/cmc/mag/1997/jan/murforms.html>.
- Nęcki, Z. (1996). *Komunikacja międzyludzka.* Kraków: Wydawnictwo Profesjonalnej Szkoły Biznesu.
- Nęcki, Z. (2006). Kompetencje i umiejętności komunikacyjne nauczyciela – zarys problemów. [W:] W. Maliszewski (red.). *Komunikowanie społeczne w edukacji. Dyskurs nad rolą komunikowania.* Toruń: Wydawnictwo Adam Marszałek. S. 9–12.
- Nowak, J. (2008). Społeczeństwo informacyjne – geneza i definicje. [W:] P. Sienkiewicz, J.S. Nowak, (red.). *Społeczeństwo informacyjne. Krok naprzód, dwa kroki wstecz.* Katowice: Polskie Towarzystwo Informatyczne. S. 25–48. Pobrano (15.10.2014) z: [http://www.silesia.org.pl/upload/Nowak Jerzy Społeczeństwo informacyjne-geneza i definicje.pdf](http://www.silesia.org.pl/upload/Nowak%20Jerzy%20Społeczeństwo%20informacyjne-geneza%20i%20definicje.pdf).
- Nowacki, T., Korabiowska-Nowacka, K., Baraniak B. (2000). *Nowy słownik pedagogiki pracy.* Warszawa: Wydawnictwo Wyższej Szkoły Pedagogicznej Towarzystwa Wiedzy Powszechnej.
- Nowosad, I. (2001). Udział rodziców w tworzeniu nowego wizerunku szkoły z perspektywy wdrażanej reformy systemu edukacji. [W:] I. Nowosad. (red.). *Nauczyciele i rodzice. Współpraca w wychowaniu.* Zielona Góra: Wydawnictwo

- Szkoły Nauk Humanistycznych i Społecznych Uniwersytetu Zielonogórskiego. S. 37–44.
- Nowosad, I. (2004). W poszukiwaniu warunków współpracy nauczycieli i rodziców. [W:] I. Nowosad, M. Szymański (red.). *Nauczyciele i rodzice. W poszukiwaniu nowych znaczeń i interpretacji współpracy*. Zielona Góra–Kraków: Oficyna Wydawnicza Uniwersytetu Zielonogórskiego, Akademia Pedagogiczna w Krakowie. S. 173–181.
- Nowotniak, J. (2004). Klasa szkolna jako miejsce porozumienia się rodzica i nauczyciela. [W:] I. Nowosad, M. Szymański (red.). *Nauczyciele i rodzice. W poszukiwaniu nowych znaczeń i interpretacji współpracy*. Zielona Góra–Kraków: Oficyna Wydawnicza Uniwersytetu Zielonogórskiego, Akademia Pedagogiczna w Krakowie. S. 193–210.
- Nyczaj-Draż, M. (2001). Udział środowiska rodzinnego w przygotowaniu dziecka do roli ucznia. W: I. Nowosad (red.). *Nauczyciele i rodzice. Współpraca w wychowaniu*. Zielona Góra: Uniwersytet Zielonogórski. S. 141–145.
- OECD (2005). *Teachers Matter. Attracting, developing and retaining effective teachers*. Paris: OECD. Pobrano (15.09.2015) z: http://www.keepeek.com/Digital-Asset-Management/oecd/education/teachers-matter-attracting-developing-and-retaining-effective-teachers_9789264018044-en#page1.
- Okoń, W. (1987). *Słownik pedagogiczny*. Warszawa: PWN.
- Okoń, W. (2004). *Nowy słownik pedagogiczny*. Warszawa: Wydawnictwo Akademickie „Żak”.
- Omylanowska-Kuglarz, A. (2009). Aktualne zagadnienia współpracy nauczycieli z rodzicami. [W:] K. Ferenz, S. Walasek (red.). *Role współczesnego nauczyciela w zmieniającej się rzeczywistości społecznej*. Wrocław: Oficyna Wydawnicza ATUT. S. 65–70.
- Osika, G. (2007). Społeczeństwo wiedzy czy społeczeństwo informacji?. [W:] I. Sobieraj, J. Broda, J. Rąb (red.). *Świadek Petera Druckera*, Zabrze: Stowarzyszenie Na Rzecz Nauki Polskiej. S. 125–135. Pobrano (15.10.2014) z: <https://depot.ceon.pl/bitstream/handle/123456789/1905/Spo%C5%82ecze%C5%84stwo%20wiedzy%20w%C5%82a%C5%9Bciwy.pdf?sequence=1>.
- Osuch, W. (2011). Kompetencje w zakresie komunikacji interpersonalnej w dobie postępujących procesów globalizacji. [W:] Z. Ziolo, T. Rachwała (red.). *Przedsiębiorczość w warunkach globalizacji*. Przedsiębiorczość–Edukacja. Nr 7. Warszawa–Kraków: Wydawnictwo Nowa Era, Zakład Przedsiębiorczości i Gospodarki Przestrzennej IG UP w Krakowie. S. 333–346. Pobrano (10.11.2015) z: <http://rep.up.krakow.pl/xmlui/handle/11716/457>.
- Palka, S. (2003). *Pedagogika w stanie tworzenia. Kontynuacje*. Kraków: Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego.
- Pańtak, G., Winiarski, M. (1982). *Szkoła środowiskowa na wsi*. Warszawa: WSiP.

- Pawłowska, A. (2005). Warunki zachowania wartości uniwersalnych w społeczeństwie informacyjnym. [W:] A. Lekka-Kowalik, R. Lizut. Aksjologiczny fundament społeczeństwa informacyjnego. *Ethos*. Nr 69–70.
- Perzycka, E. (2006). Nauczyciel jutra w perspektywie kognitywnej. [W:] E. Perzycka (red.). *Nauczyciel jutra*. Toruń: Wydawnictwo Adam Marszałek. S. 111–138.
- Perzycka, E. (2008). *Struktura i dynamika kompetencji informacyjnych nauczyciela w społeczeństwie sieciowym*. Szczecin: Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego.
- Perzycka, E. (2009). Neokompetencje informacyjne nauczycieli w zakresie komunikowania się za pomocą sieci Internet z uczniami, rodzicami i innymi podmiotami edukacyjnymi. [W:] K. Błaszczyk, M. Drzewowski, W.J. Maliszewski (red.). *Komunikacja społeczna a zarządzanie we współczesnej szkole*. Toruń: Wydawnictwo Adam Marszałek. S. 160–169.
- Peszka, P., Stunża, G. (red.) (2013). *(nie) bój się bloga! Jak wykorzystać blog w edukacji*. Gdańsk: Instytut Kultury Miejskiej.
- Pett, M.A. (1997). *Nonparametric Statistics in Health Care Research: Statistics for Small Samples and Unusual Distributions*. Thousand Oaks: SAGE Publications Inc.
- Piecuch, A. (2011). *Multimedialne kompetencje nauczycieli*. Rzeszów: Wydawnictwo Uniwersytetu Rzeszowskiego.
- Pielkova, J.A. (1988). *Rodzicielskie troski*. Warszawa: Instytut Wydawniczy Związków Zawodowych.
- Pieniążek, W., Marciniak M. (2012). *Raport z badania wieś czy globalna wioska*. Warszawa: Agrotec.
- Pilch, T. (red.) (2003). *Encyklopedia pedagogiczna XXI wieku*. T. 2. Warszawa: Wydawnictwo Akademickie „Żak”.
- Pilch, T. (2007). Kryzys systemu edukacji i wychowania. [W:] M. Libiszowska-Żółtkowska (red.). *Czego obawiają się ludzie? Współczesne zagrożenie społeczne – diagnoza i przeciwdziałanie*. Warszawa: Wydawnictwo Uniwersytetu Warszawskiego. S. 279–292.
- Pilch, T., Bauman, T. (2010). *Zasady badań pedagogicznych. Strategie ilościowe i jakościowe*. Warszawa: Wydawnictwo Akademickie „Żak”.
- Piotrowska-Gromniak, E. (2013). *Rodzice – brakujące ogniwo i niewykorzystany potencjał polskiej edukacji*. Kraków: System Ewaluacji Oświaty. Pobrano (08.11.2014) z: <http://www.npseo.pl/data/documents/3/290/290.pdf>.
- Piotrowski, E. (2009). Kompetencje nauczyciela jako warunek adaptacji do pełnienia ról zawodowych. [W:] J. Szempruch, M. Blachnik-Gęsiarz (red.). *Adaptacja zawodowa nauczyciela*. Częstochowa: Wydawnictwo Wyższej Szkoły Lingwistycznej. S. 97–104.
- Pituła, B. (2012). Refleksja nad wybranymi uwarunkowaniami marginalizacji roli współczesnego nauczyciela. [W:] A. Nowak (red.). *Edukacja a marginalizacja i wykluczenie społeczne*. *Chowanna*. 1(38). S. 223–234.

- Polak, K. (2011). Partnerstwo między nauczycielami i rodzicami a nauczyciel w roli lidera. [W:] S. Kwiatkowski, J. Michalak, I. Nowosad (red.). *Przywództwo edukacyjne w szkole i jej otoczeniu*. Warszawa: Difin. S. 192–199.
- Prensky, M. (2001). Digital Natives, Digital Immigrants. *On the Horizon*. MCB University Press, Vol. 9 No. 5, October 2001. Pobrano (10.12.2015) z: <http://www.marcprensky.com/writing/Prensky%20-%20Digital%20Natives,%20Digital%20Immigrants%20-%20Part1.pdf>.
- Radziwiłł, A. (1975). *O współdziałaniu między szkołą a domem*. Warszawa: WSiP.
- Reczek-Zymróż, Ł. (2009). *Współdziałanie pedagogiczne szkoły podstawowej ze środowiskiem lokalnym*. Kraków: Oficyna Wydawnicza Impuls.
- Retter, H. (2005). *Komunikacja codzienna w pedagogice*. Gdańsk: Gdańskie Wydawnictwa Psychologiczne.
- Rodzin Unplugged. Edukacja, a relacja rodzic-dziecko w dobie nowych technologii* (b.r.). Raport „Rodzin Unplugged” na zlecenie firmy Librus. Pobrano (29.10.2014) z: http://eid.edu.pl/upload/file/20106/raport_rodzin_unplugged.pdf.
- Rogała, S. (1989). *Partnerstwo rodziców i nauczycieli*. Wrocław–Opole–Warszawa: PWN.
- Rosnowska, A. (1975). *Współpraca wychowawcza szkoły z rodzicami*. Warszawa: Wydawnictwa Szkolne i Pedagogiczne.
- Rudek, I. (2007). O potrzebie współdziałania nauczycieli i rodziców w procesie komunikowania wartości. [W:] W. Maliszewski (red.). *Komunikacja społeczna a wartości w edukacji. Nowe znaczenie i sytuacje. Szkolna przestrzeń interakcji i działań komunikacyjnych*. T. 2. Toruń: Wydawnictwo Adam Marszałek. S. 153–161.
- Segiet, W. (1999). *Rodzice – nauczyciele: wzajemne stosunki i reprezentacje*. Poznań: Książka i Wiedza.
- Serdyński, A. (2007). *Kompetencje informatyczno-medialne nauczyciela*. Szczecin: Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego.
- Sielatycki, M. (2005). Kompetencje nauczyciela w Unii Europejskiej. *Trendy, uczenie się w XXI w.* 3/2005. S. 7–9. Pobrano (27.07.2015) z: http://www.bc.ore.edu.pl/Content/32/2005_03_trendy.pdf.
- Sielatycki, M. (2008). Kompetencje nauczyciela w Unii Europejskiej. [W:] K. Sujak-Lesz (red.). *Kształcenie nauczycieli w szkole wyższej. Wybrane zagadnienia*. Wrocław: Oficyna Wydawnicza ATUT. S. 13–21.
- Small, G., Vorgan, G. (2011). *iMózg. Jak przetrwać technologiczną przemianę współczesnej umysłowości*. Poznań: Vesper.
- Sobczyk, D. (2008). Sposoby porozumiewanie się w Internecie. [W:] M. Wawrzak-Chodaczek (red.). *Komunikacja społeczna w świecie wirtualnym*. Toruń: Wydawnictwo Adam Marszałek. S. 50–60.
- Spółeczeństwo informacyjne w Polsce. Wyniki badań statystycznych z lat 2012–2014*. (2014) Informacje i opracowania statystyczne. Szczecin: Główny Urząd Staty-

- styczny. Pobrano (09.07.2015) z: http://stat.gov.pl/download/gfx/portal-informacyjny/pl/defaultaktualnosci/5497/1/8/1/spoleczenstwo_informacyj-ne_w_polsce_2010-2014.pdf.
- Stanimir, A. (2008). Wykorzystanie analizy korespondencji w badaniach marketingowych. [W:] J. Jakubowski, J. Wątroba (red.). *Zastosowania metod statystycznych w badaniach naukowych III*. Kraków: StatSoft Polska. S. 337–346.
- Staniszewski, T. (2011). Rola kompetencji komunikacyjnych nauczyciela wobec doświadczanych trudności zawodowych. [W:] M. Wawrzak-Chodaczek, I. Jagoszewska (red.). *Komunikacja wobec wyzwań współczesności*. Toruń: Wydawnictwo Adam Marszałek. S. 323–335.
- Stewart, J. (2012). Komunikacja interpersonalna: kontakt między osobami. [W:] J. Stewart (red.). *Mosty zamiast murów. Podręcznik komunikacji interpersonalnej*. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN. S. 36–58.
- Strykowski, W., Strykowska, J., Pielachowski, J. (2003). *Kompetencje nauczyciela szkoły współczesnej*. Poznań: eMPI².
- Suler, J. (1996). *The Basic Psychological Features of Cyberspace*. Pobrano (06.08.2015) z: <http://www-usr.rider.edu/~suler/psyber/basicfeat.html>.
- Supporting teacher competence development for better learning outcomes*. (2013). Brussels: European Commission. Education and Training. Pobrano (30.07.2015) z: http://ec.europa.eu/education/policy/school/doc/teachercomp_en.pdf.
- Surina, I. (2008). Konstruowanie społeczności wirtualnych w systemie internetowej komunikacji. Możliwości i zagrożenia. [W:] J. Nowak (red.). *Meandry wykluczenia społecznego*. Warszawa: Wydawnictwo Wyższej Szkoły Pedagogicznej TWP. S. 21–37.
- Szempruch, J. (2012). *Nauczyciel w warunkach zmiany społecznej i edukacyjnej*. Kraków: Oficyna Wydawnicza Impuls.
- Szpunar, M. (2007). Internet i jego wpływ na kontakty społeczne. [W:] M. Sokołowski (red.). *Oblicza Internetu. Architektura komunikacyjna sieci*. Elbląg: Wydawnictwo Państwowej Wyższej Szkoły Zawodowej w Elblągu. S. 95–110.
- Sztejnberg, A. (2002). *Podstawy komunikacji społecznej w edukacji*. Wrocław: Wydawnictwo Astrum.
- Szymanek, W. (2013). *Spółeczeństwo informacyjne w liczbach 2013*. Warszawa: Departament Społeczeństwa Informacyjnego. Pobrano (15.10.2015) z: <https://mac.gov.pl/files/wp-content/uploads/2013/09/Spoleczenstwo-informacyjne-w-liczbach-2013.pdf>.
- Szymański, D. (b.r.). *Analiza korespondencji*. Pobrano (20.30.2015) z: <http://coin.wne.uw.edu.pl/dszymanski/stata9.pdf>.
- Szymczak, R. (2011). Internet – pomoc w komunikacji szkoły z rodzicami? *Dyrektor Szkoły*. Nr 6. S. 79–80.
- Śliwerski, B. (1996). *Klinika szkolnej demokracji*. Kraków: Oficyna Wydawnicza Impuls.

- Śliwerski, B. (2012). *Szkoła na wirażu zmian politycznych. Bez cenzury*. Kraków: Oficyna Wydawnicza Impuls.
- Taraszkiewicz, M. (2001). *Jak uczyć jeszcze lepiej. Szkoła pełna ludzi*. Poznań: Arka.
- Teacher education and teacher education policies in Europe*. (2014). Budapest: European Doctorate in Teacher Education. Pobrano (30.07.2015) z: [http://www.edite.eu/files/ISSUES_PAPER_%20final_conference_\(201405\).pdf](http://www.edite.eu/files/ISSUES_PAPER_%20final_conference_(201405).pdf).
- Teacher Education in Europe. An ETUCE Policy Paper*. (2008). Brussels: The European Trade Union Committee for Education. Pobrano (30.07.2015) z: http://etuce.homestead.com/Publications2008/ETUCE_PolicyPaper_en_web.pdf.
- The World Internet Project International Report (fifth edition)*. (2013). Los Angeles: Center for the Digital Future, USC Annenberg School for Communication and Journalism. Pobrano (03.10.2014) z: <http://eduentuzjasci.pl/images/stories/publikacje/ibe-raport-PIAAC-2013.pdf>.
- Toffler, A. (1980). *Trzecia fala*. Warszawa: Państwowy Instytut Wydawniczy.
- Touraine, A (1971). *The Post-Industrial Society. Tomorrow's Social History: Classes, Conflicts and Culture in the Programmed Society*. New York: Random House.
- Trutkowski, C. (2014). *SZKOŁA WSPÓŁPRACY: Uczniowie i rodzice kapitałem społecznym nowoczesnej szkoły. Raport zbiorczy z badania jakościowego*. Warszawa. Pobrano (18.04.2015) z: http://www.szkolawspolpracy.pl/2014/attachments/article/32/Szko%C5%82a%20Wsp%C3%B3%C5%82pracy%20raport%20zbiorczy_fin2.pdf
- Trzcińska-Król, M. (2013). Efektywna współpraca nauczycieli i rodziców. [W:] M. Jabłonowska (red.). *Środowisko edukacyjne uczniów zdolnych*. Warszawa: Wydawnictwo Universitas Rediviva. S. 189–211.
- Trzcińska-Król, M. (2014a). Nauczyciele o komunikacji i relacjach z rodzicami. [W:] J. Łukasiewicz-Wieleba (red.). *Nauczyciele i rodzice. Relacje, komunikacja, współpraca*. Warszawa: Wydawnictwo Akademii Pedagogiki Specjalnej. S. 71–84.
- Trzcińska-Król, M. (2014b). Warunki pozytywnych relacji i współpracy nauczycieli i rodziców. [W:] J. Łukasiewicz-Wieleba (red.). *Nauczyciele i rodzice. Relacje, komunikacja, współpraca*. Warszawa: Wydawnictwo Akademii Pedagogiki Specjalnej. S. 42–53.
- Trzcińska-Król, M., Pilipczuk, B., Gosk, U. (2015). Kompetencje informatyczno-medialne nauczycieli – doniesienia z badań. [W:] M. Sitek, T. Graca (red.). *Nowe wyzwania dla Europy XXI wieku w dziedzinie zarządzania i edukacji*. Józefów: Wydawnictwo Wyższej Szkoły Gospodarki Euroregionalnej im. Alcide De Gasperi. S. 401–426.
- Umiejętności Polaków – wyniki Międzynarodowego Badania Kompetencji Osób Dorosłych (PIAAC)*. (2013). Warszawa: Instytut Badań Edukacyjnych.
- Wallace, P. (2001). *Psychologia Internetu*. Poznań: Dom Wydawniczy REBIS.

- Waloszek, D. (1994). *Edukacja dzieci w wieku przedszkolnym. Założenia, treści i organizacja*. Zielona Góra: Wydawnictwo Wyższej Szkoły Pedagogicznej im. Tadeusza Kotarbińskiego.
- Winiarski, M. (1992). *Współdziałanie szkoły i środowiska. Aspekt socjopedagogiczny*. Warszawa: Wydawnictwa Uniwersytetu Warszawskiego.
- Winiarski, M. (2013). Współpraca rodziców i nauczycieli – perspektywa kontynuacji i zmiany. *Pedagogika Społeczna*. R.12, nr 2. S. 23–46.
- Wolańska, E. (2006). *Szybko, mobilnie, skrótowo czyli właściwości komunikacyjne, tekstowe i stylistyczne krótkiej wiadomości tekstowej*. Warszawa: Dom Wydawniczy Elipsa.
- Wroczyński, R. (1985). *Pedagogika społeczna*. Warszawa: PWN.
- Zamorska, B. (2008). *Nauczyciele. (Re)konstrukcje bycia-w-świecie*. Wrocław: Wydawnictwo Naukowe Dolnośląskiej Szkoły Wyższej.
- Zielińska, J. (2012). Informatyczne (nie)przygotowanie nauczyciela – szansą czy zagrożeniem dla edukacji. [W:] B.G. Gołębnik, H. Kwiatkowska (red.). *Nauczyciel. Programowe (nie)przygotowanie*. Wrocław: Wydawnictwo Naukowe Dolnośląskiej Szkoły Wyższej. S. 77–96.
- Żechowska, B. (2000). Bilans antypowanych korzyści strat w edukowaniu nauczyciela – Europejczyka. [W:] H. Kwiatkowska, T. Lewowicki, S. Dylak (red.). *Współczesność a kształcenie nauczycieli*. Warszawa: Wyższa Szkoła Pedagogiczna ZNP. S. 43–54.
- Żelazny, R. (2013). *Społeczeństwo informacyjne. Raport Obserwatorium ICT*. Gliwice: Park Naukowo-Techniczny „Technopark Gliwice”.

Akty prawne:

- Zalecenie Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 18 grudnia 2006 r. w sprawie kompetencji kluczowych w procesie uczenia się przez całe życie 2006/962/WE. Dz.U.UE. L 2006 nr 394. Pobrano (24.04.2015) z: <http://eurlex.europa.eu/legal-content/pl/TXT/PDF/?uri=CELEX:32006H0962&from=pl>.
- Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 7 października 2009 r. w sprawie nadzoru pedagogicznego. Dz.U. z 2009 r. Nr 168, poz. 1324. Pobrano (2015.11.15) z: <http://isap.sejm.gov.pl/DetailsServlet?id=WDU20091681324>.
- Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 10 maja 2013 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie nadzoru pedagogicznego. Dz.U. 2013 poz. 560. Pobrano (2015.11.15) z: <http://isap.sejm.gov.pl/DetailsServlet?id=WDU2013-0000560>.
- Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 27 sierpnia 2015 r. w sprawie nadzoru pedagogicznego. Dz.U. 2015 poz. 1270. Pobrano (2015.11.15) z: <http://isap.sejm.gov.pl/DetailsServlet?id=WDU20150001270>.
- Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej i Sportu z dnia 7 września 2004 r. w sprawie standardów kształcenia nauczycieli. Dz.U.2004.207.2110. Pobrano (21.04.2015) z: <http://isap.sejm.gov.pl/DetailsServlet?id=WDU20042072110>.

Rozporządzenie Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 17 stycznia 2012 r. w sprawie standardów kształcenia przygotowującego do wykonywania zawodu nauczyciela. Dz.U. 2012.0.131. Pobrano (28.07.2015) z: <http://isap.sejm.gov.pl/DetailsServlet?id=WDU20120000131>.

Zasoby internetowe:

edunews.pl

encyklopedia.pwn.pl

eur-lex.europa.eu

ibe.pl

isap.sejm.gov.pl

onlinelibrary.wiley.com

polityka.onet.pl

sjp.pwn.pl

Narzędzia badawcze

Kwestionariusz ankiety dla nauczycieli

Metryczka

Płeć: kobieta, mężczyzna; **Wiek:** ..... **Staż pracy w zawodzie:** .....

Wykształcenie: studia nauczycielskie, kolegium nauczycielskie; studia pierwszego stopnia licencjackie; studia drugiego stopnia magisterskie; pięcioletnie studia magisterskie; kurs kwalifikacyjny, jaki? studia podyplomowe, jakie?

Stopień awansu zawodowego: nauczyciel stażysta; nauczyciel mianowany; nauczyciel kontraktowy; nauczyciel dyplomowany.

Miejsce pracy: SP klasy 0–3; SP klasy 4–6; gimnazjum; liceum; technikum; zespół szkół.

Lokalizacja szkoły: wieś; miasto do 50 tys. mieszkańców; miasto od 50 do 100 tys. mieszkańców; miasto powyżej 100 tys. mieszkańców.

Typ ustrojowy szkoły, w której Pani/Pana pracuje: szkoła publiczna, szkoła niepubliczna.

Formy współpracy i narzędzia wymiany informacji między szkołą i środowiskiem rodzinnym dziecka

1. Proszę zaznaczyć, jakie formy współpracy i kontaktów z rodzicami są praktykowane w Pani/Pana placówce szkolnej.
  - Spotkania robocze
  - Notatki w dzienniczku/zeszytcie
  - Korespondencja elektroniczna, e-mail
  - Spotkania nieformalne
  - Wizyty domowe
  - Strona www szkoły
  - Korespondencja za pomocą SMS
  - Korespondencja tradycyjna (listy)
  - Fora internetowe
  - Portale (np. Facebook, Twitter)
  - Spotkania z ekspertem, prelekcje
  - Gazetka szkolna/newsletter
  - Rozmowy telefoniczne
  - Spotkania indywidualne
  - Czaty
  - Komunikatory
  - E-dziennik
  - Inne
2. W jakim celu Pani/Pan komunikuje się z rodzicami uczniów (*Zawsze, Bardzo często, Czasami, Rzadko, Nigdy*)?
  - Sprawy wychowawcze
  - Pomoc w organizacji zajęć, wyjść, imprez okolicznościowych itp.
  - Informacje o postępach dziecka w nauce
  - Wskazówki dotyczące pracy z dzieckiem
  - Pomoc w przygotowaniu narzędzi dydaktycznych
  - Przekazanie informacji na temat metod i programów nauczania
  - Nawiązanie bliższych kontaktów w celu lepszego poznania ucznia

- Inne (proszę wymienić jakie)
3. Proszę wymienić najczęstsze tematy rozmów z rodzicami
- .....
4. W jaki sposób przekazuje Pani/Pan informacje o postępach, sukcesach, osiągnięciach dziecka (*Zawsze, Bardzo często, Czasami, Rzadko, Nigdy*).
- Spotkania robocze (np. zebrania, wywiadówki)
  - Spotkania nieformalne
  - Spotkania indywidualne
  - Rozmowy telefoniczne
  - Korespondencja e-mail
  - Notatki w dzienniczkach/ zeszytach
  - Korespondencja tradycyjna (listy)
  - Korespondencja z wykorzystaniem wiadomości SMS
  - Wizyty domowe
  - Fora internetowe
  - Portale (np.: Facebook, Twitter, LinkedIn itp.)
  - Czaty
  - Strona WWW szkoły
  - Komunikatory (np. gg, Skype itp.)
  - E-dziennik
  - Gazetka szkolna/newsletter
  - Wgląd do teczki z kartami pracy
  - Udostępnienie indywidualnych kart pracy
  - Konsultacje pedagogiczne
  - Inne (proszę wymienić jakie)
5. W jaki sposób przekazuje Pani/Pan rodzicom informacji o problemach dziecka w nauce i zachowaniu (*Zawsze, Bardzo często, Czasami, Rzadko, Nigdy*)?
- Spotkania robocze (np. zebrania, wywiadówki)
  - Spotkania nieformalne
  - Spotkania indywidualne
  - Rozmowy telefoniczne
  - Korespondencja e-mail
  - Notatki w dzienniczkach/ zeszytach
  - Korespondencja tradycyjna (listy)
  - Korespondencja z wykorzystaniem wiadomości SMS
  - Portale (np.: Facebook, Twitter, LinkedIn itp.)
  - Wizyty domowe
  - Fora internetowe
  - Czaty
  - Strona WWW szkoły
  - Komunikatory (np. gg, Skype itp.)
  - E-dziennik
  - Gazetka szkolna/newsletter
  - Wgląd do teczki z kartami pracy
  - Udostępnienie indywidualnych kart pracy
  - Konsultacje pedagogiczne
  - Inne (proszę wymienić jakie)
6. Proszę zaznaczyć, w których formach współpracy (kontaktów) uczestniczą rodzice (*Wszyscy, Prawie wszyscy, Połowa rodziców, Prawie nikt, Nikt*).
- Pomoc w przygotowaniu pomocy dydaktycznych
  - Pomoc rodziców w organizacji czasu wolnego
  - Pomoc w utrzymaniu dbałości o wygląd klasy
  - Pokazowe lekcje otwarte dla rodziców
  - Konsultacje
  - Kontakty z wykorzystaniem poczty elektronicznej
  - Konsultacje pedagogiczne
  - Kontakty za pomocą wiadomości SMS
  - Kontakt przy użyciu komunikatorów
  - Współorganizator lekcji, kół zainteresowań
  - Rozmowy telefoniczne
  - Szkolenia dla rodziców
  - Prelekcje dla rodziców
  - Zbieranie opinii od rodziców

- Spotkania z ekspertem
  - Spotkania nieformalne
  - Kontakt na forach dyskusyjnych
  - Imprezy okolicznościowe, wycieczki
7. Jak według Pani/Pana zastosowana forma współpracy (wymiany informacji) wpływa na częstość kontaktów z rodzicami (*Znacząco zwiększa, Umiarkowanie zwiększa, Nie ma wpływu, Umiarkowanie zmniejsza, Znacząco zmniejsza*)?
- Spotkania robocze (np. zebrania, wywiadówki)
  - Spotkania nieformalne
  - Spotkania z ekspertem, prelekcje dla rodziców
  - Spotkania indywidualne
  - Rozmowy telefoniczne
  - Korespondencja e-mail
  - Notatki w dzienniczkach/zeszytach
  - Korespondencja tradycyjna (listy)
  - Wizyty domowe
  - Kontakt z wykorzystaniem czatów
  - Kontakt na portalach społecznościach
  - Inne (proszę wymienić jakie)
  - Korespondencja z wykorzystaniem wiadomości SMS
  - Portale (np.: Facebook, Twitter, LinkedIn itp.)
  - Fora internetowe
  - Czaty
  - Strona WWW szkoły
  - Komunikatory (np. gg, Skype itp.)
  - E-dziennik
  - Gazetka szkolna/newsletter
  - Konsultacje pedagogiczne
  - Inne (proszę wymienić jakie)
8. Zastosowanie mediów (np. poczty elektronicznej, komunikatorów itp.) we współpracy (komunikacji) z rodzicami wpływa na (*Znacząco zwiększa, Umiarkowanie zwiększa, Nie ma wpływu, Umiarkowanie zmniejsza, Znacząco zmniejsza*):
- Przepływ informacji
  - Współpracę nauczyciele–rodzice
  - Szybkość podejmowanych działań
  - Dystans między nauczycielami i rodzicami
  - Postępy w nauce
  - Kontrolę rodzicielską
  - Pomoc w nauce
  - Nadrabianie zaległości przez ucznia
  - Rozwijanie zainteresowań ucznia
  - Poszerzenie wiedzy o ofercie edukacyjnej dla ucznia
  - Zaangażowanie rodziców w życie szkoły
  - Zacieśnianie kontaktów nauczyciele–rodzice
  - Lepsze poznanie ucznia i jego potrzeb
  - Inne (proszę wymienić jakie)
9. Proszę ocenić zasadność form współpracy (komunikacji) w kontaktach szkoły z rodzicami (*Zdecydowanie zasadne, Raczej zasadne, Nie ma znaczenia, Raczej niezasadne, Zdecydowanie niezasadne*)
- Spotkania robocze (np. zebrania, wywiadówki)
  - Spotkania z ekspertem, prelekcje dla rodziców
  - Spotkania nieformalne
  - Spotkania indywidualne
  - Rozmowy telefoniczne
  - Korespondencja e-mail
  - Notatki w dzienniczkach/zeszytach
  - Korespondencja tradycyjna (listy)
  - Korespondencja z wykorzystaniem wiadomości SMS
  - Wizyty domowe
  - Portale (np.: Facebook, Twitter, LinkedIn itp.)
  - Fora internetowe

- Czaty
  - Strona WWW szkoły
  - Komunikatory (np. gg, Skype itp.)
  - E-dziennik
  - Gazetka szkolna/newsletter
  - Konsultacje pedagogiczne
  - Inne (proszę wymienić jakie)
10. Jakie wady i zalety niesie ze sobą wykorzystywanie narzędzi komunikacyjnych – mediów w kontaktach nauczycieli i rodziców?
- .....
11. W jaki sposób pozyskuje Pani/Pan informację o uczniu (*Zawsze, Bardzo często, Czasami, Rzadko, Nigdy*)?
- Spotkania robocze (np. zebrania, wywiadówki)
  - Spotkania nieformalne
  - Rozmowy z osobami z otoczenia ucznia
  - Spotkania indywidualne
  - Rozmowy telefoniczne
  - Korespondencja e-mail
  - Notatki w dzienniczkach/zeszytach
  - Korespondencja tradycyjna (listy)
  - Wizyty domowe
  - Korespondencja z wykorzystaniem wiadomości SMS
  - Portale (np.: Facebook, Twitter, LinkedIn itp.)
  - Fora internetowe
  - Czaty
  - Strona WWW szkoły
  - Komunikatory (np. gg, Skype itp.)
  - E-dziennik
  - Gazetka szkolna/newsletter
  - Instytucji społecznych (sądy dla nieletnich, policja, centra pomocy rodzinie, poradnie psychologiczne itp.)
  - Konsultacje pedagogiczne
  - Inne (proszę wymienić jakie)
12. Od czego Pani/Pana zdaniem zależy częstość kontaktów z rodzicami (*Zawsze, Bardzo często, Czasami, Rzadko, Nigdy*)?
- Inicjatywy nauczyciela
  - Inicjatywy rodzica
  - Potrzeb edukacyjnych dziecka
  - Problemów wychowawczych
  - Formy kontaktów (np.: telefoniczne, spotkania grupowe, indywidualne itp.)
  - Inne (proszę wymienić jakie)
13. Jak postrzega Pani/Pan rodzica w szkole (*Zawsze, Bardzo często, Czasami, Rzadko, Nigdy*)?
- Pomocnik (np.: przy organizacji wycieczek, uroczystości itp.)
  - Jest obojętny
  - Osoba, która podważa autorytet nauczyciela
  - Współprojektant programów szkolnych
  - Współprowadzi zajęcia w roli specjalisty
  - Jest w konflikcie z nauczycielami
  - Wykonuje niezbędne minimum
  - Ignoruje wymagania szkoły
  - Inne (proszę wymienić jakie)
14. Gdyby na stronach WWW szkoły istniała platforma edukacyjna chciałaby/chciałby Pani/Pan, aby była wykorzystywana do (*Tak, Raczej tak, Nie mam zdania, Raczej nie, Nie*):
- Kontakt z rodzicami
  - Informowaniu o spotkaniach towarzyskich, imprezach
  - Informowaniu o spotkaniach grupowych
  - Korespondencji z rodzicami
  - Portal wymiany doświadczeń dydaktycznych
  - Forum dyskusyjne
  - Czat z rodzicami

- Komunikator z rodzicami
- Miejsce publikacji newslettera
- Szkolenia, kursy dla rodziców
- Zbierania opinii od rodziców
- Wideokonferencji
- Pomoc w nauce dziecka
- Kontrolowaniu postępów w nauce dziecka
- Miejsce e-kursów dla uczniów
- Zadania dodatkowe dla uczniów
- Zadania uzupełniające braki uczniów
- Zadania poszerzające wiedzę ucznia
- Zalecenia do pracy z uczniem
- Zadania dla uczniów utrwalające wiedzę
- Informowanie o postępach w nauce
- Baza wiedzy o ofercie edukacyjnej dla ucznia
- Baza wiedzy o szkole
- Baza wiedzy o realizowanych tematach lekcji
- Inne (proszę wymienić jakie)

15. Aplikacja mobilna, która zapewni stały dostęp do informacji o postępach w nauce dziecka może pozytywnie wpływać na (*Tak, Raczej tak, Nie mam zdania, Raczej nie, Nie*):

- Realizację obowiązku szkolnego
- Wyniki w nauce
- Relacje nauczycieli z dzieckiem
- Relacje rodziców z nauczycielem
- Relacje rodziców z dzieckiem
- Inne (proszę wymienić jakie)

16. Komunikując się z rodzicami, zdarza się, że napotyka Pani/Pan na następujące trudności do (*Tak, Czasami, Nie*):

- Moja szkoła nie posiada wystarczającej infrastruktury teleinformatycznej
- Nie mogę wykorzystać narzędzi komunikacyjnych do kontaktów z rodzicami z powodu niewystarczających kompetencji w ich obsłudze
- Nie znajduję odpowiedniej formy komunikacji np. problemu przy wykorzystaniu narzędzi komunikacyjnych
- Rodzice moich uczniów nie posiadają wystarczających umiejętności w zakresie obsługi narzędzi komunikacyjnych
- Rodzice moich uczniów nie mają dostępu do mediów
- Nie mam czasu na przygotowywanie komunikatów dla rodziców, które mogliby odbierać z wykorzystaniem narzędzi komunikacyjnych (mediów)
- Nie wiem, z których narzędzi (mediów) można skorzystać w kontaktach nauczyciele-rodzice
- W mojej szkole brakuje osoby, która pomogłaby w obsłudze mediów, narzędzi komunikacyjnych i przekazywaniu poprzez nie rodzicom informacji
- Nieodbieraniu przez rodziców komunikatów, informacji przekazywanych z użyciem mediów, narzędzi komunikacyjnych
- Inne (proszę podać jakie)

Umiejętności związane z korzystaniem z narzędzi komunikacyjnych

17. Jak ocenia Pani/Pan swoje umiejętności w zakresie wykonania następujących zadań związanych z korzystaniem z narzędzi komunikacyjnych? (Proszę zaznaczyć jedną odpowiedź w każdym wierszu) (*Bardzo wysoko, Wysoko, Średnio, Nisko, Bardzo nisko*).

- Stworzenie dokumentu tekstowego w edytorze tekstów (np. Word, Writer).
- Wykonanie zdjęcia aparatem cyfrowym i zapisanie go na komputerze

- Uporządkowanie dokumentów na dysku komputera w folderach i podfolderach
  - Korzystanie z arkusza kalkulacyjnego (np. Excel, Calc)
  - Praca z zaawansowanym programem graficznym (np. Gimp, Photoshop)
  - Tworzenie prezentacji multimedialnych (np. Power Point)
  - Pozyskanie i zainstalowanie programu komputerowego
  - Napisanie własnego programu komputerowego
  - Wyszukiwanie informacji w sieci Internet
  - Wysłanie wiadomości e-mail z załącznikiem
  - Korzystanie z portali społecznościowych (np. Facebook)
  - Korzystanie z forum internetowego celem wymiany poglądów i doświadczeń
  - Robienie zakupów przez Internet
  - Tworzenie stron internetowych
  - Zarządzanie rachunkiem bankowym przez Internet
  - Umieszczenie zdjęć na dowolnej stronie internetowej
  - Wysyłanie wiadomości SMS, MMS
  - Moderowanie fora internetowego
  - Prowadzenie rozmów z wykorzystaniem komunikatora (np. Skype, gg)
  - Wyszukanie osób dostępnych poprzez komunikatory
  - Wykorzystanie telefonu komórkowego do bankowości elektronicznej
  - Prowadzenie wideokonferencji z wykorzystaniem komunikatorów
  - Wymiana informacji na czatach
  - Branie udziału w grupach dyskusyjnych
  - Telefonowanie za pomocą Internetu
  - Używanie programów do wymiany plików filmowych, muzycznych
  - Ustawienie w przeglądarce opcji dotyczących bezpieczeństwa
  - Wyszukiwanie, pobieranie i instalowanie oprogramowania
  - Kopiowanie, przenoszenie pliku lub folderu
  - Kompresowanie plików za pomocą specjalnego programu
  - Podłączenie lub instalowanie nowych urządzeń
  - Przenoszenie plików między komputerem a innym urządzeniem
  - Zmiana lub sprawdzenie ustawień programów
18. Na czyje wsparcie podczas przygotowywania i umieszczania informacji dla rodziców np. poprzez stronę szkoły na Facebook'u może Pani/Pan liczyć?
- innych nauczycieli
  - dyrekcji
  - nie potrzebuję wsparcia
  - koordynatora technologii informacyjnej lub innej osoby zatrudnionej specjalnie w tym celu
  - innych osób (proszę wymienić)
19. Czy uczestniczy Pani/Pan w szkoleniach pomagających nawiązywać partnerskie kontakty z rodzicami?
- nie
  - tak (proszę wymienić jakie)
20. Czy uczestniczy Pani/Pan w szkoleniach z zakresu obsługi narzędzi informacji i komunikacji?
- nie
  - tak (proszę wymienić jakie)

21. W jakim celu korzysta Pani/Pan z Internetu w sprawach prywatnych (*Codzień-
nie, Raz w tygodniu, Kilka razy w miesiącu, Rzadziej, Nigdy*)?

- Wysyłanie, odbieranie poczty elektronicznej
- Telefonowanie przez Internet
- Wideokonferencje
- Udział w czatach
- Udział w forach dyskusyjnych
- Korzystanie z komunikatorów
- Tworzenie i czytanie blogów
- Korzystanie z serwisów społecznościowych
- Wyszukiwanie informacji o towarach i usługach
- Wyszukiwanie informacji o ofercie edukacyjnej
- Słuchanie radia
- Oglądanie TV przez Internet
- Oglądanie filmów przez Internet
- Pobieranie programów komputerowych, plików, muzyki itp.
- Granie w gry komputerowe
- Czytanie on-line, pobieranie plików z gazetami, czasopismami
- Szukanie pracy, wysyłanie ofert dotyczących zatrudnienia
- Korzystanie z usług bankowych
- Zakupy przez Internet
- Korzystanie z Internetu w celu uzupełnienia wiedzy
- Inne (proszę wymienić jakie)

Kwestionariusz ankiety dla rodziców

Metryczka

Płeć: kobieta, mężczyzna;   **Wiek:** .....   **Dziecko uczęszcza do klasy:**...

Wykształcenie:

Ojciec:
wyższe;
średnie;
zawodowe;
podstawowe;
inne .....

Matka:
wyższe;
średnie;
zawodowe;
podstawowe;
inne .....

Pozycja zawodowa:

Ojciec:
ma stałą pracę
jest rolnikiem
jest bezrobotny
prowadzi działalność gospodarczą
jest rencistą lub emerytem
pracuje poza granicami Polski
pracuje od czasu do czasu
inne .....

Matka:
ma stałą pracę
jest rolnikiem
jest bezrobotna
prowadzi działalność gospodarczą
jest rencistką lub emerytem
pracuje poza granicami Polski
pracuje od czasu do czasu
inne .....

Sytuacja ekonomiczna rodziny: bardzo dobra; dobra; średnia; zła; bardzo zła.

Miejsce zamieszkania: wieś; miasto do 50 tys. mieszkańców; miasto od 50 do 100 tys. mieszkańców; miasto powyżej 100 tys. mieszkańców.

Formy kontaktów szkoły i środowiska rodzinnego dziecka

1. Kto w Pani/Pana rodzinie jest odpowiedzialny za kontakty ze szkołą (proszę w każdym wierszu zaznaczyć jedną odpowiedź) (*Zawsze, Bardzo często, Czasami, Rzadko, Nigdy*)?
  - Ojciec
  - Matka
  - Obydwoje w równym stopniu
  - Inna osoba (proszę wymienić kto)
2. Kontakty ze szkołą Pani/Pana dziecka są (proszę zaznaczyć jedną z odpowiedzi, najlepiej opisujących stan faktyczny):
  - Systematyczne, mniej więcej raz w miesiącu
  - Okazjonalne, gdy potrzebujemy informacji dotyczących spraw organizacyjnych
  - Okazjonalne, gdy potrzebujemy informacji dotyczących dziecka
  - Tylko wtedy gdy pojawiają się problemy
  - Tylko na wyraźne żądanie szkoły/nauczyciela
  - Inne (proszę wymienić jakie)
3. W jaki sposób Pani/Pan kontaktuje się w sprawie swojego dziecka z nauczycielami (*Zawsze, Kilka razy w miesiącu, Raz w miesiącu, Raz na pół roku, Nigdy*)?
  - Spotkania robocze, np. zebrania
  - Spotkania indywidualne
  - Rozmowy telefoniczne
  - Korespondencja e-mail
  - Notatki w dzienniczkach/zeszytach
  - Korespondencja tradycyjna (listy)
  - Korespondencja z wykorzystaniem wiadomości SMS
  - Portale (np.: Facebook, Twitter, Google+, GoldenLine, LinkedIn)
  - Fora internetowe
  - Czaty
  - Strona WWW szkoły
  - Komunikatory (np. gg, Skype itp.)
  - E-dziennik
  - Konsultacje pedagogiczne
  - Inne (proszę wymienić jakie)
4. W jakim celu Pani/Pan komunikuje się z nauczycielami (*Zawsze, Bardzo często, Czasami, Rzadko, Nigdy*)?
  - Sprawy wychowawcze
  - Pomoc w organizacji zajęć, wyjść, zabaw, imprez okolicznościowych itp.
  - Informacji o postępach dziecka w nauce
  - Wskazówek dotyczące pracy z dzieckiem
  - Pomocy w przygotowaniu narzędzi dydaktycznych
  - Przekazanie informacji na temat metod i programów nauczania
  - Nawiązanie bliższych kontaktów w celu lepszej współpracy
  - Inne (proszę wymienić jakie)
5. Proszę wymienić najczęstsze tematy rozmów z nauczycielami.

.....
6. W jaki sposób nauczyciel przekazuje Pani/Panu informacje o postępach, sukcesach, osiągnięciach dziecka (*Zawsze, Bardzo często, Czasami, Rzadko, Nigdy*)?
  - Spotkania robocze, np. zebrania
  - Spotkania nieformalne
  - Spotkania indywidualne
  - Rozmowy telefoniczne
  - Korespondencja e-mail
  - Notatki w dzienniczkach/zeszytach
  - Korespondencja tradycyjna (listy)
  - Wizyty domowe
  - E-dziennik

- Fora internetowe
  - Czaty
  - Portale (np.: Facebook, Twitter, Google+, GoldenLine, LinkedIn)
  - Strona WWW szkoły
  - Komunikatory (np. gg, Skype itp.)
  - Gazetka szkolna/newsletter
7. W jaki sposób nauczyciel przekazuje Pani/Panu informacji o problemach dziecka w nauce i zachowaniu (*Zawsze, Bardzo często, Czasami, Rzadko, Nigdy*)?
- Spotkania robocze, np. zebrania, wywiady
  - Spotkania nieformalne
  - Spotkania indywidualne
  - Rozmowy telefoniczne
  - Korespondencja e-mail
  - Notatki w dzienniczkach/zeszytach
  - Korespondencja tradycyjna (listy)
  - Konsultacje pedagogiczne
  - Wizyty domowe
  - Korespondencja z wykorzystaniem SMS
  - Wgląd do teczek z kartami pracy
  - Udostępnienie indywidualnych kart pracy
  - Konsultacje pedagogiczne
  - Korespondencja z wykorzystaniem wiadomości SMS
  - Inne (proszę wymienić jakie)
8. Proszę zaznaczyć, w których formach współpracy oraz kontaktów szkoły z domem Pani/Pan uczestniczy (*Zawsze, Bardzo często, Czasami, Rzadko, Nigdy*).
- Pomoc w przygotowaniu pomocy dydaktycznych
  - Pomoc w organizacji czasu wolnego
  - Pomoc w utrzymaniu dbałości o wygląd klasy
  - Pokazowe lekcje otwarte dla rodziców
  - Konsultacje
  - Kontakty z wykorzystaniem poczty elektronicznej
  - Kontakty za pomocą wiadomości SMS
  - Kontakt przy użyciu komunikatorów
  - Kontakt na forach dyskusyjnych
  - Kontakt na portalach społecznościach
  - Współorganizator lekcji, kół zainteresowań
  - Rozmowy telefoniczne
  - Szkolenia dla rodziców
  - Zbieranie opinii od rodziców
  - Prelekcje dla rodziców
  - Spotkania z ekspertem
  - Spotkania nieformalne
  - Imprezy okolicznościowe, wycieczki
  - Kontakt z wykorzystaniem czatów
  - Konsultacje pedagogiczne
  - Inne (proszę wymienić jakie)
9. Od czego Pani/Pana zdaniem zależy częstość kontaktów z nauczycielami (*Zawsze, Bardzo często, Czasami, Rzadko, Nigdy*)?
- Inicjatywy nauczyciela
  - Inicjatywy rodzica
  - Potrzeb edukacyjnych dziecka
  - Problemów wychowawczych
  - Formy kontaktów (np.: telefoniczne, spotkania grupowe, indywidualne itp.)
  - Inne (proszę wymienić jakie)

10. Proszę zaznaczyć jak według Pani/Pana zastosowana forma współpracy i wymiany informacji wpływa na częstość kontaktów z nauczycielami (*Znacząco zwiększa, Umiarkowanie zwiększa, Nie ma wpływu, Umiarkowanie zmniejsza, Znacząco zmniejsza*).
- Spotkania robocze (np. zebrania)
  - Spotkania nieformalne
  - Spotkania z ekspertem, prelekcje
  - Spotkania indywidualne
  - Rozmowy telefoniczne
  - Korespondencja e-mail
  - Notatki w dzienniczkach/ zeszytach
  - Korespondencja tradycyjna (listy)
  - Korespondencja z wykorzystaniem wiadomości SMS
  - Portale (np.: Facebook, Twitter, Google+, GoldenLine, LinkedIn)
  - Fora internetowe
  - Wizyty domowe
  - Czaty
  - Strona WWW szkoły
  - Komunikatory (np. gg, Skype itp.)
  - E-dziennik
  - Gazetka szkolna/newsletter
  - Konsultacje pedagogiczne
  - Inne (proszę wymienić jakie)
11. W kontaktach ze szkołą i nauczycielem swoją postawę mogę określić jako (*Zawsze, Bardzo często, Czasami, Rzadko, Nigdy*):
- Pomocnik (np. przy organizacji wycieczek, uroczystości itp.)
  - Nie mam wpływu na życie szkoły
  - Nauczyciele są niekompetentni, ja wiem lepiej
  - Współprojektant programów szkolnych
  - Współprowadzę zajęcia w roli specjalisty
  - Jestem w konflikcie z nauczycielami
  - Wykonuje niezbędne minimum
  - Ignoruje wymagania szkoły
  - Inne (proszę wymienić jakie)
12. Zastosowanie mediów (np.: poczty elektronicznej, komunikatorów, e-dziennika itp.) we współpracy i komunikacji z nauczycielami wpływa na (*Znacząco zwiększa, Umiarkowanie zwiększa, Nie ma wpływu, Umiarkowanie zmniejsza, Znacząco zmniejsza*):
- Przepływ informacji
  - Współpracę nauczyciele-rodzice
  - Szybkość podejmowanych działań
  - Dystans między nauczycielami i rodzicami
  - Postępy w nauce
  - Kontrolę rodzicielską
  - Pomoc w nauce
  - Nadrabianie zaległości przez ucznia
  - Rozwijanie zainteresowań ucznia
  - Poszerzenie wiedzy o ofercie edukacyjnej dla ucznia
  - Zaangażowanie rodziców w życie szkoły
  - Zacieśnianie kontaktów nauczyciele-rodzice
  - Lepsze poznanie ucznia i jego potrzeb
  - Inne (proszę wymienić jakie)
13. Jak często Pani/Pan zgłasza zapytanie do nauczyciela (*Zawsze, Kilka razy w miesiącu, Raz w miesiącu, Raz na pół roku, Nigdy*):
- Zadanych prac domowych
  - Gdzie szukać informacji o ofercie edukacyjnej
  - Gdzie szukać informacji o szkole
  - Jak rozwijać zdolności dziecka
  - Jak walczyć z uzależnieniem od mediów
  - Profilaktyką niebezpieczeństw w Internecie
  - Zaleceń do pracy z dzieckiem

- Realizacji bieżących tematów lekcji
  - Zrealizowanych tematów w celu uzupełnienia braków
  - Jak pracować z dzieckiem
  - Ćwiczeń utrwalających wiedzę, powtórzeniowych
  - Miejsc wymiany doświadczeń o pracy z uczniem
  - Inne (proszę wymienić jakie)
14. Jakie wady i zalety niesie ze sobą wykorzystywanie narzędzi komunikacyjnych (mediów) w kontaktach nauczycieli i rodziców?
- .....
15. Aplikacja mobilna, która zapewni stały dostęp do informacji o postępach w nauce Pani/Pana dziecka może pozytywnie wpływać na (*Tak, Raczej tak, Nie mam zdania, Raczej nie, Nie*):
- Realizację obowiązku szkolnego
  - Wyniki w nauce
  - Relacje nauczycieli z dzieckiem
  - Relacje rodziców z nauczycielem
  - Relacje rodziców z dzieckiem
  - Inne (proszę wymienić jakie)
16. Chciałbym otrzymywać aktualne informacje dotyczące (*Codziennie, Raz w tygodniu, Kilka razy w miesiącu, Rzadziej, Nigdy*):
- Postępów dziecka w nauce
  - Zachowania dziecka
  - Realizacji obowiązku szkolnego
17. Czy gdyby na stronach WWW szkoły istniałaby platforma edukacyjna chciałaby Pani/chciałby Pan, aby była wykorzystywana do (*Tak, Raczej tak, Nie mam zdania, Raczej nie, Nie*):
- Kontakt z nauczycielami
  - Informowaniu o spotkaniach towarzyskich, imprezach
  - Informowaniu o spotkaniach grupowych
  - Korespondencji z nauczycielami
  - Portal wymiany doświadczeń dydaktycznych
  - Forum dyskusyjne
  - Czat z nauczycielami
  - Komunikator z nauczycielami
  - Miejsce publikacji newslettera
  - Szkolenia, kursy dla rodziców
  - Zbierania opinii od rodziców
  - Wideokonferencji
  - Pomoc w nauce dziecka
  - Kontrolowaniu postępów w nauce dziecka
  - Miejsce e-kursów dla uczniów
  - Zadania dodatkowe dla uczniów
  - Zadania uzupełniające braki uczniów
  - Zadania poszerzające wiedzę ucznia
  - Zalecenia do pracy z uczniem
  - Zadania dla uczniów utrwalające wiedzę
  - Informowanie o postępach w nauce
  - Baza wiedzy o ofercie edukacyjnej dla ucznia
  - Baza wiedzy o szkole
  - Baza wiedzy o realizowanych tematach lekcji
  - Inne (proszę wymienić jakie)
18. Czy brała/brał Pani/Pan udział w szkoleniach organizowanych przez szkołę w ciągu ostatniego roku:
- nie
  - tak (proszę wymienić jakie)

Umiejętności związane z korzystaniem z narzędzi komunikacyjnych

19. Jak ocenia Pani/Pan swoje umiejętności w zakresie wykonania następujących zadań związanych z korzystaniem z narzędzi komunikacyjnych? (Proszę zaznaczyć jedną odpowiedź w każdym wierszu) (*Bardzo wysoko, Wysoko, Średnio, Nisko, Bardzo nisko*)

- Stworzenie dokumentu tekstowego w edytorze tekstów (np. Word, Writer).
- Wykonanie zdjęcia aparatem cyfrowym i zapisanie go na komputerze
- Uporządkowanie dokumentów na dysku komputera w folderach i podfolderach
- Korzystanie z arkusza kalkulacyjnego (np. Excel, Calc)
- Praca z zaawansowanym programem graficznym (np. Gimp, Photoshop)
- Tworzenie prezentacji multimedialnych (np. Power Point)
- Pozyskanie i zainstalowanie programu komputerowego
- Napisanie własnego programu komputerowego
- Wyszukiwanie informacji w sieci Internet
- Wysłanie wiadomości e-mail z załącznikiem
- Korzystanie z portali społecznościowych (np. Facebook)
- Korzystanie z forum internetowego celem wymiany poglądów i doświadczeń
- Robienie zakupów przez Internet
- Tworzenie stron internetowych
- Zarządzanie rachunkiem bankowym przez Internet
- Umieszczenie zdjęć na dowolnej stronie internetowej
- Wysyłanie wiadomości SMS
- Wysyłanie wiadomości MMS
- Założenie fora internetowego
- Moderowanie fora internetowego
- Prowadzenie rozmów z wykorzystaniem komunikatora (np. Skype, gg)
- Wyszukanie osób dostępnych poprzez komunikatory
- Wykorzystanie telefonu komórkowego do bankowości elektronicznej
- Prowadzenie wideokonferencji z wykorzystaniem komunikatorów
- Wymiana informacji na czatach
- Branie udziału w grupach dyskusyjnych
- telefonowanie za pomocą Internetu
- Używanie programów do wymiany plików filmowych, muzycznych
- Ustawienie w przeglądarce opcji dotyczących bezpieczeństwa
- Wyszukiwanie, pobieranie i instalowanie oprogramowania
- Kopiowanie, przenoszenie pliku lub folderu
- Kompresowanie plików za pomocą specjalnego programu
- Podłączenie lub instalowanie nowych urządzeń
- Przenoszenie plików między komputerem a innym urządzeniem
- Zmiana lub sprawdzenie ustawień programów

20. Na czyje wsparcie podczas wykorzystywania mediów może Pani/Pan liczyć?

- Męża/żony
- Znajomych
- Dzieci
- Dalszej rodziny
- Nie potrzebuje pomocy innych
- Innych osób (proszę wymienić)

21. W jakim celu korzysta Pani/Pan z Internetu w sprawach prywatnych (*Codzień-
nie, Raz w tygodniu, Kilka razy w miesiącu, Rzadziej, Nigdy*)?

- Wysyłanie, odbieranie poczty elektronicznej
- Telefonowanie przez Internet
- Wideokonferencje
- Udział w czatach
- Udział w forach dyskusyjnych
- Korzystanie z komunikatorów
- Tworzenie i czytanie blogów
- Korzystanie z serwisów społecznościowych
- Wyszukiwanie informacji o towarach i usługach
- Wyszukiwanie informacji o ofercie edukacyjnej
- Słuchanie radia
- Oglądanie TV przez Internet
- Oglądanie filmów przez Internet
- Pobieranie programów komputerowych, plików, muzyki itp.
- Granie w gry komputerowe
- Czytanie on-line, pobieranie plików z gazetami, czasopismami
- Szukanie pracy, wysyłanie ofert dotyczących zatrudnienia
- Korzystanie z usług bankowych
- Zakupy przez Internet
- Korzystanie z Internetu w celu uzupełnienia wiedzy
- Inne (proszę wymienić jaki